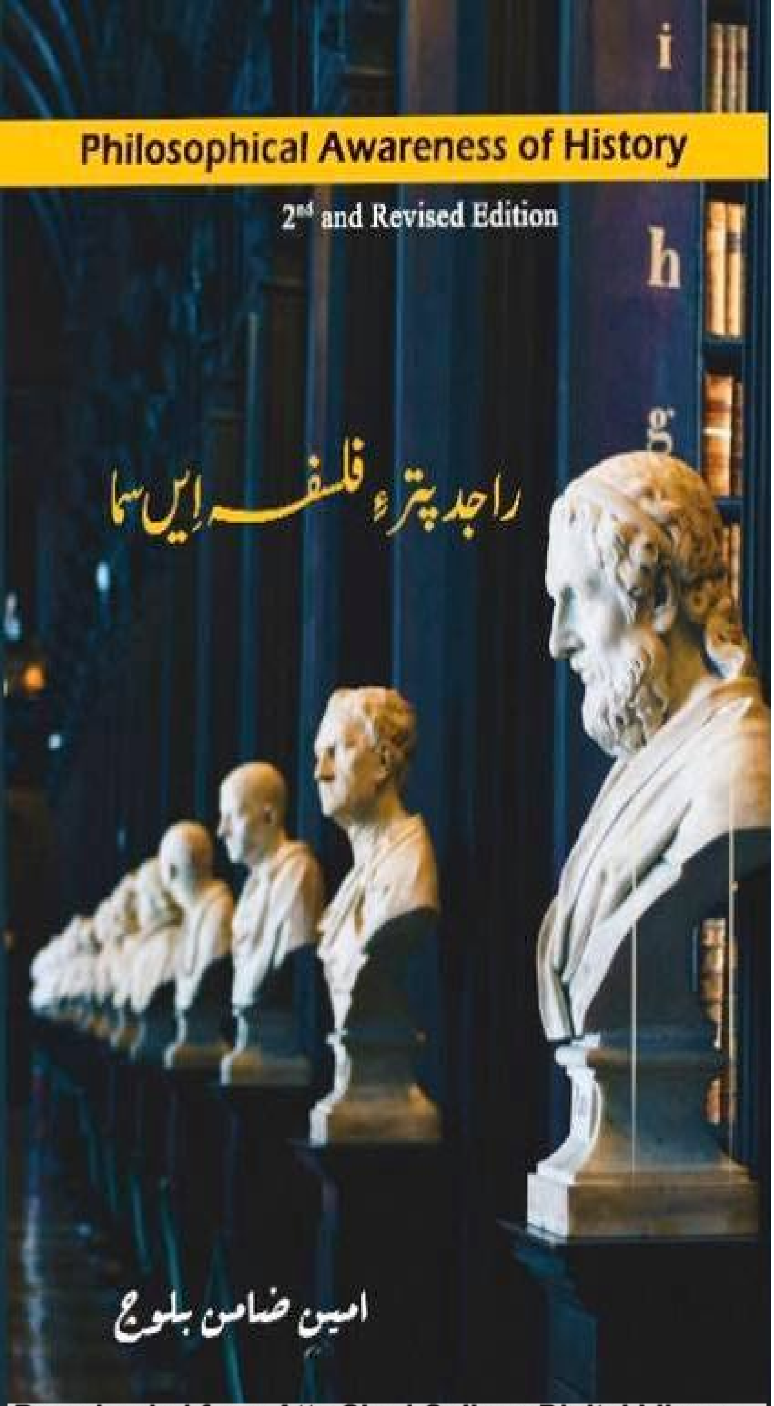

Philosophical Awareness of History

2nd and Revised Edition

راجدپترءِ فلسفہ ایں سما

امین ضامن بلوچ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ فلسفہ اِیں سما

راجد پترءِ ہلاسیءِ نگد

Philosophical Awareness of History

A Critique on The End of the History

ابین ضامن بلوچ

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ، کوئٹہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Copyrights: @Author 2020

کتاب ءِ دُرا ہیں حقّ گوں نبشتہ کارءُ داں حدّ ے ءَ ادارہ ءِ گوْراانت۔
کتاب ءِ موادانی کجام ہم رنگے ءَ، برقی، میکانکی، فوٹوکاپی، ریکارڈ
کنگ، عکس بند ءُ ایدگہ کارے ءَ دوبر چھاپگ منع اِنت۔ اے
درگت ءَ نبشتہ کار ءِ رضا الّمی اِنت یا ادارہ ءِ رضا گوں نبشتہ کار ءِ رضاءَ
الّمی اِنت۔

راجدپتر ءِ فلسفہ ایں سما

Philosophical Awareness of History

امین ضامن بلوچ

اضافہ شدہ

دومی ایڈیشن (2020)

ISBN 978-969-680-109-2

نہاد : 200/= کلدار

اے کتاب ءِ اولی چھاپ 2015 ءَ ءُ دومی چھاپ 2020 بلوچی اکیڈمی ءَ چہ
میراث پرنٹنگ پریس، کراچی ءَ چھاپ کنائینتگ ءُ شنگ کتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

The Words

I Love words more than her, who inspires my words

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

to,

Dr. Mubarak Ali

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

لڑ

Contents

01- چہ کتاب ءِ پیش 07

01۔ پیش گال دومی ایڈیشن 08

02۔ پیش گال اولی ایڈیشن 11

03۔ ''راجد پترءِ فلسفہ ایں سما'' ءِ سراچمشا نک 14

04۔ راجد پترءِ فلسفہ ایں سما 22

اوّلی بہر

05۔ کتاب ءِ پجار 29

06۔ راجد پترءِ راجد پتر 44

07۔ راجد پترءِ فلسفہ 76

08۔ نوکیں ءُ ربیتی راجد پتر 104

09۔ نوکیں راجد پتر 112

10۔ رُستگیں راجد پتر 146

11۔ زبانی راجد پتر 167

12۔ زبانی راجد پتر نویسیءِ ارزشت 179

13۔ زبانی ربیت ءِ بسات ءُ ارزشت 197

14۔ گزشت ءِ سما 220

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

15۔زالبولانی راجدپتر 232

16۔راجدپتری سما 254

17۔پلانی ربیدگ 260

18۔راجدپترءِ ارس 271

19۔راجدپترءِ بچکند 277

20۔راجدپترءِ آرکیالوجی 281

21۔اولی بہرءِ آسرال 289

دومی بہر

22۔راجدپتر ہلاس اِنت 295

23۔راجدپتر ہلاس نہ اِنت 299

24۔کتابءِ آسرال 302

25۔کتابءِ سرشون 303

26۔شونگر 332

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چہ کتاب ءَ پیش

It precedes

اے کتاب ءِ دو بہر اَنت۔ اولی بہر ُراجد پتر ءِ فلسفہ اِیں رِیچ چی اِنت‘ ءِ سرا اِنت۔ اے درگت ءَ ماچار اِیں کہ چہ راجد پتر ءِ راجد پتر ءَ اے شون درکیت کہ راجد پتر ہلاس بوتگ۔ پدا ہمے عمل ءِ رِدءَ راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ زانگ ءِ جہد بیت۔ راجد پتر ءِ ہمے فلسفہ اِیں فکر ءِ پہمگ ءَ راجد پتر ءِ پیامدی بوئگ (Applied) ءِ کساس نوکیں ءُ ربیتی راجد پتر ءِ دَرءَ بہ گَرداں آرکیالوجی ءِ دَرءَ چارگ بیت۔ پدا اے راجد پتری رِیچ ءِ آسرے کَشگ بیت۔

دومی بہر ءِ تہا راجد پتر ءِ ہلاس بوئگ ءِ بُنگپ ءِ سرا پوسٹ ماڈرنزم ءِ رِد ءَ تڑان بیت۔ پدا ُراجد پتر ءِ ہلاس بوئگ‘ ءِ گپ بیرگیں مادی حال ءِ بنیاد ءَ فزکس ءُ فلسفہ ءِ رِد ءَ چارگ بیت۔ چہ ایشی ءَ اے آسر کَشگ بیت کہ راجد پتر ہلاس نہ اِنت۔

اگاں اولی ءُ دومی بہر ءِ گپ یک جاہ کنگ بہ بنت گڑا آئی ءِ یک کُلیں آسرے درکیت کہ ایشی ءِ رِد ءَ راجد پتر یک ُعقلی فرضے‘ کہ مئے زند ءِ المی بہرے جوڑ بوتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پیش گال

Preface

دومی ایڈیشن

پہ راجدپترءِ الکاپ ءَ زانگ ءُ پہمگ ءَ المی اِنت کہ ہموداچہ واقعہ ءَ لوٹے پیلو بوتگ، ہما واقعہ دپتر کنگ بیت۔ واقعہ ءِ لوٹ ءِ پیلو کنگ راجمانی بدلی ءِ عمل ءَ ظاہر کنت۔ بزاں ہر ہمک واقعہ راجدپتر نہ اِنت بلکیں ہما واقعہ راجدپتر بیت کہ راجمانی بدلی اِش آوُرتگ یا راجمانی کیلوءُ قدر اِش برجاہ داشتگ اَنت۔ البتہ بدلی ءِ سما گیشتر اِنت ءُ برجاہی ءِ سما کمتر اِنت۔

اے دُڑاہیں گپ من راجدپترءِ ذات ءِ زانگ ءَ پدتجرید کُتگ آں۔ بلے اے گپ ہم ہے کتاب ءِ موادانی حساب ءَ من بستگ آں۔ من اے نہ گوْشاں کہ راجدپترءِ کُلیں صورت ہمیش اِنت۔

راجدپتر ءِ کمال تہنا (انسان ءِ) وتی زانگ ءِ عمل ءِ بنداتی مقدمہ (premise) ءِ سربوئگ نہ اِنت۔ بلکیں راجدپتر راجمانی سفرءِ زانگ ءَ ابیدشَری

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءَ پہمگ نہ بیت۔ اِدا راجمانی سفر لَبزی سطح ءَ انسان ءِ راجمان ءَ گوں بندوک نہ اِنت۔ بلکیں ابرمی سفر ہم بدلی ءِ نشان ءَ دنت ءُ اے بدلی وتی سطح ءَ کُجام نہ کُجام وڑے ءَ لوٹ پیلو کنت۔

راجد پتر چونائی ءَ مابعدالطبعیاتی بستارے دار اِیت ءُ بُرز ءِ بستگیں گپ راجد پتر ءِ مابعدالطبعیاتی رنگ ءَ ظاہر کنگ ءَ اَنت کہ ایشی ءِ مول ءُ مراد چی اِنت؛ بزاں گوَاچن ءِ مول مراد چی اِنت۔ ما، راجد پتر ءَ گوَاچنے سر پد بئیں ءُ اے ہم گُمان کنیں کہ اے گوَاچن مول مرادے دار اِیت: بزاں راجد پتر ءَ Teleology یے ہَست۔ راجد پتر ءِ گوَاچن بوئگ ءِ مطلب اِنت کہ راجد پتر ءِ ہَست بوئگ ءِ منّگ۔ ہمے راجد پتر ءِ ہَست کنگ ءِ عمل ءَ گوں راجد پتر نویس جہد کنت کہ وتی بیان کُتگیں واقعہاں ہمے ہَست بوئگ ءَ گوں ابرمی رنگ ءَ اَنچو میکان ءُ پیوست بہ کنت کہ پہ مرد ماں ابرمی وڑے ءَ ہَست سما بہ بیت۔ بلے الّمی نہ اِنت کہ واقعہانی اے وڑ بیان ءَ چہ راجد پتر ءِ دژ وشم ہمے وڑ بوہان بہ بیت۔ ہمے جہد ءَ راجد پتر موضوعی ءُ معروضی ءِ تہا بہر کُتگ کہ کُجام گپ راجد پتر ءِ تہا ہَست؛ بزاں گپ گوَاچن ءَ گوں بیدئے منی رضا ءُ فکر ءَ دپ وارت، آ معروضی زانگ بیت ءُ اگاں من پہ وتی حیال ءُ فکر ءِ بنیاد ءَ واقعہ ءَ حیالی سطحے ءَ گوَاچن ءَ گوں وہد ءِ پہم ءِ بدل کنگ ءَ دپ بہ دیاں، اے عمل موضوعی راجد پتر گوشگ بیت۔

اے کتاب ءِ راجد پتری سفر چے رنگ ءَ جنت، منی فکر اِنت، البتہ گپ دِگرانیگ اَنت۔ راجد پتر ءِ سفر ءِ رنگ من کتاب ءِ آسرال ءَ بیان کنگ ءِ پہ دل ءَ توکل کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پہ اے کتاب ءِ دومی ایڈیشن ءَ من ہر ہمک آ دوست ءِ منّت واراں کہ کتاب ءِ بابت ءَ وتی لیکہ اِش منی گوشاں سر کُتگ اَنت۔

پہ دومی ایڈیشن ءَ فدا احمد، قدیر لقمان، حنیف دلمراد ءُ رسول بخش بلوچ ءِ منّت واراَں۔

امین ضامن بلوچ

تربت، بلوچستان

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پیش گال

Preface

اولی ایڈیشن

راجد پترءِ گزشتءَ نمیرانیءُ حالءَ حیات بوئگ ایشیءِ ارزشتءَ محکم کنت بلئے اے راجد پتر تہنا چہ واقعہانی بیان کنگءَ حاصل نہ بیت، اگاں کسے اول تا کءَ بہ گرداں کتابءِ سرشوندات ءِ تاکءَ ساری شخصانی کسّہاں بہ ساڑا اِیتءُ آئیءِ ریس پریسءَ ساعتے ہم دانشیں دانکے مہ گِشین اِیت بزاں آ راجد پترءِ نامءَ شخصی کِسّہ نویسگءَ اِنت۔ اے وڑا راجد پترءِ پچار تہنا گزشتءِ بوتگیں واقعہانیءِ گواہیءَ دنت بلئے حالءَ آئیءَ برجم بوئگءِ ہچ موہ نہ رس ایت۔ اے وڑیءَ آراجمانءِ عملاں چہ گوْشے ماوراءِ حیال بیت۔

اے کتابءِ تہا من راجد پترءِ فلسفہءِ مواد Contentءُ پیکریں form بہر، ہر دو باوستءَ گوں بستگ آں۔ البتہ پیکریں بہرءِ مواد گیشتر اَمبار کتگ۔ اے درگتءَ وہدے من کتابءِ نامءِ بابتءَ جیڑِات گڑا بازیں نامے دامنءَ کپتءُ مواداں گوں دپ وران بوت۔ کتابءِ نامءِ رِدءَ سماءِ لبزءَ دمانےءَ منا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گیر وشگ کتگ اَت کہ سماءِ مطلب شعور یا Consciousness اِنت۔ بلئے اے یک گالبندی یا گال گنجی معنا یے۔ چونائی ءَ زبان ءِ رہچ ءِ حساب ءَ سماءِ معنا سر پدی یا Awareness بوت کنت۔ بزاں من کتاب ءِ نام ءُ دگہ یک نبشتانکے ءِ نام ءِ دَر گت ءَ سما پہ سر پدی ءِ معنا ءَ گوں بستگ۔

کتاب ءِ تہا معنا ءِ پارٹ آف اسپیچ ءِ بابت ءَ ہم من وتی وڑا کار کتگ۔ بازیں جاہ ءَ بلوچی ءَ لبز ءِ جند صفتے بلئے آئی ءِ اِنگلش من اِسم ءِ تب ءَ بستگ کہ معنا ءِ عمو میں وڑے ءَ گوْ شگ ءِ یک ٹھئنتگیں رہبندے۔

اے کتاب ءَ من راجد پتر ءِ گزشت ءَ نمیران ءُ حال ءَ حیات دارگ ءِ جہد ءَ گوں سر ءُ چیراں۔ چہ واقعہ ءِ رویداد Occurrence ءَ من انکاری ہچ وڑا نیاں بلئے واقعہ ءِ علتانی درگیجگ ءَ وتی ناتوانیں کو پگ آں بہر ہم جتگ۔ اول سرا گپ ءِ گِشینگ ءِ جہد کتگ پدا لہتے نادریں نبشتانک چہ وتی استاد ءِ رضا ءَ رجانک کُتگ آں کہ گپ ءَ داں حدّے ءَ علمی باوست ءِ رِد ءِ بیاراں۔

اے کتاب ءِ تہا راجد پتر ءِ کلاسیکل، ماڈرنسٹ Modernist ءُ پوسٹ ماڈرنسٹ Post-Modernist بُنگپ ہم جتائیں رنگ ءِ تہا اَنت ءُ لہتے جاہاں راجد پتر ءِ پوسٹ اسٹرکچرلزم Post-Structuralism نبشتانکے اِیں دروشم ءِ ہم گدارے دَرابیت۔ اے رنگ رجانک ءِ تب ءَ گوں بستگ اَنت۔ اے نیام ءَ ایرک ہابس باؤم ءِ کاراں من راجد پتر ءِ جدید فلسفہ گو یشاں کہ آئی ءَ کمیونسٹک سساءِ رِد ءَ راجد پتر ءَ راہ یے دات ءُ کمیونسٹک عمل ءَ ہوار سوشلزم ءِ سیاسی باج بری ءُ زوال ءِ پریس ءَ راجد پتر ءَ مواد ءُ بُنگپ بخشتات۔ البتہ پیٹر برک ہم راجد پتر ءِ شاہگانی ءِ حق ءَ اِنت۔ بلئے ایشی ءِ گوْرا راجد پتر ءِ پریس ءِ عمل (منی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نزءَ) باؤم ءِ وڑانہ اِنت ۔ سدءِ سد یک اِیش اِنت کہ اے دُراہ منی استادأنت ، اگاں گوں من گپے ناگیگ بیت ، بزاں منی دپ ءَ ہاک ۔ استادءِ استادی ہما اِنت کہ برجاہ اِنت ۔ قدرانی کیل کنگ ءَ ساری ضامن ءَ گوں پیڑ ئے ۔

پہ کتاب ءِ سرجمی ءَ نوکاپ ءِ سنگتانی منت واراں کہ آہاں دائم ءَ وڑے نہ وڑے ءَ منا موادانی سرجم بوئگ ءِ جست کتگ ۔

امین ضامن بلوچ

ایم اے فلسفہ

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چہ نوکاپ ءِ دیوان ءَ

"راجد پتر ءِ فلسفہ ایں سما" ءِ سرا چمشانک [1]

حنیف دلمراد

اپین ضامن ءِ کتاب "راجد پتر ءِ فلسفہ ایں سما" ءِ سرا چیزے نوشتہ کنگ ءَ پیش اے گپ ءِ جیڑگ الّمی اِنت کہ کتاب ءِ سرا چمشانک دیوک فلسفہ ءُ راجد پتر ءِ سراوت ءِ چنچو دست رس دار اِیت۔ فلسفہ ہما مضمون اِنت کہ چاگرد ءِ سک بازکم مردم اے نیمگا حیال گوَرکن اَنت یا اے مضمون ءِ نیمگا حب ءُ واہگے دار اَنت۔ پرچہ کہ فلسفہ زگریں علمی رویہ ءُ علمی روتگ لوٹ ایت ءُ راجد پتر کہ اگاں آئی ءِ کسہاں مردم بیار اِیت ءُ بہ لیک ایت گڑا کارانی دیما اڑان گندگ ءَ الّم کاینت۔ بلئے جیڑگ ءِ گپ ایش اِنت کہ ہمے کسّہاں وانوک یا نوشتہ کنوک چتور چار اِیت آئی ءِ جیڑگ ءِ کساس چنکس انت اگاں آ کسّہاں تنقیدی نقطہ نگاہ ءَ مہ چار اَنت گڑا کسہ ایوکا کسہ بنت ءُ وہد ءِ گوَازینگ اِنت۔ بلئے فلسفہ ءِ علم ءِ سرا گپ جنوک کسّہاں کسہ سر پد نہ بیت بلکیں آ ہمے کسہانی علمی ہُنڈ الاں سر

ا۔ اے نبشتانک حنیف دلمراد ءَ اپین ضامن بلوچ ءِ کتاب "راجد پتر ءِ فلسفہ اِیں سما" ءِ دیم درائی مراگِش ءَ وتنگ۔ اے دیوان نوکاپ لبزانکی مجلس ءِ نیمگا 14 جون 2015 ءَ ماں فقیر کالونی کراچی ءَ جم دارگ بوتگ۔ اے نبشتانک ءِ تہا اول چھاپ ءِ حساب ءَ تاک نمبر دئیگ بوتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بوتگ ءِ راہ سر پد بیت ۔ کتاب 'راجد پترءِ فلسفہ ایں سما' ءِ وانگ ءَ چہ ہمے سما کہ گوشے یکے ءَ مئے دست گپتگ ءُ مارا مادنیں راہ ءَ پرّ ینگ ءَ اِیں، بزاں اے کتاب ءِ نوشتہ کاروتی وانوک ءَ میزاں میزاں علمی رویانی نیمگ ءَ گرینگ ءَ اِنت ۔

جوسٹن گارڈرءِ درگت ءَ ہمے گوشگ بیت اے ہمامرد اِنت کہ ایشی ءَ اولی رَندءَ فلسفہ ءَ را عام مردم ءَ داں رسینگ ءِ جہد کرتگ ۔ آئی ءَ وتی کتاب Sophi's world ءِ تہا ہمے جہد کرتگ کہ ہَشت سالی اسکول ءِ چکے ءُ ہشتاد سالی پیر مردم آئی ءِ کتاب ءَ چون بہ وان اَنت ۔ گڑا آئی ءَ یورپ ءِ راجد پترءِ تیوگیں فلسفیانہ چست ءُ ایر ناول ءِ رنگ ءُ نوشتہ کنان ءُ دیما آورت اَنت ۔ آئی ءَ یک کسہّ ءِ بنا کرتگ کہ وانوک ءَ انچوش سما کپ ایت کہ گوشے آ ہمے کسہ ءِ ہمراہ اِنت ۔ فلسفہ ءَ راہ یک مزنیں علمی چست ایریں معاملہ سر پد بیوکیں مردم ہمے کتاب ءِ وانگ ءَ پد ہمے جاہ ءَ رس اِیت کہ فلسفہ مئے عام زند ءِ یک بہرے ۔ مئے جیڑگ ءُ جاک بن اصل ءَ فلسفہ ءِ روتگان اِنت ۔

ایین ضامن ءِ کتاب ءِ آہگ ءَ رندمن ہمے سر پد باں کہ بلوچاں ہم یک جوسٹن گارڈرے رس اِتگ کہ آنوں اے مہلوک ءَ سر پد کنگ ءِ جہد ءَ اِنت کہ فلسفہ چی اِنت؟ راجد پتر ایوکا کسہانی لبجگ نہ اِنت، راجد پتر راجانی تب ءُ میل ءِ شوہازگ ءِ مستریں راہ اِنت ۔ ہمے راہ ءِ شوہاز ءَ ایین ضامن ہم دراتکگ ۔ "راجد پترءِ فلسفہ ایں سما" پہ بلوچی ءِ وانوکاں یک مستریں کمکے کہ آ علمی دنیاءِ ہما علمی گپ کہ پہ آہانی سر پد کنگ ءَ زبان مزنیں ارزشتے دار اِیت ۔ اے ارزشت ءَ ایین ضامن سر پد بوتگ ءُ آئی ءِ ہما علمی ٹرمیالوجی کہ آہانی بلوچی ءَ بدل آرگ گوشے گڑ انیں کارے، آئی ءَ اے ارزان کرتگ ۔ فلسفہ ءُ راجد پترءِ سر پد کنگ ءَ اے کتاب یک

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مزنیں کمکے کنت۔ گوْش انت کہ ستا حدا کرز اِیت بلئے منی حیال ءِ قلم ءِ واجہ ستا کرز اِیت بلئے بیاات کہ حداوت ہم قلم ءِ سوگند ءَ وارت، ہمے وڑا اے کتاب ءُ ایشی ءِ قلم ءِ واجہ ہم ستا کرز ایت۔ چہ کتاب ءِ وانگ ءَ ہمے سما کپ ایت کہ نوْشتہ کار ءَ اے گپ کمارنہ کرتگ کہ کئے اچے گوْش ایت، کئے سر پد بیت ءُ کئے نہ بیت، انچوش سما کپ ایت کہ گوْشتے نوشتہ کار ءَ ایشی ءِ نویسگ ءَ پہ وت یک ڈُبّا یے سر پد بوتگ ءُ آئی ءَ وتی ہمے کار سرجم کرتگ ءُ بلوچی لبزانک چہ نوکیں سائنسی ءُ فلسفی تباہ گوں ہم دپ کرتگ ءُ اے گپ دڑوگے ثابت کرتگ کہ بلوچی چہ جدید بزاں نوکیں علمی دنیاءِ ٹرمیالوجی ءُ لکھوڑ ءِ پڑ ءَ سنٹ اِنت۔ لبز زندگ ہم بنت ءُ مرانت ہم۔ لبز وتی تب ءُ میلے دارانت۔ لبزانی تہا ہماراج ءِ تب ہم زانگ بیت، اگاں کسّہاں بہ چاراِیں گڑا بازجاہ ءَ دنیاءِ دگہ ملک ءِ کسّہ ہم انچوش سما کپ ایت کہ گوْشتے اے مئے یا منی گپ ءَ جنگ ءَ انت بلئے ادا لبزیکیں راہ انت کہ اے کسّہانی اصل مالک ءَ پدر کنت کہ اے کئیگ اِنت۔

ارسطو ءُ کانٹ مئے نہ اَنت ءُ نا مارکس ءُ جدید سیاسی دنیاءِ فلاسفر ءُ سائنس دان میگ اَنت، بلئے آہانی فکر ءُ فلسفہ انسانی چاگرد ءِ گپ ءَ جن انت ءُ ہمے چاگرد ءَ مئے ہم سیادی ہَست اَنت، اے سیادی ءِ محکمی ءُ سرپدی دیوک ہما اَنت کہ قلم ءِ واہند اَنت۔ انچوش کہ ”راجدپتر ءِ فلسفہ ایں سما“ انت۔ یونان ءِ ہومر ءِ کسہ مئے نہ انت بلئے انچوش سما کپ ایت کہ ہومر گوْشتے ایلیڈ ءُ اوڈیسے ءِ تہا گوہر ءِ ہرانی کسّہاں کارگ ءَ انت۔ علمی مڈی ءِ گاری یا علمی کارانی نہ بوہگ راجاں گار کنت۔ بلئے اے کتاب ءِ وانگ ءَ رند انچوش سما کپ ایت کہ ایہن ضامن ہمے مڈی ءِ شوہاز ءَ در کپتگ ءُ اے کتاب اے مڈی ءِ پدگری انت۔ اے کتاب ءِ شوہاز ءَ در کپتگ ءُ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشی ءِ وانگ مردم ءَ وتی گوْست ءِ حیال ءَ پرّ ین ایت، اے کتاب چوزہیروک ءُ دگہ الہان ءِ وڑا انت کہ وانوک وتی شوہاز ءَ درکپ ایت۔ اے یک انچیں آدینکے کہ آئی ءِ تہا مردم وتی عکس ءُ کچ ءَ گندِ ایت۔ کتاب ءِ تہا زالبولانی راجد پتر ءِ سرا گپ کنان ءَ ہمے دیما کیت کہ 1960 ءِ دہک ءَ امریکہ ءَ زالبولانی برابری ءِ درگت ءَ کمیشنے جوڑ بوتگ کہ زالبول ءِ کردمنگ بہ بیت بلئے ہمے آدینک ءِ تہا ما گندِ ایں کہ چاکری دور ءُ باریگاں بلوچ جنین آدم سپاہ ءَ بوتگ اَنت۔ چاکر ءِ وتی گوْہار بانڑی ہندوستان ءِ نیمگا یک بٹالین ءِ سروکی کنت ءُ پدا چاکر اے گپ ءَ پہر بندِ ایت کہ بانڈی گوں ڈنڈاری شپیں دراں پیداک انت۔

راجد پتر ءُ ارس ءِ تہا نوْشتہ انت کہ مردین آدم مچی ءِ تہا ارسانی شلینگ ءَ پہ وتا عیبے سرپد بیت اے راست انت کہ ارسانی ریچگ ناتوانی ءِ شون ءَ دنت۔ بلئے بیا اِت کہ بلوچ ءِ راجد پتر ءَ چار اِیں کہ اُودا بازیں چیز چپ انت۔ وہدے سمی وتی بچ قمبر ءَ ڈنگانی دیما دیم دنت گڑا آ یک وشی ءِ درشان کنت آ گوْش ایت کہ تئی مرگ ءَ من چاپ ءُ نازینک کناں۔ ہمے وڑا دودا ءِ مات ءِ سکین ہم ہمیش اِت انت۔ باگاڑ ءِ جنگ ءِ کِسّہ ہم ہمے وڑا انت۔ ادا ما گندیں کہ زالبول ءِ کرد ءُ پدا آئی ءِ ہمو روچی زند چون انت۔ اگاں پروفیسر مینیٹیگا زہ ءَ بلوچ چاگرد بہ چار اِت اِنت گڑا الما آئی ءِ گپ ارسانی درگت ءَ دگہ بوتگ اِت اَنت۔ آئی ءَ کدی ہم اے نہ گوْشتگ اَت کہ زالبول اوپار ءُ دعا حیر کنت ءُ زالبول پہ سگ ءُ اوپار ءَ وَدی بوتگ۔ آئی ءَ الما اے گوْشتگ اَت کہ دنیا ءِ تہا یک انچیں راجے ہَست کہ آئی ءِ راجد پتر ءُ ہمو روچی زند ءِ تہا زالبول مزنیں ارزشتے دار اِیت ءُ مردین ءَ چیلنج کنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر ءِ راجد پتر ءِ تہا کتاب ہومر ءُ ہیروڈوٹس ءِ کار ءُ کسّہاں کار اِیت۔ اے ہما کسّہاں کہ ایشاں تیوگیں انسانی راجد پتر ءِ تہا جاگہ کرتگ۔ بیدءِ ہیروڈوٹس ءَ راجد پتر ءِ نوشتگ کنگ ءَ کسی نام اول سرا گرگ نہ بیت۔ بلئے کامیلہ شمسی وتی کتاب A God in every stone ءِ تہا نوشتہ کنت کہ ایرانی چہ یونانی ءُ ایشیا کوچک بزاں مرو چیگیں ترکی ءِ مردماں چہ دیما تر بوتگ انت۔ راجد پتر ءُ جغرافیہ ءِ سرا فارس ءِ مزنیں دزسے بوتگ۔ وہدے داریوش وتی سپاہ ءِ سروک سیلیکس ءَ گوش ایت کہ بہ رورو برکت ءِ نیمگا بہ چار ءُ بیا گڑا سیلیکس پسو دنت کہ روبرکت ءَ یک مزنیں دریائے تچگ ءَ انت کہ آئی ءَ سندھ گوش انت ءُ آئی ءِ نشانی ایش انت کہ اُودا نہنگ بزاں مگر مچھ سک باز انت ءُ ہمیش انت کہ روبرکتی نیمگا دنیا ءِ گڈی سیمسر اچہ دیما ہچ نیست۔ کامیلہ شمسی گوش ایت کہ ہیروڈوٹس ءَ چہ فارس ءَ بازیں چیزے دربرتگ۔ بلئے چوش کہ یونان ءِ تب ءُ میل مدام علمی بوتگ انت۔ گڑا آہانی فکر ءُ حیالاں ہم ہے وڑ ردوم زرتگ۔

راجد پتر ءِ سرا گپ کنان ءَ کتاب اے گپ ءَ ہم گیشین ایت کہ گزشت ءَ علم ءِ دنیا چتور چارات۔ بزاں راجد پتر مدام وتی رنگ ءَ بدل کنت۔ یا واقعات رنگ ءَ بدل کنان ءَ ہما وڑا پدا بنت کہ ہما علمی ءُ سائنسی رویہ کہ انسانی راجد پتر ءِ درگت زانگ بنت۔ آ اے کتاب ءَ دیما آورتگ ءُ کوہنیں کسّہانی کمک ءَ سرپد کنگ ءِ جہد کرتگ۔ تا کدیم 40 ءَ ہیگل ءِ حیال درشان کنان ءَ کتاب گوش ایت کہ "ہیگل ءِ رِدءَ انسان ءِ جہد، دیمروی ءُ بلند پاسی ءِ پشدر ءَ یک جذبہ یے ءِ آزاتی برجاہ انت۔ آزاتی ارواہ ءِ جوہر اِنت ءُ فلسفہ ایں راجد پتر ارواہ ءِ فلسفہ ءِ یک بہرے"۔ ہمانا زُرکیں یا گرانیں گپ کہ دگہ زبانانی تہا ایشی ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سر پدی گڑ انیں کارے، اے کتاب ءَ ارزان کرتگ۔ اگاں یک ہشتی ءِ نود بر یا ہفتاد سال ءِ پیر مرد ہمے کہ فلسفہ ءَ گوں حُب ءُ واہگے دار اِیت آئی ءَ رااے کتاب کمک کنت۔ انچوش سما کپ ایت کہ اے کتاب ءَ بلوچی ءِ تہا فلسفہ ءِ درگت ءَ نوشتہ ءِ سنٹی کُٹینتگ۔ گوشگ ءِ متاہ ہچ وڑااے نہ انت کہ چہ ایشی ءَ پیش فلسفہ ءِ درگت ءَ بلوچی ءَ ہچ نہ لیکیتگ۔ وجودیت ءِ سرا قاسم فراز ءُ اے آرداد ءِ رِدءُ بند داتگیں آدینک ءِ کتاب سیریز ءُ دگہ بازیں کتاب ہم ہَست بلئے ایین ضامن ءَ نوک باہندیں ورناہانی تہا یک نوکیں میلے بندات کرتگ۔ مارکس ءُ ہیگل ءِ سیاسی ءُ معاشی فکر ءُ فلسفہ ءَ بلوچ چاگرد اثرمند کرتگ بلئے بلوچ چاگرد ءِ تہا یا بلوچ ورنا ءِ تہا analytical فکرودی نہ کرتگ۔ اگاں کسے گوش ایت کہ کرتگ ءَ من گوش آں کہ آسیائیں دروگ بند ایت۔ پرچہ کہ مارکسی فلسفہ بلوچ چاگرد ءِ تہا کدی ہم apply کنگ نہ بوتگ ءُ نہ گیشگیوار کنگ بوتگ۔ مارکس سماجی انصاف ءُ معاشی انصاف ءِ سرا گپ جنت بلئے آئی ءِ تہا بلوچ چاگرد کُجام کچ ءُ کساس ءَ انت آئی ءَ را بلوچ فلسفی گیش ءُ گیوار کرت کنت۔ اے کتاب ءِ چارگ ءَ رند انچوش سما کپ ایت کہ اے گیش گیوار ہر کسی کارے نہ اِنت۔ پرچہ کہ فلسفی انسان ءِ مجگ ءِ سرا جیڑ اِیت، آئی ءِ راجد پتری سیادی ءُ بنز ہاں چاران ءَ آئی ءِ ہستیں جیڑہاں ٹھین ایت۔ بلّے البحیرین فرانسی فلسفی ژاک ڈریڈا زبان ءَ حساب ءَ نیار اِیت ءُ گوش ایت کہ ''اگاں کسے زبان ءَ قدر داریں چیزے یا آئیڈیا لوجیکل بستارے ءَ گوں دار اِیت؛ بزاں آبن اصل ءَ بنداتی نکتہاں ڈالچار کنگ ءَ انت۔'' بلئے اگاں زبان یکیں راہ مہ بوتین ات گڑا ارجانک ءِ کار بے ارزش ات انت۔ فکر ءِ مٹّینگ ءَ زبان ءِ سک بلائیں کردے۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر بزاں History علمءُ زانتءِ ہما چمگ انت کہ چہ ہمدا اے دگہ علمانی پد گیری بنا بیت ءُ اے کتابءِ وانگءَ پد گوشے مردمءِ تہا گوستءِ وانگءِ یک جُبے بنا بیت۔ کسہ کہ رندءَ راجد پترءِ بہرے بنت، وتی تہا ارزشت دار اَنت۔ ڈارون ہومرءِ گیدی کسہانی سرا گپ جنانءُ گوش ایت کہ ایلیڈءُ اوڈیسے ہما کسہ اَنت کہ اے مناچہ درائینءَ پیش وانگ لوٹ اِتگ اِتاں۔ بلئے منا رنج اِنت کہ من اے گڈ سرا چار اِتگ اَنت۔ عربانی الف لیلیٰءِ کسّہاں بادشاہءِ چمءِ واب وَبرت انت، بلئے آمروچی عرب لبزانکءِ مزنیں بہرانتءُ ہمیشانی کمکءَ راجد پتر وتی گزشتءَ چک جنت چار اِیت۔ بلئے اجکہ نہ انت اے کتاب ہم کسہانی جیڑگی درگتءَ یک جہدے۔

اے کتاب گوں پلانی ربیدگءُ بچکندگءِ کسہاں سرجم بیت۔ درائیں تکءُ پہناتاں چارگءَ پد ہمے جاہءَ حبر نیم توام بیت کہ کسہ انگت ہلاس نہ اِنت۔ تُنّ انگت نہ پرُشتگ، چم انگت راہءَ اَنت کہ چہ ایشیءَ پد چے پیدا ک اِنت، آدینکءِ پیشدار رینگءَ رندنوں چے جیڑگی اِنت، بلوچانی جوسٹن گارڈر نوں چے دنتءُ وت چے جیڑگءَ اِنت؟ پرچہ کہ ایں ضامنءَ یک انچیں جاکے بنا کرتگ کہ ایشیءِ کُٹّگ دژ وگے۔ راجد پترءُ فلسفہ علمانی مات اِنت۔ بلئے علمءِ دنیاءِ تہا نوشتہ کار یک خاصیں متاہءُ لیکہ یے دار اِیت۔ بزاں ایں ضامن وت چے لوٹ اِیت۔ آکئےءَ ءُ پرچہ سر پد کنگ لوٹ اِیت۔ یا ایں ضامن ایوکا بوتگ ایں گپاں سر چیر کنانءُ پدا دیما آرگ لوٹ اِیت یا چیر تڑّاتگ ایں چیزاں کشگءُ یک نوکیں جاکے بنا کنگ لوٹ اِیت۔ بلئے من گوشاں کہ ایں، بلوچءِ گاریں تاکاں شوہاز بہ کنت۔ جاک بہ جنت، پریات بہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کننت ءُ پداں گران ءَ راستی ءِ شوہاز ءَ راجد پتر ءُ فلسفہ ءِ ڈالچاریں بہراں پدر بہ کننت۔ پر چہ کہ دنیاءِ ہچ وڑیں بہر بے جوہر نہ اِنت ءُ بلوچ ءُ آئی ءِ خطہ راستی ءِ جوہراں چہ سر ریچ اِنت۔ جوہر وتی مزنیں بستارے دار اِیت بلئے اے بستار ءَ کسے بہ بیت کہ دیما بیار اِیت۔ اے گپ کٹ اِتگ کہ ”وداریگ انت“ بلوچانی ابن خلدون، رشد ہیروڈوٹساں وتی کارکنگی انت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چہ نوکاپ ءِ دیوان ءَ

راجد پتر ءِ فلسفہ ایں سما[ا]

رسول بخش بلوچ

اپین ضامن ءِ کتاب راجد پتر ءِ فلسفہ ایں سماءِ تہا دوازدہ نبشتا نک ہوار اَنت۔ ہرچ نبشتا نک ءِ وانگ ءَ پدوانوک اے گپ ءَ الّی سر پد بیت کہ واجہ ءَ اے کتاب نبشتہ کنگ ءَ مزنیں ہیدر یچی ءُ زحمت کشی کتگ۔

کتاب ءِ تہا اول نبشتا نک، راجد پتر ءِ راجد پتر اِنت۔ اے نبشتا نک ءِ تہا وانوک ءَ سر پدی دیگ ءِ جہد کنگ بیتگ کہ راجد پتر اوں بے راجد پتر نہ اِنت۔ وتی نبشتا نک ءِ تہا گوش ایت:

"انسان ءَ نیم وَکشی عہد (نیم وحشی دور) ءَ چہ وتی اجدادانی ancestor کار ءُ کردار ءِ کسہانی پا ہارشانی ءَ وتا ساعتے ہم مہتل نہ داشت۔ کسہانی تہا ہما مردمانی بابت ءَ ہم گپ ءُ حال اَت کہ لس مہلوک ءَ چہ بدنی ہاٹیگ ءُ سسا ءِ پڑا ہم پیش گام بوتگ اَنت۔ راجمان ءِ ٹوہیں بستار دار ہم اے کسّہانی

ا۔ اے نبشتا نک رسول بخش بلوچ ءَ اپین ضامن بلوچ ءِ کتاب "راجد پتر ءِ فلسفہ اِیں سما" ءِ دیم درائی مراگِش ءَ وتنگ ۔ اے دیوان نوکاپ لبز انکی مجلس ءِ نیمگا چہ 14 جون 2015 ءَ ماں فقیر کالونی کراچی ءَ جم دارگ بوتگ۔ اے نبشتا نک ءِ تہا اول چھاپ ءِ حساب ءَ تاک نمبر دئیگ بوتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تہا ساڑی ات اَنت۔ تمنانانی سردارہم اے کسہانی تہا
حیات بوتگ اَنت۔ آؤ کیں پدریچاں اے کسہ یات
گپتگ انت ءُ پہ ایشاں اے کسہانی گیردارگ گوشے
فرض اَت بلکیں اے دیوتاہم حیال کنگ بوتگ اَنت۔''

اے راجد پتر کسہی ءُ لبزانکی رنگ ءَ دیما آرگ بیتگ اَنت۔ آہاں اے گپ ءِ پروانہ بیتگ کہ اے کسہ راجد پتری لوٹاں پیلوکن انت یا نہ کن انت؟

اے نبشتا نک تہا نامی ئیں راجد پتر نویس ہیروڑوٹس ءِ زند ءِ سرا گوئنڈیں چمشا نک اوں دیگ بیتگ۔ ہیروڑوٹس راجد پتر ءِ تہا ٹوہیں راجد پتر نویسے ءِ بستار ءَ ارزشت دئیگ بیتگ۔ پرچیکہ آئی ءَ راجد پتر یک علمے ءِ وڑا ٹھنتگ اَت۔ ہمے نبشتا نک ءَ وانوک گوں کانٹ ءَ ڈُک وارت کہ آراجد پتر ءِ 9 رہبند گوش ایت ءُ آئی ءِ لیکہ ہمیش کہ اے نُہیں رہبندانی گرد ءَ انسانی راجد پتر چکر اِیت۔ ہمے تاکانی تہا وانوک، ہیگل ءُ مارکس ءِ راجد پتری لیکہانی تپاوت ءَ کت کنت۔

وانوک وہدے کہ راجد پتر ءِ راجد پتر ءَ چہ چُٹ اِیت گڑا دیمے تاکاں آراجد پتر ءِ فلسفہ ءَ گوں گلائیش بیت۔ اداآئی ءَ راجد پتر ءِ بازیں کواس ءُ زانت کارانی لیکہ دست کپ انت۔ اے کوّاسانی تہا نامداریں ولیم ڈِل، اطالوی زانتکارگیہم باٹسٹا ویچو، تھیوسیڈس، سرجان سیلے، کارل مارکس، ہیگل۔ راجد پتر ءِ زانت کاروتی لیکہ ءُ مارشتاں درشان کنت۔ اے کوّاس ءُ شہ زانت اے گپ ءِ جیڑہ ءِ سراباوست کن انت کہ راجد پتر چی اِنت؟ راجد پتر ءِ معنا بیرگ ءَ چی اِنت؟ گا لگنج چی معنا پہ راجد پتر ءَ دار اِیت۔ راجد پتر دیما سفر کنت یا گردش کنت؟ راجد پتر گزشت ءِ آدینک اِنت یا حال ءِ فلسفہ انت؟ راجد پتر ءِ ارزشت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِ بابت ءَ نپولین ءِ اے گپ چو بام ءِ وڑا ارزشت دار اِیت کہ، آ گوْش ایت ''حدا اِنت کہ منی پسگ son راجدپترءِ بابت ءَ بہ زانت چیا کہ راجدپتر بیرگ ءَ راستیں فلسفہ اِنت''۔

چریشی ءَ پد وانوک ءِ تُنّ گیش بیان بیت ءُ آلوٹ ایت کہ من گیشتر راجدپتری تک ءُ پہنا تانی سر پد بیئگ ءِ جہد ءَ بہ کناں۔ ہمیشا وہدے کہ آوتی تُنّ ءِ پروشگ ءِ بابت ءَ نبشتہ کار، پیٹر برگ Peter Burke ءِ نبشتانک The New History, its Past and Future کہ اھین ءَ اے نوکیں راجدپترءِ گزشت ءُ باندات ءِ نام ءَ رجانک کُتگ۔ ایشی ءِ وانگ ءَ بندات کنت گڑا آئی لہتے جست دیما کاینت کہ نوکیں راجدپتر چی اِنت؟ نوکیں راجدپترءِ میان ءِ شش 6 رک contrast کُجام اَنت؟ او کُجام وڑا گوْشے گیوار کنگ بیت؟ اے جستانی پسو ءَ زانگ ءِ واستا وانوک الّمی گوں سنگینی ءَ کتاب ءِ تاکاں جوانی ءَ چمشانک بہ دنت۔ نبشتہ کار نوکیں راجدپترءِ راجدپترءِ بابت ءَ نویس ایت

''نوکیں راجدپترءِ لبز ءَ وت یک راجدپترے ہَست۔ اے لبز اولی رندا 1912 ءَ امریکی زانتکار جیمس ہاروے رابنس James Harvey Robinson ءِ کتاب ءِ سرحال ءَ چہ آشکار بوتگ۔ رابنس ءَ گوْشتگ اے راجدپترءِ تہا آدڑا ھیں کردار ہوار انت کہ انسان ءِ دنیا ءَ آہگ ءِ بابت ءَ واقعہ ءُ نشان ٹھینتگ انت ءُ آہانی سرا پگر کتگ''۔

''منی واہگ انت، غریب، ہنرمند، دست کار ءُ لوڈیگاں بےشرپی ءُ بےعزتی ءِ زندان ءَ چہ آجو بہ کناں۔ کرنے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بیت راجد پتر ءَ اے پدریچ بے عزّتی ءُ ذلت ءَ گوں نامنیتگ انت۔ بلّے آہانی ازم ءِ ربیت گپچلاں کپتگ، بلّے آپد منتگیں جاورانی دیمپان اَنت۔ بلّے مردماں پہ آہاں ساچشتی لیکہ چہ وتا داشتگ ۔ بلّے مردم آہانی سرکشی ءَ بے عقلی لیک انت۔ بلئے مابے حال اِیں آہانی سرا آشوب ءُ برانزگی ءِ دور گوْستگ ءُ اے درگت ءَ آہانی لیکہ ءِ سرپدی پہ ماالمی اِیں''۔

اے دو دانک ایڈورڈ ٹاسپن ءَ نویستگ اَنت۔ بُرزءِ اے دانک رُستگیں راجدپترءِ تاکانی تہاوانوک ءِ دیما کاینت۔ اے سرحال History from Below جم شارپ ءَ نبشتہ کتگ۔ ایشی اردو رجانک مبارک علی ءِ بہرءَ کپتگ۔ اے تاکانی موادانی وانگ ءَ پدوانوک اے سرپد بیت کہ نوکیں راجدپترءِ تک ءُ پہنات پراہ ءُ شاہگان انت۔ رستگیں راجدپترنویس آمیدگس ءِ بیان، چرچ ءِ ریکارڈزبین گرگ ءُ بہا کنگ، کاگد، مردمانی لیکہ، آہانی عادت ءُ زندءِ وڑادیم ءِ زانگ واستا ٹوہیں ارزشت دارانت۔ چریشی ءَ چہ اے پہمگ بیت کہ نوکیں راجدپترءَ ربیتی کِشک لگتمال کتگ ءُ راجدپتر پراہ ءُ شاہگانی ءِ نیمگا رہادگ کتگ۔ گزشت ءَ راجدپتر ایوکا برزی ٹک ءِ مال متاع بوتگ بلئے نوکیں راجدپترءَ جہلیں ٹک ءِ مردمانی تہا اے بیسہ ودی کتگ کہ راجدپترلس مہلوک ءَ ابیدکامل نہ انت۔

وہدے وانوک کتاب ءِ نیم ءَ وان ایت گڑا زبانی راجدپترءِ سرحال آئی ءِ وش اَتک کنگ ءَ ساڑی بیت۔ رجانک ءُ ردءُ بنداتگیں نبشتانک وانوک ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

واستا جوانیں مواد ءِ ارزشت دارانت۔ چرے موادانی وانگ ءَ وانوک اے سر پد بیت کہ زبانی راجد پترءِ خلاف ءَ اے دگہ لیکہ ءِ راجد پتر نویس چنکس حسد کینگ دارانت۔ اے موادانی تہا زبانی راجد پترءِ ارزشت بیان کنگ بیتگ ءُ آئیءِ نزوریانی سرا کوّاس ءُ زانتکارانی لیکہ درشان کنگ بیتگ انت۔ دومی اے گپ ءِ چکاس کنگ ءَ وانوک ءَ کمک رس ایت کہ مروچیگیں دورءُ باریگاں زبانی راجد پترءِ ارزشت چی اِنت؟

گزشت ءِ سما رجانک ءُ ردءُ بند داتگیں نبشتانکے۔ اے موادانی تہا گزشت ءِ سماءِ بابت ءَ گپ ءُ رپّ کنگ بیتگ کہ گزشت چے وڑا چارگ بیت۔ گزشت ءِ سما چی انت؟ وہدے گزشت ءِ سما محکم بیت گڑا حال ءُ آؤکیں عہد ءِ پیش بندی آسان بیت۔ انچوش کہ کوٛہنیں عہد ءِ کمیونزم ءِ راجد پتر دیما کتگ چاراِتگ یا چمشانک دیگ ءَ پدیوٹوپیائی کوّاس ءُ زانتکاراں باندات ءِ بابت ءَ کمیونسٹ راجمان ءِ حیال ءُ لیکہ دیما آؤرتگ اَنت۔ اے گپ ءِ شاہدی ءَ دنت کہ گزشت حال ءُ باندات ءَ گوں ہم گرنچ اِنت۔

وانوک وتی حُب ءُ واہگ ءَ برجاہ دار اِیت وہدے کہ تاکاں لیٹّین ایت گڑا زند ءِ مہر وانیں ہستی زالبولانی راجد پتر ءَ گوں دوچار بیت، زالبول مئے زند ءِ مہرانت بلئے ماوتی ادب، راجدپتر، لبزانک ءُ زند ءِ ایدگہ پڑاں آ، مان نیاؤرتگ اَنت۔ اے تاکانی تہا زالبولانی راجد پترءِ سرا چمشانک دیگ بیتگ ءُ ہاسیں زالبولانی جنزانی بابت ءَ گپ جنگ بیتگ آہاں وتی سیاسی، معاشی، ثقافتی، لبزانکی حق ءِ واستا چونیں جنزودی کتگ ءُ ہمے جنزءَ راجد پترءِ بہر جوڑ کتگ اَنت۔ اے ہرٛ دہیں تاک کہ پہ زالبولانی راجد پتر ءُ جنز ءِ بابت ءَ سیاہ کنگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بیتگ اَنت۔ مزنیں ارزشتے دارَانت۔ ہمے زالبولانی جنزءِ ریس پریس کنگءَ پدوہدے ماوتی راجمانءِ تہا زالبولانی بابتءَ جیڑیں گڑا یک مزنیں پگرےءَ بُک ورِایں۔ زالبولانی راجدپترِ رجانکءُ ردءُ بندداتگ ایں نبشتانکے۔

راجدپتری سماءِ تہا واجہ لِکّ ایت۔ "مئے راجمانءَ راجدپترءِ وانگ بزاں پہ سیلءِ رنگءَ گزشت (ماضی) ءِ زانگ اِنت۔ راجدپتری واقعہانی ریس پریس مئے گوْرا گواہ نہ کنت۔ ہمیشا راجدپترءَ مئے راجمانءَ ہاسیں ارزشت نیست، نئے مئے زندءِ عملی درکارے حیال بیتءُ نئے پہ راجمانءِ جوڑشتءِ ٹھینگءَ کارمز بیت۔

نبشتہ کارءِ اے گپ راست اِنت کہ مئے راجمانءِ تہا راجدپتری سمانہ گوْاہ ایتءُ ایشیءِ بنکی سبب راجدپترءِ راجمان لوٹانی پیلو نہ کنگ انت۔ لہتے واقعاتءُ کزا انت کہ رِدءُ بندداتگ اَنتءُ ہمے راجدپترءِ پہمگ بنت۔

اے موادانی تہا اے گپ گیش گیوار کنگ بیتگ کہ راجدپترءِ ٹھشتءُ راجمانی بدلی وسدلی بامردءِ (ہیرو) کوپکانی سرا انت۔ بزاں راجدپترءَ بامرد جوڑ کنت۔ آ ہماجاورانی مطابق وتی کردءَ پیلو کنت کہ ہماکردآئیءَ راجدپترءَ داتگ۔

وانوک وہدے گڈی تاکانی نیمگا رہادگ بیت گڑا آپلانی ربیدگ The Culture of Flowers راجدپترءُ ارس History of Tears راجدپترءُ بچکند اے سئیں ڈاکٹر مبارک علی نبشتانک انت کہ اے ین ضامنءَ رجانک کتگ اَنت۔ اے سئیں رجانکءَ کتاب بڑہدارءُ ڈولدار کتگ۔

گڈی سرحال راجدپترءُ آرکیالوجی History and Archeology اِنت۔ ایشیءِ تہا آرکیالوجیءِ ارزشت زانگ بیت کہ راجدپتری کاراں کجام وڑا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کمک کنت ءُ راجدپتری کارانی واستا چینچو ہژدری اِنت۔

اے کتاب ءِ وانگ ءَ پد من لوٹ آں کہ اے کتاب ءَ دوبر بہ واناں۔ پرچیکہ منی علمی زانت انگت انچو گیش نہ انت کہ اے کتاب ءَ من یک رندے وانگ ءَ پد سر پد بہ باں ۔منی نزّ ءَ اے کتاب ءِ بلوچی زبان ءَ ٹوہیں ارزشتے ہَست ۔ پہ ہما مکتبی آں گیشتر کہ راجدپتر، فلسفہ ءُ سیاست ءِ پڑ ءَ وانگ ءَ اَنت۔ اے کتاب بلوچی زبان ءَ بیش کیمتی ٹیکی یے۔اے یک بنیادے کہ آدگہ نبشتہ کارانی واستا کہ آاے گام گیج ءَ دیما بہ براَنت۔من کتاب ءِ واجہ ءَ چہ دزبندی کناں کہ آوتی گام ءَ گیش ترندبہ دار اِیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کتاب ءِ پچار

Introduction

پیش راجدپتر pre-history ءِ گالبند دائما گوں Mythical سما ءَ بستگ۔
اے نیام ءَ مردماں راجدپتر ءِ یکشلیں سنچ نہ بوتگ ءُ نئے اِیشاں راجدپتر واقعہ event ءُ وہد time ءِ تب ءَ پہمتگ۔ اگاں یک دمانے ءَ واقعھاں گوں راجدپتر ءِ گُمان کسے ءَ بستگ گڑا اے ہم شنگیتگ ایں بیان ءِ دروشم ءَ بوتگ اَنت۔ بزاں ایشانی راجدپتر ءَ بنداتی نکتہ یے reference point نہ بوتگ ءُ ہمے وڑیں راجدپتر مِتھ Myth یا پیش راجدپتر حیال کنگ بیت۔ مِتھاں نئے مابیرگ ءَ رَد کت کنیں ءُ نئے ایشاں بیرگ ءَ راجدپتر ءِ استیں بستار ءَ گوں بست کنیں بلئے ما ایشاں چہ لہتے کارپہ راجدپتر ءِ سینگارگ ءَ گپت کنیں۔

چونائی ءَ پیش راجدپتر عہدی راجمان ءِ یکجائیں سما collective consciousness زانگ بیت ءُ اے عہدی اِیں راجدپتر ءِ زیبائی ءِ چیدگ اِنت پرچہ کہ آہاں دائما ذات ءِ جیڑہ گوں وتا بستگ، آ، آجوئیں فکر independent thought ءِ پلہ مرز نہ بوتگ اَنت۔ آہانی ستک پیوست بوتگ [1]۔

راجدپتر پیش ءِ دامن ءَ چہ یونان ءِ زانتکاراں کَش اِت۔ وہدے آہاں ابرم سیکنڈری secondary ءِ بستار ءَ گوں داشت ءُ انسان ءِ ذات ءِ سرا حیال گوْر

---

[1] ۔ اے دَرگت ءَ چارلس پرز ءِ ستک ءِ پیوستی ءِ فلسفہ ءَ ماباوست ءِ تب ءَ ندارگاہاں۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کت۔ چہ اے وڑی ءَ فکر آجو بوت ءُ عقلی پلہ مرزی ءِ اوگام جکس اِت۔ اے بدلی ءَ راجد پتر ءِ تب بدل کت ءُ ہیروڈوٹس ءَ اے کارءَ کاروانے بکشات۔

چونائی ءَ راجد پتر ءِ آجوئیں فکر جیڑہ ءِ زانگ ءُ شوہازگ ءَ پد راجد پتر ءِ آشکار کنگ ءِ عملے۔ اے کار چونائی ءَ یونان ءِ فلسفیاں داں حدّے ءَ سر جم کتگ اَت کہ چہ ایشاں ساری راجمان پہ خُدا ءِ رضا ءُ نارضا ءِ ترس ءُ شادءَ پر یاتاں کپتگ اِت اَنت۔ اے نیام ءَ یونان ءِ تھیلز Thales ءَ فکر ءِ شَل بدل کت ءُ کسہ ءِ تب مٹ اِینت۔ پدا ہمے ہیروڈوٹس ءَ واقعہ یک گشیتگیں فکر ءِ راہ ءِ یے ءِ رِدءَ ٹپاس اِت اَنت۔

چونائی ءَ یونان ءِ ہم زانتکاراں مِتھانی بُنپد ءِ زُورگ ءَ گوں وہد ءِ تصور گشینتگ اَت۔ اے نیام ءَ آہاں راجد پتر ءِ تصور چہ وہد ءُ واقعہ ءِ رویداد Occurrence ءِ کمک ءَ پہم اِت۔ اے پہمگ ءِ عمل ءَ آرکیٹائپل archytipal گوْش انت۔ آجوئیں فکر ءِ شَل ءِ اولی بنیاد لبرلزم liberalism اِنت۔ اے لبرلزم ءَ انسان سکین دات کہ انسان جیڑہ ءَ بذات بہ زانت ءُ بہ ٹپاس ایت۔

عہدی اِیں یونان ءِ تہا راجد پتر ءِ تصور ءِ سے 3 رنگ اِت اَنت۔ اولی۔ راجد پتر ءِ گردشیں تب circular nature of history، دومی۔ راجد پتر قسمت یا حداوندانی ازم اِنت history as a art of fate/gods ءُ سیمی ردوم ءِ راہ principles of growth اِنت۔ اے سے اِیں رنگ ارسٹوٹل (ارسطو) ءِ داتگین اَنت ءُ اے سے اِیں رنگ آجوئیں فکر ءِ منت ءَ برجاہ بوتگ اَنت۔ اے سے اِیں راجد پتری تب چونائی ءَ عہدی اِیں یونان ءِ راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ ارزشتیں بہر ہم سما بنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مِتھ چونائیءَ گردشءِ لیکہءِ شے (اساس) اَنت۔ بزاں مِتھءُ آجوئیں فکرءِ مشاہدہ observation ءِ بُنپدءَ گردشءِ لیکہءَ ردوم زُرتگ یا شے یے رستگ۔ گردشءِ لیکہءِ تہا وہدءِ شلءَ الکاپیں ارزشتے رس ات۔ چہ اے وڑیءَ وہدءِ بابت ءَ ہم آجوئیں فکرے سسا بوہان بوت بلئے وہدءِ تب گردشی اَت۔ گردشءِ لیکہءَ الکاپیں ارزشتءِ دؤر مِتھءِ ستاکرزیں دؤر golden age of mythology اَت، پرچہ کہ ہما عہداں دیوتاءِ مناک ءُ ثابت کنگءِ ہچ وڑا جہدنہ بوتگ بلکیں ہمے کسّہانی کمکءَ آہاں راجدپترءَ گوں سرے داشتگ اَت۔ وہدے انسان زندءِ رہنداں گوں وتا ہم سنگ بہ کنت گڑا آ، آزاتیءَ پہم ایت۔ وہدے اے وڑا آزاتی حاصل بیت گڑا آ اے وڑیں آزاتیءِ سرا سوال گِرنہ کنت۔ اے وڑیءَ آ عہدءِ مردمانی زندگی ابرمءِ رہنداں گوں یکشلہ مَل اِتگ۔ وہدے انسان تابان بوتگ گڑا اے تابانی بازبَراں آئیءَ وتی قسمتءِ بہرے گوْشتگ، بزاں ہما عمل ایشانی عقلی یکشلیءِ تبءَ رویدادنہ بوتگ اَنت چہ ایشاں اے تاوان بار بوتگ اَنت، ہمے تابانیءَ آہاں قسمتءِ نام دات یا حداءِ دامنءَ بست کہ انسانءِ شرءُ حیرءِ مالک اِنت۔ چہ اے عملءَ قسمتءِ پجار چو اے وڑا ٹہہ ات ”وہدے زندءِ تابانیءُ وشی یے کہ انسانءِ زندءِ رہندانی تبءَ رویدادمہ بیتءُ آچہ زندءِ ہم سنگیءَ درسنگیءِ چیلنجے مان بہ بندیت۔۔۔ اے قسمت اِنت“۔ چہ اے عملءَ راجدپترءَ یک اِزمےءِ لیکہءَ جہہ جت، بزاں راجدپتر یک ازمے کہ انسانءِ زندءِ تہا اَناگہ رویداد بوتگ ایں جاوراں چِن ایتءُ نزّ آرا ایت۔ ہر ہمک عملءِ یک مراسا یے (منصوبہ) ہَست (کانٹءِ داتگیں راجدپترءِ فلسفہءِ دروشم ہم ہمیش اِنت، بلئے تبے بدل اِنت، بُن زہے جتا اَنت)۔ اے مراسا حداءِ لوٹءِ تبءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پیلو بوہان بنت۔ راجد پتر ہر ہمک جاورءَ چِن ایت ءُ نزآرایت پر چہ کہ اے جاوراں انسان پرِ چِت ءُ نزآرت نہ کنت، ہمیشا آایشاں قسمت ءِ نام ءَ دنت۔ بلئے راجد پترءِ ازم اے واقعہانی پرِ چِنگ، نزّ آرگ اِنت ءُ رِدبند اِنت۔ چونائی ءَ منا راجد پترءِ اے تصور بعدیں راجد پتر meta-history سما بیت کہ اولی ءُ سرسری تب ءِ تہا اِنت۔ منا سما بیت کہ راجد پتر قسمت یا دیوتاءِ گیشگیو اری ءِ ازم اِنت۔ اے لیکہ ہم عہدی اِیں یونان ءِ زانتکاراں گردش ءِ لیکہ ءِ دامن ءَ گوں مُہر بستگ، چو اے وڑا ''انسان نہ زانت قسمت ءِ نز آرگ ءَ بلئے راجد پتر اِنت قسمت ءَ نزّ آرایت''۔ مردم راجد پترءِ وسیلہ ءَ جاوراں دائما نز آور تگیں دروشم ءَ پہم اَنت ءُ وتی قسمت ءِ نزّ آرگ ءَ ساڑی بنت۔ اے عمل ہمے وڑا گردش ءَ ترّان کنت ءُ کسہ جنزان بیت۔

انسان ءِ زانت ءُ نہ زانتی ءِ اے عمل ءَ چہ ردوم ءُ زوال rise and fall یا بام ءُ زوال ءِ لیکہ ءِ مشاہدہ بیت کہ انسان راجد پترءَ وان ایت ءُ جاورانی یکشلی ءَ پہم ایت۔ اے عمل انسان ءِ زانت ءِ ردوم ءُ بام اِنت۔ وہدے آوتی زند ءِ تہا بوتگ ایں جاوراں پہم ات مہ کنت گڑا اے آئی ءِ زانت ءِ زوال اِنت۔ بلئے گردش برجاہ اِنت۔ انسان ءَ گردش ءِ لیکہ ءِ پلہ مرزی ءَ وتی ساہ دائما تازہ کتگ۔ بلکیں اے لیکہ آئی ءَ وتی زند ءِ ہم سنگ حیال کتگ، پرچہ کہ انسان ءِ سماءُ ابرم ءِ میان ءَ محکمیں رہوتے برجاہ اِنت، اے درگت ءَ انسان ءِ ابرمی پوزیشن position انسانی زند ءِ سراپیامد (اطلاق) بنت ءُ ترپّل ہم۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے وڑا ءَ ارسطوٹل ''ابرم'' ءِ لَبز ءَ پہ بُن ردومی تصور یا آئیڈیا ءِ تب ءَ زُور اِیت کہ ایشی ءِ معنا اِنت ''رُدوم ءِ بام highly developed''[1]۔ انچو کہ یک گوٗنڈو یے ءِ زندگی ءِ رُدوم ءِ بام آئی ءِ جوانی اِنت۔ وہدے زندگی رُدوم ءِ بام ءَ سر بیت گڑا آئی ءِ ردوم اوشت ایت ۔ اوشت ءَ پد زندگی ءِ بن اصلی ultimate زوال بندات بیت۔ اے رُدوم ءُ زوال ءِ عمل دائما روان بیت۔ اے عمل تہنا پہ یکے ءَ نہ بیت، بلکیں اے گردش کُلیں انسانیت ءِ مشاہدہ ءِ گپ ءَ اِنت۔

مردم دائما گُمان بند اَنت کہ عہدی اِیں زمانگ ءِ انسان ایمنی ءِ دوران اَت، وشی ءِ بہارگاہ اَت، زندگی اوں آسان اَت۔ چونائی ءَ ہمے ستا کرزیں عہد ءَ مِتھ ءِ راجدپتر گوٗش انت۔ آ اے حیال کن اَنت کہ آ دوٗر انسان ءِ راجدپتر ءِ رُدوم ءِ بام اَت ءُ زندگی گوں ابرم ءَ ہم سنگ اَت، چہ اے وڑی ءَ زندگی ایمن اَت ءُ حیر ہر جاہ سرا اَت۔

ستا کرزیں دوٗر golden age ءَ پد دائما توسیپیں دوٗر silver age کیت کہ ستا کرزیں دوٗر ءِ زوال ءِ چیدگ اِنت۔ توسیپیں دوٗر ءَ ایمنی ءِ شکماں چہ جَنگ بائند کنت ءُ شورے ءُ آڑاوٗرے بِنا بیت، پدا ابرم ءَ گوں انسان در سنگیں non- harmonious کردارے ءَ دیم پہ دیم بیت۔ پہ گردش ءِ رِد ءَ زوال ہم ہَلّ ایت ءُ پدا بام بیت۔

وہدے ہم سنگیں نظام گپچال ءَ کپ ایت بزاں اے زوال ءِ تب بدیں ءُ ناسازیں رہبندانی تہا چہ سر پتنگ اَنت۔ اے نیام ءَ عقلی شخص دائما زند ءِ تب ءُ

---

[1] ۔ رُدوم ءِ بام ہما مقام اِنت کہ انسان چہ ایشی ءَ چِد ءُ دیم ءَ نہ روت بزاں دیمروی نہ کنت بلکیں چِد ءُ آدیم زوال ءَ کپان بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آڑا اوٗرءِ عقلی رنگءَ گوں ریس ءُ پریس کنت۔ چہ اے وڑا سما بیت انسان ءِ تب کُل ءَ بدل نہ بیت پرچہ کہ آ گردش ءِ لیکہءَ چہ ڈن ہچ وڑ بوت نہ کنت۔ بقول ارسٹوٹل ''انسان نئے حدا اِنت ءُ نئے شیطان اِنت''۔ بلکیں انسان ءَ دائما وتی ترس کنٹرول کنگی اِنت۔ ہمے ترس ءِ کنٹرول ءَ پلیٹو (افلاطون) فلسفی اِیں بادشاہ ءِ کارسر پد بیت۔

یونان ءِ فلسفیاں مِتھ راجد پترءَ دیمروی ءِ دروشم ءَ جائز legitimize کُت اَنت۔ اے عمل ءِ تبءَ راجد پتر ءِ دیمروی ءِ واستا یونان ءِ کردار زشت ءِ واہند اَنت۔ ایشاں راجد پترءَ گُمانیں speculative لیکہ یے دات کہ راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ تہا گُمانیں راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ نامءَ زانگ بیت۔

مِتھالوجی رِدءَ اگاں ما گردش ءِ لیکہءَ ما بہ چار اِیں گڑا سما بیت کہ یونان ءِ فلسفیاں ہمے لیکہ زُرتگ ءُ راجد پترءَ دیمروی ءِ گام بکشاتگ۔ مِتھالوجی رِدءَ بادشاہ حدا اِنت۔ اے دائما چہ راجءَ ذات ءَ شَرتر اِنت۔ شَرّ ذاتیں مردم دائما شریں کار کنت۔ چہ اے وڑیں گمان بستگیں شریانی سبب ءَ آہاں بادشاہ ءِ ذات جائز ءُ پہ وتی رہشونیءَ اوں جائز حیال کتگ، بلکیں آہاں بادشاہ ءِ پُشت پدءِ ہم شَر بوئگ ءِ گمان گوں وتی زندءَ ہم گرئچ کتگ۔ آ وہدءَ بادشاہ ءِ ذات گوں ابرمءَ بندوک اَت کہ ابرم ءِ وڑا بادشاہ ہم دڑاہی ءَ محکم ءُ نیّت ءَ حیر اِنت۔ اگاں ملک ءَ حق ءُ انصاف نیست بزاں مہلوک حق ءِ لوٹوک نہ اِنت۔ ملامت مہلوک اِنت بادشاہ نہ اِنت۔ اے حق ءُ انصاف ءِ لیکہ چونائیءَ زوال ءِ سفرءَ ظاہر کنت، پرچہ کہ حق ءُ انصاف اخلاق شناسی ethics ءِ حیر ءُ شِر ءِ گمان ءَ آشکار کنت، شرءِ ہَستی زوال ءِ چیدگ اِنت ءُ حیر ہَستیں وہدءِ کمال اِنت کہ گزشت ءَ شادان اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

وہدے گزشت پہ بامءِ پہمگءُ زوالءِ تبءَ چارگ بہ بیت گڑا گردشءِ لیکہءِ ردءَ گزشت پہ سبقءِ حاصلءَ زورگ بیت۔ اے عملءِ ردءَ اگاں گزشت بامءَ بوتگ بزاں حال جنجالءِ زدءَ اِنتءُ باندات ءِ وشیءِ شبین اِنت۔

پلیٹو Plato ءَ مِتھءِ مشاہدہ اِیں ساچشتءَ عقلی چکاسے چِک دات۔ آ بادشاہءِ خیر good ءِ تبءَ چہ اخلاق شناسیءِ لیکہ یے دارایتءُ ہمے لیکہءِ تبءَ آ ڈولدار، گیگ ordered ءُ انصافءِ لیکہءَ بند اِیت۔ اے سے اِیں راجد پترءِ دیمرویءِ پیکر اَنت۔ اے سہینانی شبین بدنءِ حسابءَ سر، سینہءُ لاپ۔ استان (ریاست) ءِ ردءَ بادشاہ، سپاہیءُ دہقان۔ فلسفہءِ تبءَ عقل، جذبہءُ سرشت۔ وہدے چہ ایشاں ہر یک بہرے وتی کارءَ الکاپءَ پیلو بہ کنت گڑا سے اِیں پدا یکجاہ بنتءُ زندگیءِ دروشمءَ یکشلءُ گیگ کن انت۔ اے سہینانی یکجائی پیکر form اِنت۔

انگتہ ما ہمنچو گپ باوستءَ بستگ دڑاہ راجد پترءِ گمانیں فلسفہءِ دامنءَ جاہ کن انت۔ راجد پترءِ گمانیں فلسفہءَ موادیں content راجد پتر یا راجد پترءِ مواد داریں تب ہم گوش انت۔ راجد پترءِ اے بہرءِ ردءَ راجد پتر دائما گزشتءِ مواداں کما اِیتءُ کسہ یے اڑ دنت۔ اے کسہ معروضی objective بوت کنتءُ موضوعی subjective ہم۔ البتہ گردشءِ لیکہ کہ یونانءِ دوٗرءُ عہداں شان اَت۔ اے گردشءِ لیکہءِ تہا ہمیشا جاہ دئیگ بیت کہ آہاں گردشءِ لیکہءِ نامءَ یا پہ آئیءِ محکمیءَ بازیں کسہ یے ساز اِتگ۔ بلئے ایشاں راجد پترءِ لوجکیں زبانءَ گوں ہچ کار نہ داشتگ۔ راجد پترءِ لوجکیں وانشتءِ تہا راجد پترءِ سَلہیءِ کار پیلو کنگ بیتءُ تضادءُ اڑکشّگءُ چگل دئیگ بنت۔ پدا راجد پترءِ بیانءِ زبان چی بہ بیتءِ سرا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

حیال گۆر کنگ بیت۔ اے باوست ءِ تب ءَ راجد پتر ءِ فلسفہ دو بہراں دارگ بیت۔ یکے راجد پتر ءِ گمانیں فلسفہ یا گمانیں راجد پتر یا موادیں راجد پتر اِنت کہ اے لوجک ءِ باوست ءَ چہ بے چاڑ اِنت۔ دومی راجد پتر ءِ پریسیں فلسفہ یا پریسیں راجد پتر یا پیکریں راجد پتر اِنت کہ اے باوست ءِ رِدءَ انسان ءِ سماءُ تب nature ءِ حساب ءَ پسواں گپان کنت ءُ دلیلاں کشان بیت۔

چونائی ءَ پہ چیز ءِ پہمگ ءَ مواد content ءُ پیکر form ءِ ہواری ہژدری اِیں کردے بنا کنت۔ ہمیشا راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ تہا ہم اے دوئیں ارزشتیں کردے دارا اَنت۔ گمانیں راجد پتر ءِ فلسفہ مواد ءِ کاراں ٹھین اِیت ءُ پریسیں راجد پتر پیکر ءِ لوٹاں ودی ءُ پیلو کنت۔ راست اِنت کہ راجد پتر گزشت ءِ واقعہانی کماتگیں ہارے کہ راجمان ءِ گۆرا اِنت بلئے جُسّ بوت کنت کہ ما گزشت ءَ بہ زانیں؟ گزشت حال ءِ تہانہ اِنت بلئے گزشت ءِ مواد وَہَست کہ گیشگیوار بہ بنت۔ بلئے کُجام ءُ چونیں گیشگیواری محکم valid بوت کننت ا۔

پیکر راجد پتر ءَ ہماوہد ءَ معنا یے دنت وہدے اول سرا مواد آئی ءَ گزشت ءِ واقعہے بہ دنت۔ بیدئے مواد ءَ پیکر تہنا راجد پتر ءِ پچار ءَ ریس ءُ پریس کنت، بلئے گپ ءَ باوست ءَ نہ بارت۔ واقعہ دائما انسان ءِ سماءُ تب ءَ گوں سیادی دارا اَنت۔ اگاں واقعہ ءَ انسان ءِ سماءُ تب ءَ گوں کارمہ داشت اِنت گڑا راجد پتر ءِ معروضی دڑو گے اَت، پرچہ کہ سماہر ساعت چکاس اِنت بزاں بدل بوہان اِنت۔

ا۔ اے جست ہم راجد پتر ءِ پریسیں فلسفہ ءِ دامن ءَ جاگہ کنت کہ لوجکیں زبان logico-languistic ءِ بنگپ اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر معناءِ سفرءِ مواد ءِ ڈگارءَ مان دنت ءُ مَعنا ہما وہدءَ پہمگ بنت وہدے لوجک ءِ تب ءَ کارپیلو بہ بنت، پرچہ کہ اے علمیات epistemology ءِ جیڑہ ءُ زبان ءِ مان گشّیتگ ایں جیڑہاں توجیل کنت۔ راجد پتر نویس گمانیں راجد پترءِ رِدءَ راجد پترءِ مشاہدہ ءَ کنت یا کسّہ یے بند اِیت۔ اے نیام ءَ چونائی ءَ ہم راجد پتر ءُ فلسفی ءِ میان ءَ تپاوتے بنا بیت۔ راجد پتر نویس ءِ حال اے درگت ءَ چو سائنسدان ءَ اِنت۔ آ دائما تہشونیں وزم induction method ءِ رِدءَ کار کنت۔ آ وہدے یک لیکہ یے بند اِیت گڑا اے لیکہ ءِ بندگ ءِ وہدءَ کارّیچیں عمل ءَ گوشتگیں مشاہداں چہ چن اِیت ءُ نزّ کار اِیت، جیڑہ ءَ پہم اِیت ءُ فکرءَ یک وزم ءُ فارمولہ یے ءِ رِدءَ سلہ کنگ ءِ جہدءَ کنت۔ البتہ اے دمانا فلسفہ دائم نگدءَ گوں بندات بیت ءُ اولی نگد ذات ءِ سرا self-critique بیت۔

وہدے کسّے ذات ءِ سرا جستے بند اِیت گڑا وزم ءُ فارمولہ ءِ محکمی ہم جست ءِ زِدءَ، چہ ایشی ءَ آئی ءِ سلہ ءُ پلگاری clear and distinct تباہ بیت، پرچہ کہ فلسفی ءِ نگد دائم ڈن ءَ کیت meta ءُ فارمولہ ءِ اندرءَ حساب ءَ نیار اِیت، اگاں اندری نگدے بہ دار اِیت گڑا آ سائنس جوڑ بیت پدا گمان کنت کہ جیڑہ ءِ توجیل ہمے فارمولہ ءِ تہا اِنت۔

بن اصل ءَ گزشت ءِ زانت زبان ءِ تہا اِنت۔ اے نیام ءَ ظاہر appear ءُ ظاہر ءِ بیان state of appear ءِ میان ءِ جتائی یک دو بہرئے dichotomy ودی کنت۔ اے ذات ءِ نگد ءِ سرکشی ءِ اولی گام اِنت کہ دو بہرئے شگاف کنت۔ چہ اے وڑی گمان بیت کہ راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ معنائی پہمگ راجد پتر ءِ پرّیسیں فلسفہ ءِ کار اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر چونائیءَ تہنا واقعہانی کماہگءِ واہدیں علم نہ اِنت بلکیں فکرءِ کارریچءِ سفر اِنت ہم۔ انگت ہم راجد پتر واقعہانی کماہگءِ علمءِ بستارءَ گوں شان اِنت بلئے اے واقعہ دائما مادنی نہ بنت بلکیں فکرءِ گوْم ہم ساڑی اَنت۔ فکر انسان کنت ءُ انسان تہنا وہدءُ پڑا اگءِ حدّءُ دَراں فکرءَ تاچ ایت۔ وہدءُ پڑا اگءِ اندرءَ کار دائما واقعہ ودی کنت پمیشا راجد پتر ہرچی بہ دار ایت ءُ بہ کمائیت آ یک رِدےءَ واقعہءِ رنگءَ رج اَنت۔ البتہ راجد پترءِ تہا پدراءَ ارزشت ہَست آمعروضی بوت کنت ءُ موضوعی ہم۔ اگاں راجد پتر واقعہءِ یکشلیں دڑ چے گڑا نئے اے جنزےءَ گوں بندوک اِنت، نئے پہ ایشیءَ پیش بندیں مراسا ٹہینگ بوتگ، بلکیں اے یک کسہّ یےءَ چہ سرءَ چست کنت ءُ درکارےءِ حسابءَ روان بیت۔ کسہ آ دوْرءَ مردمانی وشکامیءِ وسیلہ یے اَت، میزاں میزاں اڑدادانی یات کنگءِ سکینے جوڑ بوت۔ سکین وہدے سک بازگمانی کسّہاں گوں مَل اِت گڑا دیوتاہانی ہَستیءِ بشارتءَ بوت۔ اے بشارتءَ بنداتءَ گوْشے دنیا داں حدےءَ یک گلوبل ولیج یے جوڑ کتگ اَت۔ یکیں دیوتا یا دیویءِ عبادت یک سرزمینےءَ دگہ نامےءَ بوت ءُ دگہ سرزمینےءَ گوں دگہ نامےءَ۔ ایشانی حیالءِ دپ ورگءَ سسائی پڑءَ مردمانی نزیکیءَ ہم گام بُر اِت ءُ پہ جنگءَ سگارجونین ہم بوت اَنت۔ بلئے ایشانی حیالءِ روائیءِ سبب ابرمءِ ترسءَ لپرزگ اَت۔ ہمے آزمانءِ گڑندانی توارءَ ہندوستانءِ مردماں یک زوراوریں ہَستی یےءِ سکین داتءُ ہمے تُرسءَ مصر، کنعانءُ عراقءَ نہ دیدیں ہَستی یےءِ ناراضیءِ شبین ممکن کت۔ ایشاں ابرمءِ ہرہما عملءَ دیوتا یا دیویءِ نامے بست کہ ایشانی سساءِ توجیلءُ بدنءِ ہاٹیگاں چہ کنٹرول نہ بوہگءَ اِت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

انسان ءِ سرپدی ءَ کسّہانی یکجاہی ءَ نامے بکشات۔ ہیروڈوٹس ءَ نادریں مقامے پہ وتی ہمے کسہانی یک رِدی ءَ کماہگ ءَ رس اِت۔ پلیٹو ءَ طبعیات ءِ تہا اولی رند ءَ ہسٹوریا Historia ءِ لبزگوں پٹ ءُ پول ءِ معناہاں کارمرز کت۔ بلئے واقعہانی یکجاہی ءِ دروشم ءَ ہیروڈوٹس Herodotus، تھوسیڈیڈس Thucydides ءُ پولی بیس Polybius ءِ نام زانگ بنت، اے درگت ءَ ایشاں ارزشت رس اِت۔ کِسہانی اے یکجاہی ءِ عمل ءِ نام راجدپتر بوت۔ گالگنج ءِ رِد ءَ ایشانی ریشہ شناسی اِیں etymological معنا شوہازگ بوت آنت ءُ راجدپتر ءِ پہمگ ءِ جہد دانش ءُ عقل ءِ تب ءَ بوت آنت۔ چاردہی کرن ءَ چہ راجدپتر ءِ لیکہ گِشان بوت آنت، اولی گام اے درگت ءَ الکاپیں وڑے ءَ ابن خلدون ءَ چست کت۔ گردش ءِ لیکہ ءَ دمان ءَ نام کش اِت پرچہ کہ اے لیکہ ارزانی ءَ گوں ابرم ءِ عمل ءَ شبین دئیگ بوت۔ وپچو ءَ ایشی ءِ تہا فلسفہ ءِ رنگ آؤرت بلئے آسر ہما کوہنیں دپگال اَت، البتہ اے لیکہ ءِ پلہ مرزی ءَ بازینے ءَ اوگام جت۔ راجدپتر ءِ ارزشت ءِ گیشی ءَ اے لیکہ ءِ تہا ہم دگہ سے لیکہ (پرگ، ہرگ، پنڈولم) جاگہ دئیگ بوت بلئے ایشانی آسر ہم گردش ءِ لیکہ اولی پیکر ءِ ہم شبین اِت آنت۔

ماں راجدپتر ءَ دیمروی ءِ لیکہ ءَ باز ارزشت رس ات، اے نیام ءَ ہیگل ءُ مارکس ءِ کاراں دنیا ءِ تہا راجدپتر ءِ جتائیں ریس ءُ پریسی ارزشتے جوڑ کت، ایشاں راجدپتر گردش ءِ لیکہ ءَ چہ سست ءُ ایشی ءِ عقلی رنگے تازگ کت۔ بلئے کانٹ ءَ اے کار ءَ وتی فلسفہ ءِ وڑانوکیں پیکرے دات، آئی ءَ راجدپتر یک سرجمیں مراساپے گوشت ءُ انسان ایشی ءِ پیلوی ءِ جہد کار۔ ایشانی رِد ءَ وہدے چیز گردش ءِ تہا بیت گڑا آزانت دات نہ کنت بلکیں گوستگیناں، ہستیناں گوں شبین دیان بیت یا کنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

البتہ وِل ڈورانٹ جیوگرافی ءَ راجد پتر ءِ مات گوْش ایت، وہدے جیوگرافیکل آتڑاپ سرد بنت انسان ءِ میل چونیں وڑے ءَ گوں مَلّ اِیت ءُ وہدے موسم گرم بیت گڑا بدن سستی ءِ تاباں کپ ایت، بلئے موسم ءِ پیامد ءُ اطلاق انسان ءِ بنداتی موسم ءِ وڑا بیت۔ بزاں سردیں ملک ءِ مردماں گرمی تابان کنت ءُ گرمیں موسم ءِ مردماں سردی گڑ ان ءَ کپ ایت۔ واقعہ راجمان ءِ لوٹانی تب ءَ بدل بوہان بنت، بلئے گوْات ءِ حرارت شخص ءِ آسرا نہ بنت، بلکیں انسان ءِ فیصلہ آئی ءِ آتراپ ءِ چا گرد ءِ بیت ءُ فیصلہ ءِ واقعہ راجد پتر ءِ تہا جاہ کنت البتہ راجد پتر فیصلہ ءَ مان نیار اِیت بلئے واقعہ ایشی ءِ بوہگ ءِ علت اِنت۔

وہدے انسان ءِ فیصلہ ءِ یک کردے جیوگرافی ءِ معیار بیت گڑا دومی نیمگا شخص ءِ ذات ہم کردے ساز اِیت۔ ذاتی کرد سائیکولوجیکل راجد پتر ءِ تہا ٹپاسگ بنت ءُ گزشت ءِ واقعہاں بیان ءُ کسّہ گوشدارگ بنت بلئے اے واقعہ ءِ سبب حیال کنگ نہ بنت، بلکیں آفیصلہ ءِ باپشت ءَ شخص ءِ لیکہانی ٹپاسگ ءِ جہد بیت۔ چونائی ءَ سائیکو راجد پتر دائم گزشت ءِ انسان ءِ تب ءَ انوگیں حال ءَ گوں گیشگیوار کنت، اے نگد چہ ہیگل یا مارکس ءِ مکتبی ہانی نیمگا بیت کہ انسان دائما عقلی رنگ ءَ دیمروی کنان اِنت، گوْستگیں انسان ءِ عقل ءُ کساس ءَ انوگیں مردم شری ءَ کت نہ کنت۔

راجد پتر ءِ اے وڑا کارمرزی یک حدّے ءَ مروچاں کے کوْہن اِنت، پرچہ کہ نوکیں راجد پتر ءَ ردوم زُرتگ ءُ آئی ءِ دامن ءَ انسان ءِ سیاسی، معاشی ءُ راجمانی واقعہاں ابید لہتے بے مادنیں واقعہ ہم ظاہر بوتگ اَنت۔ مروچاں راجد پتر ءِ دامن ساری ءَ چہ گیشتر شاہگان تر اِنت، ایشی ءِ تہا وشبو، کندگ، گڑیوگ، ہاموشی، کسانی ءُ دگہ ہم اے وڑیں بازر راجد پتراں جاگہ کتگ۔ البتہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشانی تہا ہم واقعہ ساڑی اَنت۔ اگاں وشبوءِ دپتر رندگ بیت گڑا شخص ءِ وشبوءِ بابت ءَ آسریں واقعہ بندگ بنت کہ چون انسان ءَ وشبو کارمرز کتگ ءُ کُجام مرداں گوں آسرے ءَ آؤرتگ۔ البتہ اے درگت ءَ ایشانی بُنزہ ءِ ہم گپ بیت کہ کُجام ءُ چونیں بُنزہ کارمرز بہ بنت، یا رانکؔ Ranke ءِ مکتب ءِ رندگیری بہ بیت، یا آنالز annales مکتب ءِ گپ زُورگ بہ بنت؟ زبانی کسّہانی ریس ءُ پریس بہ بیت یا گیشیں additional لیکہ منّگ بہ بنت؟۔ نوکیں راجدپتر ءِ دامن ءَ جوڑشتی راجدپتر، کُلیں راجدپتر یادگہ ہم بازیں راجدپتراں جاگہ کتگ کہ ایشی ءِ نوکی ءِ شاہدحیال بنت۔

راجدپتر ءِ نویسگ ءِ سرا ہم حیال گوُر کنگ بوت، رُستگیں راجدپتر ءِ گپ مارکس ءِ نہ اِنت بلکیں لہتے راجدپترنویس ءُ لبزانکاراں اے گپ دیما آؤرت۔ بلکیں اے جہد ءَ بریخت ءِ لچہ، رچرڈ ہوگارٹ ءِ کتاب ءُ ایڈورڈ ٹامپسن ءِ ٹائمز لٹریری سپلیمنٹ ءَ شنگ بوتگ ایں نبشتانک ہم ارزشت دار اَنت، البتہ جیکو بنزم jacobinism ءِ ہم اے راجدپتر ءِ ردوم زُورگ ءَ دست مان اِنت۔ رُستگیں راجدپتر ءِ لیکہ راجدپتر ءِ بُن ءَ ٹپاس اِیت، کاتیال ءَ گیشتر سپاہی ءَ ارزشت دنت۔ چونائی ءَ اے وڑا راجدپتر ءِ ٹپاسگ ءَ مردم دائما مارکس ءِ دامن ءَ بنداَنت بلئے اے کاریک وزمے ءِ رنگ ءَ ایڈورڈ ٹامپسن ءَ گِشّینت، البتہ اے بوت کنت کہ اے وڑا راجدپتر ءِ کارمرزی ءِ سکین ایشاں چہ مارکس ءِ فلسفہ ءَ رستگ بلئے اے گپ یک احتمالے۔

راجدپتر ءِ زبانی بہرانی ڈالچاری چونائی ءَ صنعتی راجمان ءِ داتگین اِنت ءُ آہاں راجدپتر ءِ بُنزہ ہم سرکاری کسب ءُ کاگد گوُشتگ اَنت۔ زبانی راجدپتر ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ارزشت ءِ بابت ءَ انسان دائماً شکانی زِدءَ بوت کنت بلئے چُش ہم نہ اِنت کہ ایشی ءَ چٹ ڈالچار بہ کنت، پرچہ کہ راجدپتر ءِ راجدپتر زبانی اِنت ءُ ایشی ءِ بُنزہ سرکاری کاگدہماوہدءَ الکاپ گوْشگ بنت وہدے سرکار ءِ کارگس ءَ رپورٹ غیرجانبداری ءَ نویسگ بہ بنت، چونائی اے وڑ بوت نہ کنت، چیا کہ سرکار ءِ گوْرا ملزم مجرم اِنت، آشر اِنت ءُ قانون شَر۔ اگاں زبانی راجدپتر نوکیں راجدپتر ءَ مہ چنڈ اِتیں ءُ جاگہ مہ دات اِنت گڑا احتمال اَت کہ مادودمانانی بابت ءَ اِنچو علم یکجاہ نہ کتگ اَت، اَنچو کہ مروچاں اسٹوراٹ ہال ءُ فرناڈ بروڈل ءَ مارا کماتگ ءُ داتگ۔ زبانی راجدپتر انسان ءِ گزشت ءِ سما اِنت۔

زالبولاں نوزدہمی کرن ءَ چہ علم ءِ پڑ ءَ الکاپ ءَ گام کش اِت ءُ دیما جنزان بوت اَنت۔ البتہ علم ءِ پڑ ءَ ایشانی گام کشی انوگیں عملے نہ اِنت بلئے مروچاں آیک رِدءَ کار ءَ اَنت۔ چونائی ءَ اگاں زالبولانی کسہ آرگ بہ بنت گڑا یونان ءِ اسپاشیا (سُکریٹیز Socrates ءُ پریکلز ءَ ہمیشی ءِ دیواناں چہ بازیں چیزے دربرتگ)، ڈیوشیما (سُکریٹیز ءَ تیوگیں جمالیات ہمیشی ءَ چہ پہم اِتگ)، ایپیشیا (آسٹرولوجیکل لیب پہ مانشول ءِ عمل ءُ پیائش ءَ اڑ داتگ) ءِ نام زبان ءَ کاینت۔ نوزدہمی کرن ءَ زالبول راجدپتر نویساں وتی کرد پیشداشت ءُ ورجیناوولف ءَ زالبولاں راجدپتر ءِ تہا ساڑی کنگ ءِ واستا گیشیں راجدپتر ءِ لیکہ دات۔ مروچاں ایشانی کار پہ راجدپتر ءَ مزنیں کرد پیلوکنان اَنت۔

چونائی ءَ انسان اے دڑائیں کاراں ہما وہد ءَ سر پد بیت وہدے آ راجدپتری سما دار اِیت، راجدپتر ءِ ٹہشت ءَ بزانت، راجدپتری قدراں ہما گزشت ءِ دامن ءَ بہ چار اِیت، ہر چیز ءَ وتی تب ءُ میل ءَ گوں گیشگیوار مہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کنت۔ چہ اے وڑی ءَ آ ارس ءِ ہم راجد پتر ءَ عزتیں نگاہ یے ءَ گوں چار اِیت، بلکیں ہمیشکند ءِ راجد پتر ءَ ہم کمار کنت ۔بلئے کسّہ اِیش اِنت کہ اگاں زبانی راجد پتر وتی سیمسر ءَ پدکنزگ ءَ پدہاموش بہ بیت گڑا راجد پتر ءِ بنزہ آرکیالوجی Archeology بیت۔ آرکیالوجی راج ءَ ہماوہد ءَ دپتر دنت وہدے اُود ءَ راجد پتر گُنگ بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ راجد پتر

History of History

انسان ءَ نیم وَ کشی اِیں عہد (نیم وحشی دور) ءَ چہ وتی اجدادانی ancestor کارءُ کردارءِ کسّہانی آؤرتگ اَنت ءُ چہ اے کارءَ آہاں وتا ساعتے ہم مہتل نہ داشت۔ کسّہانی تہا ہما مردمانی بابت ءَ ہم گپ ءُ حال اَت کہ لس مہلوک ءَ چہ بدنی ہاٹیگ ءُ سساءِ پڑءَ ہم پیش گام بوتگ اَنت۔ راجمان ءِ ٹوئیں بستاردارہم اے کسّہانی تہا ساڑی اِت اَنت، تمنانی سردارہم اے کسہانی تہا حیات بوتگ اَنت، آؤکیں پدریچاں اے کسہ یات گپتگ اِت اَنت ءُ پہ ایشاں اے کسہانی گیردارگ گوْشے فرضے اَت بلکیں اے دیوتا ہم حیال کنگ بوتگ اَنت۔ چونائیءَ آوتی اڑدادانی راستیں ءُ کسہی کرداراں چہ ہم آشنا بوتگ اَنت۔ وہدءِ سفرءَ گوں اے اڑدادانی اصل دروشم ریبتانی دروشم ءَ بدل بوہان بوت۔ میزاں میزاں اے کسّہ اَنچو سرگڈیں گیانی زدءَ کپت اَنت کہ حقیگیں مردم ءِ کردار گوْشے گمسار بوت اَنت ءُ مردماں اے کسہی شخصاں دیوتاءِ بستاردات ءُ ایشانی عبادت ءَ ہم گون کپت اَنت۔ اگاں یک شخصے ءِ کرد تمن ءِ حداں ہَست اِت اَنت گڑا آتمن ءِ حدا جوڑ بوت اَنت، اگاں کسے ءِ کرد راج ءِ تہا شرپ دار اَت گڑا آراج ءِ حدا منّگ بوت ءُ اگاں کسے ءِ کرداراں تیوگیں ملک ءِ مردم وتی سحرءَ زُرتگ اِت اَنت گڑا آتیوگیں ملک ءِ حداءِ بستارءَ شان ءَ شان کنگ بوت۔ ہمے وڑا بازنام

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دار اِیں بادشاہ ءُ بامرداں ہم مرگ ءَ پد حداء بستار رستگ۔ اَنچو کہ رگ وید ءِ مستریں دیوتا اِندر، چونائی ءَ آریائی تمن ءِ بامردے اَت ءُ ایشی ءَ سندھ ءِ دودمان دڑگان دڑگان کنتگ اَت، ہمے وڑا رام چندر ءُ کرشن مہاراج گنگا جمنا ءِ بامرد بوتگ اَنت۔

اے کسّہانی حیات کنگ ءِ واستا اے سوت ءُ شعرانی دروشم ءَ پر بندگ بوتگ اَنت، چہ اے وڑی ءَ مرد ماں اے گیشتر یات بوتگ اَنت ءُ دڑاجیں مدتے ءَ ایشانی دامن ءَ گوں بندوک بوتگ اَنت۔ اے عمل ءَ یک لبزانکی رنگے ساز اِت ءُ یونان ءِ تہا اے لبزانک ایپس epos گوْشگ بوتگ، راجدپتر ءِ گوْشگ ءِ پہم ہزاراں سالاں گام بُران ءُ سفر کشان بوت۔

اے وڑیں کسّہ ءُ داستانانی بابت ءَ راجدپترنویس ایت شاعروتی ساچکاری ءَ گوْشے آجو اِت اَنت۔ آ چہ اے گپ ءَ بےکمار اَت کہ اے کسّہ راجدپتر ءِ لوٹانی پیلوی ءَ بروبر اِنت یا نہ اِنت۔ آئی ءَ بس ساچکاریں کسہ گوْشتگ ءُ مہلوک ءَ چہ داد ذُرتگ۔ اے لبزانک چونائی ءَ درائیں مردمانی کُلّیں ملکیت اَت، اے دڑاج کشّ ایں سوت یکے ءِ ساچشت نہ اِت اَنت بلکیں ہر کس ءَ سوت گوْشتگ، نازینک یا موتک پر بستگ۔ آ اے درگت ءَ چٹ آزات بوتگ اَنت۔ سما بیت ہر کس ءَ اے کسہ گوْشتگ ءُ دپ گال کُتگ اَنت ہم۔

ہمے دوْر ءُ نوبت ہومر ءِ نمیرانیں لچہانی تہا ہست اَنت[1]۔ راجدپتر ءِ

---

[1]۔ ہومر ءِ لچہانی سرا آرکیالوجی ءِ زانتکاراں کار کتگ ءُ آہاں ہومر ءِ ایلیڈ ءِ ٹرائے جنگ ءِ بابت ءَ پر بستگیں لچہ راجدپتری گوْشتگ اَنت، ایشی ءِ آثار ترکی ءِ ہسارلک ءِ کوچگ بُنارباسی Bunarbasi ءَ چہ زمین ءِ شش سرا کڈ جنگ ءَ پد دست کپتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے لبزانک ءِ لیکہ بیرگ ءَ سادہ اِنت ءُ اے لیکہ ءِ ردءَ آدوٗر ءِ نامداریں انسان آہانی نزّ ءَ چو دیوتا ءَ بوتگ اَنت ءُ اے انسان ءِ محسنیں کردار ءِ گوٗشے ضامن بوتگ اَنت ۔ چہ اے لیکہ ءِ پیش گامی ءَ انسانی زند ءِ بابت ءَ اے ستک پیوست بوت کہ انسان ءَ میزاں میزان ءَ بدنی ءُ ارواہ ءِ بلند پاسی ءَ چہ زوال ءِ نیمگا سفر کتگ ۔ آ دوٗر ءَ جہان یک اندیمیں حاکمے ءِ کردانی گوٗشے ظاہر کنگ ءَ اَت، انسان پہ وتی ہر عمل ءَ آئی ءِ دَر ءَ جوابی اِنت ءُ آ حاکم نیکی ءِ مُز ءَ ءُ بدی ءِ سزا ءَ دنت ۔

ہمے لبزانک ءِ ربیت ءِ برکت ءَ کوٗہن ءُ نوکیں پدریچانی وت ماوتا یک رہوتے (رابطہ) برجم ءُ اخلاقی قدرانی یک درچے ودی بوتگ ۔ اے درگت ءَ راجمان ءِ راجد پتر نویسیں شاعر رسانی ءُ دودانی لوٹوک ءُ پاسبان بوتگ اَنت ۔

راجد پتر ءِ ٹہینگ ءِ اے عمل ءَ پد بازیں جاہاں یک وڑیں لِک وڑے ایجاد بوت ءُ آئیڈیوگرام [1] ایشی ءِ بنداتی پیکر اَت ۔ اے وڑیں نمونہ درستاں پیش مصر ءُ بابل ءَ چہ دست کپتگ اَنت ۔ چونائی ءَ اے معاش ءِ گیشی ءِ دوراَت ءُ ٹکی بہر گیری ءَ نوکی گام بُرّ اِتگ اَت، چہ اے وڑی ءَ تمن ءِ نام داراِیں سردارانی جاہ ءَ سول civil سرکار ءُ ایشی ءِ ہم تبیں دین ءِ ادارہ جوڑ بوت اَنت ۔ وت واجہی ءَ حاکم ءِ دپ تا این کتگ اَت، ایشاں دائم میراث ءِ حقّ ءُ راہندانی پاسداری ءِ سرا حیال گوٗر کتگ اَت، اے درگت ءَ دینی ءُ سول سرکار ءِ کارندہاں ایشانی حکم ءُ پرمان نبشتہ کتگ اِت اَنت، ایشانی راجی ربیت دائما عموییں زند ءَ چہ جتا کتگ ءُ

---

[1] ـ ideogram، آئیڈیوگرام یک گرافک کردارے کہ چیزء ِ معناہاں نشان کنت یا گوٗش اَت ۔ بزاں ہما نشان کہ چیزے ءِ آئیڈیا ءَ پیش کنت بلئے آئی ءِ آواز ءَ نہ گشین ایت ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشاں دینی رنگ بکشا تگ اَت۔ البتہ، سما بیت کہ مہلوک ءِ فکر ءُ حیالانی رِد ءُ بند دئیگ ءِ واستا یک نادریں ءُ ہاسیں گروپے دارگ بوتگ ءُ اے مردم واننده ءُ نوکیں لِکھوڑ ءَ چہ آشنا بوتگ اَنت۔ چہ ایشی ءَ لس مہلوک ءِ بستار چو غلامئیگ ءَ بوت۔ سما بیت آ دؤر ءَ راجدپتری لبزانک ءِ تہا یک تپاوتے بنا بوتگ اَت۔ البتہ، رَند ءِ مردماں نئے دیوتا پہ وتا جوڑ کت نے سوت پر بست بلئے کوہنیں ربیت ءِ لچہ دائما الہان اِش کت اَنت۔ بلئے نی اے سوتانی تہا توسیپ گوْشی ءِ بھرے مان اَت کہ بادشاہ ءِ کردار ءُ باج بری ءِ کسہ الہان کنگ بوتگ اَنت۔

اے دڑاہ بیانیں راجدپتر Descriptive History ءِ بنداتی نمونہانی تہا شمار بنت۔ اے درگت ءَ مصر ءِ بادشاہ رمیسس[1] بادشاہ مراِن پٹاک Mer-en-Ptak (چاردہ کرن پیش مسیح) ءِ عہداں پہ درور ءَ زُورئیں۔ رمیسس ءِ توسیپ گوْش پین ٹنگ Pen Tang وتی باج بری ءِ دپتر ءَ جنگ ءِ کسہ ءَ چوا ے وڑا پیش کنت۔

---

[1] Ramessess، منپیٹیر رمیسس Ramessess Menpehtyre اول، عہدی مصر ءِ نوزدہمی شاہیں سلطنت dynasty ءِ فرعون Pharaoh بوتگ بلکیں ایشی ءِ نام بنداتی فرعونانی سرٕ ءَ شمار بیت۔ ایشی ءِ حاکمی ءِ دور کساس 1290 ءَ بگرداں 1292 پیش مسیح بوتگ۔ نوزدہمی سلطنت dynasty ءِ بنپدر میسس اول ءَ ایر کتگ اَنت۔ رمیسس دوئم، رمیسس دہ گریٹ ءِ نام ءَ زانگ بیت۔ ایشی ءِ باج بری ءِ کسہ بازاَنت۔ رمیسس سوئم ءِ نام ہسیمر رمیسس Usimare Ramessess اَت۔ ایشی ءِ حاکمی ءِ دور کساس 1156 ءَ بگرداں 1187 پیش مسیح حیال بیت۔ رمیسس چہارم ءِ نام حیقا ماترے رمیسس اَت۔ اے چاریں مصر ءِ نوکیں کنگڈم (New Knigdom 1549-1069BC) ءِ تہا شمار بنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

"پدا مونٹوا ءِ وڑا بادشاہ (رمیسس) چست بوت ءُ وتی کمان ءُ تیر اِش زُرت اَنت، اے جنگی تب ءَ گوں بال ءِ وڑا اَت۔ وہدے آئی ءَ پشت ءَ چار اِت، کہ جنگی رتھاںchariot راہ اَنگِر کتگ، ءُ کا سکkask ءُ اروا ڑ آںarvad ہزارانی کساس ءَ چہ ہر نیمگا دربند کتگ اَنت"۔

آ، رمیسس ءِ زبان ءِ پد ءَ نویس ایت:

"منی پر یاتاں گوں حدا منی کمک ءَ ہما دمانا اتک، منی دست اِش وتی دست ءِ دلاں کت اَنت، منا زور ءُ طاقت بکشات ئے، منی طاقت گوْشے لک مردم ءِ طاقت ءِ کساس ءَ بوت، پدا چو آس ئیگ ءَ من جمبور بوتاں ءُ دڑاہیں دژمن یک یک ءَ دژگاں دژگان کت اَنت، اَنچو کہ جِنگانی رَم ءَ شائینے شکار بہ کنت، من بس جت ءُ جنان بوتاں۔ آ چہ بے وسی ءَ تتک اَنت ءُ ماں کوْر ءِ دپ ءَ سر بوت اَنت۔ آہاں نہنگ ءِ وڑا کوْر ءَ جہلا نکیں اوژناگ بست۔ وہدے آہاں منی طاقت ءِ کساس بوت گڑا آ تُرس ءَ لپرزِ ات اَنت ءُ بہکرڑی ءَ چہ کوکار اِش کُت ُاے انسانے نہ اِنت

ا۔ Montu، مونٹو Montu جنگ ءِ شکرہ دیوتاfalcon-god اَت۔ اے مینتھو Menthu، مونٹMont، مونتھوMonthu ہونٹجوMontju ءِ نام ءَ ہم زانگ بیت۔ ایشی ءِ سر شکرہ ءِ ءُ بدن انسان ئیگ اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بلکیں بالBaal[1] اِنت''۔

رمیسس ءِ جانشین مِراِن پٹاک ءِ گمنامیں توسیپ گوْش ءَ بہ چار کہ آوارجن ءُ ارش کنوکانی پڑ وش ءَ پد ملک ءِ نقشہ ءَ (ایمنی ءِ بابت ءَ) اے وڑا پیش کنت:

''مروچاں مصروشیانی بنجاہ اِنت ءُ ٹامری Ta-mery ءِ میتگ ءِ سرا، گل ءُ ایمنی ءِ منگیر ءِ ساہگ اِنت۔ ہرلوگ ءَ مِراِن پٹاک ءِ باج بری ءِ گپ جار اِنت کہ آئی ءَ ماں ٹکانو Tekanu ءَ دژمن پڑ وش داتگ اَنت۔ مئے باج بریں بامردمارادلاں دوست اَنت، ءُ دیوتاہانی سرْپ ءَ ہم ایشی ءِ درجہ ءُ بستارسک بلند پاس اِنت''۔

فوینی شین Phoenician (فنیقی) بیپار trade ءِ پڑ ءَ جُوان، ءُ لِک وڑ ءِ

---

[1] ۔Baal، بال اے گوریچانیں روبرکتی سیمیٹک نام ءُ خطاب ے۔ ایشی ءِ معنا اِنت ''حدا یا زانتکار''۔ اے لبز بازرندءَ حداءِ واستاءُ بازرندءَ پہ وتن ءِ پشت پناہ ءَ دئیگ بوتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

الکاپیں رنگ ءَ کارمرزی ءَ شیوار بوتگ اَنت ا۔ چونائی ءَ رِدءُ بندیں لِھوڑے ءَ ھمیشانی گوْرا چہ ارزشت رستگ ءُ چہ ایشی ءَ بیان بندیں narrative راجدپترءَ گام بُر اِت۔ ایشاں راجدپترءِ اے وزم ءَ بندات بکشات، ایشانی منّت ءَ اے لِکھوڑ فلسطین، یونان ءُ بابل ءَ پہ کارمرزی ءَ شنگ اِت بلئے یھودیاں اے الکاپ ءَ پہم اِت، چہ ایشاں گامے دیما جنز اِت اَنت ءُ ''روچانی کتاب Books of Days'' نویس اِت۔ اے یک رِد (مرتب) ءَ نویستگیں راجدپترءِ اولی مثال اَت۔ البتہ آئی ءِ تہارمسں ءُ سال گِشینگ نہ بوتگ اَنت۔ بلئے ہمے دورءَ جہانیں راجدپتر Universal History ءِ راجدپترءَ ردوم زُرت ءُ سُمیریا Sumeria ءِ بادشاہانی ہمالڑ کہ 200 پ م ءَ یک رِدءَ نویسگ بوتگ اَت، آئی ءِ تہا واجہ نوح ءِ توپان ءِ رِدءَ دنیاءَ ودی بوئگ ءُ توپان ءَ ساری ءُ رندءِ بادشاہانی جتائیں حال نبشتہ اِت اَنت۔

بلئے ہیروڈوٹس اولی مردم اَت کہ آئی ءَ راجدپترءِ شنگ اِتگیں پارہ

ا۔ سُمیریاں لکیرءُ میخ nail ءِ نشاناں چہ نبشتہی وزمے ٹہینتگ۔ لکیرءُ میخ ایشانی نبشتہی چیدگ گوْشگ بنت۔ ہمے میخ ءِ نشانانی سبب ءَ ایشانی لِکھوڑ میخی گوْشگ بیت۔ اے لکھوڑ بندات ءَ بگرداں گڈسرا چیدگاں گوں بندوک اِنت پرچہ کہ ایشانی گوْرا حرف تہجی نہ بوتگ۔ چونائی ءَ بنداتی لک وڑءِ حساب ءَ فنیقیاں ٹوئیں ارزشتے حاصل اِنت پرچہ کہ حرف تہجی ہماہانی ایجاد اِنت۔ سُمیریانی لکھوڑ راستیں نیمگا چہ چپیں نیمگا نویسگ بیت۔ چونائی ءَ سُمیریاں ذاتی ملکیت ءِ حساب دارگ ءِ واستا اے لِکھوڑ ٹہینتگ۔ سُمیری شہرءِ مزنیں درءُ بابانی دپ ءَ کاتب دائما ساڑی بوتگ اَنت ءُ ایشاں مہلوک ءِ بیپاری کسب ءُ کاگد نویستگ اَنت۔ میزاں میزاں اے میخی چیدگ ہروڑیں علم ءُ اِزم ءِ نویسگ ءِ واستا کارمرز بوت۔ ایشانی گیگانی ءَ بابلی ءُ اشوریاں میخی چیدگ وتی زباناں گوں ربیت دات اَنت بلئے وہدءِ ہمرائی ءَ میخی چیدگ تہنا پہ دین ءُ قانونی چست ءُ اِیرانی واستا کارمرز بوت اَنت ءُ رندءِ اے دگہ ڈگاراں فنیقی زبان کارمرز بوہان بوت۔ مصریاں ہم لکھوڑے سے ہزار پیش مسیح ءُ ٹہینتگ اَت کہ راستیں نیمگا چہ چپیں نیمگا نویسگ بوتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کمات ءُ آ یک رِدءُ بندیں وڑے ءَ پیش کُت اَنت۔ آئی ءَ ہم اے دگہ ہمسرانی وڑا (ایشی ءَ چہ ساری ءِ مردماں ہم اے کار کتگ بلئے اے وڑا الکاپ ءَ نہ کتگ[1]) لوگوس logos بزاں لَبز یا کسہ وتی کتاب ءَ یکجاہ کتگ ءُ یک رِدءَ ٹہنتگ اِت اَنت، بلئے آئی ءَ راجد پتر ءِ لَبز کارمرز نہ کتگ اَت۔ 1511ءَ آئی ءِ کتاب ءَ ''راجد پتر'' ءِ نام دئیگ، ءُ آئی ءِ کتاب نُہہ 9 دَرانی chapter تہا بہر کنگ بوت ءُ اے کار، الڈس Aldus نامی مردے ءَ کتگ اَت۔ اے کتاب ءِ ہر دَرءُ باب دیووندے ءِ نام ءَ گوں بستگ۔ اے کار چونائی ءَ 1608ءَ جنگر مین Jungermen ءَ گیشتر گِشینت اَنت۔

ہیروڈوٹس ءِ زانت ءُ کارانی آشکاری ءَ ساری آئی ءِ زند ءِ راجد پتر ءَ شونیں وڑے ءَ بیان کنیں۔ ہیروڈوٹس کساس 484 پیش مسیح (پ م) ءَ ہالیکارناسس Halicarnasses ءَ ودی بوتگ (اے جاہ مروچاں ترکی ءِ انجینیا تیاب بوڈرم Bodrum گوُشگ بیت)، آئی ءِ پت ءِ نام کیریائی اَت۔ حال اِنت کہ آئی ءَ وتی کتاب پیلوپونیشیائی Peloponnesian جنگ 431–404 پ م ءِ نیام ءَ نویستگ ءُ اے کار 430–421 پ م[2] ءِ نیام ءَ چھاپ ءُ شِنگ بوتگ اَنت۔

ایشی ءِ کتاب ءِ دو بہر اَنت، اولی بہر مصر، کارین، بابل، اٹلی، یوکرائن ءَ یوزائن (Euxine اسود ءِ دریا) ءَ بگرداں گوریچانی اِیجینیا ءِ سفر ءِ کسّہاں کار اِیت۔ البتہ دومی بہر فارس ءُ یونانیانی میان ءَ ایونیا Ionia ءِ سرکشی (499 پ م) ءَ

---

[1] ڈیونیسس Dionysius ءِ رِدءَ ہیروڈوٹس ءَ چہ ساری کسے ءَ ہم یک کتابے ءِ تہا ایشیاءُ یورپ ءِ جتائیں واقعہ ءُ اود ءِ مردم ءُ جاگہانی بابت ءَ اِنچو زانت ءُ سرپدی یکجاہ نہ کتگ۔

[2] Peloponnesian جنگ 404 بگرداں 431 پیش مسیح ءَ ایتھنز ءُ Peloponnesian لیگ ءِ میان ءَ بوتگ۔ اے جنگ ءَ Peloponnesian آنی سروکی اسپارٹاں کتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بہ گرداں زرکیسز (479 پ م) ءِ فوجی بے سوبینیءِ نیام ءِ چست ءُ ایری واقعہانی کِسہاں کارایت۔ ہمے دڑچ ءَ اے چست ایر ءِ اڑ کُڑ ءُ فارس ءِ بادشاہی، ایتھنز ءُ اسپارٹاءِ یونانی اِستانانی بابت ءَ ہم گپ روان کنت۔

ہیروڈوٹس ءِ کتاب ءِ بندات ءَ نبشتہ ءِ مول ءُ مراد بیان بنت، اول سرا آ تچک ءَ لیٹریاءِ راجدپتر ءُ فارس ءِ باج بری ءِ کسّہاں بیان کنت۔ ایشی ءِ تہا لیٹریاءِ بادشاہ کروسس ءِ پڑ وش ءُ جنگ ءِ سبب ءَ بادشاہ کینڈولس ءِ کوش گوش ایت۔ کینڈولس ءِ کشندہ کروسس ءِ ہاسیں کاردار، گائجس اَت۔ ہمے دڑچ ءَ آ فارس ءِ حاکم سائرس ءِ زندءِ جاوراں ہم بیان کنت۔ آ اسکیمیڈیاءِ پڑ وش ءُ پاکتیاس ءِ سرکشی ءَ پداایونیاءِ دومی رندءَ باج بری ءُ مساگیتی ءَ گوں جنگ ءِ کسہاں کمائیت۔

کتاب ءِ دومی دَرءَ سائرس ءِ پسگ کیمبائس ءِ حاکمی ءِ دور ءُ مصر ءِ سرا آئی ءِ اُرش ءِ مراسا (منصوبہ)، ہمے درچ ءَ مصر ءِ جغرافیہ ءُ پدریچی گروپانی group کسہ ہوار اَنت۔ سیمی دَرءَ آ کیمبائس ءِ مصر ءِ باج بری ءُ زِربار (ایتھوپیا) ءُ روبرکت ءَ کتگیں اُرشانی بے سوبینی، آئی ءِ گنوکی ءُ مَرگ ءِ کسّہاں گوں بندوک اِنت۔ کیمبائس ءِ مَرگ ءَ پد آئی ءِ جانشین ءِ واستا مزنیں اڑ ءُ کڑے آڑا وَر بوت، وہدے داریوش، تاج ءِ واجہ بزاں بادشاہ بوت گڑا اے اڑ ءُ کُڑا ہم ایمن بوت۔ سیمی دَرءِ دومی بہرءَ داریوش ءِ فارس ءِ شہنشاہی ءِ حاصلی ءُ اے استان ءِ دوریں دَرانی بند ءُ پچی ءِ گپ جاگہ دئیگ بوت اَنت۔ چارمی دَرءِ تہا فارس ءِ مصر ءُ لیبیاءِ سرا، ارش ءِ بیان ءُ اے ملک ءِ راجدپتر ءُ جغرافیہ ءِ گپ ہم گُشینگ بوت اَنت۔ اے دڑائیں کسہانی سرجمیں بیان جنگانی تناظرءَ گوں بندگ بوتگ اَنت۔ پنچمی دَرءَ ایونیاءِ سرکشی ءِ سبب فارس ءُ یونان ءِ میان ءِ جنگ ءَ گوش ایت۔ البتہ ایونیاءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سرکشی ءِ پلپانچی ءِ کسہ ششمی دَرءِ اولی بہرءِ بیان کنگ بوتگ، اَنچو کہ کلیمومینس ءُ لیوتی چائیڈزءِ حاکمی ءِ دورءَ ایتھنزءُ اسپارٹاءِ میان ءِ سیادی ءِ دورشم ظاھر کنگ بوتگ اَنت۔ ششمی دَرءِ دومی بہرءَ میراتھن ءِ معرکہءِ کسّہاں کارایت، اے نیام ءَ داریوش پڑ وش وارت ءُ چیزے روچاں پدمرگ ءِ ارجان بیت ءُ ایشی ءِ جانشین زرکیسز جنگ ءِ آسرانی بدل کنگ ءِ سوگندءَ وارت۔ ہفتمی، ہشتمی ءُ نہمی دَراں فارس ءُ یونانیانی جنگی تیاری، تھرموپائلے ءِ ہندءَ زمینی جنگ، پلیٹیا ءُ مائیسل ءِ ارتمیسیم ءُ سلامس[1] ءِ ہندءِ دریائی جنگ ءُ فارس ءِ پڑ وش ءِ کسہ آرگ بوتگ اَنت۔ لہتے راجدپترنویسانی حیال اِنت کہ ''راجدپتر'' ءِ گالبند اولی رَندءَ پلیٹوءَ طبعیات ءِ دڑچ ءَ کارمرز کتگ بلئے ہیروڈوٹس ءِ گوْراواقعہ یک رِدیءَ گوں یکجاہ اَنت ہمیشکا ایشی ءِ کار''راجدپتر'' گوْشگ بوتگ اَنت۔

ہیروڈوٹس ءِ علمی کارہرہماجاہءَ پشکپتگ اَنت یا کم بوتگ اَنت گڑا اے کارانی پیلوی ءَ تھوسیڈیڈس ءَ وتی سسا کاربستگ اَت۔ تھوسیڈیڈس ءَ وتی کارپیلوپونیشیائی جنگ ءِ راجدپترءِ نویسگ ءَ گوں بندات کُت کہ ہیروڈوٹس ءَ نیم ءِ شنگینتگ اِت اَنت۔ بلئے تھوسیڈیڈس لوگوگرافی Logography بزاں کسہ بندگ ءَ کامل ءَ اِیرجنت ءُ وتی راجدپتری وزم ءِ پیش کنان ءَ جارجنت کہ ایشی ءِ تہا کسّہی رنگ نیست چہ ایشی ءَ بوت کنت اے کتاب مردماں آوڑا دوست نہ بیت بلئے ایشی ءِ وانگ ءَ علمی فائندہ الما حاصل بیت ءُ ایشی ءِ وسیلہءَ اگاں کسے گزشت ءَ بزانت گڑا آباندات ءِ ریس ءُ پریسی ءِ کساس ءَ کُت کنت بزاں پہم ءِ

---

[1]۔ سلامس salamis عہدی اِیں یونان ءِ شہری استانے اَت۔ اے شہرداں یازدہ می کرن پیش مسیح ءَ آباد اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تب ءَ گزشت ءَ چہ باندات ءِ راہاں گُشین اِیت۔ البتہ تھوسیڈیڈس ءَ راجد پتری راہبند گیشگیواری ءَ گوں پیوست نہ کتگ اِت اَنت، بلئے وہدے آ ایتھنز ءُ اسپارٹا ءِ جنگ ءِ واقعہاں بیان کنت گڑا ایشاں سرمچارانی (سورما) کرد ءُ دیوتاہانی واہش ءِ رنگ ءَ نہ زُور اِیت بلکیں آ راجمانی زند ءِ ریس پریس، چست اِیری ءُ یونان ءِ کوْہن ءُ نوکیں گزشت ءِ ٹپاسگ ءَ گوں جنگ ءَ بیان کنت۔ تھوسیڈیڈس ءَ دائم راجد پتر ءِ جہانیں رہبند universal laws ءُ ایشی ءِ بابت ءَ راجد پتری عمل ءِ باوست دامن ءَ بستگ ءُ درس داتگ۔ آئی ءِ نزّ ءَ اے رہبند ہر ملک ءِ سرا ایک وڑا apply بنت ءُ راجمان ءِ چاگرد (ماحول) ہر دمان بدل بوہان بیت۔

تھوسیڈیڈس ءَ پدا دومی کرن century پیش مسیح ءَ بازیں آشوبے سر چست کنت، یونان ءِ شہری اِستان گمسار بنت، مقدونیہ بام ءِ دَراں ٹُک اِیت، روم ہم ردوم زُور بیت، کوْہن ءُ دودائیں دنیا ءِ یکجاہی ءِ واستا ''شہریت'' ءِ آئیڈیا ودی بیت، چہ ایشی ءَ کوْہنیں آئیڈیا گیشتر شاہگان ءُ پراہ بنت، ہمیشا انسان راج دوستی ءِ محدودیں آئیڈیا ءُ راجمانی بستار ءِ منصبانی قید ءَ چہ آجو بیت۔ ہمے دوْر ءَ اسٹوہک فلسفہ[1] ءِ ''ابرم ءِ رہبند'' ءِ لیکہ رواج گر اِیت ءُ میزاں میزاں

۱۔ ''گوں ابرم ءَ یک شلیں زند ءِ گوْازینگ to live consistently with nature زند ءِ مول ءُ مراد اِنت۔ اسٹوہک ابرم ءِ تنکیں معناہاں گوں کارمرز نہ کن انت ایشانی گوْرا ابرم ہما شاہگانیں عقل اِنت کہ اے جہان ءِ ہر گوْرا رس ایت ءُ است۔ آہانی فکر ءِ رہبنداں فکر، روح ءُ بدن یکیں گوْاچن Reality ءِ سے ۳ رنگ اَنت۔ جہان بدن ءِ وڑا اِنت ءُ شاہگان یا کُلیں عقل جہان ءِ تہا روح ءِ وڑا اساڑی اِنت۔ چونائی ءَ انسان ءِ عقل کُلیں عقل ءِ بہرے۔ آ اے پہم انت، اگاں درائیں مردم ابرم ءِ وڑ ءُ پیم ءَ زند ءَ بہ گوْازین اَنت گڑا ایک رنگیں راجمانے ودی بیت ءُ اے راجمان ءِ تہا رنگ، پدریچ ءُ راج ءِ جنگ نہ بنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے حیال پہ اِستان ءَ ہم دارگ بوت کہ انسان ءِ وڑا اِستان ہم ابرم ءِ رہبندانی زِدءَ اِنت ءُ انسانی بدن ءِ وڑا اِستان ہم روچے زوال بیت۔

پولی بیس اے دوٗر ءَ راجد پتری فکری مکتب ءِ واجہ اَت، ایشی ءِ لیکہ تھوسیڈیڈس ءَ چہ بازساپ ءُ گشیتگ اِت اَنت۔ ایشی ءَ پریگمیٹک راجد پتر ءِ گپ جت ءُ بیان بندیں راجد پتر ہچ کمار نہ کُت۔ ایشی ءِ نزّ ءَ پریگمہ pragma ءِ مطلب راستی ءُ واقعہ، ءُ ایشانی ابرمی سبب اِنت، بزاں راجد پترنویس اَلما واقعہانی سبباں بیان بہ کنت۔ پولی بیس ءِ رِدءَ دیوتاہاں راجد پتر ءِ تہا ہچ وڑا جاگہ دئیگ مہ بنت پرچہ کہ راجد پترنویس ءِ کار اِنت کہ بہ چار اِیت چیا، چون ءُ کُجام سببانی رِدءَ واقعہ روئیداد بنت یا واقعہ ءِ سبب، اثر ءُ آسر ءِ شوہازگ راجد پترنویس ءِ کار اِنت۔

چونائی ءَ کلاسیکل راجد پتر وتی دومی کرن پیش مسیح ءَ گوٗشے وتی شباب ءِ پیاپ اَت ءُ نوکیں راجد پترنویساں اے بکشاتگیں راہ ءَ سفر کُت، یا راجد پتر ءِ معیار گمسار کُت ءُ مواد ءِ رنگینی ءِ سرا حیال گوٗر کُت۔ روم ءِ دژائیں راجد پترنویس یونان ءِ نام ءَ چہ گوٗشے دژ ہتگ اَنت۔ اے دوٗر ءَ البتہ ٹیسٹو Tacitno ءِ وڑیں راجد پترنویساں ہم وتی کردار ظاہر کتگ اَت ءُ نوکیں وزم ءَ چہ راجد پتر ءِ تہا شھمے چم اِت بلئے دانشیں راجد پتر ءِ گشینگ ءَ سوب مند نہ بوت۔ چونائی ءَ انگموہو Angmoho ءِ دوٗر ءَ ڈیڈورس Didorus ءِ وڑا راجد پترنویسے ءَ دنیا ءِ یکجاہی ءِ بنگپ ءِ سکین داتگ اَت بلکیں تیوگیں دنیا ایشی ءَ منزلداریں شہرے گشتگ، بلئے ایشی ءَ راجانی ہم بندی ءَ بُنگپ چٹ ڈالچار کتگ اَت۔ روم ءِ بازیں راجد پتر سرکار ءِ نظام ءِ رَد ءُ بدل، محنت ءِ بہرگیری، زمین ءِ ناحقیں بہر بانگی ءِ سان ءُ اثر، زر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بدلی (زرمبادلہ) ءِ دولت ءِ سرا سان ءُ اثرءُ دگہ راجمانی جیڑہ پہ وانگ ءَ دست کپنت۔ بلئے اے شنگ اِتگیں واقعہ یک فارمولہ یے ءِ رِدءَ کما ہگ نہ بوتگ اَنت ءُ نئے ایشانی کمک ءُ وسیلہ ءَ راجمانی راجدپتر ءِ بابت ءَ یک رہبندے دارگ بوتگ۔ بلئے رومی دورءَ چہ رَمس شناسی chronological راجدپتر ءَ رواجے رستگ اَت۔

راجدپتر نویسی ءِ دومی دوٗر اسلام ءَ چہ بندات بیت، مسلمان، اِزم art ءِ راجدپتر ءَ بودناک ءُ رمس شناسی ءِ راجدپتر ءَ بلد بوتگ اَنت، بلکیں اے رواج ءُ ربیت راجدپتر ءَ ہمیشاں بکشاتگ اَت، چہ ایشی ءَ راجدپتر ءِ علم گیشتر شاہگان بوت۔ چونائی ءَ مسلمانی فکر یونانی فلسفہ ءَ رنگ داتگ اَت ءُ نوکیں دنیا ءَ یونانی فلسفہ عربی زبان ءَ رجانک کتگ ءُ داتگ۔ یک حیالے ہمیش اِنت کہ آدوٗرءِ اسلامی زانتکاراں عبرانی زبان زانتگ اَت ءُ اے یونانی زبان ءَ بلد نہ بوتگ اَنت۔ مسلماناں یونانی فکر عبرانی ءَ چہ عربی ءَ آوٗرتگ اَنت؛ بزاں یونانی فلسفہ ءُ فکر عبرانی زبان ءِ تہا ساری ءَ چہ رَجینتگیں شکل ءَ ہست بوتگ۔ اسلام ءِ تہا ازم ءِ راجدپتر ءِ بندات اسلام ءِ پیغمبر ءُ آئی ءِ صحابہانی جنگ ءِ بیان ءَ چہ بوت ءُ ایشی ءِ پد ءَ ابن ہشام، ابن سعد ءُ الواقدی ءَ سیرۃ ءِ ازم ءَ محکمیں بُنپدے بکشات۔

چاردہمی کرن ءَ عبدالرحمن ابن خلدون ءَ دانشیں ءُ فکری راجدپتر گوٗشے پدا زندگ کتگ (چونائی ءَ گردش ءِ لیکہ عہدی اِیں یونان ءِ داتگ ایں ہما داد اِنت کہ رَندءِ زانتکاراں وتی وڑا گیشگیو ار کتگ اگاں ایشانی میان ءَ گردش ءِ لیکہ ءِ بابت ءَ جیڑہ یے بوتگ گڑا آ گردش ءِ لیکہ ءِ گیشگیو اری hermeneutics ءِ جیڑہ اَت) ءُ اے نوکیں علم ءِ میراث ءِ بستار ءَ ٹھینتگ، آئی ءَ وتی کتاب ''مقدمہ'' ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تہاسرکارءِ نظام ءِ بدلیءُ راجمانی راجدپترءِ دئور پیوست کتگ اَنت، ایشانی بُن ردومی تبک ءِ کیفیت ہم بیان اِش کتگ اَنت ءُ دگہ بازیں رہبند ہم گُشینتگ اَنت ءُ وڈائیں چیزانی یکجاہی ءِ بنزہ آئی ءَ عصبیت ءُ دینی جذبہ گوْشتگ اَنت۔ ابن خلدون ءَ سرانوئی (خانہ بدوشی) ءِ منزل ءَ بگرداں کِشاری زند، شہری ءُ ہلک یا کلگی معیشت، علم ءُ ازم، دین ءُ عصبیت ءِ علت راجمانی تک ءُ پہناتانی سرا الکاپیں باوستے بناداتگ، بلئے اسلامی راجدپترءِ سرا ابن خلدون ءِ لیکہ ءِ ہچ سان ءُ اثرجلکش نہ بوت۔

یورپ ءَ راجدپترءِ نوکیں دئور ہژدہ می کرن ءَ گوں بندات بوت، اے دورءَ آیونان ءِ گیگانی ءَ درکپتگ اِت اَنت، بلئے دڑک ءَ یورپی راجدپترنویس ءُ زانتکار یونان ءَ چہ بازدیما شُت اَنت ہمیشا صنعت ءُ مشینانی کارمزی ءَ قرون وسطٰی ءِ زُرّگرتگ ایں یا جامدیں چاگردگوْشے چیچاں انت ءُ عمل ءِ زِدءَ دات۔ آ دورءِ راجدپترنویساں چاگردءِ تب ءِ فکرءَ گوْشے ارزشت دات، ءُ پٹ پول ءَ پہ عمل ءِ رپتارءِ گام کشی ءَ مول ءُ مُرادے دات۔ بقول سرہنری میرائن Sir Henry Marine ڈارون ءِ بُن ردومی (ارتقائی) ءِ لیکہ ءَ پدا نچوسما بوت کہ حال ءَ چہ گزشت ءَ ردوم زُرتگ۔ ہر ہمک ادارہ ءُ ہر چیزءِ تہاردوم ءِ عمل مدان مدان ءَ برجاہ اِنت ہمیشا حال ءِ زانگ ءِ واستا گزشت اَلماوانگ بیت۔ مروچاں اگاں کسے راجدپتر ءِ راستی ءَ چیزے سرپد بیت یا منیت گڑا آزانت اے راستی ءَ چہ جتا نہ اِنت ءُ بیدءِ راستی ءَ بوت ہم نہ کنت۔ چونائی ءَ اے راستی ءِ مارشت ساری ءَ ہم بوتگ بلئے مروچاں دپ ءِ پُرّ ءَ اے گپ ءِ درانگازی بیت۔ اگاں راجدپترعقل ءِ منّت ءِ محکم اِنت گڑا آئی ءَ ہم سائنس ءِ راہ ءَ گام کشگی اِنت۔ بلئے طبعیات ءِ وڑا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر نویس ءِ بُنگپ جامد ءُ ساکم نہ اَنت۔ چونائی ءَ سماءُ ارواہ داریں انسان ءِ واستا اے رہبندتت ءُ نِت ءَ کارمرز ہم کنگ نہ بنت کہ چہ ایشاں مکین ءِ سائنس وتی کاراں کشّ ایت۔ چونائی ءَ نہ تپاکی ءِ دَر ءُ بام ہمے تپاوت ءَ چہ بندات بنت۔ اول سرا مکین ءِ لوجک ءَ چہ مادنی (مادی) راجد پتر دستاں زُورگ بوتگ ءُ مادنی راجد پتر ءِ لیکہ ءِ منّگ ءَ ابید ہم انسان راجمانی جیڑہ ءُ سسائی سماءِ جیڑہ ءِ پدرا phenomenon ءِ الکاپیں وڑے ءَ توجیل نہ بوت۔ البتہ طبعیات کہ بُن رُدومی عمل ءِ زِد ءَ روان اِنت، آ ہم کوہنیں تہشونی inductive لوجک ءِ بنپد ءَ پہمگ نہ بیت۔ اے درگت ءَ اے حرکت داریں جہان ءُ گشادر پتاریں انسانی راجمان ءِ پہمگ ءُ زانگ ءِ واستا نوکیں وزمے، نوکیں فکری ءُ نوکیں لوجک ٹھینگ بہ بیت۔ نوزدہمی کرن ءَ اے لوٹ پیلو ءُ اے کارسوبین بوت۔

نوکیں راجد پتر ءِ سرٌپ (صف) ءَ ویچوVico، نیبوہرNiebuhr، رانکRanke ءُ کومٹComte ءِ نام شمار بنت۔ چہ ایشانی فکر ءُ زانت ءَ راجد پتر ءِ علم نوکیں بُنپدی یے ءَ گوں سینگار بوت۔ کومٹ چہ ایشاں گوشے دستے دیماتر اِنت کہ آئی ءَ انسانی راجمان ءِ ٹپاسگ ءِ واستا نوکیں سوسیولوجیکل لیکہ یے داتگ اَت۔ بلکیں سوسیولوجی sociology لبز ءِ اے ساچکار ءُ خالق اِنت ہم۔

اگاں فکر ءُ عمل ءِ تہا بنداتی دروشمانی میان ءَ اڑ ءُ کڑ یا ناتپاکی یے جہہ بہ جنت گڑا الما راجد پتر ءِ حد ءُ درہم اثرمند بنت، اے درگت ءَ لیکہ دار اِیں مکتبانی سرا چمشانکے دیگ بیت۔

اولی گروپ یا مکتب جیوگرافیائی ءُ زانتکارانی ئیگ اِنت، ایشی ءِ تہا ٹوئیں ارزشت بکلBuckle ءِ کاراں حاصل اِنت۔ ظاہر ءَ اے محکمی ءَ مادن matter ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گوں بندوک اِنت، بزاں اے مادن شناسے البتہ ایشی ءِ حصر داری تیوگیں جیوگرافیائی چاگردءِ تب ءَ اِنت ءُ انسانی عمل ءُ فکرءِ سانچہ راجمانی ادارہ، دودءُ ربیت، اے دڑاہ جیوگرافیکل چاگردءَ چہ سربنت ءُ درکاینت۔ انسانی سماءِ بستار ایشانی گوْرا دومیگ (سکینڈری) اِنت ءُ رَندئیگ ءِ وڑا اِنت۔ اے حدءَ یک نیمگے اے راستیءِ حق ءَ اَنت بزاں راست اِنت کہ انسان وتی مادنی چاگردءَ چہ اثر زُور اِیت۔ دومی نیمگا انسان ہمے مادنی چاگردءِ بدل کنگ ءُ گیشتر سینگارگ ءِ عمل ءِ رِدءَ اِنت ءُ اے چاگردءِ سراوتی کنٹرول ءَ پوراءُ سرجم کنگءِ عمل ءَ دزگٹّ اِنت۔

دومی گروپ یا مکتب ایجابی راجدپترنویسانی ئیگ Positivist Historian اِنت۔ ایشانی رِدءَ راستیءِ علم حسانی حدءُ دَرءَ اِنت بزاں حس علم ءِ بنزہ اَنت ءُ ماچونائیءَ چیزءِ اصلیں تب ءَ زانت نہ کنیں پرچہ کہ بےسمارِتیں چیزانی unperceived thing زانگ ءِ مئے گوْرا بنزہ نیست۔ اے درگت ءَ اے راجدپترنویس راجدپترءَ علمے نہ گوْش اَنت۔ ایشانی نزّءَ راجدپترنویس ءِ کار یکتائیں واقعہانی یکجاہ کنگ اِنت ءُ ایشانی بُنپدءَ گوں جزمءَ واقعہءِ راستی اِدعا کنگ بہ بیت چہ ایشیءَ راجدپتر پٹ ءُ پولءِ ہم معنا بیت۔

دومی گروپ ءَ پدءُ سیمی گروپ/گروہءَ ساری من دلمانگاں کہ ایمانوئیل کانٹ ءِ راجدپتری پیلوی ءِ دلیلانی نکتہاں بہ گشیناں پرچہ کہ سیمی گروہءِ فلسفی ہمے واجہ ءِ سکین داتگین اَنت۔ کانٹ ءِ رِدءَ راجدپترءِ بُنگپ ابرمءِ مراسا اَنت۔ راجدپتر رہبندانی تہا عمل کنت ءُ انسان اے رہبندانی رِدءَ ابرمءِ بستگیں مراسایے ءَ پیلوی کنگ ءَ اِنت بلئے انسان چہ اے عمل ءَ بےسما اِنت۔ راجدپترءِ اے رہبندانی پشدرءَ ابرم وتی کُلّیں زورءُ کاراں گوں ساڑی اِنت ءُ انسان ءَ ہر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ساعت ءُ دمان دیما جنز ینگ ءَ اِنت، انسان بے سمائی ابرم ءِ سرجمیں مراساہاں پیلو کنگ ءَ اِنت۔

وہدے راجد پتر نویس ابرم ءِ مراساہانی گپ ءَ جنت گڑا ایشی ءِ مطلب اِنت راجد پتری عمل ابرم ءِ مراساہانی رِدءَ عمل کنت ءُ انچیں وڑے ءَ کنت گوں شے سساءِ رِدءَ کارءَ اِنت۔ کانٹ ءَ چونائی ءَ راجد پتری سماءَ نوکیں فکرے بکشا تگ ہمیشا، اے درگت ءَ آ راجد پتر ءُ ابرم ءِ سیادیءَ محکم کنت یا دار اِیت۔ آاے گپّ ءَ ہچ پیم ءَ نہ جنت کہ انسان گزشت ءِ مراساہانی پیلوی ءَ دزگٹ اِنت ءُ یک ازبابے ءِ بستارءَ دار اِیت، آ یک ٹوئیں استی ءِ رہشونی ءَ وتی کارءَ بارت آسر کنت ءُ آ، ذات ءِ مول ءُ مراداں پیلو کنت۔ کانٹ ءِ نزءَ مخلوق ءِ جوڑ کنگ ءِ مول ءُ مراد پہ ابرم ءَ آئی ءِ وجود ءِ برجم دارگ اِنت ءُ آئی بود ءُ جوہرانی پیلوی اِنت۔ اے درگت ءَ ابرم ءِ بدلی اندری بیت۔

عقل ءُ فہم ءِ سمارت انسان ءِ عقل ءِ جوہر اِنت۔ اے چیز انسان ءِ تیوگیں زندگی ءَ آسر نہ بنت ءُ انسان ءِ عقل ءُ فہم ءِ ردوم راجد پتری عمل ءِ تہا بیت۔ انسان چونائی ءَ عقل ءُ پہم ءِ واجہ اِنت ہمیشا پہ آئی ءِ بود ءِ کارمرزی ءَ راجد پتری عمل ءِ بوئگ ہژدری اِنت۔ اے راجد پتری عمل عقل ءُ پہمگ ءَ ردوم بکش اِیت ہمیشا انسانی راجد پتر عقل، پہم ءُ پہمگ ءِ راجد پتر اِنت۔ راجد پتر ءُ ابرم ءِ اے سیادی ءُ راجد پتری عمل ءِ تہا ابرمی زور ءِ سان ءَ کانٹ پہم اِیت ءُ ہمیشانی رِدءَ کانٹ کُلیں راجد پتر ءِ نُہہ 9 رہبند گشین اِیت ءُ اے نُہیں رہبندانی گردءَ انسانی راجد پتر چکر اِیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اولی: ابرمءِ وتی ساچستءِ تہا ہرچ بودے ودی کنتگ بائد اِنت ظاہر بہ بنت۔ انسانءِ ہما بندءُ اعضا پہ ہما مول مرادءَ اڑ دئیگ بوتگ اَنت، اگاں ہمے ہَستیں عملءِ رِدءَ کارمرزمہ بنت گڑا اے ابرمءِ مخالف بنت۔ اگاں کسے اے گپءَ چہ انکار ریگ بہ بیت گڑا ابرم اَنچیں چیزےءِ بستارءَ یا وڑا ظاہر بیت بزاں بیدئے مولءُ مرادءَ عملءِ تہا اِنت یا عمل پذیر اِنتءُ ایشیءِ تہا ہچ بودءُ ہاٹیگ نیست کہ آ رہبندے اڑ بہ دنتءُ ایشیءِ سرا عمل بہ کنائین ایت۔ اے درگتءَ ابرمءِ تہا عقلءُ پہمءِ رژن نہ شہمیت بلکیں ناگتءُ اجکھی chanceءِ چیپا موری بیت۔

دومی: انسانءِ تہا ابرمی بودءُ ہاٹیگ مُچیں رنگےءَ ودی بنت پرچہ کہ آ عقلءُ فہمءِ واجہ اِنت۔ عقلءُ پہمگ جذ بہانی رِدءَ ودی نہ بنت۔ اے تجربہ، سرسوجءُ علمی رِدءَ چہ اندری گوْمءَ سفر کنانءَ دوبر ودی بنت۔ ابرمءَ پہ انسانءِ زندءَ کم وہد داتگ ہمیشا عقلءُ پہمگءِ ءُ ایشیءِ دیمرویءِ واستا پدریچانی پدریچ کارکن اَنت چہ ایشیءَ اے وتی زانتءُ زانشاں یک دومیءِ میار کنان بنت۔

سیمی: ابرمءَ انسانءِ تہا سرشت ودی کنگءَ ہوار عقل ہم کاربستگ کہ انسان ایشانی وسیلہءَ وتی واہشءُ شادانیاں پیلوی بہ کنت۔ ابرم وتی نیمگا ہچ وڑا زوال ایں کار نہ کنتءُ وتی مولءُ مرادانی پیلوی کنگءِ واستا بزرہ ہم دریافت کنت۔ وہدے انسانءَ عقلءُ ایشیءِ کارمرزیءِ واک رس ات گڑا آ وتی واہشانی ایردستیءَ چہ آجو بوت چہ ایشیءَ آئیءَ ابرمی علماں چہ رہشونی نہ زُرت۔ آہر چیزءَ وت ساچیتءُ ہمے چیزاں وتی رکّینگءُ تباہیءِ واستا کارمرز کنت۔ آئیءِ پہم، دوررسیءُ نیکی آئیءِ وتی واہشانی تبءَ ساہگ بوتگ اَنت۔ ابرمءَ اے درگتءَ صبرءِ سرا وتی کارپردار کتگ کہ انسانءَ بنداتی زندءَ بگرداں زندءِ گڈسر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءَ، پہم ءُ عقل ءِ پیلوی ءَ وتی درائیں زورءُ بود کارمرز کتگ اَنت ۔ انگتہ انسان ءَ ہمنچو دیمروی کتگ ہیے بودءُ زورانی برکت ءَ کتگ ۔ ابرم ءَ انسان ءِ گہبود ءَ گیشتر آئیءِ عقل ءَ ارزشت داتگ ۔ ہمیشا اے زندگی ءِ تہا درد بکشیں جُہداں گوں سرءُ چیر اِنت ۔ پر چہ کہ ابرم ءَ ایمنی ءَ گوں کار نیست ءُ ایمنی ابرم نہ اِنت ۔ ابرم دائما انسانی دیمروی ءِ سکین ءَ دنت ءُ اے درگت ءَ یک پدریچے سرجمیں عمرءَ پہ کارءَ بَبا دنت کہ آ ئوکیں پدریچ چہ ایشاں وتی کاراں بہ کشّ ایت بلئے آئوکیں پدریچ اے کارانی وسیلہ ءَ ابرم ءِ مراساہاں انگت گامے دیما بارت ۔ گڈی پدریچ وہدے کیت گڑا آ گوستگیں پدریچانی بستگ ایں ماڑی ءِ تہا شوکت بیت ۔ اے ماڑی ءِ اڑ دئیگ ءَ گوستگ ایں پدریچ ءَ ہما جذبہ ءُ مارشت ہست کہ آوت چہ ایشاں سیرلاپ یا فائدہ مند نہ بوتگ اِت اَنت ۔ اے درگت ءَ سما بیت کہ انسان شخصی رنگ ءَ میران اِنت بلئے یکجائیں رنگ ءَ نمیران اِنت ءُ ابرم ءَ آئی ءَ اے موہ داتگ کہ یکجاہی رنگ ءَ وتی بودءُ زاناناں کاربہ بند اِیت ۔

چارمی: ابرم انسان ءَ ساکن بوئگ ءِ رضا نہ دنت، آ انسان ءِ وت ماوتی ءِ ناتپاکی ءَ چہ انسان ءِ بودءَ برانز دنت ءُ آہانی ردوم ءِ عمل ءَ پہ دیم ءِ بَرگ ءَ سکین دنت ۔ اے ناتپاکی ءِ مطلب ہما ڈنی بے راجمانیں کردار ءُ ناشری اَنت کہ اے دائما پہ انسان ءِ راجمان ءَ چیلنج ءِ وڑا بنت ۔ انسان راجمانی زندءَ گوازینگ ءِ عمل ءِ تہا ذاتی فائدہانی سراحیال ءَ گوَرکنت ۔ ذاتی واہش ءِ پیلوی ءِ واستا آئی ءَ چہ وتا چہ ناتپاکیں ہستیانی ہم دیمپانی کنگی اِنت ۔ انسان دائما ناتپاکی ءِ پسوءَ ناتپاکی ءَ گوں دنت اے گہگیری ءُ دیمپانی انسان ءِ بوداں بیدار کنت ءُ آئی ءَ عزّت، بستار، دولت ءُ طاقت ءِ سکین ءَ دنت بلکیں آئی ءَ پہ اے کار ءَ مجبور کنت ۔ چونائی ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے کُلّیں عمل ءِ سبب ءَ دود مان ءُ ربیدگ ساچگ بنت، ہمے عمل ءِ رِدءَ فکر محکم بیت ءُ ربیت ءُ قدر و ودی بنت۔

پنچمی: انسانی پدریچ ءِ جیڑہ کُلّیں قدر ءُ رہبندانی رِدءَ انچیں راجمانے ءِ ٹہینگ اِنت کہ آراجمان ءِ تہا الکاپیں یاراستیں آزاتی بہ بیت، شخص دگرءِ ہستی ءِ کوردیمی ءَ ساڑی مہ بنت ءُ ابرم ہمابودءُ زوراں لوٹ ایت کہ آئیءِ ڈنی ردوم ازلی بہ بنت ءُ انسانی پدریچ وتی اے بودانی برکت ءُ کمک ءَ ابرم ءِ لوٹاں پیلو بہ کنت۔اے وڑیں راجمان ءِ واستا ابرم دائما انسان ءَ سکین دنت ءُ مجبور کنت۔ ابرم انسان ءَ بیرگیں آجوئی نہ دنت۔وہدے انسان راجمان ءِ تہا بیت آبیرگ ءَ چونائیءَ ہم آزات نہ بیت بلئے دگرءِ آزاتی ءِ تہا دزمانجی ءِ جذبہ ءَ گوں دائما سربار بیت۔ بلئے اے درائیں کاراں گوں راجمان ءِ تہا الکاپیں زندے بنا بیت۔

ششمی: وہدے انسان یکجائیں زندے گوازین ایت گڑا ایشاں یک سرکماشے ہم پکار بیت۔ کہ آہر شخص ءِ کرداراں بہ چار اِیت ءُ آہاں دگرءِ آزاتی ءِ تہا دزمانجی ءَ چہ مکن بہ کنت۔اے مول ءُ مرادءِ واستا رہبند درکار بنت۔ بلئے شخص اے درائیں پابندیانی سنکلاں دائما سندگ لوٹ ایت۔اے درگت ءَ سرکماش آئیءَ دائم ءَ لگام کنت کہ آوتی ذاتی واہشاں کُلّیں واہش ءِ تب ءَ بیار اِیت۔ چونائیءَ سرکماش ہم انسانے ءُ آہم کارے نہ گیگ کت کنت گڑا اے درگت ءَ آئیءِ ہم دگہ ٹوئیں ہستی یے لگام ءَ بہ دار اِیت ءُ آہستی ءِ تُرس ءَ چہ حق ءُ انصاف ءِ کاراں گوں کار بہ دار اِیت۔

ہفتمی: دنیاءِ تہا امن ءُ ایمنی ءِ واستا استانانی میان ءَ رہبندی سیادی الّمی اِنت۔ چہ اے وڑی ءَ اے یک دومی ءِ رکّینگ ءِ جہد کار بنت۔ بلئے ایشاں ابید

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہم ہرِ استان یک بے آسریں جنگے ءِ تیاری ءَ دائما ساڑی بیت ءُ ایمنی ءِ دوْرءَ ہم آوتی جہد ءِ تب ءَ بیت۔ تباہی، آشوب ءُ اندری نہ گیگی ءِ سبب ءَ چہ یک استانے دائما دومی ءَ وتی کنٹرول ءَ کنت۔ ہمیشا پہ کسانیں استانانی رکینگ ءَ میان استمانی فیڈریشن بنت۔

درائیں جنگ انسان ءِ ارادہ ءِ تب ءَ نہ بنت بلکیں اے ابرم ءِ مول ءُ مراد ءِ پورا کنگ ءِ واستا بنت کہ راجانی میان ءَ نوکیں سیادی ودی بہ بنت ءُ اے تباہی ءُ بربادی ءَ چہ نوکیں سیاسی نظام بہ ٹہین اَنت۔ ہر سیاسی نظام وہدءِ شل ءِ تب ءَ آشوب ءَ گوں الما دُچار بیت۔ اے چست ءُ ایری داں ہماوہدءَ روان کنت کہ یک بیر گیں نظامے ودی مہ بیت۔

ہشتمی: انسان ءِ پدریچ آئی ءِ ابرم ءِ مول مرادانی پیلوی ءِ گواہی ءَ دنت۔ انسان سیاسی دستور ءُ ریاست ءِ ساچشت ءَ ابرم ءِ تب ءَ کنت کہ اُودءَ آ ابرم ءِ داتگ ایں بود ءُ زوراں کارمرز کت بہ کنت ءُ ایشاں ردوم ہم بہ دنت۔ اِستان یک دومی ءَ گوں ہوار اَنت۔ صنعتی ءُ بیپاری سیادی ایشاں گیشترّ یک کار اِیت۔ اگاں اے سیادیانی میان ءَ ڈکے بہ اِت گڑا درائیں اِستان حدے ءَ درگان درگان بنت۔ جنگ ءِ سبب ءَ اے اِستان گوْشے سکرات ءَ سر بنت ءُ اے جیڑہانی توجیل کنگ ءِ واستا آ قانون چہ اول سراچج کارنہ گِراَنت بلکیں وت ماوتا صلاح ءِ جہد ءَ کن انت۔ اے جہد کُلیں دنیا ءِ راجاں یکجاہ ءُ ایمن کنگ ءِ گپ ءَ ساز کنت۔ سیاسی آشوب ءُ بدلیانی رنگ ءَ ابرم وتی کاراں پیلو کنان بیت ءُ انسان ہمے کُلیں ادارہ ءِ پیے ءِ سرکماشی ءَ گوں وتی بود ءُ زانتاں کارمرز کنان بیت داں آ دیمروی ءِ صراط ءَ سر نہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نھی: راجدپتر ابرم ءِ مراساءَ پیلوی ءِ نیمگا کشان اِنت۔ انچو کہ یونانی علم رومیاں وتی گوْراجاہ دات۔ ایشاں چہ اے علم ءِ بے دودائیں تمناں حاصل کت ءُ چہ آہاں اے یورپ ءِ ہستیں راجانی گوْراسر بنت ءُ رس انت۔ اے درگت ءَ اگاں دگہ اِستانانی راجدپتر چارگ ءُ ٹپاسگ بہ بیت، آہانی قانون وانگ بہ بنت ءُ آہانی دری کارانی یا سیادیانی سراچمشانکے دیَگ بہ بیت گڑا سما بیت، ایشانی تہا ہما بودءُ شری بنت آیک نادریں وہدے ءَ راج ءَ دیمروی ءِ آزماناں سرکن انت، وہدے ایشانی راج وہد ءِ ہمراہی ءَ رُدان بنت گڑا اے نظام ءَ تل دینت، ہلاس کن انت۔ بلئے اے تباہی ءِ تہا ہم دیمروی ءِ المان ہست ہمیشا ہر آشوب بدلی، تباہی ءُ دیمروی ءِ چیدگ حیال بیت۔

سیمی گروپ یا مکتب فکر شناسی ئیگ اِنت (idealism تصوریت)۔

اے درگت ءَ ما، ہیگل ءِ راجدپتر ءِ فلسفہ ءِ شون ءَ دئیں۔ راجدپتر ءِ تہا واقعہ زانت ءِ یک وسیلہ ءُ بنزہ یے بوت کنت بلئے واقعہ نئے مارشتاں بڑ انزین ایت نئے سمایے ودی کنت۔ پہ سماءُ مارشت ءِ ودی کنگ ءَ واقعہانی سبب ءُ علّتانی ٹپاسگ درکار اِنت ءُ پہ اے سببانی اصلی ارواہ ءِ پہمگ ءَ ایشانی نگد ءُ عقلی جائزہ اَلما کنگی اِنت۔ اے عمل ءَ پداگاں واقعہ یک درچے ءَ ٹپاسگ ءُ چارگ بہ بنت، بزاں واقعہ یک درچے ءَ کماہگ ءُ پداٹپاسگ بہ بنت گڑا راجدپتر ارزشتے پہ وتا محکم کنت۔

اصلی راجدپتر original history ءِ وزم ءِ رِدءَ راجدپترنویس ہرچی راجمان ءِ تہا گندیت ءُ پہم ایت۔ آہانی کردار، واقعہ ءُ راجمانی جاوراں قلم بند کنت ءُ تہنا ہما پدراں راجدپتر ءِ تہا جاگہ دیان کنت کہ آئی ءِ آتراپ ءَ بوہگ ءَ انت، اے وڑی ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

یک ڈنیexternal ءُ عمویں واقعہ یے عقلی رنگ ءِ تہارنگین بیت۔

اے راجد پتر نویس جاوراں، کردار ءُ راجمان ءِ بازیں چست ءُ ایراں یک عقلی بودے ءِ تب ءَ کارَانت۔اے راجد پتر نویس چونائی ءَ ہمادوٗر ءِ ہم سر بنت ءُ اے درگت ءَ آوت ہم ہے دوٗر ءِ تہا ساڑی بنت بلکیں ہے دوٗر ءِ بہرے بنت ہمیشا آدوٗر ءِ پہمگ ءُ آئی ءِ ریس پرّیس کنگ ءَ حدے ءَ ساڑی نہ بنت بزاں آ بیرگ ءَ آدوٗر ءَ زانت نہ کن اَنت۔آہانی کرد چو واقعہ نویس ءَ بیت ءُ ایشاں چہ گامے دیمانہ روَانت، بلئے ایشانی ذاتی مشاہدہ آوٗکیں پدریچانی واستا سرشوندات گِشّین ایت۔راجد پتر ءِ مول ءُ مراد واقعہانی پیوست کنگ ءُ نادریں دورانی بیان کنگ نہ اِنت بلکیں آئی ءِ اولی کار واقعہانی ودی بوَنگ ءُ آماچ بوَنگ ءِ علّتانی شوہازگ ءُ آہانی بابت ءَ دلیل اِیں رِدان گِشینگ اِنت، ہمیشا فلسفہ اِیں راجد پتر انسانی راجد پتر ءِ پہمگ ءَ مزنیں کردے پیلوکنت ءُ چہ ایشی ءِ وسیلہ ءَ بندات ءَ بہ گرداں ہم سریں contemporary دوٗر ءِ انسانی راجد پتر پہمگ بیت۔

ہیگل ءَ راجد پتر ءَ یک کامِلیں لیکہ یے۔لیکہ ءِ نزّ آرگ ءِ واستا آئی ءَ یک نوکیں دلیلی وزمے داتگ۔اے وزم ءَ جدلیاتی لوجک گوٗش انت۔اے وزم ءِ رِدءَ انسان دائما دیمروی کنان بیت۔ایشی ءِ رِدءَ یک نھشتے thesis بیت کہ ایشی ءِ حق ءَ دلیلاں دار اِیت، ایشی ءِ ہلاپ ءَ یک بادِنھشت anti-thesis بیت کہ ایشی ءِ نزوریاں مان چِن ایت، وہدے نھشت ءُ بادِنھشت ءِ لہتے اثباتیں نکتہ زُورگ بنت گڑا ہم نھشت synthesis جوڑ بیت۔ پدا ہم نھشت ہم نھشتے جوڑ بیت ءُ ایشی ءِ ہم بادِنھشت ءُ ہم نھشت۔اے وڑا دلیل روان کنت۔اے عمل ءِ تب گردش ءِ رنگ ءَ اِنت بلئے ایشی ءِ تہا کرد بدل بوہان بنت ہمیشا اے عمل

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دیمروی ءِ لیکہ ءَ گوں بندوک اِنت۔

ہیگل ءِ رِدءَ انسان ءِ جہد، دیمروی ءُ بلند پاسی ءِ پشدرءَ یک جذبہ یے "آزاتی" برجاہ اِنت۔ آزاتی freedom ارواہ spirit ءِ جوہر اِنت ءُ فلسفہ اِیں راجدپتر ارواہ ءِ فلسفہ ءِ یک بہرے۔ انسانی آزاتی ءُ آزاتی ءِ مارشت یک چیزے اے درگت ءَ آزاتی ءِ ردوم سساءِ ردوم اِنت۔ راجدپتر ءِ بُنگپ چونائی ءَ آزاتی ءِ دیمروی ءِ بُنز ہانی پہمگ ءُ شوہازگ اِنت۔ ارواہ ءِ آزاتی جوہر اِنت ءُ اے آزاتی ارواہ ءِ بیرگیں گڑاچن اِنت۔ ارواہ ءِ الماں ءُ خصوصیت بازاَنت ءُ چہ ایشاں یکے آزاتی اِنت بلکیں اے دگہ درائیں خصوصیت ارواہ ءَ آزاتی ءِ کمک ءَ چہ حاصل بنت۔ آزاتی ارواہ ءِ یک ءُ واحدیں گڑاچن اِنت، ارواہ ءِ بنجاہ آئی ءِ ذات اِنت ءُ ہمے چیز ایشی ءِ آزاتی اِنت۔ وت ہستی ءِ دومی نام ارواہ ءِ سرا اِنت ءُ ارواہ ءِ امکانی زانتانی بابت ءَ عمل جہانیں راجدپتر universal history اِنت۔

چونائی ءَ نھشت، بادِنھشت ءُ ہم نھشت ءِ نادریں گڑرا آئی ءِ لوجکی عمل حرکت ءَ اِنت، جہانیں جوہرے ءِ تب ءَ شکل بدل کنان اِنت ءُ وتی پیش دارگ ءِ عمل ءَ گوں سر ءُ چیر اِنت۔ اے جدلیاتی لوجک ءِ تب ءَ گڑاچن دائمی نہ بنت۔ ہیگل گوش ایت حرکت، رَدءُ بدل، آشوب، سرمدیں بدلی[1]، اے دُرستانی علت فکر اِنت؛ فکر ایشاں عمل پرمائیت۔

چارمی مکتب یا گروپ مادیت اِنت۔ کارل مارکس ءِ نزءَ معاشی پکار need راجدپتری عمل، انسان ءِ کردار ءُ دودمان ءِ دیمروی ءِ واستا بنداتی کاراں پیلو کن انت۔ بزاں راجدپتری عمل، انسان ءِ کرد ءُ دودمان ءِ دیمروی معاشی

---

[1] اَنچیں بدلی یے کہ آئی ءِ حدنیست اَنت۔ infinite change

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پکارانی سان اَنت ءُ معاشی پکار علت اَنت۔ انسان ءِ بنداتی معاشی لوٹانی پیلو آئی ءِ راجدپتری ردوم ءِ راز اِنت۔ زندءِ یک عہدے ءَ آئی ءَ سلاہ جوڑ کتگ پہ شکار ءَ ءُ وتی معاشی پکار پیلو کتگ اَنت۔ دومی عہدءَ آئی ءَ کِشارکاری ءَ گوں وتا ملمہ کتگ۔ انسان ءِ اے عہد پہ عہدءِ دیمروی ءِ سبب معاشی درکاری ءِ بدلی اِنت، چہ اے بدلی ءِ سبب ءَ راجدپتر یک شلے (مرحلہ) ءَ چہ دگہ شلے ءِ تہا روان بیت۔ پیداوارءِ عمل ءِ سبب ءَ ایجاد بنت ءُ ہمے عمل راجمان ءِ ٹھشت ءُ پدا قانون ءُ سیاست، اخلاق ءُ دین، فلسفہ ءُ فکرءُ ساچشت ءِ سبب جوڑ بنت۔

مارکس، ہیگل ءِ راجدپتری لیکہ ءِ سرا نگدگر اِیت کہ اے مجرد ءُ آزاد، بیرگیں ارواہ ءِ معناہاں پلہ مرز اِیت بلکیں ایشاں ودی کنت۔ ہیگل تجربہ ءُ عام پہم اِیں جوڑشت ءِ تہا گمان بندءُ اسراریں راجدپترے پیش کنت چہ اے وڑی ءَ انسانیت ءِ راجدپتر، انسانیت ءِ آزاتیں ارواہ ءِ راجدپتر جوڑ بیت ءُ ارواہ چہ انسانی دسترس ءَ بازدُور روت۔

مارکس، ہیگل ءِ حیال ءِ بیرگ ءِ چپ ءَ وتی حیال ءَ پیش کنت۔ آ راجدپتری عمل ءَ انسان، آئی ءِ حقیقیں زند، آئی ءِ کردءُ کردارءُ آئی ءِ مادنی درکاراں ٹپاس ایت۔ راجدپتر انسان ءِ کلیں راجدپترءَ وتی دامن ءَ زُور اِیت ہمیشکا راجدپتر ءِ تہا انسان ءِ لوٹ ءُ گُزر ٹپاسگ بنت۔ راجدپتر ءِ بندات بائد اِنت ابرمی بنپدانی رِدءَ بہ بیت پرچہ انسان ایشاں عملی رنگ ءَ ٹھین ایت۔ وہدے انسان وتی وجود ءِ محکم ءُ برجاہ دارگ ءِ واستا جہد کنت گڑا اے درگت ءَ آ وتا دلوتاں چہ جتا حیال کنت۔ اے عمل ءَ آبدنی زورءُ ہاٹیگ ءِ رِدءَ کنت ہمیشا پیداوارءِ مطلب انسان ءِ وتی مادنیں زندءَ سامان دئیگ اِنت بزاں مادنیں زندءَ سامان ءُ مادنیں علت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دئیگ پیداوار گوْشگ بیت۔ پیداوارءِ عمل ءِ وزم ءِ ٹپاسگ راجد پترءِ راستیں معناہانی کارمرزی اِنت پر چہ کہ اے بنپدءَ انسانی زندءِ تہا بدلی جاہ کن انت ءُ ہمے بدلیانی منّت ءَ راجمان ءِ ردوم پہمگ بیت۔

مارکس گوْش ایت، سما بیت کہ ہیگل ءَ راجد پتری عمل ءِ سر جہل کتگ ءُ پاد بُرزاد کتگ اَنت۔ بلئے اے درگت ءَ دگہ یکّے ءَ گوْشتگ کہ مارکس اے گپ ءَ اَلما بہ زانت کہ راجد پتر سرا، چے پہمگ بیت، پاداں چے نہ بیت۔

وہدے افروزیں اَہد enlightenment ءِ ردءَ فلسفہ ءِ سفرءِ کساس ءُ تب ءِ پہمگ ءِ جہد بہ بیت، گڑا اے نیام ءَ ہیگل ءُ مارکس ءِ جدلیاتی فلسفہ گوْشے پہ قیل ءُ قال discourse ءِ جوڑ بوئگ ءَ باج بارت ءُ ایشانی کارر راجد پترءِ فلسفہ ءِ شان حیال بیت۔ اگاں اے درگت ءَ ما راجد پترءِ فلسفہ ءَ ہمے دوئیں فلسفیانی داتگیں لیکہ ءِ ردءَ بہ وانیں گڑا سما بیت کہ راجد پترءِ فلسفہ ءَ راجد پترءَ واقعہانی بابت ءَ لہتے اَنچیں سوال چہ راجد پتری سفرءَ پُرس اِتگ، اے سوالانی دروشم دورنگ ءَ اَنت۔

اول راجد پتری واقعہات چون بنا بوتگ اَنت، چے پیم بنا بوتگ اَنت؟ اے واقعہانی پیکرءُ تب چون اِنت؟ یک واقعہ ییے چہ دومی واقعہ ءَ چون ءُ چے پیم جتا اِنت؟ اے عمل راجد پتری واقعہانی بنا بوئگ ءِ تب ءَ ظاہر کنت گوْشے راجد پترءَ یک رسم ءُ پیکرے بکشاتگ ءِ پمیشا اے عمل ءَ راجد پترءِ رسمی دروشم یا تب گوْش انت۔ راجد پترءِ اے تب ءِ ردءَ ما راجد پترءِ ڈنی سورت ءَ پہم ات کنیں ءُ چہ ایشی ءَ راجد پترءِ تب ءُ نوعیت ءِ زانگ ءِ موہ رس ایت پر چہ کہ اے عمل بزاں راجد پترءِ رسمی دروشم یا رسمی راجد پترءِ ردءَ راجد پترءِ علت ءُ آئی ءِ اندری تب بزاں فکرءِ سفر، آئی ءِ مادنیں سورت ءِ بندگ ممکن بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

وہدے راجد پترءِ واقعھانی بنا بوئگءِ رنگءِ عمل علتی، اندری یا مادنی بیت گڑا چہ اے وڑیءَ راجد پترءِ واقعھانی سببانی زانگءِ جہد بیت کہ اے واقعہ پر چہ بوتگ، ایشیءِ علت چی اَنت، سبب چی اَنت ءُ اے سبّانی بنپدی شے (اساس) چی اَنت؟۔

سما بیت اے ہر دو سوالانی سیادی گوں انسانءِ بُن ردومءِ لیکہءَ گوں بستگءُ اے سوال (افروزیں عہدءِ رِدءَ) راجد پترءِ سورتءِ سازگءَ ارزشتیں کردے پیلو کن اَنت۔ چونائیءَ اے سوالانی رِدءَ انسانی زندگیءِ بابتءَ مفروضہ بندگ بنت کہ انسانی زندءَ مول مراد ہَست، اے بے معنائیں چیزے نہ اِنت، بلکیں معنادار اِنتءُ ایشیءِ ہر ہمک واقعہ رہبندی یےءَ گوں بندوک اِنت، اے رہبندءِ شےءُ بنپد اندریءُ ظاہری ہر دوئیں بوت کن اَنت۔

راجد پترءِ اے سفرءَ راجد پترءِ فلسفہءِ گنجیں بیان meta-narrative بست اَنت، بزاں اے گمان بست کہ راجد پتر جہانی اِنتءُ اے پہ ہر ہمک شخصءُ راجےءَ یک وڑءَ د پتر بیت۔ گنجیں بیانءَ وَ اے سورت افروزیں عہدءِ بنداتءَ گوں پلگارگ بوتگ بلئے گنجیں بیانءِ محکم کنگءَ ایجابیتی زبانءِ غیر جانبداریءِ جار جنگ بوتگ کہ زبانءِ جوڑشت (ساخت) یک اِنت، انسانءِ تب چہ دگہ یکےءَ ستر جتا بہ بیت بلئے زبانءِ جوڑشتءِ یکءُ یکیں same بوئگءَ چہ بیانءِ اصل سورت پہ ہر یکےءَ یک وڑ اِنتءُ یک وڑ بیت۔ گمان بیت اے فلسفہ پہ گنجیں بیانءَ، کانٹءِ سساءِ تبک بندی categories of mindءَ چہ در بُرتگ، کہ وہدے کانٹ اے جارءَ پِرّین ایت کہ انسانءِ سساءِ دوازدہ (۱۲) تبک بند category اَنت، اے تبک بند انسانءِ زبانءِ کارمرزیءَ چہ زانگ بوتگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آنت پرچہ انسان دوازدہ وڑیں رِدان proposition گوشت کنت۔ افروزیں عہدءِ (19 نوزدہمی کرن، اے نیام ءِ افروزیں عہدوتی بام ءِ اَت) زبان ءِ غیر جانبداری neutrality ءِ گمان بست۔ ایشاں غیر جانبدارئیں زبانے ءِ ٹھینگ ءِ راہ ءِ پے کَش اِت ءُ لیکہ ءِ جہانی ءِ سبق دات، بلکیں علم ءِ جہانی ءِ یک راہ ءِ پیوست کت، چہ اے وڑی ءِ راجد پتر ءِ عالمگیری ءِ بنزہ چہ راجد پتر ءِ فلسفہ ءِ تہا دراَتک deduce بوت آنت۔

وہدے پوسٹ ماڈرنزم post-modernism ءِ سفر بندات بوت گڑا اولی اُرش زبان ءِ غیر جانبداری ءِ سرا بوت، پرچہ کہ پوسٹ ماڈرنزم فلسفیانی گوْرا گنجیں بیان یک وت ساچ ایں عملے کہ علم یا راجد پتر ءِ جہانی بوَنگ ءِ نیمونے۔ اگاں گنجیں بیان ءِ سرا انگد گرَ گی اِنت گڑا آئی ءِ بنیاد ءِ سرا ارش کنگ بہ بیت ءُ گنجیں بیان ءِ بنیاد زبان ءِ غیر جانبداری اِنت۔

اے درگت ءِ الجیرین فرانسیسی فلسفی ژاک ڈریڈا Algerian-French Philosopher Jacques Derrida زبان ءِ غیر جانبداری ءِ رازءِ آشکار کنت کہ زبان جانبدار non-neutral اِنت۔ زبان ءِ کارمرزی ءِ شل پہ آئی ءِ غیر جانبداری ءِ شاماتے ءُ زبان ءِ تب ءِ بنپدر بیدگ اِنت، ءُ ربیدگ ءِ تب گوْنڈ گوْنڈیں بیانانی رِدءِ وتی سفرءِ داراَنت۔ ڈریڈا ءِ رِدءِ اگاں کسے زبان ءِ قدرداریں چیزے ءِ یا آئیڈیا لوجیکل بستارے ءِ گوں دار اِیت، بزاں آبن اصل ءِ بنداتی نکتہاں ڈالچار کنگا اِنت۔ چونائی ءِ زبان ءِ بنزہ سماحیال بیت ءُ سماتچک ءِ یک انسانی میلے بزاں شخص ءِ گوں بندوک اِنت، ءُ سماچہ انسان ءِ مشاہدہاں کیت، اے مشاہدہ وہد ءُ پڑ ءُ اہگ ءِ تہا بنت۔ چو نہ اِنت انسان تہنا معروضی زانت بہ بند اِیت، بلکیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے چہ وتا بازیں موضوعی زانت ہم اڑ دنت ءُ پہمگ ءِ سفر ءَ جنزین ایت۔

وہدے اے گپاں گمان کنئے گڑا اسما بیت کہ گوٗاچن بیرگ ءَ معروضی نہ اِنت، بلکیں اے سر جمیں عمل ءِ تہا زبان ءِ فنکشن ہَست اَنت ءُ اے زبان ءِ فنکشن مئے راستی ءِ تجربہ ءَ مئے سماءِ تہا کاراَنت، پدا ما ایشاں زانئیں۔ وہدے کسے سماءِ سفر ءَ سلہ ءُ پلگار بہ گوٗش ایت بزاں اے گپ چہ وتا پڑ وش وارت۔ اے نیام ءَ اگاں کسے راجدپتر ءِ جہانی بوئگ ءِ گپ ءَ جنت بزاں آ ردی ءِ ہار ءَ گوں ملان اِنت ءُ روان اِنت۔ پہ راجدپتر ءِ اے سفر ءِ شر کنگا ءُ راجدپتر ءَ گنجیں بیان ءِ زَداں چہ کَشگ ءِ واستا رَدٗھشتے De-construction درکار اِنت۔

ایدگہ فرانسیسی فلسفی فوکو Foucault راجدپتر ءِ تہا موادی سرباری ءَ چار اِیت، آئی ءِ رِد ءَ راجدپتر بازیں گار ءُ گمساریں واقعہانی میان ءَ مئے ہَست ءُ موجود ءَ پکہ کنت ءُ راجدپتر وتی ہَستیں سیمسرانی تہا وتی لیکہ ءُ وژن ءِ سراحیال ءَ گوٗر کنت۔ فوکو ءِ رِد ءَ وہدے ما گوٗش ایں کہ اے دنیا ءُ مئے پچار ہر دوئیں مئے سماءِ تہا اَنت گڑا اے بیان ءِ تیوگیں تب دنیا ءِ تہا ہَست بوئگ ءِ لیکہ ءَ گوں بندوک بیت۔ البتہ افروزیں عہد ءِ بام ءَ بستگیں لیکہانی رِد ءَ اے دنیا ءُ انسان ءِ پچار انسان ءِ سماءِ تہا اَنت ءُ اے عمل یک پیش ہَستیں لوجکے priori-logic ءَ گوں بندوک اِنت ءُ انسان ءِ تجربہ چہ ہمے لوجک ءِ اندر ءَ چہ رُستگ۔ فوکو ءِ رِد ءَ افروزیں عہد ءِ اے لیکہ ءِ تہا زبان ءِ پیش جوڑشتی لیکہ ءِ فکر ہَست ءُ مان اِنت کہ ایشی ءِ رِد ءَ زبان ءَ جوڑشت ساری ءَ چہ بستگ ءُ تیار اِنت ءُ اے انسان ءِ زندگی ءَ معناہانی سفر ءِ تب ءَ رہشونی انت۔ بلئے فوکو اے عمل ءَ دژ وہا پے illusion لیک ایت پرچہ کہ نئے تجربہ پیوست بنت ءُ نئے پیوستی مابعد الطبعیات

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

meta-physics ءِ بنپدءَ گۆاہ کنت۔ چونائی چیزانی معناءَ پچار identity ءِ پیوستی زندءِ دڑوہاپ اِنت۔ اگاں ہمے وڑ اِنت گڑا اماوتا، گوں وتا اَنچو بندگءَ ایں گۆشے کاردارءُ نفر subject & agent۔ چہ اے وڑیءَ سما بیت کہ راجد پترءِ بن ردومءِ سفرا صلی نہ اِنتءُ نے راجد پتر عمومدار اِنت بلکیں راجد پتر لہتے واقعہانی آسر اِنت پرچہ کہ راجد پترءِ تہا یک شلی نیست، آڑاؤر اِنت، شنگ اِتگءُ ناگتی وئیل ہَست۔ راجد پتر دائم واقعہ یے بیان کنتءُ پہ اے سفرءِ دپ دئیگءَ لہتے واقعہاں ڈالچار کنت، چہ اے وڑیءَ سما بیت کہ راجد پترءِ تہا معروضیں راستیءِ وجود ہم نیست۔

فرانسیسی فلسفی ژین فرانسوس لیوٹارڈ Jean-François Lyotard ہم افروزیں عہدءِ بامءِ وہداں بستگیں گنجیں بیانءَ فلسفہ اِیں رَدی یے سرپد بیت، پرچہ کہ انسانءِ زند چو نہ اِنت کہ اے وڑا افروزیں فلسفہءَ بیان کتگ۔ لیوٹارڈ ہم زبانءِ غیر جانبداریءَ راست سرپد نہ بیت۔ آ پہ زبانءِ غیر جانبداریءِ رَد کنگءَ وِٹگن اسٹائنءِ زبان گۆازی language game ءِ وزمءَ کارمرز کنت کہ زبان جانبدار اِنت۔ زبانءِ غیر جانبداریءِ کوریں بیانءَ گنجیں بیانءِ لیکہ محکم کتگ۔ گنجیں بیان ہچ وڑا بیرگیں راستی یے دات نہ کنت پرچہ کہ زند بازیں کارگلءُ فیلڈانی تہا بہر اِنت۔ ہر کارگلءِ وتی بستگیں راستی یے ہَستءُ اے راستیءِ گنجیں بیان بوت نہ کنت پرچہ کہ یک کارگلےءِ راستی، بوت کنت، ایدگہ کارگلانی راستیاں گوں دپ مہ وارت۔ اگاں یک کارگلےءِ راستیءَ زانگ لوٹئے گڑا ہما کارگلءِ تہا بُہ روءُ راستیءِ زانگءِ جہدءَ بہ کن، پہ راستیءِ زانگءَ آئیءِ کسانیں بیان micro-narrative ءَ بہ ٹپاس، پرچہ کہ کارگلءِ وتی لہتے رہبندءُ رسم

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہَست اَنت کہ ہمے رہبندءُ رسمانی زانگ ءَ ابید آ کارگل ءِ راستی پہمگ نہ بیت۔ اگاں آ کارگل ءِ راستی ءِ نہ زانگ ءَ گوں اُودءَ زندءَ بہ گوْازین ئے بزاں ترسے ءِ ارجان بئے، چہ ایشی ءَ یک بےسُدیں ستکے ءِ گمان ءَ گوں گیمُران بئے۔ اگاں یکّے ءِ زبان گوازی ءَ دگرے ءِ سرا پیامد بہ کن ئے گڑا ایشی ءِ آسر پدا ترسناک بیت ءُ ستک ءِ نہ پہمی ءَ چہ زندو یران بیت۔ لیوٹارڈ ءِ رِدءَ راستی اگاں جہانی اِنت گڑا اے ہچ وڑا نیابت نہ بیت، بلکیں راستی ءِ نیابت کسانیں بیان ءَ ہر حساب ءَ دُروگے گوْشتگ، پرچہ کہ انسان ءِ زانت ءُ پہم جانبدار اَنت ءُ ہمے زانت ءُ پہم ءِ رِدءَ کسے راستی یے اگاں ساچ ایت گڑا آ راستی ہم جانبدار بیت۔

ژین بوڈریلارڈ Jean Baudrillard (اے ہم فرانسیسی فلسفی یے) ءِ رِدءَ اگاں مالیوٹارڈ ءِ نکتہ ''راستی ہچ وڑا نیابت نہ بیت'' ءَ بہ چارایں گڑا اسما بیت کہ گپ (کساس) ہمے وڑا اِنت۔ آئی ءِ رِدءَ ماانچیں زندے گوْازینگ ءَ ایں کہ اُودءَ گراک consumer ءِ مُچّی ءَ چہ معیشت ءِ حاکمی الکاپ ءَ برجاہ اِنت۔ ما راجدپتر ءِ تہا انچیں جاہ یے ءَ سربوتگ اِیں کہ اُودءَ راجمان ءِ بنپدءَ نئے کہ مطمئن اِیں معروضے ہَست ءُ نئے معیشت ءِ درکاریں واہشت گوْاہ کن اَنت، بلکیں مابعد جدید کیپٹلزم ءَ چیز اَنچو پیش کتگ اَنت گوْشے نادریں زندگی ءِ رواج ءِ چیدگ اَنت ءُ اِدا چیز ءِ بہا بوتگ ءِ باپشت ءَ انسان ءِ بستار ءُ پجار بندوک اَنت۔ راستی ءِ نیابت ہمیشا دڑوگے کہ راستی ءِ جاگہ ٹیکنالوجی ءَ زُرتگ۔ وہدے ٹیکنالوجی ءِ شان بام ءَ شُت گڑا پہ راستی ءَ ہچ پشت نہ کپت، اے نیام ءَ راستی ءَ گوں چیز ءَ وفات کتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ژین بوڈریلارڈ ءَ پدا امریکی فلسفی فریڈرک جیمسن Fredric Jameson هم ہمے کپیٹلزم ءِ نکتہ ءَ گوں گپ جنت۔ جیمسن ءِ ردءَ دومی دنیائی جنگ ءَ پد روبرکتی کپیٹلزم یک نوکیں راہ ءُ جاہ یے ءَ گون کپت، پرچہ کہ اے ملٹی نیشنل multi-national، پدصنعتی post-industrial ءُ گراک پسند consumerist جوڑ بوت، چہ ایشی ءَ راجمانی زند ءُ ربیدگ اثرمند بوت اَنت، بلکیں زندگی نوکیں الیکٹرونک ٹیکنالوجی ءَ گوں ہم سفر بوت ءُ ٹیکنالوجی ءَ زانت ءِ سراوتی حاکمی برجاہ داشت، چہ ایشی ءَ ٹیکنالوجی ءِ بستاررسانک ءَ چہ دستے دیماشُت ءُ کلوہ ءِ وسیلہ یے جوڑ بوت۔ وہدے ربیدگ وت چہ ٹیکنالوجی ءَ اثرمند اِنت گڑا چون اے راستی ءِ نیابت ءَ سوب مندبیت۔ اے وڑیں حال ءِ تہا ذات، پچار، زانش ءُ گوَاچن دُراہ بے بُن بوت اَنت، چہ ایشی ءَ مارا (نی) دنیاءِ تہا گوَاچن ءِ نیابت کنگ ءِ سکت نیست۔

اگاں اَنچو مارا گوَاچن پیش دارگ بوتگ ءَ اِنت ءُ ہمے وڑا ما ایشی ءِ نیابت ءَ کُت نہ کنیں گڑا چون ما گزشت (ماضی) ءِ معروضی ءَ گوں نیابت کُت کنیں؟ اگاں سبجکٹ ءُ اوبجکٹ ءِ ربیتی دوبہری نامحکم اِنت گڑا چون اے گمان بندگ ءَ اَنت کہ سبجکٹ گزشت ءَ گوں چو اوبجکٹ ءَ دیم پہ دیم اِنت۔

اگاں اے دُراہ جیڑہ اے وڑا ہَست اَنت گڑا چون اے راجدپتر راستی دات کنت، سمابیت نی راجدپتر ءِ بستگیں سفر ہلاس بوتگ، راجدپتر نی ہچ وڑا کار آمد نہ اِنت ءُ اے بےکاری راجدپتر ءِ ہلاسی اِنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ فلسفہ

Philosophy of History

ما، راجد پترءِ راجد پترءِ سیلءِ عکسشانیں راجد پتر Reflect history ءِ تہا کت کنیں، بلئے اے عمل ہما دمانا بندات بیت کہ ایشیءِ راجد پترءَ گوں ہچ وڑیں سیادی یا رہوت نہ بیت، گڑا گوش انت کہ اے راجد پترءِ راجد پتر بوت۔ وہدے ما، راجد پترءِ دپترءِ شوہازءَ درکپ ایں گڑا یک حدےءَ گمان بیت کہ ہر چیزءِ راجد پتر ہَست ءِ لیکہ یک تہشونیں دلیلے deductive reasoning ءِ پیما۔ البتہ راجد پترءَ زمانگاں چہ ارزشت ہَست، گمان بیت ہمے ارزشتءِ ردءَ فلپءَ گشتنگ، گزشت past تہنا زندگیں مردمانی کردارءُ مول مرادانی سرا، اثر کنتءُ ہمے گزشتءِ ارزشت اِنت۔ راجد پتر history حال present ءِ راہاں رژنا کنتءُ باندات ءَ ماہکان اِیت چہ اے کردءَ راجد پترءِ ارزشت برجم اِنت۔ نپولنءَ گشتنگ کہ من لوٹاں منی پسگ son راجد پترءِ بابتءَ بزانت چیا کہ راجد پتر بیرگءَ راستیں فلسفہ اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجدپترءِ معنا بیرگءَ چی اِنتءُ گالگنج چی معنا پہ راجدپترءَ دار اِیت، راجدپتر دیما سفر کنت یا گردش کنت، راجدپتر گزشتءِ آدینک اِنت یا حالءِ فلسفہ اِنت۔ اے گپ من نبشتانکءِ دامنءَ بستگاں۔

راجدپتر چی اِنت؟ گزشتءَ انسانءَ ہرچ کارے کُتگ البتہ آ سرجم اِنت یا ناسرجم اِنت، راجدپتر گوْشگ بیت۔ بلئے آئیءِ کتگیں کردشنگ اِت اَنتءُ اے شنگ اِتگیں کسہءُ واقعہ راجدپترنویساں (مورخ) یک لڑےءِ تہا یک پہ یکءَ کماتگءُ راجدپترءَ معنائے بکشاتگ۔

گال گنج dictionary راجدپترءِ پجّارءَ اے وڑا آشکار کنت ''وہدءِ نشان کنگ، وہد گوْشگ، وہد گوْشگءُ احوال کنگ''۔ بلئے زانتکاراں راجدپترءَ وڑ وڑیں معنا داتگ۔ پہ انسانءَ راجدپترءِ وانگ دل کشّیں کارے، ایشیءَ چہ آئیءِ سسا آسودگ بیت۔ بلکیں ہمیشیءِ ہمرائیءَ آوتی کوْہنیں ربیدگانی سیلءَ کنتءُ کیت۔ چونائیءَ لبز ہسٹری History یونانی لبز ہسٹوریا Historiaءَ چہ دڑاتگءُ ایشیءِ معنا اِنت پٹءُ پول۔

راجدپترءِ ہاسیں نکتہ انسانءِ ذات اِنت۔ ولیم ڈِل اے نکتہءَ گیشگیوار کنتءُ گوْش ایت کہ انسانءِ گوْرا ہچ نیست اگاں ایشیءِ گوْرا چیزے ہَست، آراجدپتر اِنت، راجدپتر انسانءِ فکرءَ چہ راجمان (معاشرہ) ءَ گندیتءُ ایشیءَ وانیت کہ گزشتءَ چون انسان گوں ابرم natureءَ بندءُ گلائش بوتگ؟ سیاسی، معاشیءُ راجمانی گل چے پیمءَ جوڑ کنگ بوتگ اَنت؟ بدلی یا دیمرویءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رپتار چون اتلگ یا بوتگ؟ چیا کہ راجد پترءِ تہا انسان ءَ وتا بدل نہ کتگ بلکیں آ گوں راجمان ءَ بدل بوہان بوتگ۔ چونائی ءَ انسان ءَ عقل مان ہمیشکا وتی گزشت ءَ زانت ءُ آئی ءَ گشان اِنت، ایشی ءَ ابید آ دگہ ہم حدائی مخلوقاں وتی نکتہ ءُ نگاہ ءَ چار اِیت ہمیشا ابرم ءُ جناورانی گزشت ءُ راجد پتر ہم انسان ءِ راجد پترءِ تہا جا گہ کنت۔

فلسفی جارج وِلہلم فریڈرک ہیگل ءِ نزّ ءَ انسان ءِ راجد پتر عقل ءُ آگائی ءِ دپتر اِنت ہمیشا انسان ءِ راجد پتر ءَ ابید دگہ ہچ چیزءَ راجد پتر نیست۔ عقل راجد پترءِ عمل ءِ رپتار ءَ گیش کنت، ہرچی راجد پتر ءَ بیت چہ انسان ءِ ارادہ ءَ بیت ءُ ہمیشی ءِ سبب ءَ عمل ودی بنت۔ ہمیشا کُلّیں انسان ءِ دپتر فکرءُ عقل ءِ دپتر اِنت۔ راجد پترءِ سر پد بوئگ ءِ واستا الّمی اِنت تنہا اے مارگ ءُ چارگ مہ بیت کہ مردماں چے کتگ بلکیں اے ہم حیال کنگ بہ بیت، آہانی فکر چی بوتگ۔

اطالوی زانتکار گیہم باٹسٹا وِیچو ہے دڑ چی ءِ رِدءَ گوُش ایت کہ انسان ابرم ءَ سر پد نہ اِنت چیا کہ ابرم آئی ءَ جوڑ نہ کتگ بلئے آ راجد پتر ءَ سر پد بوت کنت چیا کہ ایشی ءِ جند ءِ کار سازی ءُ ساچشت اِنت۔ ایشی ءِ تہا آئی ءِ فکر، کردارءُ عمل چیرءُ اندیم اَنت ءُ آایشی ءِ تہ ءِ رازاں پہ ارزانی گیشگیو ارکت کنت۔ آ چہ عقل ءِ وسیلہ ءَ اے چیزءَ شرتر پہم اِیت ءُ اے درگت ءَ راجد پتر ءِ سیادی تہنا دنیاءَ گوں ہَست یا بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تھوسیڈیڈس گوش ایت کہ راجد پترءِ تہا انسانءِ راجمانءَ ارزشت ہَست ءُ اے ہَستیءِ سبب آئیءِ تجربھانی ہَستی اِنت۔ انسانءَ چہ راجد پترءَ فائدہ اوں حاصل اِنت، پرچہ کہ یک وڑیں واقعہ دم پہ سَہت بنت۔ پولی بیسءَ گوشتگ، مارا راجد پترءَ ہرچی دست کپ ایت آ مئے فیصلہ کنگءِ زورءَ ودین ایتءُ انگت ما جہدبہ کنیں مارا شریں راہ یےہم دست کپت کنت۔ اگاں راجد پترءَ چہ اے رہشونیءِ عمل در کنگ بہ بیت بزاں راجد پترءِ تہا ہچ پلش نہ کپ ایت۔

سرجان سیلےراجد پترءِ بابتءَ گوش ایت "راجد پتر گزشتءِ سیاست انت"۔ اے بنگپءَ گوں وڈرو، ولسن ہم تپاک کنت۔ ہیگل ہم اے حیالءِ بابتءَ گوش ایت کہ راجد پترءِ تہا سیاستءَ ارزشتے ہَست۔ راجمانءُ معاش ہَمیشیءِ آتراپءَ چکراَنت بلئے نی راجد پتر سیاستءَ ڈن دراتگ۔ آ معاشیات، عمرانیات، دودءُ ربیدگ، اِزمءُ سائنسءِ علماں سر اِنت۔ کارل مارکسءَ راجد پترءَ یک نوکیں آشوبی رنگے داتگ۔ کارل مارکس گوش ایت "راجد پترءِ ہاسیں نکتہ سیاست نہ اِنت بلکیں راجد پترءِ مستریں بہر معیشتءَ گون اِنت۔ والٹیر اوں سرجان سیلےءِ حیالءَ زورایتءُ دامنءَ جاگہ دنت۔ سرجان سیلےءِ اے حیالءَ راجد پترءِ پچار تنک کتگ بلئے والٹیرءَ اے پچارءُ حیالءِ پہمگءَ ابید راجد پترءَ یک نوکیں رنگےہم داتگ۔ آئیءَ راجد پترءِ فلسفہ دیما پچارینتگ۔ آئیءَ اے پہم اتگ کہ راجد پتر نویس تنہا کسّہاں مہ گوش اَنت آ گپءِ ریسءُ پریس (تجزیہ) بہ کن اَنتءُ یک آسرے بہ ٹھین اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہیگل ءَ راجدپتر سے رنگانی تہا بہر کتگ۔ اول، ہمسریں راجدپتر (ہمعصر تاریخ) ءِ تہا راجدپترنویس ہما واقعہ ءُ کسہاں نبشتہ کن اَنت کہ وتی عہد ءُ وہدءَ راجدپترنویساں پہم اتگ ءُ دیستگ اَنت۔ اے ہما کسہ ءُ واقعہاں المی حیال کن انت گڑا ایشاں کا گدءِ میار کن انت ہمیشکااے وڑیں راجدپتر Mythos ءُ عہدی رنگاں چہ آزات اَنت۔ بلئے ایشی ءِ تہا کسّہانی ارزشت سرجم ءَ گوْشگ نہ بیت۔ چیا کہ راجدپترنویس ہم اے راجمان ءِ بہرے ءُ پہ بہرے ءِ بستارءَ واقعہانی مشاہدہ ءَ کت نہ کنت۔ بلئے آمشاہدہانی سرا فکر نہ کنت ءُ نئے آہانی ریس ءُ پریس ءَ کنت۔ راجدپتر ءِ اے وڑیں کارمرزی ءَ ہیگل اصلی راجدپتر Original History گوْش ایت۔ اے رِدءَ راجدپترنویس تہنا ہما واقعہاں راجدپتر ءِ تہا جاگہ دیان کنت کہ آئی ءِ آتراپ ءَ بوئگ ءَ اَنت، اے وڑی ءَ آیک ڈنی external واقعہ یےءَ عقلی رنگ ءَ گوں رنگین کنت۔ بزاں ڈنی واقعہاں اندری سمابکش ایت۔ راجدپترنویس جاورال، کردار ءُ راجمان ءِ بازیں چست ءُ ایراں یک عقلی بودے ءِ تب کا رَانت۔ چونائی ءَ اے وڑیں راجدپتر نویسانی کردچو واقعہ نویس ئیگ ءَ بیت ءُ اے بستارءَ چہ گامے ہم اے دیمانہ جنز اَنت بلئے ایشانی ذاتی مشاہدہ آؤکیں پدریچانی واستا بازسرشوندات ایر کن انت۔ بلئے ہیگل ءِ گوْرا راجدپترنویس تہنا واقعہاں بیان نہ کن انت۔ بلکیں آواقعہانی ودی بوئگ ءِ علت ءِ سرا حیال ءَ گوْر کنت۔ آئی ءِ رِدءَ راجدپترنویس ءِ کار واقعہانی کما ہگ نہ اِنت بلکیں، واقعہ چون ودی بوتگ اَنت، ایشانی علت ءِ شوہازگ ءُ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پریس اِنت۔

دومی، گمان بندیں راجدپتر (تخیلاتی تاریخ) وہدءِ قیدءَ چہ در اِنت اے حالءِ ارواہءَ پدر کنت، پہ راجدپتر نویسءَ الّمی اِنت آساریءَ راجءُ ملکءِ راجدپترءَ سرپد بہ بیتءُ ایشیءَ جہانی راجدپترءِ نگاہاں گوں بہ چار اِیت۔ ایشیءِ تہا راجدپتر نویس حالءَ گزشتءَ گوں ہم گرنچ کنتءُ گزشتءِ ہمے وڑا گیشگیوار کنت کہ آحالءَ پدر بہ کنت۔ چونائیءَ گمان بندیں راجدپتر عہدءِ پَش کپتگیں واقعہاں چن ایت یکجاہ کنتءُ گزشتءِ ہمے واقعہاں حالءِ ربیتءَ گوں ہوار کنت بزاں ایشاں نوکیں ساہءُ ارزشت بکش ایت۔ پہ اے واقعہانی بڑ اہداریءَ ایشانی تہا اخلاقی درس ہم جاہ دنت۔ اے راجدپتر ہر دورءُ ہمک وہدءَ بدل بوہان بیت۔ چہ اے عمل ءَ آ گزشتءَ بدل بوتگیں ربیتانی تہا جاہ دنت۔ چونائیءَ گمان بندیں راجدپتر، راجدپترءَ را، احیا بکش ایتءُ آئیءَ سینگار اِیت، دروشمءَ یے بدل کنت پدا ہر ہمک پدریچءِ جذبہءُ مارشتاں جاہ دنت۔ چونائی گمان بندیں راجدپتر ہمسریں راجدپتر نویسانی گالءُ گپاں چہ راجدپترءِ بنز ہانی رِدءَ واقعہانی ریسءُ پریسءَ کنان آہانی نگدءَ چہ آہانی جائزہءَ گِر ایتءُ راجدپترءِ بازیں مفروضاہاں راستیءِ دروشم بکش ایت چیا کہ وہدءِ ہمراہیءَ راجدپتر نویس واقعہاں چہ جذبہی مارشتاں یک کر کنان کنتءُ آہانی گزشتءَ ریس پریس کنان راستءُ دروگءِ کسہءَ آشکار کنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گمان بندیں راجد پتر بازیں دروشماں گوں سیل ءَ اِنت، ایشی ءِ دامن ءَ ازم، قانون، دین ءُ دگہ ہم بازیں چیز گوٗاہ کن اَنت ۔ راجد پتر ءِ دامن ءَ شنگ اِنگیں دراہیں چیزاں چہ راجد پتر جتا جتا ءَ ٹہینگ بیت ءُ اے عمل ءَ پد راجد پتر الکاپیں وڑے ءَ وانگ ءُ زانگ بیت، اے وانگ ءُ زانگ راجمان ءِ ہر ہمک بہر ءِ زانگ ءِ وسیلہ جوڑ بیت ۔ چونائی ءَ گمان بندیں راجد پتر تچک ءَ ودی نہ بوتگ آاول سر ءِ منزلاں گوٗزان بیت ءُ اِدا رس ایت ۔ گمان بندیں راجد پتر ہم ہیگل ءِ دانگیں دادے ۔ وہدے ہیگل اصلی راجد پتر ءَ (ہیگل ءِ رِد ءَ اصلی یا ہمسریں راجد پتر بنداتی راجد پتر اِنت) بیان کنت گڑا اے ہمسریں راجد پتر ءَ پد عکس شانیں راجد پتر Reflective History ءِ کسہاں کار اِیت، عکس شانیں راجد پتر ءِ سے بہر اَنت ءُ اے یکشلہ وتی کاراں گشّین انت ۔ چونائی ءَ بُرز ءِ سطراں ایشانی جوہر مانگشّیینتگ اَنت بلئے ایشانی وزم ءِ گوٗنڈیں اشارہ یے اِدا بیان کناں ۔ عکس شانیں راجد پتر ءِ اولی بہر جہانی راجد پتر اِنت، دومی عمل شناسیں راجد پتر (نتائجی تاریخ) ءُ سیمی نگدی راجد پتر اِنت ءُ گمان بندیں راجد پتر نگدی راجد پتر ءِ تہا جاہ کنت ۔

راجد پتر ءِ سیمی بہر فلسفیانہ راجد پتر ءِ میار اِنت ۔ اے راجد پتر ءَ عقل ءُ دانش ءِ شاہیم ءَ کنت کہ کل جہان ءِ ارواہ یک ءُ یکتاہ اِنت بزاں اے پہ ہر یکے ءَ ہمیش اِنت ۔ جتا جتائیں چاگردا اے کل جہان ءِ ارواہ ءِ اظہار ءَ کنت ءُ ایشی ءِ حاصل کنگ ءِ وسیلہ راجد پتر ءِ فلسفیانہ پہمگ ءِ ثمر ءَ اِنت ۔ بلئے اے درگت ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کارل مارکس ءِ گپ دگہ لیکہ یے دارانت۔ آ گوش ایت کہ راجد پتر جنگ نہ کننت ہمیشکا بزگ ءُ بے مال اِنت، اے چونائی ءَ انسان اِنت بلکیں حقیگیں انسان اِنت کہ پہ وتا کارکننت ءُ ہر عمل ءِ ہدابند اِنت۔

راجد پتر نویساں گزشت ءِ واقعہانی علت ءُ سبب ءِ جائزہ ءَ پد فکر ءِ راہ یے انسانی دودمان ءِ راجد پتر ءِ وسیلہ ءَ پیوست کتگ۔ آہاں لہتے سوالانی پہمگ ءِ جہد کتگ انچو کہ راجد پتر ءِ وانگ ءَ پد انسان چیزے دربارت ءُ چیزے پہم ایت اگاں نہ پہم ایت؟ راجد پتر راستی ءِ شوہاز ءَ سوب مند بیت یا نہ بیت؟ راجد پتر ءِ سفر ءَ رہبند ہَست یا نیست؟ راجد پتر دیمروی ءِ سفر ءَ جنزان اِنت! اگاں جنزان اِنت گڑا اے درگت ءَ اڑنجاہانی دیمپان اِنت! یا مشکلاں چہ آجو اِنت ءُ وتی سفر ءَ پہ وشی کنان اِنت، روان اِنت؟ انسان بحت ءِ تیلاں گوں بندیگ اِنت یا وتی بحت ءِ ساچکار اِنت؟

فلسفیانہ راجد پتر، راجد پتر ءِ واقعہانی مُچی ءِ تہا انسانی سسا، سما ءُ فکر ءِ دیمروی ءِ باوست ءَ بنا کننت۔ واقعہانی باپشت ءَ ہَستیں بنز ہاں پدر کننت چہ ایشی ءَ انسانی سسا ءِ چیریں چیزاں گوں وت زیر ایت ءُ ایشاں آشکار کننت، چہ اے عمل ءِ آسر ءَ راجد پتری واقعہ گوں راست ءُ گواچن ایں پیکر ءَ پدر بنت، ہمیشکا راجد پتر ءِ وانگ ءِ واستا فلسفیانہ راجد پتر ءِ وانگ ءُ پہمگ الّمی اِنت۔ راجد پتر ءِ اے بہر ءِ وسیلہ ءَ انسان ءِ راجد پتر ءِ سرانگد (تنقید) کنگ بیت ءُ جتاجتائیں زمانگاں عمل بوتگیں لیکہ ءُ ستکانی سرانویس اِتگیں راجد پتر ءِ بُنگپانی جوہراں ہم ما

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پھم ات کنیں ءُ بنگپانی مول ءُ مراداں ہم سر پد بئیں۔

فلسفیانہ راجد پتر بزاں راجد پتر ءِ سرا فکر کنگ۔ ایشی ءِ تہا راجد پتر ءَ عقل ءَ گوں پھم اَنت ءُ ایشی ءِ سرا فکر ہم کن اَنت، ریس ءُ پریس کن اَنت گڈسرءَ آسرے (نتیجہ) کارمرز کن انت۔ فلسفیانہ راجد پتر ءِ بابت ءَ فلپ گوش ایت کہ فلسفیانہ راجد پتر ءِ ارزشت مروچاں گمسار اِنت نی اے حرابیں نگاہانی زَرد ءَ اِنت انچو کہ مئے سیاست ءِ تہا بینشیں نگاہ (دور اندیشی یا ہما نگاہ کہ دوربہ چار اِیت ءُ بہ پھم ایت) ءِ کمی اِنت ہمے وڑا راجد پتر ءِ تہا گبن ءُ والٹیر ءِ فلسفیانہ دروشم ساڑی نہ اِنت ءُ مروچاں اے حُب ہم نیست۔

بلئے بیدئے فلسفہ ءَ راجد پتر تہنا واقعہانی لڑ اِنت ءُ اے وڑا راجد پتر گوں گزشت ءَ وتی پسند ءِ واستا سیادی دار اِیت۔ فلسفہ ہم بیدئے راجد پتر ءَ ڈولدار نہ بیت، بیدے راجد پتر ءَ اے گوات ءِ چرے حیال کنگ بیت۔ اے درگت ءَ گڑا فلسفہ ءِ سیادی گوں سا چشتی زوراں ہچ وڑا نہ بوتگ اَت۔ راجد پتر ہما بُن ہشت اِنت کہ ایشی ءِ سرا فلسفہ محکم بیت ءُ ہمے بنپد ءِ گنجی ءَ فلسفہ درائیں علماں یکجاہ کنت پہ انسان ءِ زند ءِ رژنائی ءَ۔

راجد پتر ءُ لیکہ

وہدے ما راجد پتر ءَ وانیں ما را لہتے لیکہ گندگ ءَ کیت ءُ راجد پتر ہمے لیکہانی چپ ءُ چاگرد ءَ چکر اِیت۔ لیکہانی لڑ چندیں رنگاں گوں سینگار انت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گردش ءِ لیکہ : وہدے انسان ءَ راجدپتری جنجال یات کُت اَنت گڑا آئی ءَ مارِات لہتے واقعہ ءُ کزا (حادثہ) دم پہ سَہت بنت اَنچو کہ راج ءُ سرکارکاینت ءُ رَواَنت۔ ہمیشا آئی ءَ راجدپتر ءِ تہا گردش ءِ لیکہ جاگہ دات ءُ ہمے لیکہ ءِ وڑا راجدپتر چارِات۔ گردش ءِ لیکہ ءِ تہا سے ۳ دگہ لیکہ ہوار گیج اَنت۔

اول، ہرگ ءِ لیکہ theory of seesaw ءِ تہا وہدے راجدپتر روان بیت ایشی ءِ مطلب اِنت کہ یک دودمانے civilization وتی معیار ءُ کردارانی یک ہاسیں مدتے جنت ءُ پداہلاس بیت۔ ہلاسی ءَ پدا ایشی ءِ تہا معیار ءُ کردارانی گوستگیں رنگ واتر نہ کنت۔ راجدپتر نویس، راجانی بام ءُ زوال، دودمانانی مرگ ءُ زند ءِ سبب ءَ ہمے لیکہ ءَ چہ ظاہر کن اَنت۔

دومی، پرّگ ءِ لیکہ theory of wheel ءِ تہا راجدپتر گردش ءَ چکر اِیت یا گردش کنت ءُ ایشی ءَ چہ ڈن ءَ نہ روت۔ راجدپتر ءِ اے عمل ءُ کرد ہمے نکتہ ءَ ظاہر کنت کہ راجدپتر روت ءُ واتر کنت۔ بزاں یک وڑیں کردار دم پہ سہت بوہان بنت۔

سیمی، پنڈولم ءِ لیکہ theory of pendulam ءِ تہا، یک نظامے وہدے برجم بیت ءُ پدا حراب بیت۔ مردم اے وڑیں نظام ءَ چہ بدل بنت ءُ ایشی ءِ جاگہ ءَ دگہ نوکیں نظامے برجم کن اَنت۔ اَنچو یکے ءَ پد دومی نظام سرجم بوہان بیت۔

گردش ءِ لیکہ راجدپتر ءِ کوہنیں لیکہ اِنت۔ انسان ءَ ابرم ءَ گوں جُہلیں ہم گرنچی یے ہَست ءُ ہمے ہم گرنچی ءَ چہ انسان ءَ ابرم ءِ بازیں چیز دربرتگ اَنچو کہ موسم ءِ بدل بوہگ، ماہ ءِ میزاں میزاں سرجم بوہگ ءُ پدا نزّآ آہگ۔ انسان ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

جندءِ ودی بوئگ ءُ مرگ ۔ اے دراہیں ابرمی کرداں گردش ءِ لیکہ دیما آؤرتگ ۔

گردش ءِ لیکہ درستاں ساری عبدالرحمن ابن خلدون ءَ پیش کتگ بلئے ایشی ءِ علم گردش ءِ لیکہ ءِ بابت ءَ تہنا پہ راج ءُ سرکار ءِ نامداری ءُ زوال ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ چکر اِتگ ۔

البتہ ہستیں دؤر ءَ ما ابن خلدون ءِ لیکہ ءَ اے وڑ ہم پہم اِت کنیں ابن خلدون ءِ حیال اِنت کہ 'عصبیت وہدے حراب بہ بیت گڑا دودمان زوال ءِ آماچ بیت ۔ اے لیکہ ءِ رِدءَ وہدے عصبیت حراب مہ بیت بزاں ایشی ءِ تہا دگہ نسلے ءِ مردم ہوار مہ بنت گڑا دودمان بام ءَ سر بیت ۔ خلدون ءِ رِدءَ عصبیت ءِ تہا دگہ نسلے ءِ ہوار بوئگ ءِ سبب اَنت ۔ اول ایش کہ دگہ نسل ءُ عصب ءِ مردمے دومی عصب ءِ تہا ہمیشکا ہوار بیت کہ آدیم ءِ عصب ءَ گوں ہمدردیں واھگے دار اِیت ۔ دومی ۔ آدیم ءِ عصب ءِ ماسٹر الائنس (بزاں الکاپیں وڑے ءَ یک مُشتی) ءَ گند اِیت ءُ وتا ہمیشانی تہا پناہ دنت کہ وتا چہ اید گہ تُرساں بہ رکین ایت ۔ سیمی: آ وتی عصب ءُ نسل ءِ تہا بدیں کارے کنت ءُ دیم ءِ عصب ءَ گوں (اے بنیاد ءَ) ہوار بیت کہ اُود ءَ ایشی ءِ راز ءَ مردم سہی نہ اَنت ۔

خلدون لیکہ عصب ءِ حراب ءُ محکم بوئگ ءِ بنیاد ءَ گردش ءِ لیکہ ءِ درس ءَ دنت ۔ خلدون ءِ راجدپتری گردش لیکہ ءِ پہمگ ءِ سے شرط ہست ۔ اول : ہما چیز ءِ بابت ءَ زانگ بوئگ ءَ اِنت اول سرا چارگ بہ بیت کہ آ چیز ءِ تہا (بام ءُ زوال) بوئگ ءِ نیچر ءُ جوہر ہست ۔ دومی ۔ آئی ءِ (زمانی بدلی) گزا ہست یا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نیست۔ پُسّیمی: ہما چیز ایشی ءِ تہا جاہ دئیگ مہ بنت کہ اے وڑا ’رویداد‘ نہ بنت
بزاں بوت نہ کنت انت۔

خلدون ءِ ردءَ ما گردش ءِ لیکہءَ اے وڑا زانیں کہ اول سرا مارا اے زانگی اِنت کہ بام raise ءُ زوال fall بیت۔ اگاں ما آئی ءِ گردش ءِ لیکہءَ کارمرز کنگ ءَ ایں گڑا مارا اے زانگی اِنت کہ مئے بُنگپ ءِ سبجکٹ اَنچینے بہ بیت کہ آئی ءِ نیچر ءِ تہا بام ءُ زوال ءِ جوہر ہست بہ بیت۔ آئی ءِ زمانی رنگ چو ظاہر بہ بیت کہ ما ایشی ءَ ماضی ءَ گوں یک رنگ بوئگ ءِ بنیادءَ بست بہ کنیں۔

اگاں ما اے بام ءُ زوال ءَ دودمان ءِ نگاہءَ بہ چار اِیں گڑا اول سرا مارا اے زانگی اِنت کہ آیا دودمان ءِ بام ءُ زوال ممکن اِنت؟ ایشی ءِ تہا بام ءُ زوال ءِ جوہر ہست یا نیست۔ دودمان ءِ بام ءُ زوال ءِ نیچرءَ ما چہ عصبیت ءِ حراب (کنفیوز) بوئگ ءِ بنیادءَ زانیں۔ وہدے عصبیت کنفیوز بیت گڑا زوال بیت وہدے زگر بیت گڑا بام بیت۔ ہمے گپ ءِ ردءَ ما مہرگڑھ ءِ دودمان ءَ ہم چار اِت کنیں۔

خلدون ءِ وانگ ءَ چہ مردم ہمے سرپد بیت کہ مہرگڑھ ءِ بام ہمیشکا بوتگ کہ اے سرزمین ءَ یکیں عصب (آریائی)[1] انشتگ انت۔ وہدے ایشانی عصب ءِ تہا دگہ نسلےءَ جاہ کُتگ گڑا اے دودمان زوال بوتگ۔ خلدون ءِ گردش ءِ لیکہ ءِ ردِ ءَ اے بام ءُ زوال دائما روان کنت۔ بلئے ایشی ءِ مطلب اے نہ اِنت کہ پدا مہر گڑھ ءِ بام بیت۔ پرچہ کہ بُنگپ ءِ سبجکٹ مہرگڑھ نہ اِنت بلکیں دودمان

۱۔ اِدا خلدون ءِ لیکہ ءِ پہمگ ءِ واستا ما مہرگڑھ ءِ عصبیتی وانشت ءَ آریا بوہگ ءَ پہ مثال ءُ زورا گا اِیں۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اِنت۔ وہدے مہرگڑھ ءِ دودمان زوال بوت گڑا ہڑپہ ءِ دودمان رُست۔ ہڑپہ زوال بوت موئن جوداڑو ءَ بام رَس اِت۔ ہستیں دوَرءَ مئے سرزمین ءِ سرانیشنل ازم یک دودمانی شکلے کہ اے انسان ءِ یک مخصوصیں تصورءُ مقامے دار اِیت، ہمے بنیادءَ راجمانی ساختے گوں ہم سنگیءَ برجاہ کنگ لوٹ ایت۔ بلئے مروچاں نیشنل ازم ہم زوالءَ کپان اِنت ءُ ایشیءِ جاگہ پوسٹ ماڈرن سرمایہ دار اِیت یک دودمانے ءِ رِدءَ گران اِنت کہ ایشیءِ گوْرا انسان ءِ مخصوصیں تصور ہمیش اِنت کہ آ ٗ کِراکے ءُ ہمے بنیادءَ ایشیءِ مقام بندگ بیت۔

خلدون ءِ لیکہ ءِ رِدءَ ما ہمسریں اَہدءَ یا ایشیءِ دودمانءَ اے وڑ زانت کنیں کہ ما دودمان ءِ نیچر چار اِت، ایشیءِ آفاقی بوہگ کہ اے انسان ءِ مخصوصیں تصورءُ مقامے دار اِیت، زانتءُ پدا اے ہم مار اِت کہ پوسٹ ماڈرن سرمایہ داریت انسان ءِ ضرورت اِنت۔ بلئے اے سیمی نکتہ ماوتی راجمان ءِ نگاہءَ چار اِتگ۔ مئے راجمان یا دودمان (ربیت) کہ ساریءِ نسلیت ءِ بنیادءَ محکم بوتگ۔ پدا نیشنل ازم ءِ کیٹاگوریکل امپیریٹیو رنگءَ اتگگ (کہ ہما زمانگ ءِ سرمایہ دارانہ بیان اَت)۔ چوکہ نی سرمایہ دار اِیتءَ ہم وتی بیان (ٹونی بلیئر) ءِ زبانءَ بدل کُتگ ءُ انسان ہما مخصوصیں تصورءُ مقام چیلنج کُتگ اَنت چہ ایشیءَ آئیءِ زوال بوتگ ءُ یک نوکیں دودمانے (بوڈریلارڈ) ءِ زبانءَ اے وڑا بامءَ اتگگ۔

اگاں نیشنل ازمءَ دودمان ءِ بنیادءَ بہ چار اِیں گڑا نیشنل ازم ءِ دودمان ءِ زوال ءِ سبب ساخت ءِ گوْرا نیشنل ازم ءِ پچار ءِ بوہگ اِنت۔ آ نیشنل ازم ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَنچیں پچّارے اڑ کنت کہ ایدگہ مُچی ءِ شکل ءَ ہستیں وجوداں ایشی ءِ ہمراہی وتی پچار ءِ ہلاسی سمابیت۔ پچار ءِ ہلاس بوئگ یک جیڑہ یے کہ ایشی ءِ پادآ ہگ نیچرل اِنت۔ نیشنل ازم بُن اصل ءَ پچار ءِ جنگ اِنت۔ ایدگہ مُچّیانی تہا ہلاسی ءِ تُرس بوئگ نیشنل ازم ءِ زوال ءِ نام اِنت ءُ اے بنیاد ءَ زمانی بدلی یا گزا پمیشکا بیت کہ نیشنل ازم ہژدہی ونوزدہی کرن ءِ چیزے بلئے ماایشی ءِ بنیاد ءَ وتی کُلیں راجد پتر ءَ بیان کنیں کہ مئے ہست بوئگ ءَ ماڈرن دنیا ءِ جتاہیں وڑے ءَ دلبڈی دئیگ ءُ مئے حق ءَ ہم گپے بہ بیت۔

ابن خلدون ءَ پداطالوی زانت کار گیھم باٹسٹا وپچوروس ءِ علم شناس نکولائی دینی لوسکی ایشاں پد، پارے ٹو، بروکس ایڈمسن، اوسوالڈا سپینگلر، آرنلڈ جوزف ٹائن بی ءُ پی تی رم سوروئے کن ءَ گردش ءِ لیکہ ءِ دامن گپتگ ءُ وتی فکر درشان کتگ اَنت۔

راجد پتر ءِ دینی لیکہ

وہدے انسان ءَ مار اِت کہ جاورانی ءُ جنجالانی سرا آئی ءِ ہچ کنٹرول نیست ءُ آبے وس اِنت وہد ءِ دست ءَ مجبور اِنت۔ آوہد ءَ انسان ءَ عقلی بابت ءَ دیمروی نہ کتگ اَت ءُ نے ابرم ءِ بابت ءَ آئی ءِ زانش الکاپ اَت پمیشکا آئی ءَ گردش ءِ لیکہ ءِ تہاپناہ زرت ءُ ہمے لیکہ ءِ تہاوتی واستاراہ یے دَر گیتک۔ یہودیانی میان ءَ حدا ءِ تصورودی بوت۔ حداظاہرنہ بیت بلئے ہرجاہ موجود اِنت۔ آانسان ءَ نیکی ءِ مُز ءُ بدی ءِ سزادنت۔ اے گپ ءَ چے انسان ءَ ہمے باور کت کہ حداہر چیز ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سرا قادر اِنت۔ آکلیں جہان ءِ مالک انت ہمیشکا ابرم ہم حداءِ جوڑ کتگین اِنت ءُ اے نظام حداءِ لوٹ ءِ پابند اَنت۔ راجد پتری کرد ہم حداءِ جوڑ کتگیں رہبندے ءِ سراروان اِنت اے جہان ءِ گوْزگ ءِ پُشدرءَ حداءِ مراد چیر اَنت ءُ راجد پترا اے مول ءُ مرادءَ سرجم کنگ ءَ اِنت۔ اے پہمگ ءَ پد انسان ءِ تہا نوکیں فکرے ودی بوت کہ گوْہنیں دینی راجد پترءِ تہا راجد پتر ابرم ءِ بہرے گوْشگ بوتگ بلئے نی ابرم راجد پترءِ یک بہرے۔ ہمیشکا ابرمی کزاءُ وئیل بزاں کہ توپان، زمین چنڈءُ آدگے چیز کہ انسان ءِ عقل ءَ گستا بوتگ اَنت اے دراہیں جستانی پسو دین ءَ اے وڑادات اَنت کہ کزا حداءِ نیمگا چہ انسان ءِ بدیں کردانی سزا اَنت۔ اے پہمگ ءَ چہ انسان ءَ تواہیں ابرمی داں سیاسی بدلی سگ اِت اَنت کہ اے دراہیں عذاب چہ حداءِ نیمگا پہ انسان ءَ چکاس اَنت ءُ ایشانی تہا ہم پہ انسان ءَ سِیتے اندیم اِنت۔ اگاں انسان اے عذابانی سگّ ءَ سوب مند بیت ایشی ءِ مُزآئی ءَ اے جہان ءُ آجہان ءَ رس انت۔

نامداریں عیسائی دین ءِ راہشون سینٹ آگسٹائن ءَ گردش ءِ لیکہ ءَ چہ دینی لیکہ ءَ نوکیں رنگے بکشاتگ۔ آئی ءَ وتی کتاب ''حداءِ شہر'' ءِ تہا ہمے نبشتہ کتگ کہ حداءَ دوشہر جوڑ کتگ یکے نیکی ءِ ءُ دومی بدی ءِ۔ ہر دوئیں شہرءَ زندکیں وڑا اِنت بلئے ایشانی تہا ارواہی تپاوت ہست۔ انسان ءِ زندگوں نیکی ءُ بدی ءِ میان ءِ اڑءُ جنجالاں گوْزاِیت ءُ ہمے انسان ءِ سرجمیں راجد پتر اِنت۔ اے اڑءُ جنجالانی تہا اگاں انسان نیکیں کردار ساز اِیت آئی ءِ زند پہ ایمنی گوْزاِیت اگاں بدیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کردار سازاِیت گڑا عذابانی تہا بیت۔ بلئے گڈسرا آگسٹائن گوْش ایت نیکی ءُ بدی ءِ جنگ ءَ المانیکی باج بارت۔ راجدپتر ءِ دینی لیکہ گردش نہ کنت بلکیں یک تچکیں راہ ءِ یے ءَ سفر کنت چیا کہ دینی راجدپتر ءَ بنگیج، میان ءُ آسر (نتیجہ) ہَست۔

بوسے ءِ نز ءَ راجدپتر حدا ءِ لوٹ ءُ واہش ءِ شبین اِنت ءُ واقعہ سبق یے ءِ ارزشت ءَ دارا َنت ءُ اے حدا ءِ نیمگا چہ پہ انسان ءَ رژنا ءُ نازل بنت۔ چونائی ءَ حدا ءِ رضا مئے پہم ءُ عقل ءَ چہ پرّ ے ءُ ماوراء اِنت بلئے مئے بائد اِنت پہ حدا ءَ وتی ایمان ءَ محکم بہ دارا ِیں۔

اناٹول گوْش ایت بوسے ءَ راجدپتر حدا ءِ رضا ءِ تہا جل اِینتگ بلئے وتی طالباں اے درس اِش ہم داتگ کہ حدا ءِ رضا ابرمی قضا ءُ عملانی وسیلہ ءَ کارکن اَنت ءُ دودمانانی بام ءُ زوال ءِ سببانی زانگ ءِ واستا آئی ءَ دگہ بنزہ شوہازگ ءُ کارمرز کنگی اَنت۔

دیمروی ءِ لیکہ

وہدے راجدپتر نویساں کوْہنیں دَمباں چہ جنجال پٹ ءُ پول کت اَنت، آہاں انسان ءِ راجدپتری سفر ءِ گپ جت، آہانی رِد ءَ گزشت ءَ بہ گرداں حال ءَ انسان ءَ میزاں میزاں دیمروی کتگ۔ راجدپتری واقعہ یک سانکلے ءِ وڑا اَنت ہر کڑی دومی کڑی ءَ گوں لڑ ءِ وڑا ہم گرنچ اِنت۔

دیمروی ءِ لیکہ ءِ تہا تیر ءِ لیکہ Theory of Arrow ءَ ہم یک بہرے گون اِنت۔ دیمروی ءِ لیکہ ءَ تیر ءِ شبین ءَ گوں ہم ظاہر کن اَنت۔ تیر ءِ لیکہ ءِ مطلب اِنت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کہ انسانی دودمان دیمروی کنگ ءَ اِنت۔ دیمروی ءِ لیکہ ءَ چہ انسان ءَ اے مارِت کہ آبحت ءِ دستاں قید نہ اِنت بلکیں میزاں میزاں دیما سفر کنان اِنت ءُ ربیدگ ہم دیمروی ءِ پڑ ءَ سفر کنگ ءَ اَنت۔ دیمروی ءِ لیکہ ءِ لہتے بنجائی نکتہ ہَست اَنت کہ لیکہ ءَ گیشتر شاہگان کن اَنت:

1۔ راجمان ءِ بدل بوئگ آئی ءِ جوہر اِنت ءُ پہ دیمروی ءَ بدلی الّی اِنت۔ وہدے ما حال ءَ چار اِیں گڑا حال ءُ گزشت ءِ میان ءَ تپاوتے دَرا بیت چیا کہ حال ءِ تپاوت گزشت ءِ بدل بوئگ ءِ سبب اِنت۔

2۔ بدلی راجمان ءِ یک ابرمی عملے اگاں یک راجمانے ساکت بیت بزاں ایشی ءِ سبب کزاءُ دگہ جاوراں اَنت۔

3۔ راجمان ءِ دیمروی ءِ تہا انسان ءِ زانت ءُ طاقت ءِ معیار ءُ کردارے ہَست۔ دیمروی ءِ واہگ نہ تہنا انسان ءَ ہَست بلکیں تنظیمانی organisation ہم واہش اِنت۔

4۔ ہمابدلی ءُ دیمروی کہ راجمان ءِ دُروشم ءَ بدل کنت آمیزاں میزاں کیت یا بیت۔

5۔ انسان ءِ راجمان ءِ تہا دیمروی یک مول ءُ مرادے دار اِیت۔ مول ءُ مراد ءِ گچین انسان ءِ باتن ءَ چیر اِنت۔

6۔ راجمان ءِ دیمروی ارزان ءَ چہ مشکل ءِ نیمگا سفر کنت ءُ ایشی ءِ پہنات مستر بوہان بنت۔

7۔ دیمروی ءِ قانون ہرزمانگ ءَ یک وڑے ءَ عمل کنت ہمیشکا ہر جاگرد ءِ دیمروی ءِ عمل سساءَ جاگہ دئیگ بیت ءُ چہ ایشی ءَ راجدپتر ءِ دگہ مراسا (منصوبہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گیشگیو ارکنگ بنت۔

دیمروی ءِ لیکہ ہژدہ می کرن یورپ ءِ زانتکاراں پیش کتگ۔ اے یورپی راجمان ءِ معاشی ءُ سائنسی وہدا ت۔ اے وہدءَ یورپ، افریقہ ءُ ایشیاءِ ہنداں وتی نوکیں آبادی colonial جوڑ کنگ ءَ بوتگ۔

مادنی (مادی) ءُ معاشی لیکہ

کارل مارکس ءَ راجدپتر ءِ تہا مادنی لیکہ آورتگ۔ مارکس گوش ایت چو نہ اِنت کہ سما انسان ءِ ہستی ءَ بند اِیت، بلکیں اے راجمانی ہستی (انسان) اِنت کہ سماءَ شبند کنت۔ یا، انسان ءِ زندسما (شعور) ءَ چے شبند نہ بیت بلکیں سما زندءَ چہ بندگ بیت۔ راجمان ءِ دودءُ ربیدگ ءُ گلانی بنگیج ءِ رازحیالانی تہا درگیجگ نہ بیت۔ چیا کہ راجمان ءِ دیمروی مادنی دیمروی ءِ سان یا علت اِنت۔ گزشت ءِ راجدپتر اے وڑا زانگ بیت کہ آئی ءِ گوستگیں مادنی چیزانی بابت ءَ بزان۔ مادنیں چیزانی بدل بوئگ ءَ چہ انسان ءِ راجمانی سیادی ہم بدل بنت[1]۔

مارکس گوش ایت زمین چاگرد (ماحول) ءِ جاوراں چہ ہما وہدءَ اثر ذُور اِیت وہدے نوشتی (پیداوری) گوّاجن ءُ بنزہ عمل پذیر بنت ہمیشکا زمین ءِ زرخیزی ءَ ابیدنوشت ءِ وڑ ءُ پیم، آہانی میان ءِ جنجال، موسمانی بدل بوئگ ءُ چاگردءِ ابرمی بدلی ارزشت دارا نت ہے کردانسان ءَ سکین دنت کہ گیشتر چیز پیداگ بہ

---

[1] ۔مارکس ءِ اے تب سائنسی فلسفہ ءِ لوجک ءِ تہا معروضی objectivism ءِ ٹوئیں دلیلے زانگ بیت کہ اے دلیلانی کمک ءَ موضوعی ءِ لیکہ رَدکنگ بنت، اے نیام ءَ مارکس ءِ وڑیں تبے لیکاٹوس Lakatos ءُ پوپر Popper ہم داراَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کنت ءُ وتی گواجنیں ازباباں (ذرائع آلات) بدل بہ کنت۔ چہ اے وڑی ءَ انسان راجدپترءِ تہا جوانیں کردءِ سازگ ءَ مجبور بوت۔ انسان ءِ دودمان ءُ ربیدگ ءِ دیمروی ءِ نکتہاں ماہے لیکہ ءَ چہ پہم ات کنیں۔

راجدپترءِ مادنی لیکہ اے گپ ءَ گشین ایت کہ اگاں راجمان ءِ تہا معاشی حق برابری ءَ گوں دئیگ بہ بنت گڑا انسان دیمروی ءِ پڑ ءَ ظاہر بیت۔ ایشی ءِ آسر ہمے بیت کہ اخلاقی معیار بُرزرونت، وت گلائی ءُ بیرگری ءِ وڑیں جذبہ ہلاس بنت۔ انسان ءِ کردار ہماوہد ءَ اخلاق ءِ راہاں سفر کنت وہدے آ آجو بیت۔

کارل مارکس ءِ نزّ ءَ معاشی دروشم راجدپترءِ بنداتی ءُ بُن ہشتی دروشم اِنت۔ پیداوار ءُ بہرگیری (تقسیم) ءِ وزم (طریقہ)، دولت ءِ بہرگیری ءُ ایشی ءِ خرچ ءِ وزم، واجہ ءُ غلام ءِ سیادی، امیر ءُ غریب ءِ ٹکی (طبقاتی) اڑ ءُ کُڑ، اے دراہیں سبب انسانی زندءِ تواہیں دروشمانی دانگاں بند اِیت ءُ چہ پیداوار ءَ ودی بوتگیں سیادی ءِ درگت ءَ یکجائیں دروشم ءِ سبب ءَ معاشی رہبنداں ٹھین اَنت۔

مارکس راجدپتر ءَ شکار، کِشت کِشاری، دستکاری، صنعت ءُ مشین ءِ عہدانی تہا بہر کنت ءُ آئی ءِ نزّ ءَ راجدپترءِ ٹوئیں واقعہ معاشی اَنت۔ مارکس ءِ گوْراٹوئیں واقعہ کِشاری اِیں آشوب (زرعی انقلاب) ءُ صنعتی آشوب اَنت۔ چیا کہ اولی آشوب ءَ انسان کِشت ءُ کشاری ءِ نیمگا رہادگ کتگ ءُ دومی ءَ لوگی صنعتانی جاگہ ءَ کارجاہ factory ٹھینتگ۔ آئی ءِ نز ءَ تہنا دولت ءُ غریبی ءِ دروشمانی بدل بوئگ زندءِ ہاسیں گواچن نہ اِنت بلکیں معاشی جاورانی چست ءُ ایری ہم

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشی ءِ سبب بنت۔ سیاسی، اخلاقی ءُ یکجائیں جاوراں گوں ایشاں ہچ سیادی نیست۔ بداخلاقی، عیاشی، نفس پسندی اے دڑاہ سبب نہ اَنت بلکیں آسراَنت۔ ہر چیزءِ بُنپال ءَ زمینی تپاوت ہَست ءُ ایشیءِ نوعیت وتی کارءَ کنت۔

زمین باز کارٹھین اِیت یک ہاسیں زمینےءِ سرا کشت ءُ کشاری بوت کنت یا آتھنا پہ شکارءُ دلوتانی چارینگ ءَ شَر اِنت یا ایشیءِ تہا فائدہ داریں معدنیات ہَست۔ مصروتی آسن ءِ برورد ءَ، کوہنیں انگلینڈ ٹین ءِ برورد ءَ، نوکیں انگلینڈ آسن ءُ کوئلہ ءِ برورد ءَ آباد بوت۔ وہدے ایتھنز ءَ پوپل ءِ چات کور دیم ءُ ہلاس بوت اَنت چہ ایشی ءَ ایتھنزءِ زور ہم ہَلِت ءُ ہلاس بوت۔ مقدونیہ ءِ تلاہاں فلپ ءُ الیگزنڈرءِ کوپگ محکم کت اَنت۔ ہسپانیہ ءَ پہ پوپل ءِ حاصلی ءِ درگت ءَ گوں کارتھیج ءَ جنگ کت ءُ وہدے زمین ءِ مال ہتم بوت اَنت گڑا اے دیم پہ زوال ءَ شُت اَنت۔

مارکس ءِ نزّ ءَ فرانس ءِ آشوب ءِ سبب ہم معاشی جیڑہانی کسہ ءَ گوں ہمدپ اَنت۔ فرانس ءِ آشوب ءِ سبب بوربون کہول ءِ بدی یا موسیو والٹیرءِ تژنیں لبزانک نہ اِنت۔ چونائی ءَ آئی ءِ ہاسیں سبب معاشی ءُ بیپاری ٹک ءِ رئیساں گوں ہمسر بوئگ ءِ جہد اَت۔

مارکس ءِ لیکہ اِنت کہ ہر ایجادءِ پشت ءَ ہم معاشی سبب ساڑی اَنت۔ ایشی ءِ گپ ءِ پڑ وشگ ءِ واستا ناٹول گوش ایت لہتے ایجاد ءُ راجد پتر مہر ءُ محبت ءِ اندر ءَ چہ ودی بنت ءُ اے ایجادانی بنپد معاشی نہ بیت۔ وہدے مہر ءُ محبت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

معاش ءَ گوں نندءُ نیاد کنت گڑا مہرءِ مرگ الّمی اِنت ءُ زیمل اے گپانی درور اِنت ۔ بلئے مارکس اے وڑیں ایجاداں کزا یے یانا گتے حیال کنت۔

راجدپترءُ جیوگرافی

بکلؔ ءِ حیال اِنت راجدپترءِ بنجاہ آزمان داں زمین، بادشاہ داں انسانیت ءُ جنگل داں دودمان ءِ بدل کنگ ءَ رندراجدپترءِ فیصلہ داریں سبب ءِ سوال جہہ جنت۔ راجدپترءِ فیصلہ داریں سبب چی اَنت؟ زاناں ٹوئیں مردمانی بستار ایشیءِ فیصلہ داریں سبب اَنت؟ یا علم ءِ زور، سائنسدانانی ایجاد، گران بہائیں پدریچّانی حون، معاشی پیداوارءِ بہر گیری ءِ رہبند، آب ءُ ہوا، زمین ءُ جیوگرافی جاورانی لڑ راجدپترءِ فیصلہ داریں سبب اَنت؟ چونائیءَ راجدپترءِ تہا ٹوئیں مردماں ہچ ارزشت نیست ءُ ہاسیں واقعہ راج ءِ بام ءُ زوال ءِ سبب بوت نہ کن اَنت اے ہر دوئیں ہاسیں واقعہ الکاپیں زورانی آسر اَنت ءُ ایشانی تہا باز انچیں زور ہست مردمی نہ اَنت ءُ مردمی نہ بنت انچو کہ ملک ءِ آب ءُ ہوا ءِ گرمائشت temperature۔

مونٹسکو گوْش ایت کہ ہپوکریٹسؔ ءَ 400 پ م ءَ کتاب ”گوات، آپ ءُ جاگہ“ ءِ تہا مردمانی بدنی جوڑشت ءُ استانانی راہ ءُ رہبندانی جیوگرافی چاگردءِ بابت ءَ نویستگ اَنت۔ راجانی واستا فیصلہ داریں سبب جتاجتا اَنت، پہ وکشیاں آب ہوا ءُ جیوگرافی جاور فیصلہ دار بوتگ اَنت، پہ چین ءِ مہلوک ءَ دود فیصلہ دار بوتگ اَنت، پہ اسپارٹاءِ مہلوک ءَ اخلاق ءُ پہ روم ءِ جاہ منینداں سرکار (حکومت) ءِ رہبند ءُ دودانی شپاری فیصلہ دار اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مونٹسکو ءِ حیال ءَ کردار ءُ تب (مزاج) ءِ جتا رنگی راجانی تہا ہَست اِنت اے چونائی ءَ آب ءُ ہواءِ اثر ءَ چہ ہم آجو نہ اِنت۔ سر دیں جاگہاں مردمانی جان سلامت اَنت بلئے گر میں جاہاں ملامت اَنت اے یک گوںڈیں گپے بلئے ایشی ءِ آسرا رزشت دار اَنت۔ ہندوہانی حیال اِنت ایمنی ءُ وجود ءَ چہ آجوئی یا بے وجودی توامیں چیزانی بنیاد اِنت۔ ہمیشکا آ بے عملی ءَ درائیں جاوراں چہ شرتر ءُ توامیں ایتانی بنجاہ حیال کن اَنت۔ بے عملی پہ آہاں ٹوئیں شری ءُ بہشت ءِ زند ءِ حاصل اِنت ءُ گرمی دوزہ ءِ یک بنداتی المانے (عنصر)۔ بے عملی گوںہنیں حیالانی بروردی چیدگ اِنت، ہما مردم کار نہ کنت آ وتا کارکنوکیں مردمانی واجہ حیال کنت۔ بازانچیں جاہ ہَست اُود ءَ مردم ناختاں نہ چن اَنت کہ مردم بزان اَنت ما کار نہ کنیں۔ گوریچان (شمال) ءِ آب ءُ ہواءِ تہا انسان ءِ جان سلامت اِنت ءُ زربار (جنوب) ءِ آب ءُ ہواءِ تہا انسان ءِ جان ملامت اِنت بزاں ناسلامت اِنت۔ اے درگت ءَ زربار (جنوب) ءَ جہان ءَ راداءِم غلام داتگ ءُ گوریچان ءَ واجہ۔ راجدپتر شاید اِنت ایشیاءَ یازدہ رند ءَ چہ وَکشیاں پرِّ وش وارتگ۔

جیوگرافی ءِ اثر ءِ بابت ءَ بکّل ءِ حیال اِنت آب ءُ ہوا، زمین، وردن ءُ ابرم ءِ عام المانان ہر پدریچ ءِ سرا اثر کُتگ۔ ہندوستان ءِ ٹوئیں ابرمی ندارگاں ہندو ؤانی حیال، گُمان ءُ ہمت جہل جتگ ءُ آپہ عبادت ءُ پرستش ءَ لاچار کتگ اَنت۔ یورپ ءِ سادگیں ندارگاں انسان ءِ ہمت بُرز داشتگ ءُ ایشانی تب ءِ تہا ابرم ءِ دیم پہ دیمی ءُ کنٹرول ءِ زور بِنا کتگ۔ میزاں میزاں وہدے انسان چاگرد ءَ کنٹرول

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کنت چہ ایشی ءَ واقعہانی اڑ دئیگ ءَ معروضی ءُ مادی ندارگانی ارزشت تنک بوہان بیت۔

ریٹرمل ءِ حیال اِنت گریں ملکاں زندگی گرمی ءِ سبب ءَ ابید، زہین چنڈ، بیماری ءُ کڑوکانی سبب ءَ ہم تابان بیت۔ نیم گریں ملکاں گرمی ءِ کم بوئگ، پہ اُود ءِ مہلوک ءَ گنج اِنت، چہ ایشی ءَ آزندءِ ڈنی کارانی تہا ہم گیروشگ بنت۔ سردیں گوریچان ءَ صنعت ءُ بیپار ءِ نیمگا وَ حیال جلّ اِیت اُود ءَ سائنس ءُ دولت ءِ دیمروی ءَ ہم موہ رس ایت۔ آب ءُ ہواءِ وسیلہ ءَ چہ قدءُ جوڑشت ہم رَنگے گرانت۔ چونائی ءَ ہئور rain ءِ بوئگ ءَ چہ راجانی دروشم بندگ بنت۔ ہشکیں ہاہ مونانی (جھیل) بُن ءُ پال ہزار داستان ءُ کسہ کارانت۔ وہدے ایشیاءِ تہا ہئورانی گوارگ کم بوہان بوت چہ ایشی ءَ بازیں دودمان ہلاس بوت انت۔ راجدپتر ءِ تہا اگاں تیاب (ساحل) ءِ ارزشتاں بہ چارایں گڑا اسما بیت روم ءِ ساوڑ ocean ءَ بازیں دودمانے وتی آپاں کتگ انت ءُ پداوقیانوس ءَ یورپ گوں امریکہ ءَ ڈک دات ءُ پہ بیپار ءَ بازیں راہ گشینت۔ یک شَریں تیابے ءَ ءُ آتراپ ءِ ہزاریں زِرواناں Island یونان ءِ سرا ایران ءُ رودراتک ءِ درپیچ کت انت ءُ روم ءِ ساوڑ بیپار ءِ بنجاہ جوڑ کت۔ تیاب ءُ رقبہ ءِ نزوریں ہَستی ءَ ایشیاءِ تہا دولت ءِ دیمروی دُورداشت ءُ ہمے حال مروچاں افریقہ ئیگ اِنت۔ چونائی ءَ امریکہ ہم پشت ءَ کپتگ اَت بلئے ایشی ءِ ریل گاڑیاں اے ہرجاگہ بُرت ءُ تیاباں گوں ڈِک دات اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

انا ٹول اے دَرگت ءَ ریڑمل ءِ لیکہ ءَ سرگڈ کنت ءُ گوش ایت، دنیاءِ اولی جنگ ءِ نیام ءَ روس ءَ پہ بالٹک ءِ بندرگاہ ءَ، جرمنی ءَ پہ رائین ءِ راستیں نیمگا، فرانس ءَ پہ سرجمیں رائین ءَ، آسٹریا ءَ پہ لڑی اسٹ ءُ فیوم ءَ، انگلستان ءَ پہ سرجمیں جہان ءِ کنٹرول ءَ ءُ امریکہ ءَ پہ جمہوریت ءَ جنگ کتگ اَت۔ ول ڈورانٹ ءِ رِدءَ اے درگت ءَ ریڑمل جیوگرافی ءِ اثر ءِ کسہ ءَ دڑوگیں ارزشت دئیگ ءَ اِنت ایشی ءَ گزشت ءِ لہتے نکتہ گوں جیوگرافی ایں تناظرءَ بہر کتگ اَنت۔

بکل ءِ حیال اِنت جیوگرافی ءِ جاورازلی certain اَنت بلئے فیصلہ دار نہ اَنت آ انچیں سیمسر دار اَنت کہ ہمیشانی اندرءَ چہ دگہ زورراج ءَ بام ءُ زوال ءِ نیمگا بر اَنت۔ خلیج ءِ ہارءِ ملگ ءَ چہ انگلینڈ تباہ بوت کنت بلئے خلیج ءِ ہارءَ انگلینڈ ءَ بستار نہ بخش اِت۔ درائیں ٹوئیں دودمانی تہا فیصلہ داریں سبب معاشی یا سسائی بنت۔

راجد پتر ءُ نفسیات

ہیگل ءِ حیال اِنت حدا بیرگ ءَ راستی اِنت گواچن اِنت ءُ جہان ءِ درائیں چیزانی تہا راست گواہ کنت ءُ تو ایں چیز ردوم زور اَنت۔ حدا عقل اِنت ءُ عقل اے ابرمی جہان ءِ ہَست ءُ نیست اِنت۔ ہمے عقل ءِ تہا درائیں ہَستیں چیز رُد اَنت ءُ مزن بنت۔ حدا ارواہ اِنت ءُ ارواہ زندگی اِنت۔ راجد پتر ارواہ ءِ ردوم اِنت ءُ اے راجد پتر ارواہ ءِ ردوم ءُ زندگی ءِ رُدگ ءُ مزن بوئگ ءِ کرد اِنت۔ راجد پتری عمل ارواہ یا زندگی ءِ وت سمائی ءِ حاصل کنگ ءِ نام اِنت ءُ کرد اِنت۔ آجوئی زندگی ءِ جان اِنت۔ راجد پتر آجوئی ءِ ردوم اِنت ءُ ایشی ءِ مراد ارواہ ءِ سرجمی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رنگ ءَ آجوئی اِنت۔

ہیگل ءَ راجد پتر سئے ۳ دوٗرانی تہا بہر گیر کتگ۔ اولی دوٗر، رودراتکی دوٗر اِنت اے دوٗر ءِ تہا مردم آجو نہ اِنت۔ دومی دور، یونان ءُ روم ءِ دوٗر اِنت، اے دوٗر ءِ تہا مردم آجو اَنت۔ سیمی نوکیں دوٗر اِنت اے دوٗر ءِ ارواہ وتی آجوئی ءِ سما ءَ حاصل کنت ءُ ایشی ءَ استان ءِ تہا محکم کنت کہ ہر مردم آجو بہ بیت۔

دلیل argument رِداناں گوں جوڑ بیت گڑا راست حیال کنگ بیت۔

چونائی ءَ لسان ءِ تب ءَ بازیں رِدان proposition لوجک logic ءِ درشونیں وزم ءِ تہا اڑ دئیگ بنت بلئے ہژدری نہ اِنت کہ ہر ہمک دلیل درشونیں وزم ءِ تہا جاگہ بہ کنت ءُ بندگ بہ بیت۔ چونائی ءَ زانت ءَ ما ہما وہدءَ راست سرپد بئیں وہدے آ فکراں چہ گام بہ برّ اِیت بزاں بندات بہ بیت، اگاں ما گوٗاچن ءِ راستی ءِ گمان ءَ دامن ءَ بند اِیں گڑا اے دمانا تہشون induction ءِ وزم ءِ تب ءَ فکر کنیں۔

مئے عمومیں actual دلیل reasoning دڑائیں تہشونیں وزم ءِ تہا حیات اَنت، راست ءِ اڑ دئیگ ءِ واستا عقل ءِ کاربندگ لوجک ءِ بنجاہیں تب اِنت، اے درگت ءَ مارا جمان ءِ یا ابرم ءِ یادگہ چیزے ءِ گوٗاچنانی زانگ ءِ واستا تہشون ءِ وزم ءِ رندگیری ءَ گوں گپ ءَ گِشینگ ءِ جُہد ءَ کنیں۔ درشون deduction دائما مارا ازل certain ءَ یک زانتگ ایں رِدانے ءَ چہ دگہ رِدانے ءِ نیمگا پد کنزگ ءِ سکین ءَ دنت، وہدے ما دگہ رِدان بندان بہ ایں اے دڑاہیں رِدان اولی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِ رنگ ءَ بنت، بلئے راستی ءِ شوہازگ ءَ اے وزم method بیرگ ءَ سلامت نہ اِنت بلکیں اِدا پدا مارا عقل ہکل کنگی اِیں کہ کارءَ دیما بہ بارت۔

چونائی ءَ تہشون ءُ درشون ءِ میان ءَ ٹوئیں تپاوتے ہَست، اے تپاوت آسر کشگ ءِ نیام ءَ الکاپ ءَ بنا بیت۔ درشون ءِ وزم ءِ تہا وہدے رِداناں چہ آسرے درکیت، ایشانی میان ءَ لوجکیں ہژدری یے بیت، اگاں یک درشونیں دلیلے ءِ تہا دژاہیں رِدان محکم اَنت گڑا آئی ءِ آسرہم اَلما محکم بیت۔ تہشون ءِ وزم ءِ رِدءَ رِدان ءُ آسر ءِ میان ءَ ہچ وڑیں لوجیکل ہژدری necessary گُواہ نہ کنت، نئے وزم ءِ رِدءَ آسر ازل بوت کنت، نئے محکم valid ءُ نامحکم invalid ءِ گالبند پہ ایشاں کارمرز بوت کنت، بلئے چش ہم نہ اِنت تہشون ءِ آسر conclusion دائما نزور اَنت، اے وتی وزم ءِ تب راست بنت بلئے اے راستی بیرگ ءُ کامل نہ بنت۔ سائنس بیرگ ءَ تہشون ءِ وزم ءِ تب ءَ اِنت ءُ ایشی ءِ بیرگ ءَ رندگیری ءَ کنت۔ بلئے دنیاءِ بابت ءَ وتی راستی ءِ زانت ءَ اگاں ماودینگ لوٹ اِیں گڑا اَلما تہشون ءِ تب ءَ فکر کنگی اِنت۔ اے رِدءَ مئے شک ءِ پُشت ءَ ہچ گواہ نہ کنت، ماتہنا کاروتی دلیلاں گوں بہ دار اِنت کہ رِدانانی رِدءَ بہ بنت بزاں ہماہانی بنپدءَ بندگ بہ بنت گڑا اے دلیلی یک رِدءَ راست [probable] بوت کنت۔

چونائی ءَ دلیل دائما شبین ءِ بنپدءَ بندگ بنت، اے وڑ ہمیشکا کنگ بیت کہ نادریں آسرے اڑ دئیگ بہ بیت، وہدے دلیل نادری particular ءِ آدیم بہ روت بزاں رِدیں چیزے دارگ لوٹ ایت ءُ چہ اے وڑی ءَ علتیں قانون

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

causal law پیامد apply بنت ۔ بندات ءِ سطراں زانتکارراجد پترءِ پچارءَ تہشون ءِ دامن ءَ دارگ ءَ اَنت ءُ پدا آئیءِ آسرہمے گپءَ اشارہ کنگ ءَ اَنت ءُ اے وتی اشارہاں اول سرا رِدانے ءِ دروشم ءَ دینت گوشے آسری رِدانے ءِ رنگ ءَ رندءَ میزاں میزاں اے گپ رِدءَ گشّینان بنت ۔راجد پترءَ ابید ہم تہشون ءِ وزم راجمان ءِ کسّہاں بگرداں سائنس ءِ پٹ ءُ پولاں ہر گوْرا ظاہر بنت، اے درگت ءَ برزءِ سطراں دلیل ءِ رنگ ءَ شبین ہم دئیگ بوتگ ۔

راجد پترءِ پچارءِ کاروان راجد پترءِ بنداتی معناہاں گوں جنز اِت، زانتکارانی لیکہ ءُ فلسفہ ءِ دامن ءَ چہ مالہتے زانت زُرت ءُ پدا سیل ءَ لیکہانی زرءَ مان دات ۔ گردش ءِ لیکہ ءَ گوں سے ایں بہراں مارا سما دات کہ راجد پتر ابرم ءِ ہم رنگ اِنت روچ ءِ وڑا راجد پتر ہم گردش کنت برے ظاہر بیت برے اندیم، وہد ءُ زمان ءِ ہمے گردش ءِ واقعہ ہمرنگیں کرداں گوں مارا باز رندءَ دلگوش کنت ءُ گزشت ءِ ترانگاں پرّ ین انت ۔ من نزاناں اے راجد پتر اِنت گردش کنت یا راجد پتر نویساں کہ واقعہانی ہم رنگی ءَ شوہازگ ءَ اَنت ءُ راجد پترءَ گردش ءِ نام ءَ دئیگ ءَ اَنت ۔ دین ءِ لیکہ وَ انسان ءِ لیکہ نہ اِنت بلئے انگت اے لیکہ ءِ گیش گیوار کنوک ہمے انسان اِنت ۔ ہیگل ءِ چپ دستیں نگد گر مارکس ءِ لیکہ ہم اے کاروان ءِ ساربان اِنت ۔ مارکس ہر واقعہ ءِ پُشت ءَ معاشی جیڑہاں شوہاز اِیت ۔ اے حیال دار اِیت کہ ایجاد ءِ پشدرءَ ہم معاش میلانک اِنت ءُ واجہ معاش ءَ واقعہانی آسرلیک ایت، اخلاق ءُ دین ءِ وڑیں چیزاں سبب نہ گوْش ایت بلئے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آسر گوْش ایت ۔ اگاں بہ چارِات اے پٹک قدح ءُ سبزائیں مردءِ جہان وتی نیمگا سک بازدلگوش کنتگ ءُ سیاسی راجدپتر تاوان بارکتگ بلئے اناٹول فرانس ءَ بچار گوْش ایت ہرایجادءِ پشدرءَ معاش اِنت اے گپ لوجک ءِ رسمی formal دروشم ءَ گوْں ہمدپ اِنت بلئے لوجک ءِ بے رسمیں Informal دروشم گوْش ایت سازءُ زیمل ہم ایجادے، اے مہرءِ ایجاد اِنت ءُ مہروہدے معاش ءَ بُچک ایت بزاں مرگ ءِ آماچ بیت ۔ کاروان ءِ سفر سائیکوراجدپترءِ کوہاں شپ ءَ جلّ اِیت اُودءَ ہیگل ءِ فلسفہ اِیں نفسیات ساڑی اِنت گوْں ارواہ ءِ شاہگانیں جیڑہ ءَ پدا سگمنڈ ہم گندوکی ءَ کیت لہتے دگہ آمدءُ درآمدیں مردمانی ہمرائی ءَ ۔ اے واقعہانی سائیکو ریس ءُ پریسی ءِ گپ ءَ کن اَنت ءُ ہمیشانی تہاچہ پیٹر برک گوْش ایت سائیکو راجدپترءِ جیڑہ اِش اِنت کہ گزشت ءِ بوتگیں واقعہ انوگیں دوْرءِ حساب ءَ ریس ءُ پریس بنت اے ریس ءُ پریس اثبات نہ اِنت ۔ سگمنڈ گوْش ایت اے حیال من نہ داشتگ ۔ من وَاوڈیپس ءِ کسہ ءَ وتی سائیکوریس پریس ءَ ڈِک دیاں اے کاروَ امریکہ ءِ لہتے سنگتاں منی لیکہ ءِ تہاچہ وت ٹہینتگ بزاں منی راستیں دست ءِ طالب ءُ سنگتاں ۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نوکیں ءُ ربیتی راجدپتر

New and Traditional History

اے دَر ءِ تہا راجدپتر ءِ نوک ءُ ربیتی تب (New and Tradition) ءِ زانگ ءِ جہد آنالز ءُ رانکیئن مکتب فکر ءِ تقابلی وانشت ءَ گوں راجدپترنویسی ءِ رِد ءَ گیوار کنگ بیت۔ اے دَرگت ءَ آنالز نوکیں راجدپترنویسی ءِ پلہ مرز اِنت ءُ رانکیئن ربیتی بُنز ہانی کارمرزکنگ ءَ دیما اَنت۔ چونائی ءَ راجدپتر ءِ نوکی ءُ ربیتی بوئگ ءِ لیکہ راجدپتر ءِ بنزہ ءِ باوست ءَ گوں بستگ۔ نوکیں یا جدید راجدپتر ہما اِنت کہ انسان ءَ عقلی آزاتی ءِ نیمگا بارت۔ پرچہ کہ جدیدیت ءَ عقلی آزاتی گارنٹی کُتگ۔ بلئے راجدپتر ءِ تہا چو نہ اِنت کہ کسے وتی لوٹ ءُ مرضی ءَ یا آزاتی ءَ چہ راجدپتر ءَ بہ لِکّ اِیت۔ بلکیں راجدپتر ءِ تہا آزاتی ءِ مطلب اِنت کہ راجدپترنویس آزات اِنت کہ ہروڑیں عقلی بُنزہ یے کارمرزکنگ لوٹ اِیت، بہ کنت۔ پہ راجدپترنویسی ءَ گوں آزاتی ءَ عقلی بُنز ہانی کارمرزکنگ راجدپتر ءَ نوکیں راجدپتر ءِ تہا شُمار کنت۔ نوکیں راجدپتر ءِ رِد ءَ راجدپترنویس نہ تہنا آزاتیں عقلی بُنز ہانی کارمرزکنگ ءَ آزات اِنت بلکیں آ اے بُنز ہانی ٹپاسگ ءَ ہم آزات اِنت۔ البتہ ربیتی راجدپتر اے دَرگت ءَ بُنز ہانی گوں آزاتی ءَ کارمرزی ءِ حق ءَ نہ اِنت، بلکیں ربیتی راجدپتر ءِ گۆرا بنز ہانی لڑ ساری ءَ چہ بستگ ءُ تیار اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آنالزمکتب فکرءِ راجدپتری بُنزہءِ کارمرزی

فرانسءِ آنالزمکتب فکر Annals School of Thought راجدپترءِ پڑءَ راجدپترنویسیءِ آشوبےءِ بستارءَ دار اِیت۔ راجدپترنویسیءِ وزمءُ طریقہ احتمالی بُنیادءَ راجدپتری موادءِ بُنز ہانی Sources کارمرزیءِ درگتءَ ارزشت دار اَنت۔ اے بُن اصلءَ رانکیئن راجدپتر Rankein History (راجدپترءِ بُنز ہانی کارمرزیءِ ہما وزم کہ رانک Ranke ءَ پہ راجدپترءِ ٹھشتءَ کارمرز کُتگ) یا رانکیئن راجدپترنویسیءِ خلاف اِنت۔

رانکیئن وزم راجدپترءَ دائما دژتگیں راجدپتر History from Above ءِ بستارءَ گوں ٹپاسگءَ اصلی یا بُنز ہی راجدپتر گوش اِیت کہ نبشتاہیں بُنز ہاں گوں نویسگ بیت۔ رانکیئن وزمءِ رِدءَ نبشتاہیں بُنز ہانی ہم کیلوءُ معیار گِشینگ بوتگ اَنت۔ اِیشانی رِدءَ راجدپتر سیاسی واقعہانی بُنز ہاں کارمرز بہ کنت پرچہ کہ راجدپتر سیاسی اِنت۔ پدا ایشاں سیاسی واقعہانی نبشتہ کنگءِ بُنز ہانی ہم راہ گِشینتگ کہ پہ سیاسی واقعہانی راجدپترءِ نبشتہ کنگءَ سرکاری بُنز ہاں بنداتی مواد primary contents ءِ درجہءَ حاصل بہ بیت۔

آنالزمکتب راجدپترنویسیءِ رانکیئن وزمءِ کارمرز کنگءِ حقءَ نہ اِنتءُ نے سرکاری بُنز ہانی معیاری گوْشگءِ عملءِ علمی سر پد بیت۔ پرچہ کہ راجدپترءَ سیاسی واقعہانی رِدءَ ٹپاسگءَ چہ راجدپترءِ شاہگانیءِ جیڑہ توجیل بہ بیت۔ اے حسابءَ راجدپتر تہنا پہ سیاسی واقعہاں بیت۔ اگاں یک دمانےءَ ما سیاستءَ اَنچیں چیزے شُمار بہ کنیں کہ زندءِ ہر ہمک ندارگءِ تہا افروز اِنت، پدا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہم رانکیئن وزم راجدپترءِ جیڑہاں توجیل نہ کنت بلکیں جانبداریں موادانی پچی یے ودی کنت کہ راجدپترءَ مان گشّین اِیت، آچواے وڑا کہ سرکار دائما وتی حدانی تہا پہ ملزمءَ تعصب دار اِیت، سرکاروتی اخلاق شناسیءِ رِدءَ وتا راستءُ برحق گوْش ایت۔ اے وڑیءَ سرکاری بُنز ہانی کارمرزی ہم راجدپترءَ جانبدار کنت، اَنچو کہ سیاسی واقعہ نویسی راجدپترءِ جانبداریءِ عملے۔ ہردوہیں عملاں چہ راجدپترچ وڑا شاہگان نہ بیت۔

آنالز مکتب رانکیئن مکتبءِ راجدپتری وزمءُ بُنز ہانی کارمرزیءَ جانبداریں راجدپترےءِ بُنزہ سرپدبیت بلئے آنالز رانکیئن مکتبءِ کمٹمنٹءِ گپءَ چواے وڑا جنت ''اَنچو سیاسی راجدپتر رانکیئن معیارءَ گوں برجاہ دارگ بوتگ ہمے وڑا اراجمانی social، ربیدگی culturalءُ معاشی economical راجدپتر ہم معیاریں رنگےءَ نبشتہ کنگ بہ بنت''۔

آنالز مکتب راجدپترءَ نوکیں راجدپتری وزمےءِ کارمرزیءِ پلہ مرزاَت کہ راجدپترءَ شاہگان بہ کنت۔ بیستمی کرنءِ آنالز مکتب، اول سرا نوزدہمی کرنءِ رانکیئن مکتبءِ سرا انگدگر اِیت کہ ایشی (رانکیئن مکتب)ءِ داتگیں وزمءِ رِدءَ راجدپترءِ شاہگانیءِ جیڑہ توجیل نہ بیت۔ راجدپترءِ تہا جُہلءِ مردماں نئے بستار ہَستءُ نئے ایدگہ علماں راجدپتری عملءِ تہا کردے ہَست، بلکیں راجدپتر سیاسی واقعہانی بنیادءَ سرکاری بُنز ہاں گوں ٹپاسگءُ ریس پریس analysis بوئگءَ اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آنالزءَ پہ راجد پترءِ شاہگانیءَ گزشت pastءِ بابتءَ اَنچیں رنگےءَ مواد یکجاہ کُت اَنت کہ واقعہءِ پدراہیں سورت phenomenal modeءَ ودی بہ کنت۔ وہدے اے مکتبءَ ''ذہنیت'' ریس پریس کُت گڑا پہ راجد پترءِ شاہگانیءَ ایشاں اے موہ ہم رَس اِت کہ جُہلیں ٹکءِ سسائی دنیاءِ بابتءَ راجد پترءِ بُنز ہاں بُہ شوہاز اِیت۔ وہدے اِیشاں جُہلیں ٹکءِ راجد پتری بنز ہانی پدجنگءِ عمل بندات کُت اِیشاں راجد پترءَ یک فریم ورکے ہم دات۔

آنالزءَ واقعہانی راجد پتر ہم کارمرز کُتگ اَت بلئے اے واقعہاتی راجد پتر سیاسی رنگءَ گوں بیرگءَ نہ بستگ اَت۔ اے پہ راجد پتر نویسیءَ راجمانی، ربیدگیءُ معاشی بنز ہانی ہم شریں وڑےءَ کارمرز کنگءِ حقءَ اِت اَنت۔

راجد پترءِ شاہگان کنگ بستگیں بنز ہانی رِدءَ موادءِ یکجاہ کنگءَ چہ ممکنءُ احتمال نہ بیت بلکیں راجد پترءِ بنز ہانی شاہگانیءَ چہ راجد پترءِ پڑ شاہگان بیت۔ اے دَرگت ما گِندیں کہ نوکیں راجد پترءِ اڑدیگءَ آنالز مکتبءِ کاراں ٹوہیں ارزشت حاصل اِنت پرچہ کہ بیستمی کرنءِ بنداتءَ اے مکتبءَ لیکہءُ فکرءِ راجد پتر ودی کُت۔ ایشیءَ اَنچیں نگتہانی سراپٹ پولءِ منزل کِشک کُتگ اَنت کہ چِدءُ پیش گوْشے اے سفرءَ کِشک نیست اَت۔ اَنچو کہ کسانی، مرگ، آبءُ ہوا، وشبوءُ بدبو، گیشگیواری، گندگی، اشارہ، بدن، جنین، وانگءُ زانگ، گپءُ تڑانءُ ہاموشیءِ ہم راجد پتری بنزہ پدرائی phenomenal تبءُ نوعیتءِ رِدءَ شوہاز اِت اَنت کہ پڑ اہگ spaceءِ تہا جاگہ کن اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آنالزمکتب ءِ رِدءَ راجدپتر ءِ بنزہ ءِ جیڑہ ءِ توجیل راجدپتر ءِ شاہگانی ءِ کِشکاں رَندا ایت۔ رانکیئن راجدپتر ءِ وڑا آنالزبنز ہانی نوعیت ءَ بیرگ ءَ پیوست نہ کنت بلکیں آزانت کہ بنز ہانی نوعیت متضادمہ بنت، پدراphenomenal ءِ تب ءَ بہ بنت، بزاں وہد ءُ پڑا ہگ time and space ءِ تہا بہ بنت۔ اَنچو کہ وہدے بچکندگ ءِ راجدپتر جوڑ بیت گڑا گِدارانی novels تہا چہ ہم بنزہ زُورگ بنت۔ بلئے اے بنزہ راجدپتر نہ بنت ءُ نہ اَنت بلکیں اے بنزہ ءِ کارمرزی ءَ چہ حاصل بوتگیں پدراہیں واقعہ phenomenal event ءِ کماہگ راجدپتر ءِ شاہگانی ءِ یک پدا نکے۔

رانکیئن راجدپتر نویسی

رانکیئن راجدپتروتی لوٹانی رِدءَ ربیتی راجدپتر ءِ تہا جاگہ کنت بلئے دوُر ءِ رِدءَ نوکیں راجدپتر ءِ تہا شُمارکنگ بیت۔ رانکیئن راجدپتر ہمیشا ربیتی یا کسی راجدپتر Professional History ءِ تہا شُمار بیت کہ اے راجدپتر ءِ نبشتاہیں تب ءِ گپ ءَ جنت ءُ ایشی ءِ معروضی Objectivity ءِ کیلو ءِ برجاہ دارگ ءِ حق ءَ اِنت۔ بلئے نبشتاہیں راجدپتر ءِ معروضی ءِ کیلو جیڑہ نہ اِنت بلکیں جیڑہ نبشتاہیں راجدپتر ءِ بُنزہ ئیگ اِنت ءُ ہمے نگاہ ءَ گوں نبشتاہیں راجدپتر ءَ ابیدا ایدگہ راجدپتراں (زبانی راجدپتر) راجدپتر نہ لیک اِیت۔ بلکیں بے نبشتہ یا زُبانی راجدپتر ءَ "راجدپتر ءَ چہ ساری ءِ دوُر" گوش اِیت ءُ اِیشاں رَد کنت۔ وہدے نامداریں جرمن راجدپترنویس لیو پولڈ اون رانک Leopold von Ranke ءِ جوڑ کُتگیں رہبند ءِ رِدءَ راجدپترنویسی ءَ رواج زُرت گڑا افریقہ بے راجدپتریں براعظم گوشگ بوت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رانکیئن فکر ءِ راجد پتری فلسفہ ہمیش اِنت کہ پہ راجد پترءِ نویسگ ءَ سرکاری کسب ءُ کاگد پہ راجد پترءِ بُنزہ ءَ زُورگ بہ بنت۔ اگاں سرکاری کَسب ءُ کاگد نیست گڑا ایدگہ بُنز ہانی پدجنگ بہ بیت۔ بلئے اے بُنز ہانی بستار بنداتی نہ بیت بلکیں دومیگ secondary بیت۔ اے وڑی ءَ زانگ بیت کہ رانکیئن راجد پتر نویسی ءِ رِدءَ تہنا سیاسی واقعہاں راجد پتر ہَست۔

رانکیئن وہدے سرکاری کسب ءُ کاگد ءِ گپ ءَ جَن اَنت گڑا اول سرا آزبانی راجد پترءَ رَد کن اَنت۔ رانکیئن فکر ءِ نبشتاہیں موادی سرا یقین ءُ ہے بُن پدءَ نبشتاہیں موادی بُنزہ ءِ گشینگ، پدا موادانی بنداتی ءُ دومیگ بوئگ ءِ توجیل۔ اے دُراہیں ٹکتہاں چہ نوکیں راجد پترءَ ہچ نہ رَستگ۔ بلکیں ماں نوکیں دوُرءَ ربیتی پیراڈائم ءَ یک مزنیں پلہ مرزے رَستگ۔ نبشتاہیں کسبی راجد پترءِ سرارانک ءِ راجد پتر نویسی ءِ وزم ءِ ہمنچو اثر ہَست کہ ربیتی پیراڈائم ءِ راجد پتر نویساں گوْشے اے توجیل (رانکیئن وزم) ءَ ابیدگہ ہچ راہ نہ دیستگ۔ اَنچو کہ گیِن پرنس ہے نکتہ ءِ بابت ءَ گوْش اِیت کہ رانک ءِ داتگیں وزم ءَ ابید راجد پتر ءِ جوڑشت ءُ پہمگ ءِ دگہ راہ ءُ رہبند ہَست۔

رانکیئن راجد پتر نویسی ءَ ربیتی پیراڈائم ءَ پلہ مرزیں راہ یے بکشاتگ۔ چوں کہ کمپیوٹر ءِ ایجاد ءَ چہ ہم ایشی ءِ نبشتاہیں راجد پتری بُنزہ ءِ بُن گپ ءَ پلہ مرز ءُ سپورٹے رَس اِت کہ ہَستیں دوُرءَ شُماریات مروچاں کمپیوٹر ءِ کُمک ءَ کاربندگ بوئگ ءَ اِنت ءُ اے کار ءَ گوں آرکائیو archive ءِ کارمرزی پہ رانکیئن راجد پترءَ یک پناہ گاہ یے یا بقایے جوڑ بوت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نوکیں راجد پترءِ تہارانکیئن راجد پترءِ بستارءِ دگہ یک سببے سائنسی پلہ مرزی اِنت۔ پرچہ کہ سائنس کساسی quantilative وزم ءَ کارمرز کنت۔ دانکہ سائنس ءِ نادریں تجربہ نبشتہ مہ بنت، گڑا پہ جہانی دعویٰ universal assertion ءَ کار سرجم نہ بنت۔ پرچہ کہ سائنس تہشون induction ءِ وزم ءِ ردءَ کار کنت۔

ہمے وڑا رانکیئن ءِ نبشتاہیں راجد پترءِ بیرگ ءَ پلہ مرزی یا سپورٹ complete / full support ءِ عمل پہ راجد پتر نویسیءَ کساسی پٹ پول quantitative research ءِ راہاں پچ کنت۔ اگاں رانک ءِ راجد پتری وزم راجد پترءِ پڑ ءَ بُنزہ ءِ دَرگت ءَ شاہگان نہ کنت۔ بلئے مواد ءِ گچین ءُ مُچّی ءِ درگت ءَ راجد پترءِ سائنسی دروشم ءِ دیمپانی defence ءِ محکم اِنت۔

اے دَرگت ءَ رانک ءِ راجد پتری وزم ءِ چارگ ءَ چہ سمابیت کہ اے وزم ءَ کوٗہنیں راجد پترءِ جاہ ءَ نوکیں وزمے وَ آورتگ بلئے وزم ءِ پیراڈائم بدل نہ کُتگ۔

رانکیئن راجد پتری وزم ءَ چہ زانگ بیت کہ آئی ءَ تہنا سیاسی واقعہانی کماہگ ءِ گپ جتگ۔ پدا ہمے سیاسی واقعہانی بنزہ ءِ جیڑہ گشینتگ اَنت۔ چونائی ءَ رانک ءَ راجد پتر کسبی کُتگ۔ وہدے راجد پتر کسبی جوڑ بیت گڑا آئی ءِ گل ءُ ادارہ ہم جوڑ بنت، وہدے گل جوڑ بنت گڑا اگلانی نیمگا چہ تاک، کتاب ءُ جرنل ہم شِنگ بنت۔ لہٰذا اے درگت ءَ راجد پترءِ معیاری qualitative کنگ ءِ گپ بیت۔ چہ اے دڑاہیں گپاں ظاہر بیت کہ رانکیئن وزم ءَ چہ راجد پتر سیاسی واقعہانی راجد پتری ٹہشت ءَ، موادءُ بُنزہ ءِ زَرنگ ءَ نہ جنت، بلکیں جَت نہ کنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ربیتی پیراڈائم راجد پترءِ ابدمان گنگ ءَ راجد پترءَ معروضی جوڑ کنگ لوٹیت، پرچہ کہ افروزیں عہد Enlightenment ءَ علم ءِ غیر جانبداری ءِ فلسفہ ءَ رُدوم زُرت ءُ یوٹیلائز بوت۔ بزاں علم ہما اِنت کہ غیر جانبدار اِنت۔ چونائی ءَ ہما لیکہ کہ راجد پترءَ ربیتی پیراڈائم ءِ تہا ہوار کنت آچواے وڑا اِنت:

ربیتی پیراڈائم ءِ رِدءَ ایشی ءِ سیادی گوں سیاست ءَ اِنت، بزاں راجد پتر گزشت past ءِ سیاست اِنت ءُ سیاست حال present ءِ راجد پتر اِنت (سرجان سیلے)۔ اے وڑی ءَ راجد پتر واقعہانی بیان narration اِنت کہ اے راجد پترءِ جوڑشت (ساخت) ءِ بابت ءَ ریس پریس نہ کنت۔ اے وڑیں نگاہ راجد پترءِ تہا تہنا مزنیں ٹک high class ءِ کِسّہاں کارایت ءُ واقعہاں بیان کنت پرچہ کہ راجد پترءِ تہا جُہلیں ٹک lower class ءَ گوں سیاست ءَ کار نہ داشتگ ءُ جُہلیں ٹک ءِ سیاسی مواد ءِ نیستی ہم راجد پترءَ مزنیں ٹک ءِ نیمگا بارت ءُ مزن یا بُرزیں ٹک ءِ نیمگا راجد پتر پمیشکا گام کَش اِیت کہ اے ٹک ءَ کسب ءُ کاگد ہست۔ اگاں کسےءَ کسب ءُ کاگد نیست بزاں زُبانی اِنت۔ اگاں زُبانی اِنت بزاں ایشی ءَ راجد پتر نیست۔ اگاں اے گپاں ماڈالچار بہ کنیں گڑا راجد پتر وت گڈیں گپانی کِسّہاں بُنزہ بے جوڑ کنت، چہ اے وڑی ءَ راجد پتر معروضی نہ بیت۔ بے معروضیں علم ءِ مطلب اِنت ہما علم کہ تصدیق نہ بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نوکیں راجدپتر

گزشت ءُ باندات[1]

The New History, its Past and its Future

گوستگیں پدریچ ءِ عہد ءِ تہا راجدپترنویسانی جہان یک حیرانیں شُمارے rate ءَ گوں شاہگان بوتگ اَت اے۔ راجی راجدپتر National History، کہ حاکمیں وڑے ءَ شاہگان اَت، مروچاں ہندی راجدپتر ءُ دنیا ءِ راجدپتر ءِ مقابل ءَ گوں دیم پہ دیم اِنت، بلئے اے مروچاں دمب شناسی ءِ زانتکار ءُ شوقیانی دست ءَ کپتگ۔ یک دوٗرے انچیں ہم گوستگ کہ راجدپتر عہدی چیزانی کارگل بوتگ بلئے نی راجدپتر پراہ ءُ نوکیں کارگلانی تہا بہر بوہان اِنت۔ اَنچو کہ مروچاں راجمانی social راجدپتر چہ معاشی راجدپترءَ آجو اِنت۔ ایشاں ابید دہکان ءِ راجدپتر، شہرانی راجدپتر ءُ ہلکانی village راجدپتر، راجدپتر ءِ شاہگانی ءِ شاہد اَنت۔

معاشی راجدپتر کوٗہن ءُ نوکیں رنگانی تہا بہر اِنت۔ 1950 ءُ 60 ءِ نوکیں معاشی راجدپتر (مروچاں میان ءِ دوٗر ءِ تہا اِنت، اگاں اے کوٗہن نہ اِنت) ءَ مردم الکاپ ءَ سرپد اَنت، یا، اے نامدار اِنت۔ اِدا ایشی ءِ سرا گپ

---

[1] اے نبشتانک ءِ نبشتہ کار پیٹر برک Peter Burke اِنت۔ نبشتانک من رجانک کُتگ ــــــ ءُ رِدءُ بند داتگ (نبشتہ کار)۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کنگ الّی اِنت ۲ ے۔ معاشی راجدپترءَ چہ معاشی راجدپترنویسانی فکرءِ دیمروی ءُ بدلیءِ سما بیت۔ آپیداوارءَ چہ خرچءَ شرتریں نگاہ ییءَ گوں چارگءَ اَنت۔ اے وڑیءَ معاشی راجدپترءِ راجمانیءُ ربیدگی راجدپترءَ چہ جتا کنگ گرانیں کارے۔ بندءُ بست management ءِ راجدپتر ہم نوکیں راجدپتر ے، اگاں کسے اے لیکہءَ شرنہ پہم اِیت گڑا آ بندءُ بستءِ راجدپترءُ معاشی راجدپترءِ میانءِ سیمسرانی توجیلءَ کت نہ کنت۔ دگہ یک اسپشلائزیشن یے جارِرِد advertisement ءِ راجدپتر اِنت کہ اے معاشی راج دپترءُ رسانک در communication ءِ راجدپترءِ میانءَ یک اَڑے سما بیت۔ مروچاں معاشی راجدپترءِ پجار ہم مشکلاں کپتگ، پرچہ کہ ایشیءِ جاگہءَ نوجوانانی نیمگا چہ چاگردی راجدپتر ایر کنگ بوتگ، بلئے اے کاریک مول مُرادے دار اِیت۔ بلئے لہتے وہداں ہمے چاگردی راجدپتر معاشی راجدپترءِ بہرے حیال کنگ بوتگ۔

مروچاں سیاسی راجدپتر ہم بہرانی تہا اِنت۔ اے نہ تہنا نامنہادیں بُرز high ءُ جہلیں low مکتب school ءِ تہا بہر اِنت بلکیں اے نیامءَ راجدپترنویس ہم بہرءُ بانگ اَنت۔ ایشیءِ تہا ہما راجدپترنویساں ہم جاگہ کتگ کہ سرکارءِ بنجاہءُ ایشیءِ راجدپترءِ پلہ مرز اَنتءُ آ راجدپترنویس ہم ہوار اَنت کہ رُستگیں سیاستءِ سراقلمءَ کاربند اَنت۔ مروچاں سیاستءِ زمین ہم شاہگان اِنت۔ اے درگتءَ راجدپترنویس (انچو کہ مشل فوکو Michel Foucault ءِ لیکہءِ رندگیریءَ) فیکٹری، اسکول، کہولءِ رِدءَ طاقتءِ جہدءِ بابتءَ گیشتر گپ جنگءَ اَنتءُ اے شاہگانی ءِ قیمتءَ ایشاں پجارءِ بحرانے identity crisis رستگ کہ اگاں سیاستءِ ہرجاہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہَستی ءِ گپ منّگ بہ بیت گڑا سیاسی راجد پتر ءَ جتائیں پجارے ءِ چی حاجت اِنت؟ ۳؎۔اے وڑیں جیڑہاں چہ ربیدگی راجد پتر ہم دو چار اِنت کہ اے تنگ دامنی ءَ چہ دُور گوْستگ ءُ شتگ، بلئے ربیدگ ءِ پجار ازم،لبزانک، زیمل ءُ ایدگہ چیزانی تہا بشریات ءِ وسیلہ ءَ ستاءِ دامن ءَ بندگ بوتگ ءُ اے سفر ہم اے کارگل ءِ یک پجارے جوڑ بوتگ۔ چہ اے سبب ءَ ربیدگ ءِ پجار ہم مشکلاں کپتگ۔

جہان ءِ رنگ بدل بوہان اَنت۔ ایشی ءَ پہ وتی راہ ءِ گِشّینگ ءَ بازیں چیزے درکار اِنت۔ چہ اے وڑی ءَ اے سوال جہہ جن انت کہ اے نام نہادیں نوکیں راجد پتر چی اِنت؟ ءُ اے چینچو نوک اِنت؟ پہ اے سوالانی پسو ءِ دئیگ ءَ اے نبشتانک نبیسگ بوتگ ءُ یونیورسٹیاں یک ہم گیریں وانشتے ءِ درگت ءَ ہم سریں راجد پتر ءِ سطحی ڈسکورسے ءِ واستا ہچ وڑیں جاہ یل نہ داتگ۔ چہ اے سبب ءَ دُراہیں فیصلہ پہ ترندیں دلگوشی یے ءِ حاصل ءَ زُورگ بوتگ اَنت بلئے اے نیام ءَ لہتے دلگوشی ایشاں ہَستیں جنزانی بُنپد ءَ زُرتگ ءُ دپ داتگ اَنت ۴؎۔ البتہ اے جنزانی سرابستگیں نبشتانک لہتے بنداتی جیڑہاں گوں سیادی دار اَنت ءُ داں حدّے ءَ اے کامل اَنت ہم۔

نوکیں راجد پتر چی اِنت؟

نوکیں راجد پتر ءِ لبز ءُ آواز فرانس ءَ درآمد نہ اَنت چیا کہ اُودا قرونِ وسطیٰ دور ءِ نامداریں راجد پتر نویس ژاک لی گوف Jacque Le Goff ءَ اے وڑیں کاریک کتابے ءِ رنگ ءَ کتگ ءُ دیما آوُرتگ اِت اَنت، اے کتاب ءِ نام La nouvelle histoire اِنت۔ پہ نوکیں راجد پتر ءِ پہمگ ءُ زانگ ءَ آئی ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دگہ سے (3) لڑانی تہا نوکیں جیڑہ، نوکیں اپروچز approches ءُ نوکیں مول مرادءِ سرا ہم کتاب نزّ آ وُرتگ اَنت ۵ ے۔ اے درگت ءَ اے گپ گِشینگ بوتگ کہ نوکیں راجدپتر چی اِنت: اے انچیں راجدپترے کہ فرانس ءَ اڑ بوتگ یا جوڑ بوتگ۔ فرانس یک اَنچیں ملکے نوکیں رواج (la nouvelle vague fashion)، نوکیں آشکی (La nouvelle cuisine) ءُ نوکیں ورگاں (La nouvelle roman) گوں نامدار اِنت۔ اے آنالز ءِ فکرءَ گوں ہم گڑنچیں راجدپتر اِنت۔ آئی ءَ معیشت، راجمان ءُ دودمان (تہذیب) ءِ وڑیں بُن گپانی سرا کتاب ءُ جنرل شنگ کتگ اَنت۔

ماپدا نوکیں راجدپتر (Nouvelle Histoire) چی اِنت؟ ءِ کسہ ءَ کار اِیں۔ چونائی ءَ ایشی ءِ اثباتیں positive پسو ءِ دئیگ ارزان نہ اِنت۔ نوکیں راجدپتر ءِ جنزداں ہماوہدءَ یک جاہ اِنت وہدے ایشی ءِ خلاف ءَ چیزے ہَست بیت۔ چونائی ءَ ہم اے نبشتانک ءِ تہا ہے تاکانی رندگیری بوئگ ءَ اِنت کہ اے نوکیں اپروچزانی تہراں ظاہر کنت۔ ہمیشکا اے گوْشگ راجدپترنویس ءَ مشکلانی دیمپان کنت کہ رواج گپتگیں اے بیان ءَ بزاں نوکیں راجدپتر ءَ سرجمیں راجدپتر ءِ تہا بہرءَ بہ گِشین اِیت یا جوڑشتی راجدپتر ءِ تہا۔ بلئے پہ سرپدی ءَ ما گوْشت کنیں کہ نوکیں راجدپتر سرجمیں راجدپتر Total History یا جوڑشتی راجدپتر Structural History اِنت۔ اے جیڑہ ءِ دیمپانی گران اِنت۔ بلکیں اے ہمداچہ زُورگ بہ بیت کہ نوکیں راجدپتر چی اِنت ءُ ایشی ءِ پلہ مرز کئے اَنت ءُ کئے نہ اَنت۔ چونائی ءَ اِدا ہم چشیں چیزے بوت کنت کہ میانیں زمانگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

medieval ءِ دین شناسی theology ءِ تہا حداءِ بیان کنگ ءِ جیڑہ اَت ءُ اے نیام ءَ نفی اِیں negative راہ گچین کنگ بوت کہ وہدے اید گہ لبزانی تہا نوکیں راجد پتر ءِ گالبند ءَ بیان کنئے، گڑا بہ گوش کہ اے چی نہ اِنت¹۔

نوکیں راجد پتر چونائی ءَ ربیتی پیراڈائم paradigm ءِ پدکرد اِنت ءُ ربیتی راجد پتر ءِ برجم داشتگیں فریم ورک ءِ پڑ وش یا خلاف ءَ نبشتہ کنگ بوتگ اَنت۔ نوکیں راجد پتر ءِ لبز ءُ آواز امریکی، سائنسی راجد پترنویس ٹامس کُہن Thomas Kuhn ءَ ظاہر کتگ اَنت ٦ ے۔ ربیتی راجد پتر ءَ اگاں ما جرمنی ءِ نامداریں لیو پولڈ فون رانک Leopold von Ranke ءِ نام ءِ پدءَ ''رانک ءِ راجد پتر Rankean History'' بہ لیک اِیں؛ بزاں مئے گپ راست اِنت۔ بوت کنت رانک ءَ اے گپ دوست مہ بیت انچو کارل مارکس ءَ لبز مارکسٹ وتی واستا دوست نہ بوتگ۔ ما اے پیراڈائم ءَ راجد پتر ءِ رِدیں سنج common sense ءِ نکتہ یے گوشت کنیں۔ ما ایشی ءِ ساڑاءَ نہ کنیں بلئے اے گوشیں کہ اے تہنا راجد پتر ءَ نہ پہم ایت بلکیں ایشی ءِ سرا کارہم کنت ءُ گزشت ءِ بازیں ممکنیں اپروچزاں چہ اے تہنا ہمزانگ بیت۔ نوکیں راجد پتر ءِ پہمگ ءِ واستا ربیتی ءُ نوکیں راجد پتر ءِ میان ءَ شش (6) رک contrast اَنت۔ ایشانی گیشگیواری المی اِنت۔

ا۔ ربیتی پیراڈائم ءِ رِدءَ ایشی ءِ سیادی گوں سیاست ءَ اِنت۔ کمبرج

ا۔ میان زمانگ ءِ دین شناسی ءِ رِدءَ اگاں حداءِ پجارءَ مثبت رنگ ءَ بیان کنئے گڑا ایشی ءِ آسر شرک ءِ تب ءَ بنت، اگاں منفی انداز ءَ شر بیان بہ بنت گڑا نے منفی اِیں بیان شرک دار بیت ءُ نے آئی ءِ آسر، انچو کہ حداءَ کسی سرا زہر نہ ایت۔ رجانکار

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

یونیورسٹی ءِ راجد پترءِ پروفیسر سر جان سیلے Sir John Seeley گوْش ایت "راجد پتر گزشت ءِ سیاست اِنت ءُ سیاست حال ءِ راجد پتر اِنت"۔ سیاست ءِ سیادی گوں ریاست ءَ اِنت، اے ہَندی local ءَ چہ گیشتر راجی national ءُ میان استمانی Inter national اِنت۔ البتہ (اے نیام ءَ) اے چرچ ءِ راجد پتر ءَ ہم چو ادارہ ئیگ ءَ یا ادارہ ءِ بستار ءَ ہوار کنت ءُ ہمے نکتہ ءَ ملٹری تھیورسٹ کارل اون کلاؤئزے Karl von Clausewitz چو اے وڑا بیان کنت کہ پالیسی جاڑی بوئگ ءَ چہ دگہ معنا ہم داشت کنت ءُ ہمے وڑا جنگ ہم یک شلہ برجاہ بہ بیت گڑا ایشی ءِ معناہانی تہا ہم بدلی کیت۔ پرچہ کہ اے اصل راجد پتر نویسانی لوٹ ءَ گوں مارجنالائزڈ اَنت۔

نوکیں راجد پتر انسان ءِ دراہیں کرداراں زُور اِیت ءُ کمائیت۔ سائنسدان جے بی ایس ہالڈن J.B.S Haldane ءِ رِدءَ ہر چیز ءِ راجد پتر ہَست، اے نیام ءَ ہر چیز ءِ گزشت ہَست کہ ایشی ءَ ٹھین ایت ءُ راجد پتر ءِ بہر اِش جوڑ کنت۔ اے وڑیں کرد سر جمیں راجد پتر ءِ دامن ءَ سر پنت ۷؎۔ بیستمی کرن ءِ بندات ءَ لیکہ ءُ فکر ءِ راجد پتر ودی بوت کہ آنالز راجد پتر نویسانی داتگیں اوگام اِنت۔ گوْستگیں چیزے سالاں چہ اَنچیں نکتہانی سرا پٹ ءُ پول بوئگ ءَ اِنت کہ ساری ءَ اے راجد پتر ءِ تہا حیال کنگ نہ بوتگ اَنت، اَنچو کہ کسانی، مرگ، آب ءُ ہوا، وشبو ءُ بدبو، گیشگیواری، گندگی، اشارہ، بدن، جنین، وانگ، گپ ءُ تران ءُ ہاموشی ۸؎۔ ہما کہ ساری ءَ بے بدل حیال بوتگ اَنت مروچاں اے ربیدگی ٹھشت cultural construction ءِ بستار ءَ زانگ بنت ءُ اے بدلی ءِ تہا

[illegible]

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَنت دا نکہ اے پڑ ا ہگ ءِ تہا اَنت۔

اِدا ربیدگی ریلیٹیو ازم relativism تچک ءَ بیان کنگ کرز اِیت۔ نوکیں راجد پتر ءِ فلسفہ اِیں بُنپد فکر اِنت کہ گوَاچن راجمانی یا ربیدگی رنگ ءَ ٹہینگ بیت یا بندگ بیت۔ اگاں راجمانی راجد پترنویس یا بشرشناسانی وسیلہ ءَ اے فکر یا گمان بہر کنگ بہ بنت گڑا اے رَہ گیرانی میان ءِ ہَستیں میلان ءَ بیان کن اَنت کہ ایشانی اصل سفر بنجاہ یا مرکز ءِ نیمگا اِنت۔ دو چیزانی میان ءِ تپاوت ءَ ریلیٹیو ازم تباہ کنت۔ چہ ایشاں اول چیز ''راجد پتر ءِ بنجاہ چی اِنت'' اِنت ءُ دومی ''راجد پتر ءِ سیمسر چی اِنت'' اِنت۔

۲۔ ربیتی راجد پترنویس راجد پتر ءَ واقعھانی بیان لیک انت ءُ نوکیں راجد پترنویس جوڑِشت ءِ ریس ءُ پڑّیس ءَ ہاسیں ارزشتے دیینت۔ نامداریں راجد پترنویس فرنانڈ بروڈل Fernand Braudel ءَ میڈیٹرنین Mediterranean (روم ءِ دریا یا بحرروم) ءِ نام ءَ کتابے نبشتہ کت، آئی ءِ کتاب ءِ تہا واقعھانی راجد پتر گوَاہ نہ کنت ۹؎۔ بروڈل گوش ایت معاش ءُ راجمان ءِ بدل بوئگ ءَ وہد درکار اِنت۔ جیوگرافیکل Geographical ءُ راجد پتری بدلی وہد ءِ مزنیں بہر ءَ لیب ءَ اَنت۔ اے المانانی elements سرا فکر بائد اِنت بہ بیت۔ بلئے مروچاں اے بُن گپ ءَ گوں تپاکی بوئگ ءَ اِنت۔ واقعہ پہ ارزانی سندگ ءُ دوردیگ نہ بنت بلئے بازیں ربیت ءُ گلانی جوڑشت گوں فکرے ءَ زُورگ بنت۔

۳۔ ربیتی راجد پتر حاکمانی ٹک community یا برزیں ٹک ءِ راجد پتر اِنت۔ آدائما ٹوئیں مردم ءِ ٹوئیں کاراں ظاہر کنت، اَنچو کہ حاکم، جنرل، پادری ءَ کاراں۔ ایشاں ابیدگہ مردماں راجد پتر ءِ کسمانکے تہا سک نزوریں ءُ گوَنڈیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بہر گون اِنت۔ ایشی ءَ کساس اے پد کردءَ چہ ہم ظاہر بیت، وہدے نامداریں روسی نبشتہ کار، الکذنڈر پشکن Alexander Pushkin دہقانانی آشوب Peasant Revolution ءِ ءُ ایشی ءِ رہشون پگاچوف Pugachev ءِ بابت ءَ نبشتہ کنگ ءَ بوتگ گڑا زار نکولس Tsar Nicholas ءَ زہر ءَ گوشتگ "اے وڑیں مرد ماں راجدپتر نیست"۔ 1950ءِ دَہک ءَ یک برطانوی راجدپتر نویسے ءَ فرانس ءِ آشوب ءِ سرا وتی تھیسس thesis نبشتہ کت گڑا آئی چہ ایگزامنر examinar ءَ پُرس اِت "تو اے ڈنگانی bandit زانگ ءِ واستا انچو پریشان ءِ چیا؟ [۱۰]۔

چشیں اوں راجدپتر نویس ہچ اِنت کہ راجدپتر ءِ جُہلانکی ءَ چارانت یا راجدپتر ءَ چہ جہل ءَ چارانت۔ بزاں لس مہلوک ءِ بن گپ ءَ پہم انت ءُ ایشانی تجربہاں چہ راجمانی دیمروی یا بدلی ءِ ریس ءُ پرّیس ءَ کن انت۔ اے دلکشی ءِ سبب ءَ چہ ربیدگ ءُ ایشی ءِ راجدپتر ءِ سرا راجدپتر نویسانی فکر مروچاں گام بُران اِنت۔ نی اگاں راجدپتر نویس نبشتہ کن انت، آدوئیں نیمگا چماں شانک دینت۔ وہدے آچرچ ءِ راجدپتر ءَ نویس ایت آ راجدپتر ءَ چہ بُرز ءَ گِرایت ءُ چہ جہل ءَ ہم ٹپاس اِیت ءَ، [۱۱]۔ ہما راجدپتر نویس ساری ءَ وتی دانشوری یے ءَ گوں راجدپتر ءِ قلم بندی ءَ دزگٹ بوتگ مروچاں ہم حیالی، زبان ءُ سہل ءُ تران ءِ داماناں چنڈگ ءَ اِنت۔ زبان ءِ بابت کار کنگ ءِ مراد اِنت لس مہلوک داں دانشور ہر دوئیں چارگ بہ بنت [۱۲]۔

۴۔ ربیتی پیراڈائم کسب ءُ کاگداں documents ارزشت دنت۔

رانک ءَ راجدپتر ءِ نزوری ءِ بابت ءَ سرکاری کسب ءُ کاگدانی سرا باور کنگ ءِ راہ پیش داشتگ۔ ایشی ءَ چہ اے بوت کہ دگہ شاہد ءُ گواہ رَد کنگ بوت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نبشتائیں راجد پتر Written History ءَ چہ پیسری دوْر" راجد پترءَ چہ ساری ءِ دوْر" گوْشت ءُ رَد کت۔ جُہلیں ٹک ءِ یالس مہلوک ءِ راجد پتر نویساں اے وڑیں کسب ءُ کا گدانی نزوری مان نیاوْرت اَنت۔ اگاں سرکاری کسب ءُ کا گدانی سرا باور محکم کنگ بہ بیت گڑا تہنا سرکاری نکتہ جنزان بنت ءُ دیمروی کنت۔ اگاں کسے آشوبیانی revolutionist ءُ دژمنانی راجد پترءَ قلم ءِ مَیار کنگ لوٹ اِیت گڑا اَلما آئیءَ سرکاری کسب ءُ کا گدانی آتراپ ءَ چہ ڈن درآہگ لوٹ اِیت۔

اگاں مرچگیں راجد پتر نویساں انسان ءِ بازیں کردانی بابت ءَ پٹ ءُ پول کنگی اِنت گڑا آئیءَ گوْشتگیں راجد پتر نویساں چہ گیشتر ءُ باز چیزپہ راجد پترءِ ٹہشت ءَ کارمرز کنگی اِنت۔ اے وڑیں ثبوت evidence لہتے نبشتائیں ءُ لہتے زبانی oral بنت ءُ چہ اعداد ءُ شمارءَ ہم آسر پد کنگ بنت۔ 1950 ءُ 1960 ءِ میان ءَ کچّ ءُ ماپی Quantitative History راجد پتر ودی بوت۔ بزاں چیزءِ کساس چہ کچ ءُ ماپ ءَ بہ بیت۔ اے فکرءِ راجد پتر نویساں اے نوکیں لیکہ ءِ پلہ مرزی کت کہ راجد پتر ہمے کچ ءُ ماپ ءَ نبشتہ بہ بیت۔ بلئے ایشی ءِ خلاف ءَ دمانا پد کردے آڑاوْر بوت۔ بلئے انگتہ اے یک نہ یک وڑے ءَ راجد پترءِ تہا ظاہر بیت۔ ہسٹری اینڈ کمپیوٹنگ ءِ نام ءَ ماں برطانیہ ءَ ایسوسی ایشنے 1987 ءَ جوڑ بوت، اے ہمے کچ ءُ ماپی راجد پترءِ درورے اَت۔

۵۔ آر، جی، کولنگ ووڈ R G Collingwood ءَ ربیتی پیراڈائم ءِ فریم ورک ءَ چے وتی فکرءُ حیال پہ جہان ءَ یات گار کت اَنت۔ چواے وڑا وہدے یک راجد پتر نویسے ءَ پرس اِت کہ بروٹس ءَ سیزر چیا کشت؟ ایشی ءِ مراد اِنت Brutus ءِ حیال چی بوتگ؟ آئیءَ چی جیڑ اِت ءُ سیزر Caesar ءَ خنجرے گوْرچ اِش

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دات؟ ۱۳ اِے۔ راجد پتری گیشگیواری ءِ اے ماڈل راجد پتر نویساں بازیں سبب ءَ چیلنج Challenge کُت چیا کہ ایشی ءِ تہا راجد پتر نویساں بازیں سوالانی پسو دست نہ کپت اَنت ہما کہ یکجاہیں جنز collective movement، ذاتی عمل ءُ واقعہانی بابت ءَ اَنت۔

اَنچو کہ اے سوال اِنت، شانزدہمی کرن ءَ اسپین ءَ چیزانی قیمت پرچہ برز شتگ؟ معاشی راجد پتر نویس اے سوال ءِ جواب ءَ کولنگ ووڈ ءِ ماڈل ءِ تہا شوہازاِت نہ کن انت بلکیں آ ایشی ءِ پسو یا جواب ءَ دگہ لہتے معاشی جنجالانی تہا درگیج اَنت۔ بروڈل ءَ وتی کتاب ''میڈیٹیرنین'' ءِ یمی ءُ گڈی بہر ءَ راجد پتری واقعہانی بابت ءَ نبشتہ کتگ ءُ لہتے سوال دیما آؤرتگ اَنت۔ آ سوال کولنگ ووڈ ءِ نکتہ ءُ بُن گپ ءَ چہ گسر بوتگ اَنت بلئے ادا ہم نبشتہ کاراں وڑ وڑیں پسو داتگ ءُ ایشانی تہا اوں آئی ءَ وتی واجہ کار فلپ دوئم Philip II ءِ ہما مشکلانی بابت ءَ گپ کتگ ءُ چہ اے سبب ءَ آئی ءَ وتی دوٗر ءِ راجد پتری روانک دلگوش نہ کت ۱۴ اِے۔

۶۔ ربیتی پیراڈائم ءِ تہا راجد پتر معروضی اِنت ۔راجد پتر نویس ءِ کار، وانوک ءَ حال ءُ زانت دیگ اِنت۔ بقول رانک، راستی چونائی ودی چون بوت؟ بزاں راجد پتر نویس وتی پدریچ ءَ بیدے پسند ءُ ناپسند راستیں حالاں بہ دنت۔ لارڈ ایکٹن Lord Acton ءَ وہدے کمبرج نوکیں راجد پتر Cambridge Modern History ءِ نبشتہ کاراں نمدی لِکّ اِتگ ءُ اے حیال پیش بست کہ وہدے ما واٹرلو Waterlo ءِ بابت ءَ چیزے نبشتہ کنیں اگاں ما فرانسیسی، انگریز، جرمن ءُ ڈچ درستاں یک وڑا دل جم بہ کنیں گڑا چہ ایشی ءَ وانوک نے نبشتانک ءِ ہلاسی ءَ شری ءَ پہم اِیت ءُ نے دومی نبشتانک ءِ بندات ءَ شری ءَ پہم اِت کنت ۱۵ اِے۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مروچاں اے وڑیں بُن گپ راست حیال کنگ یا گوْشگ نہ بنت بزاں unrealistic گوْشگ بنت۔ راجد پتر نویس چونائیءِ جہد کنت رنگ، نسل، دینءُ جنسی تعصّباں چہ آجو بہ بیت بلئے گزشتءِ ہاسیں رنگےءِ تہا چارگءِ لاچار بیت بزاں بندیگ اِنت۔ راجد پتری نبشتہ موادانی تہا ربیدگءُ ایشیءِ بازیں بہرہم جاگہ کن اَنت۔ مئے سسار استیءِ بیدئے واستاءُ سببےءِ نہ منّ اِیت، بزاں راستی علتءُ سانءِ تبءِ اِنت۔ ما اے جہانءِ ربیتءُ مراساہانی planning نیٹ ورکءِ چہ سرپدبئیں کہ اِدا یک ربیدگے دومیءِ چہ چون جتا اِنت ہمیشا یک جنگءُ شدّتےءِ ما، دمانا پہم اِت کنیں، اگاں مخالفءِ نکتہ ہم مئے دیما بیا اَنت گڑا ایکٹّنءِ فارمولہءِ وڑا کہ تہنا تپا کیں گشتا موادی سرا اِنت۔ ما راجد پترءِ آئیڈیل تصورءِ چہ انچیں دنیایےءِ اِنت کہ اُودءَ یک دومیءِ گپانی سرا ضدیں نگدکاری بوئگءِ اِنت ۱۶ اے۔

رانکءِ راجد پتر کسبی professional راجد پتر نویسانی سرزمین اِنت۔ نوزدہمی کرنءِ راجد پتر کسبی رنگءِ ٹھینگ بوتگ اَنت۔ زانش جاہاں گل جوڑ کنگ بوتگ، ایشیءِ ہاسیں جرنل بوتگ اَنت۔ انچو کہ جرمنیءِ ہسٹاریکل جرنل Historische Zeitschrift ءُ برطانیہءِ انگلش ہسٹاریکل جرنل۔ آدوَرءِ مزنیں راجد پتر نویس ہم کسبی بوتگ اَنت کہ ایشاں راجد پترءِ رہشونی کتگ۔ بیدئے فلپ آریز Philippe Aries ءِ کہ دودمانی بابتءِ بازیں چیزے نویستگ اِش، آ وتا سنڈے راجد پتر نویس Sunday Historian گوْش اِیتءُ لوٹ اِیت کہ مردم ہم ایشیءِ ہمے وڑا بہ زان اَنت۔ آنالز مکتبءِ فکرءِ راجد پتر نویساں اے اوگام پِرّینت کہ انچو سیاسی راجد پتر رانکءِ معیارءِ برجم دارگ بوت ہمے وڑا راجمانی،

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ربیدگیءُ معاشی راجد پترہم معیاری رنگےءَ نبشتہ بوت کنت۔

اے دڑچیءَ آہاں انسانءِ کردءُ کارانی شاہگانی چاراِتگءُ دگہ علماں چہ ہمکاریءُ سیت زُرتگ انچو کہ بشریات، معاشیات، لسانیات، نفسیات، عمرانیات، ازم، لبزانکءُ سائنسءِ راجد پترنویس کہ ساریءَ چہ ایشاں جتا بوتگ اَنت نی ایشانی میانءَ ہم کاری ہَست۔ لس مہلوکءِ بُن گپاں نوکیں راجد پترءَ جاگہ ہَستءُ نوکیں راجد پترنویساں اے شریں رنگےءَ گیر کتگ اَنت چہ گوُستگیں راجد پترنویساں ےا ۔ اے راستی زبانی راجد پترءِ واستا ہم ہے وڑا اَنت، اے وڑیءَ heteroglossia پہ نوکیں راجد پترءَ یک بنداتی چیزے۔

نوکیں راجد پترءِ چنچو نوک اِنت؟

نوکیں راجد پتر کئیءَ در گیتگگ یا جوڑے کتگ؟ نوکیں راجد پتر 1970ءُ 1980ءِ دوراں ظاہر بوتگ وہدے ربیتی پیراڈائمءُ ایشیءِ فریم ورکءِ خلافءَ کُلیں جہانءَ یک آشوبے بنا بوت۔ ایشیءِ آسرءَ جاپان، ہندوستان، لاطینی امریکہءُ دگہ بازیں ملکانی راجد پترنویساں نوکیں بُن گپانی سرا فکر ستا دات۔ بلئے اے ہم مارا بےحال کنگی نہ اِنت کہ اے یک دراجیں مدّتےءَ چہ ردوم زُوران اِنت۔

بازیں مردم گوش انت کہ نوکیں راجد پترءِ ہدابُند لوسین فیبر Lucien Febvreءُ مارک بلوکھ Marc Bloch اَنت۔ ایشاں 1929 آنالز جرنلءَ بُن پدے بکشاتءُ وتی فکرءِ دیمرویءِ سفر جنز، ایںت کہ چہ ایشیءَ وتی نوکیں فکرءَ رژنا بہ کن اَنت۔ ایشاں پد برودلءَ اے کاروان جنز ینتگ۔ ایشاں راجد پترءَ نوکیں رنگےءِ بکشاہگءِ واستا گوُشے یک نوکیں جنزے زژمب اِت اَنت۔ بلئے رانکءِ جوڑ کتگیں راجد پترءِ خلافءَ آشوبءِ برانزینگءَ اے ایوک نہ بوتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

1930ءَ لیوس نامیر Lewis Namierءُ آر اَیچ ٹونی R J Tawneyءَ واقعھانی بیان ءُ گوْشگ رَد کتگ ءُ ایشی ءِ جاگہ راجدپتر ءِ نوکیں جوڑشتے ءِ ٹھینگ ءِ بابت ءَ جیڑ اِتگ کہ 1900ءَ جرمنی ءِ کارل لامپریکھت Karl Lamprecht ءَ اوں ربیتی راجدپتر ءَ چہ وتا آجو کتگ۔ آدوْراں آنالز مکتب ءِ سر کماشاں چہ ساری ''واقعھانی راجدپتر'' histoire evenmantielle بے قیمتیں معناہاں گوں کار مرز بوتگ، بروڈل، بلوکھ ءُ فیبر ءَ ساری ۱۸ اے۔ ایمائل ڈرکھائم عملی جنرل ءِ عالمانی نیمگا کنزیتگ۔اے جرنل ءَ آنالز عمرانیات AnneeSociologique ءِ فکرداریں مردم دلگوش کتگ اَنت۔

نوکیں راجدپتر ءِ لبز ءَ وت یک راجدپترے ہَست۔اے لبز اولی رندا 1912ءَ امریکی زانتکار جیمس ہاروے رابنس James Harvey Robinson ءِ کتاب ءِ سرحال ءَ چہ آشکار بوتگ۔رابنس ءَ گوْشتگ اے راجدپتر ءِ تہا آدڑاہیں کردار ہوار اَنت کہ انسان ءِ دنیا ءَ آہگ ءِ بابت ءَ واقعہ ءُ نشان ٹھینتگ اَنت،ءُ آہانی سرا فکر کتگ، بزاں ہاروے رابنسن ءَ سرجمیں راجدپتر ءِ سرا یقین اِنت۔ایشی ءِ ازمی نزّ یکیانی ہم دامن پراہ کتگ چہ ایشی ءَ بشریات، معاشیات، نفسیات ءُ دگہ راجمانی علم اے نوکیں راجدپتر ءِ تہا ہوار اَنت ۱۹ اے۔ نوکیں راجدپتر ءِ جنز movement آدوْر ءَ امریکہ ءَ سوب مند نہ بوتگ بلئے نی آنالز مکتب ءَ برزیں شانے گوں اِنت۔

اگاں ما ایشی ءِ بن ءَ دربہ گیج ایں ءُ 1912ءَ یا 1900ءَ ایشی ءِ مرز بوم بہ گوْش ایں بلئے چوہم شر نہ اِنت۔بلئے ایشی ءِ بابت ءَ گوْشگ بوت بلکیں مردماں اے دلیل ہم داشت کہ کوْہنیں راجدپتر ءِ جاگہ ءَ نوکیں راجدپتر ءِ آرگ چونائی ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجدپتر نویسی ءِ کوّھنیں فکرے ۲۰ ہے۔ اَنچو کہ نوزدہمی کرن ءَ رانکءُ آئیءِ ہم حیالانی ہمے دعویٰ اَت۔ ہمے گپ ڑین مابی لوٹن ءَ لیس داتءُ دیمابرت چہ ایشی ءَ ابدہمی 17th کرن ءَ شرگداری رہبند رژنا بوت اَنت۔ انچو کہ پولی بیس Polybius ءَ وتی ہم سبق آنی ہمراہ ہمے وڑیں راجدپتری گپ یک خطیبےءِ رنگ ءَ 150 پ م (پیش مسیح) ءَ جتگ اَت۔ اگاں اے درگت ءَ کسے ایشیءِ نوکیءِ گپ ءَ انگت بہ جنت بزاں اے نوکیءِ دعویٰ بذات سما self-conscious اِنت۔ 1867ءِ نامداریں ڈچ راجدپتر نویس روبرٹ فروئن Robert Fruin ءَ نبشتانک "نوکیں راجدپتر نویسی New Historiography" ءِ تہا رانکءُ ایشیءِ راجدپتر نویسیءِ سائنسی رنگ ءَ دیمپانی کتگ ۲۱ ہے۔

سیاسی واقعہاں ابید شاہگانیں بُن گپاں گوں راجدپترءِ نویسگ نوکیں رنگے نہ اِنت۔ نوزدہمی کرن ءَ پد جرمنی، برطانیہءُ دگہ ملکانی تہا معاشی راجدپتر اِستان state ءِ راجدپترءِ تہا جاگہ دئیگ بوتگ اَنت۔ 1860ءَ سوئزرلینڈءِ راجدپتر نویس جیکب بارک ہارڈٹ Jacob Barckhardt ءَ کتاب "دی سویزیلائی زیشن آف دی رینےسَنس اِن اٹلی" شنگ کتگ۔ ایشیءِ تہا آئیءَ راجدپترءِ ربیدگی بہرانی سرا فکر درانگاز اِتءُ واقعہءِ جاگہءَ مَیل attitude ءِ سرا زور دات۔ عمرانیاتءِ زانتکار آگسٹ کومٹ Auguste Comte، ہربرٹ اسپنسر Herbert Spencer ءُ کارل مارکس Karl Marx اوں راجدپتر دوست بوتگ اَنت بلئے کسیبہانی بابت ءَ ایشانی مَیل تژند بوتگءُ اظہاراِش ہم کتگ۔ ایشاں واقعہاں چہ گیشتر جوڑشتءِ سرا زور پرداتگ۔ نوکیں راجدپترءَ چہ ایشاں بازیں چیزے دست کپتگ بلئے ایشاں اے گپ سرظاہرءَ نہ من اِتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشاں چہ سنگتاں اوں بازیں چیز دربرتگ بلئے نہ من اِتگ اِش۔

والٹیر Voltaire، گیبن Gibbon، روبرٹسن Bobertson، ویچو Vico ءُ موزر Moser، افروزیں عہد enlightenment ءِ مردم اَنت ءُ اے توسیپ ءِ حقدار اَنت۔ ہژدہمی کرن ءَ یک میان استمانی جنزے دراتکگ کہ راجدپتر تہنا فوج ءُ سیاسی واقعہانی کسّہاں گوں تنک مہ بیت بلکیں ایشی ءِ تہا قانون، بیپار، چاگرد ءِ حیال، لبزانک، دود ءُ ربیدگ ہم ہوار کنگ بہ بنت ءُ اے شاہگان کنگ بہ بیت۔ آدؤر ءَ جرمنی جہان ءِ راجدپتر ءَ مزنیں حُب ءُ واھگے ءَ گوں دلگوش بوتگ ۲۲۔ گوٹن گن Gottingen ءِ دوروفیسر ولیم الکزنڈر William Alexander ءُ کرسٹوف میز ز Christorph Meiners ءَ زالبولانی راجدپتر ءِ سرا کتابے شِنگ کتگ اَت ۲۳۔

نوکیں راجدپتر یا سیاسی راجدپتر ءِ جاگہ ءُ بدل ءَ دگہ راجدپترے ءِ لیکہ چونائی ءَ نوکیں بنگپ ءُ نکتہ یے نہ اِنت۔ چونائی ءَ ہماہاں اے بندات کتگ مرچی آپراموش کنگ بوتگ اَنت بلئے مروچگیں نوکیں راجدپتر نوک نہ اِنت۔ مرچی ایشی ءِ طلب گارانی شمار باز اِنت ءُ آوتا گمسار کنگ ءِ حق ءَ نہ اَنت۔ اے یک تپاوتے کہ مروچاں ہَست ءُ حیات اِنت۔

پجّار ءِ جیڑہ Problems of Definition

اے نبشتانک ءِ مول مراد نوکیں راجدپتر ءِ شا تکام celebration نہ اِنت بلکیں نوکیں راجدپتر ءِ نزوری ءُ پڑّ رویانی نشان کنگ ءُ آہانی گوْرا سر بوتگ اِنت۔ چونائی ءَ بدلی ءِ اے جنز شاہگانیں ربیتی پیراڈائم ءِ نزوریاں چہ رُستگ ءُ در اتکگ۔ اَنچو کہ نوک آبادیں عہد ءِ ول گوْج ءُ زالبولانی جنز ءِ ردوم، دومزنیں جنز

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بوتگ اَنت ءُ ایشاں نوکیں راجدپترءِ سراسان چگل داتگ۔ اَنچو سما بیت دیمترا چاگردی راجدپتر نوکیں راجدپترءَ گیشتروتی نیمگا دلگوش کنت۔ بلکیں اے بُن گپءُ سرحالءَ بازیں راجدپتروتی نیمگا آؤرتگ اَنت۔

1949ءَ بروڈلءِ کتاب ''میڈیٹرنین'' شنگ بوتگ۔ اے کتابءَ زمین، دریا، کوہءُ جبلانی بابتءَ بازیں زانت مان۔ بلئے بروڈلءِ حیال چاگرد ءِ بدلیءِ لیکہءِ ہم سفر نہ اِنت بلکیں یک جاگہ ییءَ اوشتاتگ چیا کہ آئیءَ اے سرحال نہ گِشینتگ کہ وہدے انسان جنگلءُ جبلاں تباہ کنت گڑا ایشیءَ چہ چاگردءِ سراچے وڑیں جنجال کاینت ءُ ارش بنداَنت۔ آتہنا دارءُ ڈنگرانی گپاں کنتءُ لانچانی جوڑ کنگءِ بُن گپءَ کمّکےءَ ظاہر کنت بلئے پدا اموش بیت۔

چاگردءِ بابتءَ بازیں راجدپتر نویساں چیزے نبشتہ کتگ۔ ولیم کرونونءَ William Cronon ءَ انگلینڈءِ نوک آبادیں دورءِ راجدپتر نویستگ۔ آئیءَ اے بُن گپءِ سرا زور داتگ، یورپءِ نوک آبادانی آہگءَ چہ آ جاگہءِ ڈڑ چکءُ جناورگار بوتگ اَنت ءُ وہدے یورپءَ چہ جناور آرگ بوت اَنت گڑا اے جناورانی چرگءَ چہ چی بدلی بوتگ؟ الفرڈ کروزبیءَ Alfred Crosby نبشتہ کنت کہ 900ءَ بگر داں 1900، اے دوراں یورپی بیماریانی گیش بوئگءَ چہ مرگ ءِ آماچ بوتگ اَنت۔ چہ ایشی آ نیو انگلینڈءُ نیوزی لینڈءَ وتی آبادیءِ جوڑ کنگءَ سوب مند بوت اَنت[۲۴]۔

ماربیتی راجدپترءِ جیڑہ گِشّینتاں۔ بلئے نوکیں راجدپتر ہم جیڑہاں چہ آجو نہ اِنت، ایشیءِ پجار چی اِنت؟ ایشیءِ بُنزہ کُجام اَنت ءُ کُجام بنت؟ اے چون نویسگ بہ بیت؟ چی پیم اے گیشگیوار بہ بیت؟

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے یک نوکیں کارگلے ءِ سبب ءَ مشکلاں کپتگ ءُ راجد پتر نویس اَنچیں ڈگاری ءَ مان دئیگ ءَ اَنت کہ دنیا انگت اے ڈگار ءُ کارگل ءِ شری ءَ نہ زانت۔ اَنچو کہ نوکیں پولکار درآمدیں ربیدگے ءِ بابت ءَ شریں تبے نہ دار اَنت ہمے حال نوکیں راجد پتر نویسانیگ اِنت ہم۔ آسر حال ءِ گچین ءَ گرانیں جنجالانی آماچ بنت، انچو کہ رودراتک east ءِ راجد پتر پہ روبرکت west ءِ زانتکاراں۔

راجد پتر نویس میان رودراتک middle east، چین ءُ جاپان ءِ میان ءَ ہچ تپاوت نہ گندا اَنت ءُ ایشاں یک وڑا پہم اَنت ۲۵ ے۔ اَنچو کہ جہل ءُ برزیں ٹکانی راجد پتر ءُ ایشانی ربیدگ ءِ جیڑہ ءَ ہم آ یک وڑا پہم اَنت۔

نی اگاں ہمگانی Popular ربیدگے مردمانی بابت ءَ اِنت گڑا اے پرسگ بیت کہ اے پہ کُجام مردمان اِنت؟ ایشی ءِ تہا لس مہلوک ءُ غریب ہم ہوار اَنت؟ ایشی ءِ تہا بے واندہاں جاگہ ہَست؟ اے گوشگ سک گران اِنت کہ کُجام راجمان ءَ معاش ءُ ربیدگ یکیں راہ ءَ سفر کنگ ءَ اَنت۔ گڑا اے پرسگ بیت، زانش education چی اِنت؟ الّی اِنت اے سرکاری گلاں چہ سیادی بہ دار اِیت؟ لس مہلوک بے واندہ یے؟ یا ایشاں برزیں ٹک ءِ دیم پہ دیمی ءَ یادگہ ربیدگے ءَ چہ دگہ وڑیں زانش زُرتگ؟۔

وہدے جہلیں ٹک ءِ راجد پتر کارمرز کنگ بیت گڑا مشکلانی پہمگ ءِ جہد بیت بلئے ایشی ءِ اوں لہتے جیڑہ ہَست اَنت بازیں سبقاں گوں ایشی ءِ معنا بدل بنت۔ اے بائد اِنت گمان بندگ مہ بیت کہ ہر یک انسانے ءِ (تجربہ یک رنگ اَنت۔ اے دنیا ءَ لہتے جاہاں، انچو کہ اٹلی ءَ بہ گرداں برازیل ءَ لس مہلوک ءِ راجد پتر (کساس) نیست اِنت، اے نیام ءَ اے مردمانی اگاں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر سازگ بہ بیت ایشی ءِ vanished history نیستیں راجد پتر گوْش انت۔ ہما راجمانی تبک کہ لگتمال اِنت، اے تبک ءِ تجربہ ءِ روبرکتی ملکانی تہا نوک آبادی ءِ زَدءَ اَتکگیں مردمانی تجربہ ءَ گوں یکجاہ کنگ ۲۶ بہ شریں مئیلے نہ اِنت۔اے دَرگت ءَ تجربہانی میان ءِ تپاوت نشان کنگ بنت ءُ پدا ایشانی سرا گپ ءُ حال بیت۔انچو کہ جہلیں ٹک ءَ چہ سیاسی راجد پتر ءَ کشّگ ءُ تہنا ہما مردم وت واجہی (اقتدار) ءِ دوْرءِ بوتگ اَنت، ہماہانی حیال جاگہ دئیگ بیت؟ ہندی ٹک ءِ راجد پتر ءَ گوں سیادی ظاہر کنگ بیت؟ اگاں دین ءِ راجد پتر نویسگ بیت گڑا عبادت کنوکانی حیال ءُ ایشانی راجمانی بستار ہم حیال کنگ بنت؟ اگاں طب ءِ راجد پتر نویسگ بہ بیت گڑا آئی ءِ تہا وید ءُ حکیم ہوار کنگ بنت ءُ ایشی ءَ چہ کسبی ڈاکٹر در کنگ بنت؟ ۲۷ بہ یا ناڈراہانی نیمون ءُ بیماری پٹگ ءُ گوْشگ بنت؟ اگاں اُرد یا فوج ءِ راجد پتر ءَ جہلیں ٹک ءِ تب ءَ بہ چاراِیں گڑا اے راجد پتر ہر اُرد ءِ بیت۔ پرچہ کہ جنگ ءَ ہواریں سپاہانی، یا تہنا جنگ ءِ بابت ءَ مہلوک ءِ گپ ءُ ریس پریس جاگہ دیگ بہ بنت؟ ۲۸ بہ زانش ءِ راجد پتر ءِ تہا تہنا استاد بنت یا دگہ ادیب ءُ زانتکار یا مکتب ءِ طالبانی گپاں چہ نویسگ بیت؟ ۲۹ بہ بیپار ءِ راجد پتر بیپارانی سرا نویسگ بیت یا گراکانی؟

ہمگانی ربیدگ ءِ پچارءَ چہ ہے جیڑہ ظاہر بنت کہ ربیدگ ءُ ہمگانی (ہمگانی) چون گشینگ بہ بنت؟ برزیں ٹک ءَ چہ ربیدگ ءِ پچار تنگ بیت بلئے سرجم ہم۔نوکیں راجد پتر ءِ تہا ربیدگ ءِ دراہیں شاہگانی چارگ بنت ۳۰ بہ اگاں ما ایشی ءَ شاہگانیں معناہاں گوں کارمرز بہ کنیں گڑا اے سوال پُرسگ بیت، ربیدگ ءِ تہا چی نیست؟

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مدامی زندءِ راجدپتر History of Everyday Lifeءِ پجارءِ ہم جیڑہ
ہَست کہ جرمنیءَ ایشیءَ Alltagsgeschichte گوْش انت۔ چونائیءَ مدامی زندءِ
راجدپتر ہم نوک نہ اِنت۔ 1930ءَ یک فرانسیسی شنگ کارےءَ ہمے سرحالءَ
گوں کتابی سیریزے چھاپ کتگ، ایشیءِ سرحال La via Quotidienne اَت۔
مروچاں راجدپتر نویس مدامیں راجدپترءَ ارزشت دیگءَ اَنت۔ بروڈلءِ
کتاب مادنیں دودمان Material Civilizationءَ اے بُن گپءِ ہاسیں ارزشتے
بکشاتگ ۱۳۔ یک دوْرےءَ اے بیکار گوْشگ بوتگءُ ردکنگ بوتگ
اَنت بلئے لہتے راجدپتر نویساں اے المی حیال کتءُ پہم اِت کہ اے واقعہانی
بُنجاہ اِنت۔ مروچاں عمرانیاتءُ فلسفہءَ ہم اے پہم اِتگءُ شرّیں بستارے
داتگ اِش۔ اے وڑیں عمرانیات مشل دی سرٹو Michel de Certeauءَ بہ گرداں
اِرونگ گوفمین Erving Goffmanءِ فکراں چہ پہمگ بوتگءُ فلسفہ مارکسزمءُ
پدراشناسی Phenomenologyءَ چہ زُورگ بوتگ ۳۲۔
لس مہلوکءِ تجربہ چارگ بہ بنت، اے حیال مروچاں دراہیں
راجدپتر نویسانی تہا گندگءَ کیت یا ظاہر اِنت۔ بشرشناسیءِ علم ہم مدامیں
راجدپترءَ گوں سیادی کنت۔ آہر روچی ایں زندگیءِ آدراہیں قانوناں ظاہر کنت
کہ آہاں ہاسیں ارزشت نیست۔ آ گوْش انت ربیدگءِ تہا پت، جنک،
حاکم، پیرءُ ولیاں چون بوہگ لوٹ اِیت ۳۳۔ اے بُن گپءِ گردشءَ چہ
راجدپتر نویسانی دوگل ظاہر بنت۔ لہتے وتا نوکیں راجدپتر نویس گوْش انتءُ لہتے
وتاراجمانیءُ ربیدگی راجدپتر نویس حیال کن اَنت ۳۴۔ بلئے اے راست
اِنت راجدپترءِ سرا ربیدگءِ اثر المابنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سوسیولوجسٹ نوبرٹ ایلیاس Nobert Elias گوْش اِیت ''مدام'' ءِ گالبند گیشگیوار نہ اِنت ءُ بازمان گِشّیتگ بلئے گندگ ءَ چونہ اِنت۔ اے ذاتی زندگی ءَ بہ گرداں لس مہلوک ءِ زندگی ءِ بازیں بہرانی سرا گران ءَ کپتگ ۵ ۳۵ ءِ مداہیں راجدپتر ءَ کردار ہم ہوارانت بلئے بروڈَل اے بُن گپ ءَ گوں وش نہ اِنت۔ ایشی ءِ تہا سسائی میل ہم ہست، ایشی ءِ تہا دود ءُ ربیدگ ہم ہوار بوت کن انت چیا کہ اے مردم ءِ راجمانیں زند ءَ ہاسیں کردارساز اِیت۔ بلئے لہتے دود ءُ ربیدگ ہر روچی ءِ ضد ہم گوْشگ بنت۔ چونائی ءَ میان استمانی راجدپتر نویس کُجام ہم راجمانے ءَ مدام دود ءُ ربیدگانی تہا شرچار انت۔ ایشی ءِ تہا نان ورگ ءِ ادب ءُ دگہ انچیں چیز کہ آہاں ہندی مردم دود ءُ ربیدگ حیال ہم نہ کن انت ءُ نئے ارزشت بکش انت۔

مدامی اِیں جوڑشت ءُ بدل ءِ میان ءِ سیادی ءِ پرِیس یابیان۔ چونائی ءَ اے ہر دوئیں یک وڑا گڑان انت، پرچہ مدامی everyday دائم بے وہد timeless سمابیت۔ پہ راجمانی راجدپترنویس ءَ جیڑہ راجدپتر ءِ تہا راستی ءِ چِچَو ءُ چون ءِ کساس ہست، داں حدے ءَ اے گپ گِشّینگی اِنت۔ مدامی اِیں زند ءِ گوں ٹوہیں واقعہ ءَ بزاں اصلاح ءُ آشوب ءَ گوں ہم بندکنگ انچو گڑان اِنت کہ گوْشے یک دراج مدتیں رجانے ءَ گوں وسٹرانائزیشن westranisation یا سرمایہ داریت ءِ سررُدوم ءَ گوں ہم بندکنگ۔ اے درگت ءَ ماس ویبر Max Weber ءَ روٹینائزیشن Routinization ءِ گالبند ساچ اِتگ۔ اگاں کسے پہ راجمانی راجدپترنویس ءِ سرا حیال گوْرکنت، اے نیام ءَ بوت کنت آ ہم بندی interaction ءِ یک کارریچے دار اِیت، چہ اے وڑی ءَ آ یک نیمگے ٹوہیں واقعہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بند اِیت ءُ دگہ یک نیمگے لہتے رجحان دار اِیت۔ چہ ایشی ءَ سما بیت کہ یک دستے ءَ ٹوہیں واقعہ ایر اَنت ءُ اید گہ دست ءَ مدامی زند ءِ جوڑشت ایر اِنت۔ پدا چارء ٹپاس بیت کہ ٹوہیں واقعہ چون مدامی زند ءِ تہا گون کپتگ اَنت ءُ چونیں سوب مندی یے ءَ گوں ایشانی گہگیری بوتگ، بزاں ٹوئیں واقعہ ءَ گوں مدامی زند ءِ تہا دارگ ءِ زہرشانی ءَ کئے سوبین بوتگ۔

بُنزہ ءِ جیڑہ Problems of Sources

نوکیں راجدپتر ءِ بنزہ ءُ وزم راجدپتر نویسانی واستا سک مزنیں جیڑہ یے۔ اے ساری ءَ چہ اے سوج ءَ دنت کہ وہدے راجدپتر گزشت ءِ بابت ءَ نوکیں سوالانی پُرسگ ءَ بنگیج کنت گڑا آپہ پٹ پول ءَ نوکیں معروضیت شوہاز اِیت۔ اے نیام ءَ ایشاں سرکاری کسب ءُ کاگداں ابید دگہ ہم بنزہ در گیجگی اَنت۔ لہتے راجدپتر نویس زبانی راجدپتر ءِ دامن ءَ گیپت، لہتے ازم ءُ بت تراشی ءِ نشاناں چہ وتی کار ءَ دیما بارت ءُ لہتے اعداد ءُ شمار ءِ سرا یقین کنت۔ لہتے سرکاری کسب ءُ کاگدانی اصلی بہر ءَ چہ اڑنوکی ءَ وان اِیت ءُ ہمگانی ربیدگ ءِ راجدپتر نویس ءَ آمیدگسی ریکارڈاں کارمرز کنگ، پہ نادری ءَ آمیدگس ءَ ملزم ءِ جست ءُ پرس ءَ چہ شریں بنزہ ہم دست کپ انت۔ رُستگیں راجدپتر ءِ دو نامداریں وانشت انکویژن ءِ ریکارڈ ءِ سرا منحصر اَنت۔ اے نیام ءَ لے روے لادوری Le Roy Ladurie ءِ مونٹایلّو Montaillo ءُ گینز برگ Ginzburg ءِ کتاب پنیر ءُ کرم the Cheese and the Worm الکاپیں ارزشت دار اَنت۔

بلئے دراہیں بنزہ گرانیں سوال پڑس انت۔ ہمگانی ربیدگ ءِ راجدپتر نویسانی جہد اِنت آعام زندگی ءُ ایشی ءِ کار ءُ کرداراں چہ ہما بنزہ ءُ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ریکارڈاں بہ ٹھین اَنت کہ ملزمانی زندگیءَ ہاسیں واقعہانی extraordinary event رنگءَ ظاہر بنت۔ آ اے حیال کنگءِ جہدءَ کنت کہ وہدے یک انسانے ملزم بیت، آوتی ملزم بوئگءِ بابتءَ چی جیڑایت، اے دمانءَ آ یک ہاسیں حالےءِ تہا بیت، چہ ایشیءَ آوتا یک گروہ یےءِ تہا ہم شمار نہ کنت۔ اے نیامءَ ہژدری اِنت کہ اے سطرانی میانءِ کاگد وانگ بہ بنت، ءُ اے نیامءِ پش کپتگیں کسہ زانگ بہ بنت، چونائیءَ اے زانگ یک شرّیں مئیلے بلئے اے زانگءِ جہد یک راجدپتر نویسےءِ وسیلہءَ بہ بیت۔ لادوریءُ گینز برگءَ اے جاورانی تہا سسائی اظہارءِ وانگءِ راہ گشّین اِیت۔

اے وڑیں کسبءُ کاگد دائما راست ہم نہ بنت۔ اے نیامءَ بہترتہنا اے بیت کہ ہما مردم راجمانی رنگءَ گار اَنت (انچو کہ کارکنوکیں زالبول)، ایشانی بابتءَ گپے بہ بیتءُ لیکہ ہم دارگ بہ بیت کہ ہما چیز کہ اِش کُنگءَ باز گیچال اَنت آپدا گوشدارگ بہ بنت۔ ہاموشیں بہر مرتگینانی ئیگ اِنت (الّمی اِنت کہ سرجمیں راجدپترءِ بہرے بہ بیت) ایشانی کارزانگ بہ بنت، گڑا اے یک شرّیں ارزشت داریں کارے بیتءُ ربیتی راجدپترءِ عمومیں کاراں چہ شر ترحیال بیت ۔ بلئے دائما چُش ہم نہ بیت۔ شانزدہمی کرنءَ چارلیمگن Charlemagneءِ عہدءَ سیاسی راجدپتر چوہمگانی ربیدگءَ بنز ہانی سرا ایر کنگ بوتگ ۳۶ ہ۔ راجدپتر نویساں مروچاں زبانی شاہدانی سرا ہم دلگوشی کتگ۔ ہما راجدپتر نویساں افریقہءِ راجدپترءِ بابتءَ کارکتگ آہاں زبانی شاہدانی سرا الکاپءَ حیال گوْرکتگ۔ انچو کہ جان وانسینا Jan Vansianءَ تیوگیں بیستمی کرنءِ تہا زبانی راجدپترءِ بیسہ داریءِ جارجتگ۔ ہمے وڑا پال ٹامپسن Paul

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Thompson کہ آئی ءَ ایڈوارڈین اَہدEdwardian Era ءِ تہا زندگیءِ تجربہ ٹھینتگ اَنت۔ وہدے راجدپتر نویس مردماں گوں گندءُ نند کنت گڑا شاہدانی گپاں کئے پکّا کنت؟ ۳۷۔ اے بُن گپءِ سرا انگدے آڑاوُر بوتگ اَت۔ اے گپ آدینکءَ ساپ اِنت، کسبءُ کاگد پٹ پولءِ پدءَ پکّا گوشگ بنت بلئے زبانی نئے پکّا گوشگ بنتءُ نئے کنگ بنت۔ دگہ لہتے اَنچیں سوال ہَست اَنت چہ ایشاں راجدپتر نویس غمانی دیمپان بنت اَنچو کہ، حیال کرنءِ چارکیں بہرءَ سفر کنتءُ چون ایشانی دیمءِ راہ پہ منزلءَ زُورگ بیت؟ ۳۸۔

فوٹوگرافی، نکشوی ءُ ربیدگ ہم ہمے جنجالانی تہا اَنت اَنچو اے دگہ۔ عکس چونائیءَ مادنیں ربیدگءِ تہا شاہدءُ ثبوتئیگءَ ارزشت دار اِیت۔ انوگءَ فوٹوگرافیءَ اے گپ پدر کتگ کہ کیمرہ راستیں حالاں دنت، مُدّتےءَ پد فوٹوگرافیءَ اے بُن گپ رَد کتگ اَت۔ اے گوشگ بوت، فوٹوگرافروتی کارءِ وہدءَ تہناوتی شوک، پسند، ناپسند، ستک، دودءُ ربیدگءُ تعصّباں ابید نکشویءِ ربیتاں سمائی یا بےسمائیءَ یلہ دنت۔ وکٹورین عہدءِ لہتے فوٹوگرافر ہبد ہمی 17th کرنءِ ڈچ نکشویءِ میتگی رنگءَ گوں سیادی کنت۔ اے وڑ پمیشکا بیت بزاں فوٹوگرافر دومی عہدءَ سرپد اِنت۔ اَنچو ٹامس ہرڈیThomas Hardy وتی سبزیں دڑچکےءَ ڈچ مکتبschoolءِ نام داتگ۔ چو راجدپتر نویسیءِ وڑا فوٹوگرافک عکسءِ بنزہ یا نگدءِ واستا لہتے گام کشگ بوت، بلئے اے راہءَ انگتہ ہم بازپند بُرّگی اِنت ۳۹۔ راجدپتر نویسءِ وڑا فوٹوگرافراوں راستیءَ پیش نہ کنت بلکیں آئیءِ نیابتrepresentationءَ کنت۔ نکشوی عکسءِ بابتءَ آئیوان گاسکلIvan Gaskellءِ کارحسابءَ آرگ بنت۔ بیستمی کرنءَ اے کارسک

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

جوش ءُ نوش ءَ گوں بوہگ ءَ اَت۔ اے عہد ءَ اِروِن پانوفسکا ئے Erwin Panofsky ءُ اِڑ گر ونڈ Edgar Wind گوں شکّیں مکتب skepticism ءِ برفیں ساعتاں سک بازنامدار اِت اَنت۔ اے نمونہ پہ عکس ءِ اندیمیں گیشگیواری ءَ سک بازگرژ ان اَت کہ رہبندے ءِ تہا دارگ بوت اِنت ۴۰ ؎۔

آئیکونو گرافی Iconography ءِ جیڑہ گیشتر جیڑہ دار بوت، وہدے ایدگہ راجد پتر نویساں پہ وتی جند ءِ مول مراد ءَ عکس ءِ اڑ کنگ ءِ جہد کت ءُ اے نیام ءَ پہ ثبوت ءَ دینی یا سیاسی رجحان زُورگ بوت اَنت۔ پر چہ کہ ایشانی گردش ءِ تہا دلیل سک آسان بیت کہ اگاں کسے ابریخت ڈورر Abrecht Durer ءِ وسیلہ ءَ عکسے چو ارواہ ءِ بحران ءِ چیدگ ءَ بُہ وانیت ءُ پدا یک عکسے چو بحران ءِ ہستی ءِ دلیل ءِ سورت ءَ پیش کنگ بہ بیت ۴۱ ؎۔

مادنیں ربیدگ بے شک آرکیالوجی ءِ ربیتی بہرے، بلئے ہما وہد ءَ اگاں پہ وانگ ءُ زانگ ءَ نبشتائیں ریکارڈ مہ بیت۔ البتہ اے شریں رویہ یے نہ اِنت کہ آرکیالوجی ءِ وزم چہ پیشیں راجد پتر ءِ سرا بندگ ءُ گہگیری بہ بیت۔ البتہ اے نیام ءَ آرکیالوجی ءِ گوْرا راستی ہست کہ آئی ءَ میانیں زمانگ ءِ وانشتے داشتگ اَت، نی آ میانیں زمانگ ءِ صنعتی آشوب ءُ راجد پتر ءِ بازیں عہد ءُ دورانی زانگ ءَ گوں دزگٹ اِنت ۴۲ ؎۔ بلئے مروچاں آرکیالوجی ءِ زانتکار راجد پتر ءَ چہ ساری ءِ عہداں بیان کنگ لوٹ اَنت ءُ راجد پتر ایشانی رندگیری ءَ کنت۔ راجد پتر گوں آہاں کنڈ یا گڈ نہ جنت بلکیں ڈوریتگیں جاگہانی جوڑشت ءُ ٹہشت ءِ بابت ءَ فکر الما کنت، اَنچو کہ وہدے یکتائی (انفرادیت) ءِ بندات ءُ آئی ءِ بام (عروج) ءِ بابت ءَ پٹ ءُ پول بوت کہ انوگیں دور ءَ ذاتی زندگی ءِ آئیڈیا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چون ظاہر بیت گڑا راجد پتر نویس ایشانی شاہداں ذاتی رود پتر (ڈائری) ءَ ابید ایشانی رویہ ءَ چہ ہم چیزے پہم ایت ءُ زور اِیت ۴۳ے۔

مادنیں ربیدگ ءِ کاربندگ گڑ ان نہ اِنت کہ اے ہما مفروضہاں پکا بہ کنت، آ اولی رَندءَ چہ لبزانکی ثبوتاں شوہازگ بوتگ اَنت۔ اے نیام ءَ زاناں چو بوت کنت کہ آرکیالوجی ءِ داں 1500ءِ راجد پتری ءَ عہد دگہ ہم لہتے چیز بہ شوہاز اِیت ءُ مئے کمک ءَ بہ کنت؟ سر موزیز فنلے Sir Moses Finley گوش ایت ،وہدے ہاسیں شاہد دست بہ کپ اَنت گڑا آرکیالوجی ءِ ارزشت کم بوہان بیت۔

تیوگیں صنعتی آرکیالوجی ءَ یک گچلیں پاتے ءِ تہا مان کنگ چونائی ءَ یک رِدانے ءِ آسر اِنت ۴۴ے۔ اے چیلنج پَسوے ءِ حقدار اِنت، بلئے مادنیں ربیدگ ءِ ثبوت ءِ کیلو ءِ تشخص ءِ وسیلہ ءَ پدمیانیں راجد پتر جوڑ کنگ بوتگ۔ مادنیں ربیدگ ءِ راجد پتر یک آہنیں راہ ءِ یا پڑے کہ گوستگیں لہتے سالاں چہ ایشی ءَ مردمانی دلچسپی ءَ گوں سرے داشتگ، ایشی ءِ بُنپد ءَ لبزانکی بنزہ چہ وت ساچیں راستالاں بازتر اِنت۔ اے نیام ءَ راجد پتر نویس چیزءِ گوں راجمانی زندءَ کاردارگ ءَ اَنت یا بیرگ ءَ گروہ ءِ راجمانی زندءِ سرا فکرءَ گوْر کنگ ءَ اَنت، کہ راجد پتر نویسی ءِ سرا چیزءِ کارمرزی ءَ چہ درانگاز بوتگ اَنت۔ انچو کہ ثبوت چہ بیانانی شکل ءَ آئیءَ جہان گولی ءَ چہ رستگ اَنت یا داشتنانی ایجاد inventories of possession ءَ چہ رستگ اَنت، بلئے نی ایشانی پرسیں کچ ماپی اِیں راجد پترءِ وسیلہ ءَ بہ بنت ۴۵ے۔

مروچاں راجد پتر نویساں کمیت mass ءِ وسیلہ ءَ راجد پتری عمل ءِ چارگ ءِ کاربندات کنتگ۔ اے وزم شماریات، آبادی ءِ زانتکارانی گوْرا ساری ءَ چہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کارمزبوتگ۔ بلئے 1960, 1970ءِ دہکاں اے راجدپتر دگہ ہم لہتے کارگلانی تہا
کارمزبوتگ اَنت اَنچو کہ امریکہءَ نوکیں سیاسی راجدپترءِ نبشتہ کاراں ووٹانی
حسابءُ کتاباں چہ جاورانی نیمگا چاراِتگ۴۶۔ فرانسءِ تہا نام نہادیں درچی
اِیں راجدپتر Serial History بنداتءَ قیمتانی چستءُ ایرءِ پہ ریسءُ پریسءَ،
پدا آبادکاریءِ واستا کارمزبوتگءُ مروچاں پہ دینیءُ سیکولر حیالانی ریسءُ پریسءَ
کارمزبوتگءَ اِنت۴۷۔ دگہ یک نامداریں وانشتے نام نہادیں ڈی
کرسچنائزیشن Dechristianisation اِنت۔ نوکیں فرانسءَ وتی ثبوتانی مزنیں
کساسے چہ روبرکتی رازءُ نیازءِ ایر کپتگیں اعداداں گوں ہم رنگ کُتگ۔ دگہ
یکے ایش اِنت کہ ہژدہمی کرنءَ پروونس Provence[1]ءِ سرا حیال گوْرکنگ
بوتگءُ مردمانی مَرگءِ بابتءَ بدل بوتگیں لیکہءِ کساس چہ سی ہزار وصیتانی چہ
پول اِت۔ ایشیءِ تہا نے سزاءُ جزا، عاقبتءِ حسابءُ کتاب ہَست اَت، نے
پُرسءُ فاتحہءِ رسم ہَست اَت ءُ نے مہلوکءِ مرگءِ حال ہَست اَت۴۸۔

ہَستیں دوْرءَ شماریات مروچاں کمپیوٹرءِ کمکءَ کار بندگ بوئگءَ
اَنت ءُ اے کارءَ گوں آرکائیوءِ کارمزیءَ رانکءِ راجدپترءِ واستا یک پناہ جاہ
پے بستگ۔ انچو کہ امریکن نیشنل آرکائیوءِ گوْرا مشینءِ ریڈ ایبل ڈیٹا ڈویژن
ہَست، بلئے اے نیامءَ آرکائیوسٹ کنزرویشن، پنچڈ ٹیپءِ اسٹوریجءُ مینو
اسکرپٹءِ بابتءَ سک پریشان اَنت۔ آسرءَ راجدپتر نویساں وتی سفر دیم پہ
بنداتی آرکائیواں بست۔ انچو کہ انکویژنءِ ارکائیو چو ڈیٹا بینکءَ پہ کچ ماپی اِیں
راجدپترءَ ٹوئیں کارے پیلوکنت۴۹۔

۱۔ اے میری ٹائم فرانسءِ زرباری روبرکتی دمگے کہ ایشیءِ سیمسر اٹلیءِ سک اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بلئے اعداد ءُ شمارءِ نوکیں کردارءَ وتی واستا مخالف opposite حیال ءِ مردم ہم ودی کنتگ۔ لہتے مردم ایشی ءِ خلاف ءَ ، لہتے ایشی ءِ حق ءَ دلیلاں کار بند اَنت۔ عددءُ شمار دروگ ہم بوت کن انت ءُ کسب ءُ کاگد ہم۔ عددءُ شمارءَ چہ مردم رَددیگ بنت ءُ ہمے وڑا کسب ءُ کاگداں چہ ہم۔ مشین ءِ وسیلہ ءَ ونتگیں ڈیٹاہانی تہا جذبہ ظاہر نہ بنت، اگاں کاگداوں حرابیں ءُ بے وڑیں ہتے writting ءَ بہ بنت چہ ایشی ءَ ہم جذبہ گمسار بوت کن انت۔ نی مابائد اِیں یک اَنچیں راہ یے بہ شوہازاِیں کہ دوئیں کارمرز بہ بنت۔

اے لبزانی کارمرز کنگ ءِ واستا نوکیں حکمت عملی المی اِنت۔ اے لبزژین موبی لان ءَ ہبدہی کرن ءِ گڈسرءَ کارمرز کنتگ۔ ایشی ءَ وتی ہم سریں راجدپترنویساں گوں جوڑ کتگیں چار کالب ءُ معاہدہ بنزہ ءِ واستا کارمرز کتگ اَنت ۵۰ ے۔ بلئے سوال اش اِنت، آ کئے اِنت پہ موبی لان ءِ وڑا بوہگ ءَ تیار اِنت یا آئی ءِ وڑا کارکنگ ءَ تیار اِنت۔

گیشگیواری ءِ جیڑہ Problems of Explanation

راجدپترنویساں نوکیں راجدپتر ءِ پہمگ ءِ واستا محکمیں رہبند درکار اِنت ءُ رہبند ایشانی عمل ءَ گیشتر بہ کنت۔ راجمانی ربیدگ ءُ راجمانی تب چو سیاسی واقعہ ئیگ ءَ پریس نہ بنت، پہ ایشی ءَ یک دگہ جوڑشتی گیشگیواری یے درکار اِنت۔ البتہ اے چیزایشاں دوست بیت یا نہ بیت بلئے راجدپترنویس وتی جُستاں ہمے چیزاں گوں کارے بہ دار اِیت کہ سوسیولوجی ءِ راجمانی سائنس ءِ تہا ارزشت دار اَنت۔ آ کئے اِنت کہ راجدپترءِ تہا ہَستیں یا اصل نفر اِنت، آ یک مردمے یا گروپے؟ ءُ اے سوب مندی ءَ گوں راجمانی، سیاسی یا ربیدگی جوڑشت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِ پرداتگیں زورءِ گھگیری ءَ کت کن اَنت؟ اے جوڑشت عملءِ آزاتیءِ تہا تہنا قید بوت کن اَنت ایشانی گوٗرا اِنچو سکت ہَست کہ پہ نفرےءِ بستارءَ گچینے جوڑ کن انت؟۵۱ے۔

1950ءُ 60ءِ دہکاں معاشیءُ راجمانی راجدپترنویس راجدپترءِ گیشگیوارء یک بستگیں ماڈلےءَ گوں دلگوش اِت اَنت۔ اے نیامءَ ایشاں معاشی، جیوگرافیکلءُ آبادیءِ جنزاں بنداتی ارزشت دات ءُ پہ معاشی کارانی رِدءَ کارل مارکسءِ لیکہ، پہ جیوگرافیکل کارانی درگتءَ بروڈلءِ لیکہءُ پہ آبادیءَ کارانی درگتءَ مالتھوسئن ماڈل Malthusian Mode پہمگءُ زُورگ بوت۔ اے درگتءَ مروچاں گیوانی لیوی Giovanni Levi مائیکرو ہسٹریءِ سوجءَ دنت۔ بلئے چہ ایشاں شرتریں ماڈل ہما گوٗشگ بیت کہ یک عام انسانےءِ گچین ءِ آزاتیءَ بیان کنت۔لس مہلوک آجو اِنت، اے مروچاں ارزشتی ماڈل اِنت۔ چیا کہ لس مہلوک وتی واہشءَ سُر پُر کنت، عمل کنت، گپءُ تڑان کنتءُ پہ سیتءَ محکمیں دودءُ ربیدگاں چہ انکارکت کنت چہ ایشیءَ آوتی سیتاںءُ وتی سلامتیءِ واستا جاورانی دیمپانیءَ کنت۔

راجدپترنویسیءِ شاہگانیءَ سیاسی راجدپترءِ گیشگیواری ہم بدل کتگ۔ مروچاں سیاسی واقعہ ہم گوٗشگ بوئگءَ اَنت۔ وہدے راجدپتر پہ جُہلیں ٹکءَ چارگ بوت چہ ایشیءَ پد سیاسی واقعہانی ارزشت ہم بدل بوت اَنت۔ اگاں اے نیامءَ راجدپترنویس فرانسءِ آشوبءِ وانشتے بہ دار اَنت کہ ایشیءِ رُستگیں دروشمءَ بہ چار اَنتءُ اے وڑیءَ جُہلءَ چہ اتکگیں راجدپترءَ بہ ٹپاس اَنت، گڑا ایشانی نگاہ چہ آ راجدپترنویساں چٹ جتا بیت کہ واقعہءِ باپُشتءِ رہشونی کرد، آہانی کردءُ پد

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کردءَ ارزشت بکش انت۔ بلئے مروچاں اے راجد پتر نویساں اے گپ مَن اِتگ کہ ایشاں راجد پترءِ سطرانی تہا بازیں دڑوگ ساز اِتگ۔ اَنچو کہ نام نہادیں سائیکو ہسٹورئن کہ اے گیشتر امریکی اَنت، ایشاں دائما جہد کتگ کہ سگمنڈ فرائڈءِ لیکہءَ راجد پترءِ سرا پیامد بہ کن اَنت ءُ اے راجد پترءِ یک نفسیاتی عملے بہ بیت۔

سائیکو راجد پتر سگمنڈ فرائڈءِ لیکہءَ چہ امریکی راجد پتر نویسانی گروپےءَ آورتگ ءُ واقعہانی ریس ءُ پریسءَ نوکیں رنگے بکشاتگ۔ ایرک ایرکسن Eric Erikson ہمے گروپءِ راجد پتر نویسے۔ ایشیءَ پچارءِ جیڑہءِ سرا پٹ پولءِ نوکیں در پچ کتگ اَنت۔ سائیکو راجد پترءِ سرا اے جار پِراَت کہ اے راجد پترءَ تنک کنگءَ اِنت چیا کہ مردمءِ شخصیتءَ کم کنگءَ اِنت ۵۲ ے۔

راجد پترءِ گیشگیواریءِ واستا ماہٹلر Hitlerءِ مثالءَ بہ زُوریں، شرتر اِنت۔ چونائیءَ ایچ آرٹریور، روپر H R Trevor Roperءُ اے جی پی ٹیلر A J P Taylorءَ ہٹلرءِ بابتءَ تران کتگ ءُ اے سوال دیما آورتگ کہ ہٹلرءِ انوگیں باندات ءِ مراساچی اَنت؟ ربیتی ماڈلءِ دامنءَ چہ اے ہچ پیم در کنگ بوتگ کہ آئیءِ تہا مردمءِ سمائی ارادہ یا سمائی مراسا چارگ بوتگ اَنت۔ بلئے نی گپ ربیتی ماڈلءِ دامن چہ دراتکگ ءُ شاہگانیں رنگےءَ بوہگءَ اِنت۔ اَنچو کہ راجد پتر نویس روبرٹ ویٹ Robert Waite گوش ایت کہ ہٹلرءِ مراسا بے سمائی ءُ نفسیاتی اڑءُ جنجالانی سببءَ بوتگ اَنت۔ ایشیءِ دلیلءَ آ ہٹلرءِ بازیں جنسی واہش، آئیءِ ماتءِ مرگءِ غم ءُ ہمے وڑا دگہ جنجالاں چہ بستگ ۵۳ ے۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر نویسانی یک گروپے ارادیت Intentionalism ءِ تصورءَ رَد کنت۔ جوڑشتی راجد پتر نویس Structural Historian اے بُن گپ ءِ سرا دلگوش اَنت کہ ہٹلر سیمی ریپبلک Third Republic ءِ پُشت ءَ چارگ بہ بیت کہ ہٹلر ءِ کش ءُ گوْرا بوتگ اَنت؟ سرکاری بندءُ بست چارگ بہ بیت ءُ اے ہم چارگ بہ بیت فیصلہ چونیں ءُ کُجام وہدءَ کنگ بوتگ اَنت؟ ایشانی تہا کئے ءُ کئے ہوار بوتگ؟ ءُ نازی ازم ءِ سیاسی جنز چارگ بہ بیت ۵۴ ے۔ راجد پتر نویسانی دگہ یک گروپے جوڑشتی ءُ سائیکو راجد پتر دوئیناں ہوار کنت ءُ راجد پتر ءَ گیش گیوار کنگ لوٹ اِیت، آ کُجام سبب بوتگ اَنت مردماں ہٹلر ءِ شخصیت سک دوست بوتگ ءُ ایشی ءِ آتراپ ءَ اوشتا تگ اَنت، ایشی ءِ لوٹوک بوتگ اَنت ۵۵ ے؟

بلئے ہٹلر ءِ دلکش ءُ سرآسیمگی confusion باوست ءِ چی بوت؟ ایشی ءِ حال ہما بوت اے دگہ راجد پتری باوست فراموش کنگ بوت اَنت۔ بلئے نوکیں راجد پتر ءَ گیشگیو اری ءِ ربیتی وزم پڑ وشت۔ ربیتی وزم ءُ پڑ وش ءَ اے سوال ظاہر کت کہ ایشی ءِ جاگہ ءَ کئے دار اِیت؟ یا ہماوڑا راجد پتری باوست بوہان بنت۔

اگاں راجد پتر ءِ نوکیں گیشگیواری ءَ دراہیں تپاک بوتّین اَنت گڑا سائیکو راجد پتر ءَ پہ گیش گیواری ءَ ہاسیں کارے کنتگ اَت۔ راجد پتری عمل ءِ تہا مردم یاٹک ءِ چی سمائی ءُ بے سمائی ارادہ بنت؟ اے دڑاہ سائیکو راجد پتر ءَ گشینتگ اِت اَنت۔ چونائی ءَ مروچاں سائیکو راجد پتر دیمروی کنان اِنت۔ مروچاں واہش، زہر، ترس، گناہ ءِ مارشت، دوتل ءُ دوپوستی، محبت، غرور، سلامتی ءُ دگہ ہم بازیں مارشت ءُ جذبہانی بابت ءَ کتاب نویسگ بوہگ ءَ اِنت ۵۶ ے۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چہ ماساری ءِ مردماں سالاں پیش ہم مئے وڑا فکر کتگ، آہانی مارشت ہم مئے وڑا بوتگ اَنت۔ اے پیم ءَ گزشت ءُ حال ہر دوئیں یک وڑا گندگ ءَ کاینت ءُ ایشانی پہمگ گران اِنت۔ اے سائیکو راجدپتر ءِ مزنیں جیڑہ اِنت۔ اے وہدءَ راجدپتر نویس جنجالاں کپ ایت اگاں آبازیں دَوْرءِ راجمانی رویہ آں یک وڑا بہ چار اِیت گڑا ایشی ءِ تہا ظاہری بہر پدر بیت اگاں آ ہر دَوْرءَ مردم ءُ ٹک ءَ راجمان ءُ ربیدگانی تہا بہ چار اِیت گڑا آہانی کردار ءُ عمل ءِ آجوئی ءَ ہما زمانگ قید کنت۔

چرے حال ءَ درآ ہگ ءِ واستا پیر بورڈیو Pierre Bourdieu ءَ یک راہ یے شوہاز اِتگ۔ آ گوش اِیت، یک گروپے ءَ آئی ءِ ہاسیں چاگرد ءَ بچارءُ آئی ءِ آتراپ ءَ ہما چیلنج بوتگ اَنت آہاں ایشانی آسودگی ءِ توجیل چی داتگ، ایشی ءِ تہا گروپ ءِ آجوئی ءِ ریس ءُ پرّیس بوت کنت ۵۷ ۔

چونائی ءَ مشکل باز اَنت بلئے نوکیں راجدپتر نویساں ربیتی راجدپتر ءِ نگداری ءَ چہ مردم ءُ گروپ ءِ واستا وانگ ءُ زانگ ءِ نوکیں درچ کتگ اَنت ۵۸ ۔ ءُ ایشاں طبعی چاگرد، ایشی ءِ بنزہ ہوار نہ کتگ اَنت ءُ نی الّمی اِنت ایشانی سرا دلگوشی بہ بیت۔

ہمنہشتی ءِ جیڑہ Problems of Synthesis

راجدپتر نویسانی دامن پرّاہ بوہان اِنت، چہ ایشی ءَ راجدپتر ءِ دگہ علماں گوں سیادی بوتگ۔ اے رویہ یک وشیں رویہ یے بلئے بائد اِنت اے بے حال کنگ مہ بیت چیا کہ ایشی ءَ اوں قیمتے ہَست۔ مروچاں راجدپتر بازیں ٹکرانی تہا اِنت، ساری ءَ اِنچو نہ بوتگ اَنت۔ مروچاں راجدپتر بازیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زباناں گوں گپ ءَ اِنت بلئے ہر کس وتی کارگل ءِ زبان ءَ گوں ہمگرنچ اِنت ہمیشکا آہانی واستا اے المی اِنت آدومی ءَ گوں گپ بہ کن اَنت۔ بلکیں ما، لاچار اِیں اے رنگ ءِ حال ءَ برداش بہ کنیں؟ اے امیت ہَست ما وت ما وتا ہمگرنچ بہ بئیں؟

اے دڑ چی ءَ پسو دئیگ گران اِنت۔ بلئے اے دو جتائیں ءُ ضدیں بنگپ بیان بوت کن انت۔ اَنچو کہ راجدپتر ءِ علم ءِ بہر بوئگ المی اَت۔ راجدپتر ءِ سیمسر ءَ ابید دگہ ہم علم گوں ایشی ءَ دلگوش بوتگ اَنت، اَنچو کہ صنعت راجمان ءِ تہا وڑ وڑیں رنگانی تہا بہر اِنت۔ اے وڑیں بہر راجدپتر ءِ نپ گوشگ بنت چیا کہ ایشی ءَ انسانی تب ءِ پہمگ ءِ واستا علم ءِ دگہ نوکیں راہ شوہاز اِتگ ءُ ایشی ءَ الکاپیں علمے جوڑ کنگ ءِ واستا پٹ پول گرّ ان ءُ محکم کتگ۔

اگاں نپ رس اِیت بزاں قیمت اوں دیگی اِنت بلئے ما اے دانشوری ءِ قیمت ءَ کم بہ کنیں۔ علم ءُ ایشی ءِ شاہانی میان ءَ سیادی المی اِنت، ماراا ے بُنگپ پراموش کنگی نہ اِنت۔ راجدپتر ءِ علم اگاں دگہ علماں گوں ہمگرنچ نہ اِنت بلئے ایشانی میان ءَ سیادی ہَست۔

وہدے جوڑشتی راجدپتر بندات بوت گڑا واقعہانی راجدپتر پکّا شموشگ بوت، اے گپ یک گرّ ان تہیں راستی یے۔ ہمے وڑا سیاسی راجدپتر اوں راجمانی راجدپتر ءِ دیما بے ارزشت بوت ءُ ربیتی سیاسی راجدپترنویسانی خلاف ءَ تعصبیں مئیل ظاہر بوت۔ زالبولانی ءُ ہمگانی ربیدگ راجدپتر ءَ اَنچو آجوئیں کارگل ءِ وڑا زُرتگ اِت اَنت گوشے اے چہ لس مہلوک ءُ راجمان ءِ ربیدگاں جتا اَنت۔ مدائیں راجدپتر چونائی ءَ ہمے راجدپترنویسی ءِ پدکرد اِنت ءُ ایشی ءِ تہا راجمانی رویہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

شاہگانیں رنگے ءَ وانگ بنت۔ چہ ایشی ءَ انسان ءِ مارشت ہم دیما کاینت۔

اے حال ءَ اے پدکرد ءِ خلاف ءَ ہم پدکردے ہَست ۔ بزاں انچیں بنجاہ یے شوہازگ بہ بیت اُود ءَ دراہیں یکجاہ بہ بنت۔ گڑا ظاہر بیت کہ ہمگانی ربیدگ ءِ راجدپترنویس جہلیں ءُ بُرزیں ٹک ءِ ربیدگانی میان ءِ سیادی ءِ سرا الکاپیں رنگے ءَ ریس ءُ پریس کنگ ءَ اَنت ۵۹ ۔زالبول راجدپترنویس جنسی تپاوت ءُ ایشانی سیادی ءَ پہمگ ءَ اَنت ءُ زالبول ءُ مردین آدم دوئینانی راجدپتر ءَ ٹہینگ ءَ اَنت ٦۰ ۔ایشانی میان ءَ واقعہ ءُ جوڑشت ایشانی سیادی ءِ تہا جاگہ کنگ ءَ اِنت۔

سیاسی بے سیاسی راجدپترنویسانی میان ءَ یک ہاسیں رنگے ءَ سیادی دران اِنت۔ جی ایم ٹریولن G M Trevelin گوْش ایت، راجمانی راجدپتر سیاسی راجدپتر ءِ گاریں بہرے۔ بلئے اے حیال مروچاں رَد کنگ بوتگ۔ مروچاں سیاسی راجدپتر ءِ تہا راجمانی، ءُ راجمان ءِ تہا سیاسی المان کارآمد بنت بلکیں کارگرگ بوئگ ءَ اَنت ءُ سیاسی راجدپترنویساں اوں وتی راہ شاہگان کتگ ۔ مروچاں آ برزیں ٹک ءِ راجدپترنویس نہ اَنت بلکیں مروچاں آگچین کاری ءَ ایشی ءِ راجمانی ءُ جیوگرافی رنگاں اوں چارگ ءَ اَنت ءُ ہلکانی village جمہوریت ءَ اوں پراموش نہ اَنت ٦١ ۔آسیاسی ربیدگ ءَ ہم ریس ءُ پریس کنگ ءَ اَنت۔ سیاست مدامی ءَ بہر اِنت بلئے اے ہر ہَند ءَ جتا جتا اِنت۔ راجدپترنویس اے مفروضہ ءَ گوں سفر کنان اِنت۔ مروچاں راجمان ءُ ربیدگ اے وڑ پہمگ بوئگ ءَ اَنت کہ ادا فیصلہ اوں بنت، پمیشکا کہول ءِ سیاست ءُ زبان ءِ سیاست پہ راجدپترنویساں نوکیں سرحال جوڑ بوئگ ءَ اَنت ٦٢ ۔امریکی راجدپترنویس مائیکل کامن Michael

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Kammen گوْش ایت بشرشناسی ءِتہار بیدگ ہما کارگل اِنت کہ راجد پترءِ دراہیں بنگپ آں یک بنجاہی ءَ کار اِیت ءُ یک جاہ کنت ۶۳ ے۔

بر ڈول ہما سرجمیں راجد پترءِ حق بوتگ ، ما چہ ایشی ءَ انگتہ سک باز دُوراوشتاتگیں، یقین اِنت کہ اے حیال پہ مارا راست نہ بیت کہ بروڈلءِ مراسا ءُ مقصدءَ الکاپ پیلو بہ کنیں ، بلئے گمان اِنت کہ اے مراساءِ نیمگا لہتے گام دیما شُت کنیں۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رُستگیں راجد پتر ا

History from Below

واٹرلو جنگ 18 جون 1815ءَ بیلجیم ءِ کلگے ءِ نزیک ءَ بوتگ ءُ اے جنگ ءَ ٹوئیں راجد پترے ہم ساز اِتگ۔ اے جنگ ءَ انگریز جنرل ویلنگٹن ءَ پروشیاءِ جنرل بلوشر ءِ کمک ءَ چہ فرانس ءِ بادشاہ نپولین ءَ باج بُرتگ ءُ راجد پتر ءَ نوکیں درے بندات کتگ۔ اے درءَ یورپ ءِ باندات وتی دلگوشی ءِ سحر ءَ زُرتگ۔ جنگ ءَ پد انگریز فوجی ولیم ویلرءَ وتی لوگ بانک ءَ نمدی یے نویس اِتگ:

"سے 3 روچ ءَ پد جنگ ہلاس بوتگ، من اے نیام ءَ سلامت بوتگ اَنت۔ ہرچی من اے جنگ ءَ دیستگ آہاں پہ الکاپ ءَ ترا گوشگ لوٹاں۔ 18 جون ءِ سہب ءَ گوات ءِ ژِپ ژِپ ءَ کَشگ ءُ ہور ءِ گوارگ ءَ موسم باز سرد اَت۔ ہورءَ منا مسینتگ اَت ءُ سردی ءِ سبب ءَ بدن گوشے واب اَت۔ گوستگیں سال ءَ وہدے من لوگ ءَ اِت اَنت گڑا پہ اے سردی ءِ پڑ وش دئیگ ءَ تمباک کَش اِتگ ءُ دمے بالا کتگ ءُ تو منا ہکل کتگ بلئے پہ ستک گوشاں اگاں

ا۔ اے نبشتانک جم شارپ ءِ ءِیگ اِنت کہ من ڈاکٹر مبارک علی ءَ چہ اردوءَ زُرتگ ءُ رجانک کُتگ۔ نبشتہ کار

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے روچی (جنگ ءِ روچ) منی گوࣈرا تمباک مہ بوت
اِنت بزاں منی زندگ بوئگ دڑوگے اَت(۱)۔

ایشی ءَ پدو یلروتی جنین ءَ واٹرلو جنگ ءِ حالاں دنت ءُ نۆیس اِیت:

فرانسی توپ خانہ ءِ بم گوࣈاری، آئی ءِ رجمنٹ ءِ اُرُشاں چہ
دژمن ءِ فوج ءِ مزنیں بہرے تباہ بوتگ۔ ماں یوگونٹ ءِ
حویلی ءَ انگلستانی فوج ءِ جونانی امبار بوتگ، مرتگیں فرانسیسی
فوج ءِ کیسگ ءَ چہ زردُزی بوتگ اَنت۔

راجد پتر اے جنگ ءَ ویلنگٹن ءِ باج بری ءِ نام ءَ آشکار کنت۔ اگاں شرّیں وڑے ءَ بہ چارئے اے جنگ ءِ بنداتی باج بر، ولیم ءُ آئی ءِ وڑیں دگہ فوجی اَنت۔ گوࣈستگیں دودھکاں چہ راجد پترنویس گزشت ءَ ہمے رنگ ءَ چارگ ءُ ٹپاسگ ءَ اَنت۔ آہانی حیال اِنت راجد پتری واقعہانی بیان کنگ ءِ نیام ءَ راجد پتر ءِ بنداتی واقعہ ڈالچار کنگ مہ بنت۔ چونائی ءَ راستی ہمے بنداتی واقعہانی اندر ءَ چیر اِنت۔ آہانی حیال اِنت راجد پتر لس مہلوک ءِ تناظر ءَ گوں چارگ ءُ ٹپاسگ بہ بیت۔ چیا کہ اے کسانیں فوجی جنرل ءُ کرنلاں چہ گیشتر جنگ ءَ بہر زُوراَنت۔

انگتہ راجد پتر ٹوئیں مردمانی کرداں گوں سینگارگ بوتگ۔ چونائی ءَ نوزدہمی کرن ءَ چہ راجد پتر معاشی ءُ راجمانی دروشم ءَ ہم ظاہر بوہان بوت بلئے اے ہم برزیں ٹک ءِ کسّہاں چہ آجو نہ بوتگ اَنت۔ راجد پترنویسی ءِ اے دژچ ءَ چہ بازیں راجد پترنویس گوࣈشے دل رنج بوتگ اَنت۔ لس مہلوک ءِ پلہ مرزی ءِ اظہار 1936ءَ برٹالٹ بریخت Bertolt Brecht ءِ یک لچہ یے ءَ چہ بوتگ۔ آلچہ ءِ نام اَت ''دہکان ءِ راجد پتر ءَ چہ پرس اِتگیں سوالے''۔ اے لچہ پہ ''برز ءَ چہ آوࣈکیں''

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بُنگپ داریں نبشتانکاں چیلنجے حیال بوت (۲)۔ بلئے راجد پتر نویسی ءِ اے بنگپ ایڈورڈ پی ٹامپسن Edward P Thompson ءِ نبشتانک ''رُستگیں راجد پتر'' ءِ شنگ بوئگ ءَ پدنامدار بوت کہ اے 1966 ءَ ٹائمز لٹریری سپلیمنٹ ءَ شنگ بوتگ (۳)۔ ءُ اے لیکہ ءِ پہمگ ءَ راجد پتر نویساں دیر نہ کت۔ 1985 ءَ یک کتابے ''جہل ءَ چہ رُستگیں راجد پتر'' شنگ بوت (۴)۔ 1989 ءَ یک دگہ کتابے ہمے نام ءَ شنگ بوتگ۔ اے کتاب ءَ انگلستان ءِ خانہ جنگی ءِ بابت ءَ ہم درے Chapter مان اَت۔ اے در ءَ لس مہلوک ءِ کرد ظاہر کنگ بوتگ۔ چونائی ءَ اے در ءِ ہواری ءَ اے بنگپ ءَ گوشے پلہ مرزاِیں ساہ یے بکشات (۵)۔ اے وڑی ءَ گوشتگیں دو دہکانی تہاراجد پتر ءِ ہمے لیکہ رُدان بوت کہ واٹرلو ءِ بابت ءَ ویلر ءَ گوشتگ اَت۔

اے نوکیں بُنگپ ءِ پہمگ ءَ، راجد پتر نویساں وتا ساعتے ہم مہتل نہ داشت چیا کہ اے بُنگپ ءَ چہ راجد پتر ءِ دامن شاہگان بوت، پہ پٹ ءُ پول ءَ نوکیں کشک بندات بوت اَنت ءُ راجد پتر نویساں راجد پتر ءِ سینگارگ ءُ راجد پتر ءِ ڈالچاری ءِ کسہ ءِ ہلاس کنگ ءِ موہ رس اِت۔ بلئے انگلستان ءَ بکچہ وانی راجد پتر (نصابی تاریخ) انگتہ ہم کوہنیں پیکر ءَ دیوان اِنت ءُ لس مہلوک انگتہ ہم ایشانی گوراساڑی نہ اِنت (۶)۔ ایشی ءِ بابت ءَ ایڈورڈ ٹامپسن وتی کتاب ''انگلستان ءِ راجد پتر'' ءِ تہا گوش ایت:

> ''منی واہگ اِنت، غریب ہنرمند، دست کار ءُ لوڈیگاں بے شرپی ءُ بے عزتی ءِ زندان ءَ چہ آجوبہ کناں۔ کرنے بیت راجد پتر ءَ اے پدریچ بے عزّتی ءُ ذلت ءَ گوں نامینتگ اَنت۔ بلّے آہانی ازم ءِ ربیت گپچالاں کپتگ،

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بلّے آپد مَنتگیں جاورانی دیمپان اَنت ۔ بلّے مردماں پہ
آہاں ساچشتی لیکہ پہ وتا داشتگ۔ بلّے مردم آہانی سرکشی ءَ
بےعقلی لیک اَنت۔ بلئے ما بے حال اِیں (۷)۔ آہانی
سرا آشوب ءُ بژانزگی ءِ دوْرگوْستگ ءُ اے درگت ءَ آہانی
لیکہ ءِ سرپدی پہ ماالمی اِنت''۔

ٹامپسن ءِ اے نبشتانک ءَ چہ گُمان بیت آئی ءَ گزشت ءِ مردمانی مدامی ءِ جیڑہ پدر کتگ اَنت بلکیں لس مہلوک چون راجد پتر ءَ جاہ دئیگ بیت۔ اے نبشتانک ءَ ماراا اے سماداتگ۔ اے نوکیں بنگپ ءِ وسیلہ ءَ راجد پترنویس وتی دوْر ءِ جاور ءُ تجربہاں چہ گزشت ءِ جیڑہانی توجیل ءِ جہد کت کنت۔

اے نبشتانک ءِ تہا ہمے بنگپ ءِ سرا شنگ بوتگیں کتابانی ریس ءُ پریس ءِ جہد بیت۔ پہ اے کار ءَ دوجتائیں مشکلانی دیمپانی اَلما کنگی اِنت۔ اولی جیڑہ اے بنگپ ءِ رنگارنگی اِنت بزاں اے بنگپ اندر ءَ شنگ اِتگ۔ ایشی ءِ تہا پائے ریبنیز ءِ شپا موادی زند ءَ بگر، داں صنعتی لیکہ، دڑاہ جاہ کن اَنت ءُ اے دڑائیں لیکہ جتا کنگی اَنت۔ چونائی ءَ راجد پتر ءِ اے رنگ ءَ وانگ ءُ ایشی ءِ پٹ ءُ پول گوْشے عجبیں رنگے۔ چونائی ءَ مارا گزشت ءِ مان گشگی ءِ بابت ءَ ہم سمابہ بیت ءُ پہ ایشی ءَ شاہگانیں نگاہ یے درکار اِنت؛ بزاں اول سرا ما اے بزانیں کہ جہل ءَ چہ گزشت ءِ چارگ ءِ عمل ءِ چنچو مان گشیتگ بلئے پہ اے مان گشگ ءِ بابت ءَ ہم مارا مزنیں نگاہ یے درکار اِیں۔ لس مہلوک ءِ تجربہاں گوں راجد پتر ءِ سینگارگ پہ نوکیں راجد پتر ءَ وشیں عملے بلئے اے بنگپ ءِ رد ءَ قلم ءِ روادئیگ ارزان نہ اِنت۔ ایشی ءِ تہا اولی جیڑہ گواہ ءُ شاہدئیگ اِنت ءُ اے ہر تجربہ ءِ بُن پدی ربالکارا اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشی ءِ درور، ای پی ٹامپسن ءِ کتاب اِنت۔ اے کتاب پہ انگلستان ءِ ورکنگ کلاس ءِ جوڑشت ءَ نویسگ بوتگ۔ اے کتاب نگدکاراں وتی دنتاناں کت ءُ ایراد ءِ زدءَ داشت بلئے اے دڑاہیں جیڑہانی یک کرّ اے کتاب پہ راجد پتری گواہی ءَ الکاپیں وڑے ءَ ٹھینگ بوتگ۔ بلئے ٹامپسن ءَ چہ ساری ءِ راجد پتر نویس پہ لس مہلوک ءِ راجد پتر ءِ نویسگ ءِ وہدءَ گڑ انیں جنجالانی زدءَ بوتگ اَنت چیا کہ آہاں گوْرا لس مہلوک ءِ بابت ءَ الکاپیں وڑے ءَ نے neither زانت بوتگ نے nor مواد۔ چیا کہ ہژدہمی کرن ءَ ساری وت نبشت، رود پترانی کساس سک کم بوتگ۔ البتہ اے بنگپ ءِ دومی جیڑہ اے راجد پتر ءِ بنداتی ءُ پچار definition ءِ بندگ اِنت۔

اے سیمسر ءُ حدءَ ہستیں راجد پتر نویساں بنداتی (ابتدائی) نوکیں یورپ ءِ راجد پتر نویس اِتگ ءُ اے گپ شنگ کنگ ءِ جہد کتگ کہ راجمان ءِ کُجام ٹکانی (طبقہ) ہمگانی کلچر چہ جہل ءَ دراتگ بلئے ہمگانی کلچر ءِ واستا اے گپ جہہ جنت گزشت ءَ کُجام کلچر ہمگانی گوْشگ بوتگ؟ (۸)۔ چیا کہ نوکیں دوْرءَ بگرداں شانزدہمی کرن ءَ راجمان ءِ تہا لس مہلوک جتا جتائیں ٹکانی تہا بہر ءُ بانگ بوتگ اَنت۔ ہمیشکا اے درگت ءَ اے سوال جہہ جنت، آ ٹکی راجمان ءَ ما راجد پتری ردءَ ''رستگیں راجد پتر'' ءِ گالبندءَ کُجام معناہاں گوْں کارمرز کنیں (۹)۔

راست اِنت کہ اے لیکہ ءِ بُن پدءَ راجد پتر ءِ نویسگ پہ ماالمی اِنت کہ ارزشت دار اِیت، بلئے اے درگت ءَ ہمے جیڑہ کہ دیما اتگ اَنت، اے جیڑہانی کساس چہ اے راجد پتر نویسانی نبشتانکاں چہ بیت کہ ہما راجد پتر نویساں مارکسی ربیت ءُ برطانوی لیبر ءِ راجد پتر ءِ لیکہ راجد پتری ردءَ چار ءُ ٹپاس کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشانی نبشتانکاں چہ ہستیں جیڑہانی کساس بیت۔ مارکسی راجدپترنویسانی راجدپتر نویسی ءَ چہ کس ءَ نئے گلگ ہست نئے زنگ۔ اے درگت ءَ دائما ہمے گوشگ بیت ہما راجدپترنویس ءَ راجدپتر جہل ءَ چہ کچ ءُ کیل (جائزہ) کتگ آہانی سرا مارکسی لیکہ ءِ اثر ہست (۱۰)۔ بلئے چونائی ءَ اے وڑیں دعویٰ بیرگ ءَ راست نہ اَنت، ءُ اے گپ ءِ مراد آئی ءِ ایر جنگ نہ اِنت۔ چونائی ءَ مارکسی راجدپتر نویساں راجمانی تہرانی ہما وہدءَ نشان کنگ بنا کتگ وہدے آہاں شَریں ارزشتے دئیگ بوتگ۔ ہما سیاسی ءُ معاشی جنز ءُ زڑمبشاں لس مہلوک ءَ بہر زُرتگ ءُ راجدپتر ءِ سرا اثر کتگ مارکسسٹ راجدپترنویساں ہمے سیاسی ءُ معاشی جنز دیما آؤرتگ اَنت۔ اے درگت ءَ اگاں ٹامپسن ءِ 1966ءَ نویستگیں نبشتا موادی کچ ءُ کیل بہ بیت گڑا آئی ءِ کاررُستگیں راجدپتر ءِ بندات ءُ بنگیج حیال بیت۔ اے وڑیں سنچ ءُ حیال ایرک ہوبس باؤم ءَ وتی نبشتانکے ءِ تہا بیان کتگ اَنت۔ ایشی ءِ ردءَ ''گراس روٹس ہسٹری'' ءِ تصور یا آئیڈیا 1789ءَ چہ ساری ئیگ اِنت۔ لس مہلوک ءِ راجدپتر ہژدہی کرن ءَ لس مہلوک ءِ جنزاں چہ بنگیج بوت۔ مارکسی راجدپترنویس یا ایشاں چہ اثرمندیں راجدپترنویس ہما وہدءَ گراس روٹس ہسٹری ءِ نیمگا دلگوش بوت اَنت وہدے یورپ ءَ پوریاگرانی جنزاں پاداتک اَنت ءُ راجمانی راجدپترنویساں اے لیکہ ءَ گوں وتا حدے ءَ داشت (۱۱)۔

اے وڑیں محدود بوہگ ءِ دوروے رچرڈ ہوگارٹ R Hogart ءِ کتاب ''انگلستان ءَ ورکنگ کلاس ءِ زوالی'' اِنت۔ اے کتاب 1957ءَ شنگ بوتگ۔ رچرڈ ورکنگ کلاس ءِ راجدپتر ءَ بیان کنان ءَ وانوکاں چیلنج دنت کہ پوریاگر ءِ جنز ءِ بابت ءَ جلدی ءُ دمانا پہ وت آسرمہ کش ئے۔ آوتی پٹ ءُ پول ءَ پدا پہ پوریاگرجنز ءِ راجدپتر ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بابتءَ گوْش ایت کہ پوریا گرانی بابتءَ بازیں جاگہاں راستی گمسار کنگ بوتگ ءُ آہانی اصل زندءُ اصل جنزءِ جیڑہ گوْشتے ڈالچار کنگ بوتگ (۱۲)۔

ٹامپسن ءَ1966 ءَ اے گپ نشان کتگ اَت کہ لیبرءِ راجد پترءِ بابتءَ قلمکاراں ادارہ، رہشونءُ آہانی لیکہاں بازارزشت بکشات۔ آ گوْش ایت اے وڑا راجد پترءَ نویسگ ءَ چہ لیبرءِ راجد پتروتی ہم آہنگیءُ ہمسنگیءَ گار کنت ءُ جتا جتائیں رنگاں گوں بہرءُ بانگ بیت (۱۳)۔

ہوبس باؤم گوْش ایت مارکسی یا اے دگہ راجد پتر نویساں ہر وہدءَ لیبرءِ راجد پتر نویس اِتگ گڑا آہاں ٹریڈ یونینءِ رہشونانی یا پوریا گرانی سیاسی باسکانی راجد پتر نویس اِتگ ہمیشکا لیبر جنزءِ راجد پتر مہلوکءِ راجد پتر نہ اِنت۔ چونائی لیبر جنز یک ہاسیں دورےءِ حدءُ سیمسر ان اِنت اے درگت ءَ لیبر جنزلس مہلوکءِ راجد پتر نہ اِنت (۱۴)۔

ہما مرداں ٹامپسنءُ ہوبس باؤمءِ نبشتانک وَنتگ اَنت آ فرانسیسی آشوبءِ ہلاسیءَ رُستگیں راجد پترءِ بنزہ حیال کن اَنت چیا کہ اے آشوبءَ ساری ءَ اے راجد پترءِ وجود نہ بوتگ۔ ہوبس باؤمءِ ردءَ اے ہژدہمی کرنءِ مہلوکءِ جنزانی بروردِ اِنت۔ آ اے ہم گوْش ایت کہ جیکوبنزم Jacobinism ءَ پد سوشلزمءَ فرانسیسی آشوبءَ نوکیں زندے بکشات ءُ رژنا حیالیءَ مارکسزمءِ وسیلہءَ شاہگانی رس اِت۔ اے ہما حدءُ سیمسراں ایشانی تہا جہلیں ٹکءَ چہ ردوم زرتگیں راجد پتر نویسگ بوتءُ رستگیں راجد پتر ہمیشکا فرانسیسی آشوبءَ پد بندات بوت آدوْرءَ لس مہلوکءِ جنز کسبءُ کاگدانی تہا جاہ دئیگ بوتءُ نی اے سرجمیں ریکارڈ راجد پتر نویسانی دسترسءَ اَنت۔ ہمیشانی وسیلہءَ آپہ ارزانی مہلوکءَ عمل

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُ جنزاں وتی نبشتا موادی تہاشری ءَ اڑ دات کن اَنت (۱۵)۔

چونائیءَ رُستگیں راجد پترءَ انگلستان ءِ مارکسی راجد پتر نویسانی ہما جھدانی بروردءَ دیمروی کتگ وہدے آہاں برطانوی لیبر راجد پتر نویس اِتگ اَت۔ بلئے اے بنگپ عہدءِ بابت ءَ ہما پٹ ءُ پول اِنت کہ فرانسیسی راجد پتر نویس ایمانوئل لی روئے لادوری Emmanuel Le Roy Ladurie ءَ پائیرنین Pyrenean ءِ نبشتا موادی زندءِ بابت ءَ نویس اِتگ اَت۔ وہدے ایمانوئل ءِ اے نبشتا نک کتاب ءِ دروشم ءَ 1975ءَ شنگ بوت اَنت، چہ ایشیءَ راجد پترءِ تہا نوکیں لیکہ یے ظاہر بوت ءُ راجد پتر شاہگان بوت۔ اے کتاب چونائیءِ لس مہلوک ءِ گوْرا ہم سک نامدار بوت (۱٦)۔ چونائیءَ پولکارءُ نگدکاراں اے کتاب وتی دنتان ءَ کت ءُ ایشیءِ سرا سک بازنگد گپت۔ اے کتابءِ بنزہ (۱۷) گوْشے ایشانی ایرادءِ بنجاہ جوڑ بوت۔ بلئے رُستگیں راجد پترءِ پلہ مرزاں ہم پہ پٹ ءُ پول ہما وزم کارمرز کنگی اَنت کہ دگہ راجد پتر نویساں کارمرز کتگ اَنت ءُ اے گپ یک محکمیں راستی یے۔ بلئے اے درگت ءَ نبشتہ کار دہقانانی ٹکانی بابت ءَ راجد پتری موادءِ مُچی ءِ گپ ءَ کن اَنت۔ بلئے دہقانانی زندءِ بابت ءَ راجد پتری موادنیستیءِ ہم درور اَنت (۱۸)۔ لادوریءَ اے جیڑہءِ واستا انکوئیزیشن[1] ءِ کسب ءُ کاگداں چہ کمک زُرتگ۔ انکوئیزیشن[1] ءَ اے مواد ہما وہدءَ اڑ داتگ اَنت وہدے دہقان کفرءِ بہتام ءَ مقدمہانی زدءَ بوتگ اَنت۔ چہ ایشیءَ اے رویہ پدر بوت، اگاں راجد پتر نویس بہ لوٹ اِیت آ سرکاری کسب ءُ کاگداں چہ گوْستگیں پدریچ ءِ لیکہ ءُ مادی زند

۱۔ انکوئیزیشن چرچ ءِ یک محکمہ یے بوتگ، ایشیءِ کارہرہما مردمءِ سزادئیگ بوتگ کہ چرچ ءِ رہبندانی ہلاپ ءَ زند اِش گوازینتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِ بابت ءَ بنزہ ءُ مواد یکجاہ کت کنت۔

مروچاں راجمانی ءُ معاشی راجدپتر نویس ہمے کسب ءُ کاگداں کارمرز کنگ ءَ اَنت کہ سرکاری عہدہداراں یا ادارہاں وتی مول ءُ مراد ءِ واستا کارمرز کتگ اَنت۔ اگاں کسب ءُ کاگد یکجاہ کنوک اے گپ ءَ سہی بہ بنت آ حیران بیت کہ چے پیم آمید گس ءِ بیان، چرچ ءِ ریکارڈ، زمین گرّگ ءُ بہا کنگ ءِ کاگد راجدپترنویسانی واستا راجدپتری سرمایہ ءِ ارزشت ءَ دار اَنت۔ اے راجدپتری مواد گزشت ءِ راجمان، مردمانی لیکہ، آہانی عادت ءُ زند ءِ وڑ ءُ پیم ءِ زانگ ءِ واستا قیمتی گوہر ءِ ارزشت ءَ دار اَنت۔ اے نیمگا گپ ءَ شاہگان کنگ ءِ واستا ایڈورڈ ٹامپسن نویس اِیت

"مردماں سُنگ Tax داتگ۔ سنگ دیوکانی ریکارڈ ہَست بلئے سُنگاں چہ سیرلاپ بوتگینانی راجدپتر نیست بلکیں آ راجدپترنویس اَنت کہ آبادی ءِ بابت ءَ پٹ ءُ پول کن اَنت کہ مردماں چرچ ءَ سُنگ داتگ۔ چہ ایشی ءَ راجدپترنویس آ دَور ءِ آبادی ءِ کساس ءَ ہم کت کنت بزاں سُنگ ءِ ریکارڈانی وسیلہ ءَ آبادی ءِ کچ ءُ کساس ہم کنگ بوتگ۔ مردماں کِشت کشاری ہم معاہدہ ءِ رِد ءَ کتگ۔ اے معاہدااہانی شرط ءِ کسب ءُ کاگد زمینداراںی گوْراہَست اَنت۔ اے وڑیں بنزہاں راجدپترنویس یکشلہ ءَ کارمرز کنگ ءَ اَنت۔ اے کسب ءُ کاگداں چہ آہاں شاید ہم رسان اِنت ءُ نوکیں جُست ہم جہہ جنگ ءَ اَنت"(۱۹)۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے گپ ءَ چہ ہمے آسر در کیت کہ اے وڑیں مواد بازیں پیکران اَنت ءُ اے وڑیں مواد راجد پتر نویس ءَ مہلوک ءِ نزّ یک ءَ بارت ءُ سر کنت۔ انچو کہ مروچاں ٹیپ ریکارڈر ءِ گپانی گوشدارگ ءَ چہ زبانی راجد پتر اڑ دیگ بوئگ ءَ اِنت۔ مروچاں راجد پتر نویس زبانی راجد پتر ءَ لس مہلوک ءِ تجربہ ءُ مشاہدہ ءِ بُن پد ءَ نویسگ ءَ اَنت بلئے المی نہ اِنت اے زبانی راجد پتر تہنا پہ لس مہلوک ءَ بہ بیت (۲۰)۔ بلئے زبانی راجد پتر ءِ اے کمی چہ ہما ریکارڈاں سر جم بوت کنت کہ نبشتاہیں شکلے ءَ لس مہلوک ءِ زند ءِ بابت ءَ اَنت۔ اے لادوری ءَ کارمرز کُتگ اِت اَنت ءُ 1976 ءَ ہمے ریکارڈ یک اطالوی راجد پتر نویس گنزگ برگ ملر ءَ وتی کتاب ''کرم ءُ پنیر'' ءِ تہا کارمرز کتگ (۲۱)۔ گنزگ برگ Ginzburg ءَ اے کتاب ءِ تہا دہقان ءُ آہانی زند ءِ جاروانی دیما آرگ ءِ جہد کتگ۔ اے درگت ءَ آئی ءَ یک کشارکارے گچین کتگ ءُ ایشی ءِ کردار ءِ وسیلہ ءَ گزشت ءِ سسا ءُ اروائی زند ءِ سرپد بوئگ ءِ جہد کتگ۔ اے دہقان آرت دڑ شوکیں کمپنی یے ءَ کار ءَ بیت۔ ایشی ءِ نام ڈومنیکو اسکین ڈیلا Domenico Scandella ءُ ایشی ءِ عرف مینوچیو Minocchio بیت۔ اے 1532 ءَ رودراتکی اٹلی ءِ کوچگ فریولی Friuli ءَ ودی بیت ءُ ہمے دمگ ءِ جاہ منند بیت۔ اے وتی حیال ءُ لیکہانی سبب ءَ انکوئیزیشن ءِ محکمہ ءِ چمانی زد ءَ کیت۔ 1600 ءَ اے پاہو دیگ بیت۔ اے مقدمہانی نیام ءَ آمیدگس آہانی دینی حیالانی بابت ءَ کسب ءُ کاگد تیار کنت ءُ ہمے بنز ہانی برورد ءَ گینز برگ ءَ آ دوّر ءِ ستک ءُ دینی لیکہ ٹہنتگ اَنت۔ چونائی ءَ اے مزنیں کارے۔ نبشتہ کار اے کتاب ءِ پیش گال ءَ نویس ایت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

"اگاں گندگ ءَ یک واقعہ یے بیکار سما بیت بلئے آ بیرگ ءَ بیکار گوشگ نہ بیت چونائی ءَ راجدپتر عام ءُ ڈالچاریں واقعہاں چہ اڑدیگ بیت" (۲۲)۔

اگاں یک انسانے ءِ زندالکاپیں وڑے ءَ وانگ ءُ پہمگ بہ بیت گڑا ہمے یکیں مردم ءَ چہ آئی ءِ دور ءِ راجمانی نفسیات زانگ بیت بلئے آشخص ءِ شوہاز ارزان نہ اِنت۔ اگاں جہد کنگ بہ بیت گڑا اے وڑیں کیس اسٹڈی ءَ چہ راجدپتر ءِ پہنات گیش پِراہ ءُ شاہگان بیت۔

رُستگیں راجدپتر ءِ بنگپ ءِ سرا کارکنوکیں راجدپترنویس سرکاری ءُ نیم سرکاری کسب ءُ کاگداں چہ وتی کارءَ جنز ینت کنت۔ اے عمل ءِ درورے باربر اے ہناوالٹ Barbara A Hanawalt اِنت۔ ایشی ءَ انگلستان ءِ راجمانی راجدپتر ءَ ڈالچار کتگیں بنزہ بزاں جیوری ءِ آمیدگسی پٹ ءُ پولی کسب ءُ کاگداں چہ میانیں زمانگ ءِ دہقانانی زندءَ جوڑشت داتگ بزاں ٹہینتگ (۲۳)۔ ہناوالٹ ءَ اے بنزہ ءِ سرا گپ ءُ تراں کنان ءَ گوشتگ، اے کسب ءُ کاگد تعصبی نہ اَنت ءُ ہمے سبب ءَ اے ارزشت دار اَنت۔ اے دربار یا چرچ ءِ کسب ءُ کاگدانی وڑا پسند ءُ ناپسند ءِ پلہ مرز نہ اَنت چیا کہ مقدمہ پہ سُدھ ءُ سما نویسگ بنت ءُ نویسوک ءِ حیال ءَ اے گپ نہ بوتگ کہ اے کاروائی راجمانی راجدپتر ءِ بنزہ ءِ دروشم ءَ کارمرز بنت ءُ من ہم جہد کتگ کہ گپ ءَ ہما وڑا بہ لِکّاں۔ اے بنزہ ءَ گوں دگہ بنزہاں کارمرز کنان ءَ ہناوالٹ ءَ لوگی معیشت، چاگرد، کسانی، جوانی، پیری ءِ زند، چکانی رودینگ ءِ وڑ پیم ءُ میانیں زمانگ ءَ دہقانانی مدامی ایں زند ءِ بابت ءَ ہم نویس اِتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے کارءِ دَرگت ءَ لادوری ءُ گنز برگ ءِ پٹ ءُ پول ءَ تپاوت ہَست۔
لادوری ءُ گنز برگ ءِ کارءَ کیس اسٹڈی ءِ بُن پدیک ہاسیں بنزہ یے۔ وہدیکہ ہناوالٹ ءَ سرکاری ءُ بے سرکاری کسب ءُ کاگد بنزہ ءِ حساب ءَ کارمرز کتگ اَنت۔ چہ ایشی ءَ آئی ءَ اے پہمتگ کہ سرکاری کسب ءُ کاگد جُہلیں ٹک ءِ راجدپتر ءِ جوڑشت ءِ واستا کارمرز بوت کن اَنت۔ اے گپاں چہ رُستگیں راجدپتر ءِ پٹ ءُ پول ءِ شاہگانی ءِ گُمان گیشتر محکم بوت۔ مروچاں اے راجدپتر مہلوک ءِ سیاسی جنزاں گوں محدود نہ اِنت بلکیں پہ ایشی ءَ نوکیں راہ شوہازگ بوئگ ءَ اِنت ءُ ہما راہ اَنت کہ مارکسی راجدپتر نویسی ءُ لیبر جنز ءَ وتی اندرءَ پہ وتی ءَ بند کتگ اَنت۔ چونائی ءَ مارکسی ربیت ءِ ہَست بوئگ الّمی اِنت بلئے اے ہم حیال کنگ بہ بیت مارکس ءِ بنداتی ٹکی سماصنعتی دَوْرءَ چہ ساری عمل رنگ ءَ پیامد بوتگ اگاں نا!۔
بدبہتی ءَ چہ یک متبادل ماڈلے انگتہ سوب مند نہ بوتگ۔ چونائی ءَ باز راجدپتر نویس فرانس ءِ مکتب بزاں آنالز Annals ءِ نیمگا دلگوش ءُ ایشی ءِ رندگیر اَنت (۲۴)۔ چونائی ءَ اے مکتب ءِ راجدپتر نویساں عہد ءِ بابت ءَ شرءُ الکاپیں سرپدی شاہگان کتگ ءُ جاورانی زانگ، پہمگ ءُ واقعہانی ریس پریس کنگ ءِ نوکیں وڑ پیم پچارین اِتگ۔ ایشاں کسب ءُ کاگد نوکیں رنگے ءَ کارمرز کنگ ءُ نوکیں جُستانی پُرسگ ءِ سکین داتگ۔ وہدے اے مکتب ءَ "ذہنیت" ءِ ریس ءُ پریس کت گڑا ایشاں اے درگت ءَ جُہلیں ٹک ءِ سسائی دنیاءِ جوڑ کنگ ءِ ہم موہ رس ات۔ پہ جُہلیں ٹک ءِ راجدپتر ءِ بیان کنگ ءَ یک فریمورکے ہم گِشّینت ءُ دیما آؤرت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

لہتے راجد پتر نویساں نوکیں ماڈل راجمان شناسی Sociology ءُ بشر شناسی Anthropology ءِ تہا شوہاز اِت ءُ اے جہد ءَ چہ راجد پتر ءِ پہنات گیشتر پڑ اہ ءُ شاہگان بوت اَنت بلئے لہتے جاہاں اے جہد ءَ چہ راجد پتر تاوان بارہم بوتگ۔ سوسیولوجی ءَ صنعتی پوریاگرانی راجد پتر ءِ نویسگ ءِ نیام ءَ جوّانیں کردے پیلو کت بلئے وہدے اے جُہلیں ٹک ءِ راجد پتر ءِ ہاسیں بنگپے ءِ پٹ ءُ پول ءِ واستا کارمرز بوت گڑا اے علم ءِ کردستائش ءِ حقدار نہ اَت (۲۵)۔ وہدے راجد پتر نویساں میانیں زمانگ ءُ نوکیں دوٗر ءِ لہتے ہاسیں بنگپانی سرا کار کت، اے درگت ءَ انتھراپولوجی ءِ کردارزشت ءِ واہنداَت بلئے اے علم ءِ کارمرزی ءَ ہم لہتے جیڑہ مِک کت اَنت (۲۶)۔ ایشاں چہ لہتے جیڑہ ایلن میکفارلین Alan Macfarlane ءِ کاراں چہ نشان کنگ بوتگ اَنت۔ آئی ءَ ٹیوڈر ءُ اسٹوراٹ (اسیکس Essex دوٗر ءَ اے دوئینانی سرا جادوگری ءِ بہتام جنگ بوتگ) ءِ راجد پتر نویس اِتگ (۲۷)۔ میکفارلین ءِ کارجادو ءِ رستگیں راجد پتر ءِ نام ءَ ہم زانگ بنت۔ بُرز ءَ چہ جادو ءِ راجد پتر ءِ کماہگ ءِ کار، ہیوج ٹریور روپر Hugh Treror Reoper ءَ پیلو کتگ اَنت۔ آ انتھراپولوجی ءِ بابت ءَ گوٗش ایت انتھروپولوجسٹ کوچگ ءِ مردمانی وہیم ءُ بیم ءَ ہرجاہ ءُ ہمک عید ءَ یک وڑا حیال کن اَنت (۲۸)۔ میکفارلین ءَ جادوگری ءِ بابت ءَ ستک ءُ ستکانی بُن پد ءَ پٹ ءُ پول بنا کتگ چہ ایشی ءَ مئے فکرشاہگان بوتگ ءُ مئے سرپدی ءَ شاہگانیں رنگے زُرتگ۔ میکفارلین ءِ جہدانی برکت اِنت مروچاں انتھراپولوجی راجد پتر ءِ پڑ ءَ کارمرز بوئگ ءَ اِنت۔ چہ ایشی ءَ مارا ہلک (گاوٗں) ءِ جادوگری ءِ اثرانی کساس بیت ءُ جادوگری ءِ بہتامانی باپشت ءَ تہنا یک پیٹرن یے ظاہر بیت بزاں مہلوک ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

میان ءَ ذاتی ناراضی یا دل رنجی بوتگ۔ 1563 ءَ پارلیمنٹ ءَ جادوگرانی خلاف ءَ پرچہ مقدمہ دارگ ءِ قانون پاس کتگ؟ ءُ چیا 1736 ءَ قانونے ءِ ردءَ جادوگری ءِ مقدمہ ہلاس کنگ بوتگ اَنت؟ چونائی ءَ اے وڑیں سوال ءِ جہہ جنگ ءَ گوں انتھراپولوجی گوْشے گُرنگ بیت۔ وہدے انتھراپولوجی ءِ ردءَ راجدپتر تنکیں گردشے ءِ تہا ظاہر بیت گڑا لس جیڑہ چونائی ءَ ڈالچار کنگ بنت ءُ زور ءُ ہاٹیگ ءِ حداوند ءِ شوہازگ ءِ جہد بیت۔ اے حداوند کئے اِنت؟ ءُ چے پیم ءَ کارکنت؟

مئے اے دڑاج کشیں باوست لہتے سوال مئے دامن ءَ چگل دنت ءُ روت۔ چونائی ءَ رُستگیں راجدپتر راجدپترنویسی ءَ رانوکیں نکتہ ءُ نگاہ یے دنت ءُ اے ہاسیں راجدپترے ءَ ارزشتے دنت۔ اگاں اے راجدپتر ہمے نگاہ ءَ گوں کارمرز کنگ بہ بیت گڑا اے دوٹوہیں کارانی کمکار حیال بیت۔ اول، اے بُرزیں ٹک ءِ راجدپتر ءِ رَدیاں پَہک کنت ءُ واٹرلو جنگ ءَ عام فوجی ءِ ارزشت ءَ برجم دار اِیت ءُ اے گپ ءَ ہم گشینیت کہ برطانوی صنعتی آشوب ءِ لس مہلوک ءِ ہذمت ءُ کردے ہَست بیدئے ایشانی ہذمت ءَ اے آشوب ءِ سوب مندی دڑوگے اَت (۲۹)۔

دومی، ہمیشی ءِ برکت ءَ اے راجدپتر ءِ بنیاد ءِ لس مہلوک ءِ مدامی اِیں زند daily life ہم رنگ کنگ بوت۔ چونائی ءَ رُستگیں راجدپتر ءِ راجدپترنویساں وتی سیاسی پلہ مرزی ءُ کسب کاگدانی کارمرزی ءَ چہ راجدپترنویسی ءَ نوکیں رنگے بکشاتگ۔ چونائی ءَ اے راجدپتر ءِ بہرگیری ارزانیں عملے نہ اِنت چیا کہ راجدپتر معاشی بیت یا سیاسی، فوجی بیت یا فکری اے دارگ ءُ بند کنگ نہ بیت۔ چونائی ءَ راجدپتر ءِ ہر دڑوشمے بہ بیت آپہ کارمرزی ءِ شاہگانی ءَ جہدے حیال بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رُستگیں راجد پترءِ پلگاری الکاپیں وڑے ءَ کارمرزیءِ چمّ دار اِنت۔

ھسٹری ورکشاپ جرنلءِ شونگال ءَ نبشتہ اِنت" مئے سوشلزمءِ پیوستی، عھدءِ مہلوک ءَ گوں ھم گرنچ اِنت کہ آ گزشت ءَ کُجام حالءُ جاوراں بوتگ، ایشانی مدامی ایں زند چون گوستگ، کُجام سببانی رِدءَ ایشانی فکر یک ھاسیں دروشمے ءَ بوتگ ءُ آھانی زندءِ یکتائی (انفرادیت) ءِ ارزشت چے بوتگ؟ ءُ کُجام سبب اِت اَنت کہ ایشانی فکر کنگ ءِ عمل اِش تعین کُت؟"۔ آھاں ایشیءِ تہا اے گیشی ھم کُت کہ "ما سرمایہ دارانہ نظامءِ سرا ھم الکاپ ءَ حیال ءَ گوْر کنیں" (۳۰)۔ چہ اے گپاں پدّ سما بیت رُستگیں راجد پترءِ بُرزءَ ھم راجد پترے ھَست ءُ ایشی ءَ گوں سیادی ھم دارگی اِنت۔ وھدے لس مہلوکءِ راجد پتر نویسگ بیت گڑا پہ راجمان ءِ جوڑشت ءَ چہ وت واجھی بزاں اقتدارءِ پاور Power ءُ سیاسی راجمانی سان بزاں اثراں ڈالچار کت نہ کنیں ءُ اے دُراہ راجمانءِ بُرزی بھرءَ گوں سیادی دار اَنت ہمیشکا رُستگیں راجد پترءِ شاھگانیں تناظرءَ گوں چارگءِ جیڑہ انگت گوْاہ نہ کنت اگاں اے جیڑہ توجیل نہ بوت ءُ ڈالچار کنگ بوت گڑا راجد پتر پارہ پارہ ءُ درگاں درگان بیت۔ اے گرانیں غمءِ پاھارشانی 1797 ءَ ٹونی جوڈٹ Judt Tony ءَ کتگ۔ بلئے بیرگ ءَ ایشیءِ حیالانی پلہ مرزی کنگ نہ بیت۔ آ گوش ایت:

> "پہ سیاسی لیکہ ءَ استیں راجمانی راجد پتر ءَ ہچ وڑیں جاہ نیست چیا کہ راجمانی راجد پترءَ کلچرل انتھراپولوجی ءَ چہ گام بُر اِتگ ءُ ردوم زُرتگ" (۳۱)۔

رُستگیں راجد پترءِ برکت ءَ راجد پتر نویسی ءَ کسبی راجد پتر نویسی ودی کتگ۔ اے راجد پتر نویساں اکیڈمک راجد پتر نویسیءِ کُل مَستری پرْوش

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

داتگ ءُنوک ءُ کسی اِیں دروشمے ٹھینتگ۔1966 ءَ ٹامپسن ءَ وتی نبشتا نکے ءَ نویس اِتگ ''ٹوتی ءُ اے وڑیں راجدپترنویساں گوں وانوکاں گوشے شرّیں وڑے ءَ وانگ ءِ سیادی داشتگ ءُ محکم کتگ اے نیام ءَ یونیورسٹی ءِ راجدپترنویس وتی گل ءِ حد ءُ سیمسر اں بوتگ اَنت (۳۲)۔اے جیڑہ ءِ کوہن بوئگ ءَ ساری دگہ قلم کارے ءَ وتی قلم روا دات۔ جنگ ءَ پد برطانیہ ءِ یونیورسٹیانی نامداری ءِ درگت ءَ ڈیوڈ کناڈن David Cannadine ءَ قلم، کاربست ءُ نویس اِت

''مروچاں اکیڈمک راجدپترنویس اکیڈمک بنگپانی سرا قلم ءِ کاراں گیش کنان اَنت بلئے ایشانی وانوک کم بوہان اَنت''

(۳۳)۔

اے درگت ءَ رُستگیں راجدپتر ءِ پلہ مرزاں لس مہلوک ءِ نگاہ ءَ چہ راجدپتر ءِ سینگارگ ءِ جہد بنا کت ءُ نوکیں رنگے ءَ راجدپتر ءِ نویسگ ءِ دلکشیں وزمے ءِ شوہازگ ءَ درکپت اَنت کہ مہلوک اے نوکیں رنگ ءَ پہ حُب ءُ شوقے راجدپتر ءَ بہ پہم ایت ءُ بہ وان اِیت۔بلئے بدبھتی ءَ چہ مردم انگتہ بُرزیں ٹک ءِ واقعہانی وانگ ءَ دلاپ اَنت۔لس مہلوک ءِ برزیں ٹک ءِ سیاسی شخصیتانی بابت ءَ وانگ ءِ شوق ءَ ہوبس باوم ہم غمیگ کتگ۔ بلئے رُستگیں راجدپتر ءِ پلہ مرزا انگتہ انچیں نگاہ یے ءَ گوں گزشت ءِ چار ءُ ٹپاسگ ءِ جہد ءَ اَنت کہ آپہ مہلوک ءِ سما ءُ آگہی ءِ ردوم ءِ وسیلہ بہ بیت۔اے راجدپترنویس ٹکی بہرگیری ءِ عمل ءَ ایرجن اَنت ءُ ایشی ءِ ایراد ءَ گِرانت بلکیں اے ٹکی بہرگیری ءِ عمل ءَ راجدپتر ءِ پڑ شت ءُ پڑ وشیں زوال حیال کن اَنت۔فلوڈرک فلاڈو ءَ مہلوک ءِ راجدپتر ءُ ایشی ءِ ارزشت ءِ سرا انگد گران ءَ گوشتگ کہ ہسٹری ورکشاپ ءُ ایشی ءِ تہا ورکنگ کلاس ءِ بنگپ ءَ گوں ہم گرنچیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

قلم کارمیزاں میزاں کۋہن پسندی ءِ نزیک ءَ سر بوتگ اَنت (۳۵)۔

ہمیشکا گوْش انت وہدے راجد پتر ءِ بُن پد محکم نہ بیت داں ہما وہد ءَ اے یک ہوارر نگیں راجد پترے ودی کت نہ کنت ۔ ایشی ءِ ہمرائی ءَ آنتھراپولوجی ءَ گوں وتی سیادی ءُ رہوتاں ہم محکم بہ کنت ءُ اے کار پہ ایشی ءَ الّمی اَنت (۳۶)۔ چہ اے عمل ءَ واقعہ ربیدگی فریم ورک ءِ تہا بنت ءُ ایشانی کچ ءُ کیل شَریں وڑے ءَ بیت۔ چونائی اے درگت ءَ درستاں پیش مواد سرجم کنگ بہ بنت ءُ ایشی ءَ پد اے راجمان ءَ راجمانی یا ٹوئیں مردمانی نیمگا حیال گوْر کنگ بہ بیت کہ ایشانی راجد پتری وانشت ءَ چہ مئے علم ءُ آگہی ءِ پہنات گیشتر پڑ ءُ شاہگان بنت ۔اے درگت ءَ کلیفورڈ گیرٹز Cliford Geertz گوْش ایت ” بائد اِنت ما راجد پتر ءِ تہا ہما دروشم ءُ وزم ءَ کارمرز بہ کنیں چہ آہانی وسیلہ ءَ ماوتی ربیدگی مُچی ءَ ارزانی ءَ زانت ءُ پہم اِت کنیں ءُ ایشی ءَ پد ما آراجمانی راستیاں وتی کتاب ،نبشتانک ءُ لکچرانی تہا جاہ دات بہ کنیں۔رُستگیں راجد پتر نویسی ءِ پلہ مرزی ءِ واستا اے ٹیکنیک ءِ پہمگ الّمی اِنت۔

اے گیپانی وانگ ءَ پد وانوک اَلما رُستگیں راجد پتر ءَ راجد پتر نویسی ءِ شاہگانی ءِ سامان حیال کنت ۔ اے بنگپ ءَ چونائی ءَ ہما راجد پتر نویس وتی نیمگا دلگوش کنگ اَنت کہ آسیٹنز دہمی 13th کرن ءَ بگرداں بیستمی کرن ءِ راجمانانی بابت ءَ پٹ ءُ پول کنگ ءَ بوتگ اَنت ۔ اے راجد پتر نویس دنیا ءِ جتا جتائیں ملکاں گوں سیادی دار اَنت ءُ جتائیں فکر ءُ حیال ءِ واہند اَنت۔ایشاں چہ ہر یکے ءَ راجد پتر وتی وڑا کچ ءُ کیل کتگ ءُ جہلیں ٹک ءِ راجد پتر ٹہینتگ ۔ چونائی ءَ ہما

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر نویساں اے بنگپ کارمز کتگ آہاں سوب مندیں وڑے ءَ اے واقعہ دست گپتگ اَنت ۔ ایشاں چہ ایڈورڈ ٹامپسن ، کارلو گنز برگ ، لادوری ءُ دگہ لہتے راجد پتر نویساں اے کار پہ شَریں وڑے ءَ سرجم کتگ ءُ ایشاں راجد پتر ءَ نوکیں رنگ ءُ پیکرے بکشاتگ ءُ شاہگان کُتگ ہم ۔ اے راجد پتر نویساں ساچشت ءِ کمک ءَ چہ راجد پتر ءِ فکری رنگ ءُ ڈزوشم پدر کتگ اَنت ۔ اے راجد پتر نویساں جتا جتائیں بنز ہاں چہ راجد پتر ءِ سینگارگ ءِ سکین داتگ کہ گزشت ءِ مُجانی تہا گار ءُ بیگواہ بوتگ اَنت ۔

اگاں شَر بہ چارئے سما بیت کہ جَہلیں بہر ءِ راجد پتر بازیں رنگ ءُ داتگاں گوں اَلما ہَست بہ بیت چیا کہ ایشی ءِ وزم ءِ تہا ساچشت ہم گوّاہ کنت ءُ نوکی ہم ہَست اِنت ۔ گزشت ءِ مُجاں گار بوتگیں ہر آمردم ءَ اے وزم ءَ عزت بکشاتگ ۔ ایشی ءِ مثال فرانس ءِ آشوب ءِ نیام ءَ مچی ءِ راجد پتر ءُ برطانیہ ءَ لیبر جنز ءِ راجد پتر اَنت ۔

چونائی ءَ راجد پتر جتائیں سیت ءُ جتائیں مول ءُ مراد ہم دار اِیت بلئے راجد پتر ءِ ہاسیں کردمردم ءَ آئی ءِ آشنائی ءِ مارشت دئیگ اِنت ءُ آئی ءِ درجہ ءُ مقام ءِ بابت ءَ آسر پد کنگ اِنت ۔ جَہلیں ٹک ءِ راجد پتر مہلوک ءَ اے سما ءَ بکشیت کہ ساری ءَ راج ءِ پجار گوں حاکم، جنرل ءُ بُرزیں ٹک ءِ نام ءُ دام ءَ گوں ہم گرنچ اَت بلئے مروچاں جاوراں بدل بوتگ اَنت ءُ پجار ءِ دامن پڑ اہ بوہان اِنت ءُ شاہگان اِنت ۔ انچو کہ امریکی راجد پتر نویس یونیڈی گینووے Eugene D Genovee ءَ امریکہ ءِ سیاہ فامانی راجد پتر انچیں وڑے ءَ نویستگ کہ آہاں وتی پجار ءِ مارشت ہما راجد پتر ءَ چہ بوت کہ آئی ءِ سفر ءَ پد مروچی اے جاہ ءَ سر بوتگ اَنت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

(۳۷)۔ ہمے وڑا ٹامپسن ءِ کتاب ءَ انگلستان ءِ ورکنگ کلاس ءِ ٹھشت ءَ آہانی باطن ءَ وت پچاری ءِ مارشت ودی کت۔ گینو وے ءَ وتی کتاب ءَ اے گپ شَری ءَ گِشّینت کہ سیاہ فارم چونائی ءَ غلام بوتگ اَنت ءُ راجمانی بستار ءَ نزور ہم، بلئے آہانی گوْراجتائیں جہانے ءِ اڈ دئیگ ءِ بود چہ اصل ءَ بوتگ ہمیشکا راجدپتر ءَ آ بے تواریں نفرے agent گوْشگ نہ بنت۔ آہانی گوْرا راجدپتر ءِ ساچگ ءِ ہم بود بوتگ ءُ ہست۔

اگاں جُہلیں ٹک ءِ راجدپتر نویسانی کار چارگ ءُ ٹپاسگ بہ بنت گڑا راجدپتری عمل ءَ جُہلیں ٹک ءِ کردہم پدر بنت بلکیں ہما چا گرد ءُ راجمان ءَ اے راجدپتر نویس جاہ منند بوتگ اَنت آ چاگرد ءُ راجمان ایشانی کار ءَ کردانی برورد اِنت ءُ اے وڑا آہاں راجدپتری عمل ءَ شَری بہر زُرتگ۔ بلئے گوْشتگیں دود ہکاں چہ آشنا بوتگیں اے راجدپتری ماڈل ءَ انگتہ راجدپتر نویسی بیرگ ءَ وتی نیمگا دلگوش نہ کتگ ءُ انگتہ اے مین اسٹریم ءِ راجدپتر نویسانی فکر ءُ لیکہ ءِ پڑ وش دئیگ ءَ سوب مند نہ بوتگ۔ انگتہ مہلوک ءِ حُب پہ ہما راجدپتر ءَ اِنت کہ ایشی ءِ بابت ءَ ای اچ کار E H Carr ءِ کتاب ''راجدپتر چی اِنت؟'' باوست کنت۔ چونائی ءَ ای اچ کار ءَ راجدپتر ءِ سرپدی ءِ بابت ءَ بہیلی (بخل) کتگ نے ایشی ءِ گوْرا بروڈل ءُ آنالز مکتب ءِ وڑیں شاہگانی ہست نے شاہگانیں ساچے ہست دار اِیت۔ انچو کہ کار ءِ اے بیان ءَ بہ چار اِت ''سیزر ءِ روبیکون ءِ وڑیں گوْنڈ ءُ کسانیں چمگ ءِ گوْازینگ یک راجدپتری ہستی یے دار اِیت ءُ ایشی ءَ ساری ہر مردم ءَ اے چمگ گوْازینتگ آ ہچ وڑیں راجدپتری ارزشت نہ دار اَنت''۔ کار ءِ اے گپ آئی ءِ راجدپتری فکر ءِ عکس اَنت کہ مردمانی لڈ باری ءُ آہانی سُر پُر ءِ واستا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ٹرانسپورٹ ءِ ارزشت ءَ گمسار کنت۔ ہمے وڑا آئی ءِ گوْر 1850ءَ اسٹیلے برج ویکس Stalybridge Wakes ءَ خوانچہ فروشے (ہما سوداگر کہ مزنیں تالے ءَ چیز مان کنت ءُ تر اِیت بہا کنت) مُشت ءُ لگتاں گوں مرگ ءِ امبازاں دات بلئے اے واقعہ ءَ ہچ وڑیں راجدپتری ارزشت نیست۔ چہ اے گپ ءَ ہمے حیال ءُ گُمان بیت راجدپتر ءَ جرم ءِ کرد چی بوتگ؟ ءُ آ اے گپ ءَ ہم سرپد نہ اِنت (۳۸)۔ اگاں یک راجدپتر نویسے کارءِ کتاب ءِ جاہ ءَ دگہ کتابے نویسگ ءِ واہگ دار اِیت گڑا پہ آئی ءَ المی اِنت آ رُستگیں راجدپتر ءُ ایشی ءِ جتا جتائیں دروشماں وتی کتاب ءَ جاہ بہ دنت ءُ راجدپتر نویسی ءِ بوتگیں شاہگانیاں نشان کنان ءَ گزشت ءِ شاہگانیں نگاہ یےءَ گوں کچ ءُ کیل ءَ بہ کنت۔

بلّے جہلیں ٹک ءِ راجدپتر لگت مال اِنت بلئے آ وتی پچار ءِ محکم کنگ ءِ واستا جہدءَ برجاہ بہ دار اِیت۔ راجدپتر بائد اِنت شاہگان کنگ بہ بیت ءُ پہ مین اسٹریم ءِ راجدپتر ءِ نگد ءُ چیلنج ءَ کار مرز کنگ بہ بیت چہ ایشی ءَ راجدپتر ءَ نوکیں پچار ءُ معنا یے دئیگ بہ بیت۔ جہلیں ٹک ءِ راجدپتر ءِ برکت ءَ گزشت رژنا بوہان اِنت ءُ آئی ءِ رژنائی ءَ چہ چیز پدر بوہان اَنت کہ ساری ءَ مئے گُمان ءَ ہم نہ بوتگ اَنت۔ بلئے انگتہ پہ ایشی ءَ سک باز کار درکار اِنت ءُ لہتے چیز ہم گوْشے انچیں ہَست کہ گزشت ءِ رژنائی ءِ ودارءَ اَنت۔ چونائی ءَ رُستگیں راجدپتر ءَ راجدپتر نویسی ءِ دروشم ءِ بدل کنگ ءِ سکت ہَست ءُ آنالز ءِ وڑا کوْہن پسند بوتگ ءِ ترس ہم۔

چشیں راجدپتر نویس ہُچ اِنت کہ آہانی نبشتانکاں چہ لس مہلوک ءِ راجدپتر ءِ ٹہشت مشکلاں کپتگ۔ بلئے مروچاں اے وڑیں راجدپتر نویسانی دلیل روچ پہ روچ نزور بوہان اَنت۔ رُستگیں راجدپتر چونائی ءَ جہلیں ٹک ءِ میان

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءَبیسہ یے (اعتماد) ودی کنت ءُ اے بیسہ ءِ ودی کنگ دگہ ماڈلانی دست ءَ بوت نہ کنت۔ اے راجد پترءِ نویسگ ءَ گوں گزشت ءِ سیاسی راجد پترءِ راست بوئگ ءِ ہم امیت ہَست ءُ آاے کارءَ شَریں وڑے پیلو ہم کنت۔ اے راجد پتر برطانیہ ءُ دگہ لہتے ملکاں ہَستیں بُن پدی راجد پترءِ تصوریا آئیڈیاءِ بدل کنگ ءِ ہم سکت دار اِیت کہ انگتہ آملکاں گۆاہ کن اَنت ءُ شَرحیال بنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زبانی راجدپتر ا

Oral History

انوگیں دوٚرءِ راجدپتر نویس صنعتی راجمانءِ نندوک اَنت۔ آزبانی دودءُ ربیدگاں چہ گزشتءِ ٹہینگ ءَ وش نہ اَنت ءُ اے عملءَ شکّیں نگاہاں گوں چار اَنت۔ اَنچو کہ اے، جی ،ٹیلرءَ گوٚش ایت

"من اے بابتءَ شکءُ وہمانی آماچاں کہ اے ہما پیر مردءِ کسّہ ءِ وڑا اِنت، جوانیءِ لذّتاں یات کنت ،تام گریتءُ ترژن اوں جنت۔ ہمیشکا منا زبانی راجدپتر دوست نہ بیت"۔

زبانی راجدپترءِ ارزشت گمسارءُ ایشیءِ پلہ مرزکم اَنت۔ اے اَنچیں راجدپترے کہ زندگیں مردمانی گپاں گوں ہمگرنچ اِنتءُ کسب، کاگداں چہ زبہر اِنت۔ بلئے چشیں مردم ہم ہَست اے گپانی سراباور کنت۔ اگاں یک راجمانےءَ کسبءُ کاگداں ہوار نبشتائیں مواد ہَست اُودءَ زبانی راجدپترءِ ارزشت گمسار بیت۔ لہتے گوٚش انت کہ اسٹڈی ٹریکل Study turikelءَ لس مہلوکءِ راجدپتر معاشی زوالءُ دنیا دومی جنگءِ رنگءَ نویستگ اَت ایشاناں

ا۔اے نبشتانک گین پرنس ئیگ اِنت کہ اے ہم من ڈاکٹر مبارک علیءِ اجازتءَ اردوءَ چہ بلوچیءَ رجانک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہاسیں واقعہانی بابتءَ نوکیں فکر، لیکہءُ رژنائی مان نیست۔

زبانی بنز ہانی بابتءَ اے وڑیں شکءُ گمان سک بازاَنتءُ ایشانی ساڑا ہگ گرانیں کردے۔ ہمیشکا ہما راجمانءَ نبشتائیں مواد نیست آہانی واستا ربیتی رنگےءَ راجدپترءِ ٹہینگ جنجالے۔ بلکیں راجدپترءِ ٹہشت بوت نہ کنت۔ آرتھر ماروکؔ وتی کتاب ''دی نیچر آف ہسٹری'' ءِ تہا نویس ایت، ہما راجدپتر بیدئے کسبءُ کاگداں نویسگ بیت گڑا آ، آسودگ نہ اِنت بلکیں سرظاہری اِنت بلئے آ انگت ہم راجدپترے۔ ہما مردمِ بےشاہدیں راجدپترءِ منّگءَ راضی نہ اَنت، آ ایشیءِ مخالف اَنت۔ وہدے رانکؔءَ جوڑ کتگیں رہبندءِ وڑا راجدپترءِ کاروان جوڑ بوت، ہما اِنت افریقہ بےراجدپتریں براعظم گوشگ بوئگءَ اِنت۔

1831 ہیگلؔ گوش ایت ''زبانی راجدپتر جہانءِ راجدپترءِ بہرے نہ اِنت''۔ 1965ءَ روپرؔءَ اے بابتءَ گوشت، افریقہءَ راجدپتر نیست اے تہنا گروناکیں تمنّائی گِردوی ءُ انگتہ یک شل اِنت (۱)۔ اگاں شرچارگ بہ بیت گڑا اے لیکہ تہنا پہ افریقہءَ نہ اِنت بلکیں ہندوستانءِ ہما کلگ کہ تہنا وتی لوٹءُ درکارءِ حسابءَ چیز جوڑ کن اَنتءُ پہ دگرءَ ایشانی پیداوار سر نہ بنت، اے میتگ روچءِ گرمیءَ گوں برفءَ آپ بوہان بوت اَنت، ءُ سیاستءِ بزیں جمبراں چہ ہم زبہر اِت اَنت۔ مارکسءِ حیال ہمیش اِنت۔ ہما مارکسٹ کہ نوآبادیتی نظامءِ حقءَ نہ اَنت، آ پہ وتی لیکہءِ منّاک کنگءَ دائما مارکسءِ اے دلیلءِ بابتءَ گوش انت کہ مارکس اے درگتءَ اگاں اے گپ جتگ، بلے مارکسءِ مطلب دگرے اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

البتہ اے درگت ءَ پلہ مرز ءُ مخالف، ہر دو ہینانی حیال اِنت کہ اگاں راجدپتر نویس رانکّ ءِ جوڑ کتگیں رہبندانی سرا کار کنگ بہ بیت گڑا ایشاں پہ راجدپتر نویسی ءَ سرکاری کسب ءُ کاگدکار مرز کنگی اَنت۔ سرکاری کسب ءُ کاگدانی نہ بوئگ ءَ پد، نی دگہ بنز ہانی نیمگا دلگوش گوَر کنگ بہ بیت۔ بلئے اے بنز ہانی بستار دومیگ secondary بیت۔ ایشانی ارزشت چو کسب ءُ کاگدانیگ ءَ نہ بیت۔ اے بابت ءَ زبانی راجدپتر ہم دومیگ بنز ہ یے بیت۔

ہما راجدپتر نویس زبانی ربیتاں چہ راجدپتر ءَ نبشتہ کن انت، وہدے آ نگدانی دیمپان بنت گڑا چہ ایشاں، لہتے دل پرُوش بنت ءُ لہتے اے کار ءَ شری ءَ دیما بر اَنت۔ پال ٹامپسن زبانی راجدپتر ءِ ہاسیں پلہ مرزے ءُ راجمانی راجدپتر ءِ زبانی کردار ءِ ہم پلہ مرزی ءَ کنت۔ اے ہما مردمانی راجدپتر ءَ زبانی ربیتاں چہ ٹہینگ ءَ اِنت کہ آئی ءِ تہا ہما دلپروش ءُ شموشکاریں مردم ہوار اَنت کہ برزیں ٹک ءِ راجدپتر ءَ کمار نہ کتگ اَنت۔ آوتی کتاب "گزشت ءِ آواز voice of past" ءِ تہا چہ زہر ءَ نویس ایت:

"زبانی راجدپتر ءِ خلاف ءَ مردم جذبات ءِ بنیاد ءَ گپ کن اَنت۔ کوُہنیں پدریچ ءِ راجدپتر نویس گلانی مستر اَنت، زردار اَنت، مالدار اَنت ءُ خرچ ہم کت کن اَنت آ اے نوکیں وزمے ءِ خلاف ءَ شک ءَ کپتگ اَنت۔ ہمیشکا آوتی ربیتی راجدپتر ءِ ردوم دئیگ ءُ آئی ءِ پرواہ ءَ داشت نہ کن اَنت، ہمیشکا آجواناں بدنام کنگ ءَ اَنت کہ ایشاں ٹیپ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گون دمکاں وئیل اَنت"(۲)۔

اے گپ ءَ چہ ہمے آسر در کیت،ہم سریں راجد پتر نویسانی میان ءَ زبانی راجد پتر ءِ بنزہ ءِ بابت ءَ زہر شانی ہَست ءُ اے عمل ءِ درانگاز کنگ ءِ واستا ایشاں ہما زبان زُرتگ کہ دوئیں نیمگانی جذبہاں صاف صاف ءَ ظاہر کنت۔ بلئے بے واندائیں راجمان ءَ زبانی راجد پتر ءِ ارزشت چے رنگ ءَ اِنت؟ایشی ءِ بابت ءَ یان واسینا ءَ وتی مینی فیسٹو" زبانی ربیت ءِ راجد پتر Oral Tradition as History ءِ تہا نویستگ:

"ہمود ءَ نبشتائیں مواد نیست اود ءَ زبانی ربیتاں چہ راجد پتر ءَ سر ءَ چہ ٹھین انت۔ راست اِنت اے کار نبشتائیں مواد ءِ وڑا نہ بیت۔ نبشتہ یک تکنیکی کراماتے۔ زبانی راجد پتر ءِ اژنوکی ءِ وہد ءَ ہر وڑیں کمی دیما آرگ بہ بنت ءُ جہد ءَ گوں توجیل بہ بنت۔ چونائی ءَ اے کار سرجم نہ اَنت بلئے انگت آہاں راجد پتر ءَ بُن پدے بکشا تگ۔ اے راست اِنت ہما راجد پتر زبانی راجد پتر ءِ بنپد ءَ نویسگ بوتگ آپمیشکا شکون دیم ءُ نزور حیال کنگ بیت کہ ایشی ءِ راستی ءِ ریس ءُ پریس ءِ واستا مواد نیست"(۳)۔

کمے ہمے دانگیں بنگپ ءِ سرا فکر بہ کن۔ زبانی ربیتانی ارزشت ہمود ءَ بیت، اے دگہ وڑیں موااداں چہ زبہر اِنت بزاں دگہ مواد گؤاہ نہ کنت۔ ایشی ءَ ابید آ گوش ایت، وہدے نبشتائیں مواد سوب مند نہ بنت گڑا زبانی ربیت ءِ لوٹ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بیت۔ بلئے چو ہم نہ اِنت، زبانی بنزہ ءَ چہ جوڑ کتگیں راجدپتر دگہ بنز ہاں چہ راستءُ گوَاچن اَنت۔

گڑا سوال اِیش اِنت، زبانی بنز ہانی بابت ءَ اِنچو اڑ ءُ کُڑ چیا ہَست؟

پال ٹامپسنؔ ءِ حیال ءَ کوٗ ہنیں پروفیسر ءُ زانتکار نوکیں وزم ءِ پہمگ ءَ راضی نہ اَنت آ ہر نوکیں راجدپتر ءَ رانکؔ ءِ رہبند ءِ مخالف حیال کن انت۔ بوت کنت اے راست اِنت بلئے ٹامپسنؔ گوشِ ایت ایشی ءِ بُن ءَ دگہ جنجال ہم ہَست اَنت۔ چونائی ءَ راجدپتر نویس واندہیں راجمانے ءَ نندوک اَنت ءُ ایشانی گوٗرا زبانی لبزاں ہاسیں ارزشت نیست۔ نبشتائیں لبزانی سرا ناز ءُ نبشتائیں لبزانی عزّت ایشی ءِ آسر اِنت، ءُ چیا مہ بیت۔ اِنچو کہ واسیناؔ ءَ گوشتگ، نشان (علامت) ءُ نبشتائیں زبان ءَ چہ انسان وتی گپاں دگہ بازیں گوشاں بارت ءُ سر کنت ءُ ہمے انسان ءِ ٹوئیں کرد اِنت، آس! اگاں واندہاں ایشی ءِ مارشت مہ بیت۔ اگاں آنیوزی لینڈ ءِ ماوریانی مثال ءَ بچار اَنت گڑا اے دمانا سر پد بنت کہ آہاں یورپ ءِ ڈومنیشن ءِ شاہگانی ءِ جاورانی سرا مشاہدہ کتگ ءُ پہمتگ۔ بلئے آہاں نبشتائیں زانت وتی کنٹرول ءَ نہ کُتگ اِت اَنت۔ اے وڑی ءَ آہاں یوروپیاں چہ پرؔ وش وارت۔

اَنچو کہ 1833 ءَ پنسد 500 ماوری آں وانگ ءُ نبشتہ کنگ ءِ بود داشتگ۔ سالے ءِ تہا اے دہ ہزار 10,000 بوت اَنت۔ 1840 ءَ ویٹانگی Waitangi ءِ معاہدہ بوت۔ ہمے معاہدہ ءِ ردءَ ماوری سردارانی زمین پچ گرگ بوت اَنت۔ گڑا آدور ءَ یک جہان گولے ءَ ایشانی جان سلامتی ءِ بابت ءَ نہ وشیں حالے سر کت، کہ نی آ تچ ءُ تاکی نہ اَنت بلکیں یکجاہ نندوک اَنت آہانی سُر ءُ پُر گمسار اِنت اے حال ءِ تہا اے مردم تہنا وانگ ءُ نبشتہ کت کن انت۔ 1848 ءَ ولیم کولن

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سوۓ ماوری زبان ءِ تہار جانک کت ءُ ماوری مرد مانی تہا بہر کت۔ 1844 ءَ گورنر جنزل جارج گرے ءَ گوشت، ماوری مرو چاں علم ءِ بابت ءَ یورپیانی وڑا انت۔ چونائی ءَ نبشتہ کارانی تہا آ کُجام رنگ اَت کہ ماوریاں علم ءِ پہمگ ءَ دیر نہ کت؟

چونائی ءَ ماوریاں باج بری (فاتح) ءُ علم، زانش ءِ جوانیں شوق ءِ نہ بوئگ ءِ سبب ءَ علم ءِ تہنا یک نیمگے دستاں کتگ بزاں پہم اِتگ۔ آہاں بنداتی دوٗر ءَ کتاب ٹوٹم حیال کتگ اَنت۔ گوں اے حیال ءَ ایشاں کتاب ءِ تاک وتی سُپتگیں گوشانی تہا مان کتگ اَنت۔ چہ اے وڑ ایشانی ءُ کتابانی میان ءَ بدنی سیادی یے ہم بنا بوتگ۔

نبشتائیں مواد ءِ نہ پہمگ ایشانی یک نزوری یے بوتگ۔ وہدے ویٹانگی معاہدہ بیت گڑا ماوری دری زبان ءَ سر پد بنت بلئے ایشی ءِ قانونی بہر ءَ سر پد نہ بنت۔ ہمے سبب ءَ برطانیہ چہ ایشی ءَ باج بارت (۴)۔ ماوریاں وتی شنگتگیں علم یکجاہ نہ کت اَنت، اگاں آہاں بہ گُتین اِت اَنت گڑا ایشاں جاورانی بدلی پہم اِتگ اِت اَنت بلئے چُش نہ بوت۔ چہ ایشی ءَ اے نبشتائیں علم ءِ بزیں ساہگ ءَ ایمن نہ بوتاں ہمیشکا آرندا علمی رنگ ءَ نہ جنز اِت اَنت۔

کوٗہنیں رودراتکی میان ءَ ہمودا آہن یا آسن، پہ وَرگ ءَ چیز ہست اَت، اُود ءَ جناور دارگ بوتگ اَنت (۵)۔ انسان ءَ وتی اظہار نبشتائیں موادان چہ کتگ اَت۔ اگاں فکر کنگ بہ بیت زبانی گپ ءُ تران محکم نہ بیت ءُ نبشتائیں تران باندائیں بستار دار اَنت۔ نبشتہ ءَ ہما وہد ءَ ارزشت رس ایت وہدے آ لبزاں پیوست کنت کہ زبان چوں نویسگ بہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

جیک گوڈی ءِ وتی کتاب Domestication of savage mind ءِ تہا گوَش ایت، نبشتائیں علم ءِ زورگ ءُ پہمگ ءِ واستا الی اِنت مارکس ءَ رسا نکدر ءِ دڑ چی ءِ واستا ہما گالبند پیوست کتگ اَنت، آ کارمرز بہ بنت۔ رسا نکدرءَ چہ آہانی سیادی بزاں آئی ءِ مادی ءُ راجمانی ربیدگی بہر ہوار کنگ ءُ چارگ بہ بنت۔ وہدے ما انوگیں دورءَ بچار اِیں ہمے سما بیت ما انچیں راجمانےءِ تہا اِیں، اُودءَ ہر رنگ ءِ لبزانک ہَست ءُ پہ نبشتہ ءَ لِکھوڑ ہم۔ وہدے ما گزشت ءَ بہ چار اِیں گڑا سے ۳ رنگ ءِ رسا نکدر ظاہر بنت۔

1۔ زبانی ربیدگ: ایشی ءِ تہا زبان نبشتہ ءِ رنگ ءَ نہ بوتگ اَنت۔

2۔ نبشتائیں ربیدگ: ایشی ءِ تہا زبانی ربیت ہلاس بیت۔

3۔ انچیں ربیدگ آہانی زبان ءُ نبشتہ، ہر دوئیں ہَست اَنت۔

انوگیں دورءَ دراہیں مزنیں زبان، ہما کہ انگتہ گوشگ بنت، ہواری ایں ربیدگ (مخلوط کلچر) ءِ تہا اَنت پمیشکا ایشانی تہا وانندہ ءُ بے وانندہ دوئینانی سرا کتابی اثر ہَست اَنت۔ اَنچو کہ نوزدہمی کرن ءَ ماوری زبان نبشتائیں علم ءِ وسیلہ ءَ چہ کنٹرول کنگ بوتگ اَت یا اسلامی ملکاں نبشتائیں ءُ زبانی ربیت ءَ چہ ہواری ایں ربیدگ ودی کُتگ۔ مروچاں نبشتائیں علماں گوں ریڈیو، ٹی وی ءُ ٹیلی فون ءَ وانندائیں مردم قابو کُتگ اَنت۔ ہواری ایں ربیدگ ءُ آئی ءِ سان وتی جاگہ ءَ انگت اوشتاتگ۔ بلئے راجدپتر نویس ءِ وانندہ بوںگ ءَ چہ نبشتائیں لبزاں ارزشت رس ایت، چہ ایشی ءَ اے وتی معیارءَ پیوست کن انت، ایشانی گوَرا زبانی لبزانی ارزشت بیگواہ اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زبانی ربیت ءِ ارزشت مسلمانی حدیث ءَ چہ پھمگ بیت ۔ آئی ءِ تہا روپھانی یک درچی یے ہَست کہ ہمے حدیث ءِ جوڑشت اِنت ۔ ارنسٹ گیلز ءَ مراکش ءِ صوفیانی سراپٹ ءُ پول کتگ ءُ اے درگت ءَ آ گوش ایت کہ ولی یا صوفی بِلّے بے وانندہ یے، وہدے آ شریعت ءِ گیشگیواری ءَ کنت گڑا آئی ءِ گپ پہ دلگوشی ءَ گوشدارگ بنت ۔ ایشی ءِ آ تراپ ءَ اگاں برکت ہَست گڑا اے ہما پاکیں کتابی نبشتاہانی آسر اِنت ۔ ایشی ءِ علم ءِ بُنپد قرآن ءُ حدیث اَنت ءُ آ زبانی ایشاں وتی مردمانی گوشاں سرکنت ۔

ہما ربیتی راجدپتر نویس وتی بنزہ ءِ سے چیزاں گندایت ءُ کسب کاگداں الی گوش ایت ۔ اے سے ایں چیز زبانی ربیت ءَ ہوار نہ اَنت یا نیست اَنت ۔ ہمیشکا اے آہاں الی حیال نہ کن انت ۔ ایشانی واستا مواد ءِ جوان بوہگ چہ درستاں اصلی اِنت ءُ ایشی ءَ پد شاہدانی راست بوہگ اِنت ۔ ایشانی حیال ءَ کسب ءُ کاگدازم ءِ رنگے ۔ شاہدانی راست بوہگ ءِ واستا آ کتاب ءِ ہاسیں نکتہاں دومی نکتہاں گوں سرشون بندایت ءُ ایشی ءِ ریس پریس ءَ کنت ۔ اے عمل ءِ پدا سالدر ءِ راست کنگ الی اِنت، پرچہ کہ ایشی ءِ وسیلہ ءَ واقعہانی وانگ ءُ گیش گیواری بیت ۔ راجدپتر نویس واقعہاں آئی ءِ دور ءِ آ تراپ ءَ چاراَنت ایشی ءِ کچ ءُ ماپ، چہ سالدر ءُ گھڑیال ءَ بیت ۔ کسب ءُ کاگدانی دُراہیں گپاں دنت ۔ اگاں کسے وانندہ اِنت گڑا ایشانی واستا نبشتہ گران نہ اِنت ہمیشکا ما مروچاں گوشے نبشتاہانی دریاءِ تہا اِنت ۔ یک کتابی نکتہ ءِ پھمگ ءِ واستا ما دگہ بازیں کتابانی نکتہاں وان اِیں ۔ چیا کہ وہدے شاہدیں نکتہ یکے بیت گڑا یکیں پترءَ وَ، گوات بارت ہمیشکا بازیں شاہد درکیجگ بنت ۔ اگاں ہمے پٹ ءُ پول ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

درگت ءَ یک زبانی شاہدے دَزبہ کپ ایت گڑا آئی ءِ سرابیسہ نہ بیت، اگاں کتابی رمس ءُ سن مان گیشینگ اَنت گڑا ایشاں ربیتی راجدپترنویس نہ زُور اَنت۔ اے راجدپترنویسانی حیال اِنت کہ زبانی راجدپتر ءِ اے وڑیں نزوری بکشگ مہ بنت۔

زبانی راجدپتر ءِ بُن پدءَ اگاں ڈیٹا یکجاہ کنگ بہ بنت گڑا آدیمروی یا بدلی ءِ عمل ءَ گیشگیوارکت نہ کنت، اے زبانی راجدپتر ءِ بابت ءَ مزنیں زنگے۔ راجدپتر ءِ تہابدلی ہما عمل اِنت کہ راجدپترنویس وان انت ءُ پہم انت۔ چونائی ءَ یک انچیں راجمانے اَت کہ اودءَ یادراہیں وانندہ یا بے وانندہ اَنت، گڑا اے وڑیں چاگرد ءِ تہا وانگ ءُ زانگ ءِ درچی ءِ عمل سک بازاثرمند بیت۔ وہدے اے درچی ءِ تہابدلی بئیت گڑا ایشی ءِ پہمگ گران بیت۔ چونائی ءَ زبانی راجدپتر ءِ زنگ پشت ءَ یا جہل ءَ چہ کاینت ءُ راجدپتر ءَ چہ اے ترس بیت کہ زبانی ربیت یک مردم ءِ نگاہاں چہ چارگ مہ بیت ءُ اے حیال کنگ بیت وہدے راجدپتر اے رنگ ءَ چارگ بیت گڑا امارا بیگواہ کنت چیا کہ اے درگت ءَ اے حیال ہم دارگ بیت کہ زبانی راجدپتر ءِ تہا ٹوئیں مردمانی ہچ عزت نیست ءُ نئے کہ ہاسیں چیزے پہ ایشی ءَ ارزشتے دار اَنت۔

زبانی راجدپتر ءِ سرابوتگیں اے نگداں بہ چاراِیں گڑا ایشی ءِ پُشت ءَ ربیتی راجدپترنویسانی ءُ ایشانی وزم ءِ نزوری پدر بیت۔ آ بے حال بنت رانک ءِ داتگیں وزم ءَ ابید راجدپتر ءِ جوڑشت ءُ پہمگ ءِ دگہ راہ ءُ رہبند ہَست ءُ بوت کن انت۔

واسیناءَ زبانی راجدپتر ءِ بچارءَ گوشتگ ”زبانی شاہد ءُ گواہ پدرچ داں پدرچ روان بنت“۔ اے ہما مواد اَنت چہ ایشانی وسیلہ ءَ ما راجمان ءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گزشت ءُ ربیدگ ءَ ٹھین اِیں۔ وہدے راجمان ءِ تہا وانندہ گیش بوہان بنت گڑا ازبانی راجدپتر میزاں میزاں نزور بوہان بیت بلئے لہتے زبانی ربیت اَلما، راجمان ءَ سرکا ینت۔

یات ءُ گیر زبانی راجدپتر ءِ بہر اَنت ایشی ءِ سیادی گوں مردم ءِ ذات ءَ اِنت۔ اے وڑیں یات ءُ گیر پدریچ داں پدریچ جنزان بنت اگاں پدریچ داں پدریچ روان بہ بیت گڑا اے سلامت نہ بیت۔ زبانی ربیت ءُ یات گیر ءِ تہا بازیں تپاوت ہَست اگاں زبانی ربیت یک پدریچے ءَ چہ دومی پدریچ ءَ دئیگ بہ بیت گڑا ءُ پہ ایشی ءَ مول ءُ مرادے ءِ بوہگ المی اِنت۔ ایمائیل ڈرکائیم ءِ نزءَ وہدے ربیت پدریچ ءَ چہ دومی پدریچ ءَ سر بنت، چہ ایشی ءَ اے مراد زُورگ بیت کہ راجمان ءِ جوڑشت اصلی رنگ ءَ بیت، دگہ مردم اے عمل ءَ شاہگانی ءَ گند اَنت...

ما گوشت کنیں زبانی ربیت چار بہرانی تہا اِنت (۶)۔

۱۔ گیر گپتگیں (رٹا ہوا)، ۲۔ گیر نہ گپتگیں (نہ رٹا ہوا) ۳۔ اوشتاتگیں ءُ زُکرتگیں (ٹھہرا ہوا و جما ہوا) ۴۔ آجویں (آزاد)۔ یات گپتگیں چیزاں چہ مراد شاعری، صوت ءُ جنگی (رزمیہ) لچہ اَنت۔ بتل ءُ اید گہ بازیں چیز ربیت ءِ تہا بندیگ نہ اَنت۔ اے راست اِنت زبانی ربیت دراہیں شاہگانی ءَ ابید ہم راستیں زانت نہ دنت چیا کہ انسان ءِ حافظ ءِ ہم لہتے نزوری ہَست اَنت۔ وہد ءِ رپتار ءَ گوں انسان بازیں چیزے بے حال کنت ءُ بازیں یات ہم کنت۔

بلئے زبانی ربیت ءِ پلہ مرز گوش انت کہ نبشتاَئیں راجدپتر ءَ راجدپتر ءِ گیشی ءُ کمی ہم راجدپتر نویس ءِ پسند ءُ ناپسند ءَ گوں بندوک اِنت۔ نبشتائیں راجدپتر ءِ تہا سال ءُ رمس ءِ بابت ءَ زانت راست نہ اَنت، چونائی ءَ اے ہم

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زہرشانی نبشتائیں راجد پتر ءَ گوں ہَست اِنت۔ اے گپ پمیشکا گوْشگ بیت چیا کہ ربیتی راجد پتر نویساں انوگیں سالدر پہم اِتگ ءُ ہمیشی ءِ دامن ءَ چہ گزشت ءِ واقعہاں ظاہر کنگ ءِ واہگ دار اَنت، وہدیکہ وہد ءِ کچ ءُ ماپی موسمانی بدل بوئگ ءَ چہ کساس بیت ءُ اے کوْہنیں وزمے۔ ٹامپسن ءَ اے سرحال ءِ سرا نبشتہ کتگ ءُ ایشی ءِ تہا آئی ءَ سما (شعور) ءُ آئی ءِ بدلی ءِ بابت ءَ ہم چیزے گوْشتگ، مدغاسکر ءَ ''برنج ءِ گرادگ'' ءِ مراد ''نیم کلاک'' بوتگ۔ روبرکتی (مغربی) نائیجیریا ءِ تہا ''مکھی ءِ سا ہگ'' ءِ مراد ''پانزدہ منٹ ءَ رند'' بوتگ۔ انوگیں راجمان ءِ سرا صنعتی راجمان ودی کتگیں عملے۔ راجد پتر نویس سال ءُ رمس ءِ بابت ءَ حیال ءَ گوْر کن انت کارکن انت (۷)۔ بلئے آبازیں راجمان ءِ تہا اے وڑیں بہر ءِ حق ءَ نہ اَنت۔ آ راجد پتر ءِ تہا بادشاہاں حساب کن انت کہ آئی ءِ یک پدریچے سی ءُ سے سال جنزان بیت۔

لہتے راجد پتر نویس اے پہم انت کہ آہانی کار واقعہانی درشانی اِنت ءُ ایشانی گیشگیواری ہم۔ چونائی ءَ الّی اِنت، بلئے بس اوں نہ اِنت۔ ایشاں ابید راجد پتر نویسانی دو دگہ ہاسیں فرض ہم ہَست۔ اولی، راجد پتری عمل ءِ یکشلی ءِ گیشگیواری۔ راجد پتر ءِ یکشلی زبانی ربیت ءُ ایشی ءِ ربیدگ ءِ بابت ءَ اِنت آ بدلی ءِ عمل ءَ چہ گیشترہاس ءُ نادر اِنت، ایشی ءَ ابید ربیتانی عمل ءِ چارگ الّی اِنت چیا کہ ربیت داں ہما وہد ءَ زندگ بیت وہدے آہانی پچار یکشلہ بہ بیت۔ دگہ راجد پتر نویسانی واستا اے الّی اِنت آ وانوک ءَ انچش بہ کنت کہ آئی ءَ یقین بہ بیت کہ راجد پتر نویسی ءِ بُن پد ایشی ءِ زانت ءَ گوں بندوک اِنت۔ راجد پتر نویسی ءِ دومی فرض اِنت آ بُرزیں ٹک ءَ ابید اے ہم بہ چار اِیت راجمان ءِ تہالس مہلوک،

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہنرمند، دہکان ، ڈرائیور، ہلکانی مردم ءُ کارگس (آفس) ءِ کارگشادیں پٹیوال ءُ چپراسی پچی حیال کن انت۔

زبانی راجد پتر ءِ اے نکتہ ءُ بن گپانی ڈالچار کنگ ءَ گوں اگاں ربیتی ءُ صنعتی دور ءِ راجد پترنویس وتا یک سیمسرے ءَ دار اِیت گڑا آئی ءِ حال انچش بیت گوٗشے یک عاشقے بلب ءِ رژنائی ءَ، سردیں گوٗات ءِ سرا دمک ءِ کنڈ ءَ کمبل ءَ سرا بہ کنت بہُ اوشت ایت پہ وتی کیگد ءِ راہچاری ءَ۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زبانی راجدپترنویسی ءِ ارزشت ۱

Significance of Oral Historiography

اے گپ ءَ دیر نہ اِنت بلکیں انوگیں گپے کہ مردم نہ تہنا زبانی راجدپتر نویسی ءِ ارزشت ءَ سرپد بوت اَنت بلکیں نی اے مروچاں پہ راجدپتری بنزہ ءَ الکاپیں بنزہ یے ءِ حساب ءَ کارمرز کنگ بوئگ ءَ اِنت۔ اے درگت ءَ ایشی ءَ دلبڈی ہم رَسگ ءَ اِنت۔ البتہ راجدپتری علم ءِ گردان ءِ تہا اے مزنیں مدّتے ءَ پد ہوار کنگ بوت کہ ساری ءَ اے راجدپتر ءِ علم ءِ تہا جاگہ دیگ نہ بوتگ۔ ایشی ءِ جاگہ نہ دیگ ءِ سبب بوت کنت ہمیش اَت کہ راجدپترنویساں اے میراث مہلوک ءِ زبان زَدی rumor گوْشت ءُ رَدکُت کہ زبان زَدی ءُ افواہ ءِ سرا باور کنگ نہ بیت۔ اے عمل ءَ ایشی ءِ ارزشت کم کتگ اَت۔

اے نبشتانک ءِ تہا زبانی راجدپتری میراث ءِ درگت ءَ سے گپ پہ باوست ءَ دارگ بیت۔ اول اِیش اِنت کہ زبانی میراث ءِ راجدپتر ءَ گوں سیادی۔ دومی: زبانی بنزہ ءِ ارزشت۔ سیمی: زبانی ربیت ءِ نبشتہی راجدپتر کنگ۔ پہ گپانی پیامد ءَ متحدہ عرب امارات ءُ سعودی عرب ءِ راجدپترگچین کنگ

۱۔ اے نبشتانک ڈاکٹر عبداللہ بن ابراہیم العسکر ئیگ اِنت۔ واجہ کِنگ سعود یونیورسٹی ءَ پروفیسرے۔ پاکستان اسٹڈی سینٹر کراچی یونیورسٹی ءِ پی ایچ ڈی اسکالر محمد تقی ءَ عربی ءَ چہ اردو ءَ رجانک کُتگ۔ بلوچی رجانک۔ اےض

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بوتگ اَنت۔

نبشتہ کارءَ وہدے زبانی راجدپتری میراثءِ درگتءَ پٹءُ پول بندات کتگ اَت۔ گڑا اے کارپہ آئیءَ یدّرءَ ارزانیں کارے نہ اَت۔ بلکیں آئیءَ بازیں مشکلے دیما اتکگ اَت۔ بقول روبرٹ لوی (Robert Lowie) پہ یک راجدپتر نویسےءَ ممکن نہ اِنت کہ یک دمگےءِ راجدپترءِ نویسگءَ آدمگءِ ہر یک مردمےءَ گوں نیادءُ احوال بہ کنت ءُ ایشانی لیکھاں بہ زانت۔ اے درگتءَ روبرٹ نویس ات ”منا زبانی ربیتءِ سراچ وڑا باور نہ کنت“ (Lowie. 1917., p. 163)۔

بلئے اے دُراہیں گپانی یک کرّ، زبانی ربیتءِ تہا الکاپءَ راستی ہست کہ چونائیءَ نبشتہ اِیں راجدپترءِ تہا نہ رَس انت۔ چوکہ اے وڑا کُجام ہم راجدپتر نویسے بیرگءَ رابرٹءِ گپءَ نہ مَنّ ایت۔ ہمیشکا انسانی راجدپترءَ کُجام ہم مہلوکی شوریا بتلءِ تہاءُ رسمءُ رواجءَ گوں وڑے نہ وڑےءَ راستی ہم گرۡنچ بیت گوں۔

رابرٹ لویءُ ایشیءِ وڑیں ایدگہ راجدپتر نویس زبانی راجدپتری میراثءَ ہمیشکا ڈالچارکن اَنت کہ ایشانی نزّءَ راجدپتر تہنا ہماشر اِنت کہ نبشتہ اِنت (p. 598)، ہرچی نبشتہ نہ اِنت بزاں راجدپتر نہ اِنت۔ بلئے ایدگہ راجدپتر نویساں زبانی راجدپتری میراثءِ ارزشت منّیتگ۔ اَنچو کہ اے فیڈر (A Feder) گوش ایت ”زبانی ربیت چہ ایدگہ دُراہیں راجدپتری بُنزہاں محکم ترِ انت۔ ہمیشکا ایشیءِ منّگ ہژدری اِنت“ (اوبخ۔ 1994۔290)۔ پہ زبانی راجدپترءَ گالبندءُ معناءِ بندگ گڑانیں کارے۔ پرچہ کہ یکے وَ ایشیءِ بُنگپ مان

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گِشّیتگ اَنت ءُ دومی نیمگا زبانی علمی میراث سائنسی علم ءِ چَپ اَنت۔ بلکیں زبانی ربیت یک اَنچیں علمے کہ راجمانی علماں گوں شریدار اِنت۔ بلکیں فوک لور (Folklore) ءِ نام ءَ یک سرجمیں گالبندے ہم پہ ایشی ءَ ہست۔ اے بنیاد ءَ ایشی ءِ گالبند ءُ وزم لاتخل اَنت (یان۔ 1981۔ 236)۔ ڈاکٹر نبیل سلامتہ ڈکشنری آف لاروس ءَ چہ زبانی راجدپتر ءِ پجار ءَ اے وڑ گِشّین ایت "زبانی راجدپتری میراث چونائی ءَ کِسّہ، سرگپت، دینی وجدان، لیکہ ءُ دگہ لہتے عادتانی گُڑنچ اِنت" (سلامتہ۔ 1986۔ 39)۔ البتہ ڈکشنری آف روبر ءِ تہا زبانی راجدپتر ءِ پجار ایش اِنت "اے بے مادنیں دینی، اخلاقی میراث ءِ پُشت پہ پُشت یک زمانگے ءِ دومی زمانگ ءِ تہا زبانی رِدءَ بدل بوئگ ءِ نام اِنت" (p. 60)۔ زانتکارانی داتگیں اے پجارانی چارءُ ٹپاس ءَ چہ اے گیشتر مان گِیشّ ایت۔ ڈینیل مک کال (Daniel Mc Call) ءِ وڑیں راجدپتر نویس ءِ وڑیں زانتکارے ءِ رِدءَ زبانی میراث ءِ گالبند ءِ نہ گِشّیشگ ءِ دوسبب اَنت۔ اولی ایش اِنت کہ اگاں یک علمے ءِ گالبند ءُ شاخ بازبہ بنت۔ گڑا نہ تہنا آمان گِیشّ ایت بلکیں آئی ءِ وڑ وڑیں مکتبیں فکر ہم دیما کاینت۔ دومی ایش اِنت کہ پہ راجدپتر ءِ علم ءِ نسبت ءَ ایدگہ گالبندانی زبانی راجدپتری میراث ءِ گالبند شَرتِر اِنت۔ مثال ءِ گپ ءَ مہلوک ءِ میراث، مہلوکی بتل یا فوک لور ءُ ایدگہ۔ ہمے وڑا زبانی راجدپتر ءِ زانتکار ولٹر جے اونگ (J. Ong) ءِ رِدءَ "اے گالبند داں ہماوہدءَ نہ گیشّ انت داں کہ یک یک ءَ چیچ کنگ ءُ شری ءَ ٹپاسگ مہ بنت" (p. 59)۔ نی مااے چاریں کہ زبانی علمی میراث ءِ راجدپتر ءَ گوں سیادی چی اِنت؟

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زبانی علمی میراث ءِ راجد پترءَ گوں سیادی

ہماراجد پترنویس کہ زبانی علمی میراث ءَ بنزہ ءِ حساب ءَ مان نیاراَنت چہ ایشی ءَ فوک لور ءُ انتھروپولوجی ءُ ایدگہ چیزانی سبب ءَ زبانی راجد پتر ءِ سیمسر بندگ نہ بنت ءُ دومی نیمگا راجد پتری بنزہ ءَ چہ مردم گیشتر گستا بیت۔ داں پنجاہ ءِ دہک ءَ اے کار ءِ زانتکاراں راجد پتر ءِ ارزشت ءِ درگت ءَ زبانی علمی میراث جاگہ نہ داتگ اَت۔ البتہ فوک لور ءِ زانتکار زبانی بنزہ ءِ مگیم ءُ واجہ اِت اَنت۔ ہمیشکا راجد پترنویساں اے مصدر کِسّہ، ڈائیلکٹیکل لیجنڈز (Dialectical Legends) ءُ ایدگہ ہمے وڑیں چیزاں گوں نام بست اَنت ءُ رَد کُت اَنت۔ بلکیں راجد پتری بنزہ ءَ چہ گامے دیما شُت اَنت ءُ گوْشت اِش کہ زبانی بنز ہانی راجد پتر راستیاں گوں ہچ سیادی نیست (یان۔ 1981۔35)۔ ہمے گپانی سبب ءَ داں دیراں پد زبانی علمی میراث ءَ چہ کارگِرَگ بوت ءُ اے پہ راجد پتری بنزہ ءَ محکمیں چیزے زانگ بوت۔ منا سما بیت کہ ''زبانی علمی میراث الکاپیں وڑے ءَ راجد پتر ءِ علم ءَ گوں پیوست اِنت۔ ہمیشکا زبانی علمی میراث یک دودمانے پیش داراَنت کہ اُود ءَ مردم زندے گوْازین اَنت ءُ ہمے ایشانی فکر ءُ لیکہانی آدینک اِنت ءُ اے معاشی، راجمانی، سیاسی ءُ ربیدگی نظام ءَ شکل ءُ صورت بخش ایت۔ بلکیں لہتے پولکاراں باور اِنت کہ نبشتہ اِیں راجد پتر چونائی ءَ زبانی راجد پتر ءَ چہ دَراتگگ (Hanige. 1983., p. 20)۔ زبانی راجد پتر ءِ اجزاء اصل ہردوہیں مہلوکی میراث ءِ اجزا اَنت۔ مثال ءِ گپ ءَ کِسّہ، مہلوکی رسم ءُ رواج، بتل ءُ چاچ، عہدی پرِ بند، شعر۔ اے چیزاں یک راجد پترنویسے ہم ڈالچار کُت نہ کنت۔ بلکیں بازیں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجدپتری بیان ءُ نگاہ اے زبانی آثاراں چہ بے حاجت نہ بیت۔ البتہ بازیں ایدگہ زانتکار دومی نیمگا راست سر پد بیت۔ گڑا اے لازم اِنت کہ نبشتہ اِیں راجدپتر، دمب شناسی یا لبز بلدانی تہا زبانی علمی میراث شوہازگ بہ بنت (p. ?)۔ زبانی راجدپترءِ بازیں زانتکارانی اے ہم حیال اِنت کہ پہ زبانی راجدپترءَ ہژدری اِنت کہ اے ایدگہ علماں گوں سیادی بہ دار ایت۔ ڈبلیو بایور (W. Bauer) ءِ رِدءَ زبانی راجدپتری آثارءُ نبشتہ اِیں راجدپتر دو جاگہ بہر اَنت۔ زبانی راجدپتری آثارءِ تہا دُراہ ہست اَنت، آدگہ گپے کہ اے راست اَنت یا رَد اَنت، بنزہ اَنت کہ نہ اَنت۔ بلئے ایشیءِ تہا ہوار اَنت۔ البتہ نبشتہ اِیں راجدپترءِ تہا ہما چیزاں جاگہ ہست کہ معروف یا بے نامیں وڑےءَ شِنگ بوتگ اَنت۔ اَنچو کہ مہلوکی کِسّہ، جنگ، رسم ءُ رواج، شذرءُ نودرات، بتل ءُ عہدی پِربند (Feder., p. 66)۔ ایشیءِ تہا اشتہار ہم ہوار اَنت گوں۔ پرچہ کہ پولکارانی رِدءَ اے یکیں وہدءَ راجدپترءِ تہا ہوار اَنت گوں۔ بلئے جنگ، رسم ءُ رواج ءُ قول ہما وہدءَ پہ بنزہءَ کارمرز مہ بنت کہ چہ ایشانی زُورگءَ گپ مان گیشّان اِنت۔ اگاں مہلوکءُ اکثریتءِ لیکہءِ رِدءَ یک سوتے پہ راجدپتری بنزہءَ کارمرز بوت گڑا اے عمل تاوان دنت۔ زبانی راجدپترءِ زانتکار اَنچو کہ ڈی گیگ (D. Gage) ءُ آر۔ اولیور (R. Oliver) ءِ حیال اِنت کہ اگاں زبانی چیز پہ راجدپتری بنزہءَ الکاپءَ ہم کارمرز کنگ بہ بنت۔ پدا ہم اے دوہینانی بابتءَ اے گوْشگ بیت کہ ایشاں ہم وسینا (J. Vansina) ءِ وڑا راجدپتری پِڑءَ نہ زبانی میراث دیما بُرتءُ نہ پہ ایشیءَ وزمءُ مہناجے گِشّینت۔ وسیناءَ وتی کتابءِ تہا زبانی علمی میراثءَ سک باز

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ارزشت داتگ۔ زبانی راجدپترءِ سرا آئیءِ کتاب اولی رَندءَ 1961ءَ فرانسیسی زبانءَ، 1965ءَ انگریزیءَ شِنگ بوتگ۔ اے کتابءِ ارزشت برجاہ اِنت کہ داں مُدتےءَ زبانی راجدپتر نویسءِ زانتکاراں بنزہءِ رِدءَ کارمرز کُتگ (Bauer. 1928., p. passim/)۔

زبانی بنزہءِ ارزشت

مزنءُ نبشتہ اِیں دودمانءُ راجدپتر بُن اصلءَ زبانی اَنت۔ اَنچو کہ ایلیڈءُ اوڈیسی ہم زبانی راجدپتر اَنت۔ اے درگتءَ ہومر اولی زبانی راجدپتر زانت اِنت کہ ایشیءِ کارمئے گوْرا مروچی نبشتہ اِیں سورتءَ ہست اَنت۔ ایشیءَ پدہیروڈوٹسءُ تھوسیڈیڈس اَنت کہ ایشانی زبانیءُ نبشتہ اِیں ربیت یکجاہ کُتگ اَنت۔ ایشاں اولی رَندءَ ایشیائے کوچِک (Asia Minor)ءُ رودَراتکءِ نیمگا سفر کُتگءُ ہما کِسّہ یکجاہ کُتگ اِت اَنت (یان۔45)۔ کلیساءِ حاکمیءِ بنداتی دوْرءَ زبانی ربیتءِ مزنیں ارزشتے ہست اَت، پرچہ کہ بازیں عیسائیاں وانگ نہ زانتگ۔ انجیلءِ ہفتادءُ پنچ سالی تدوینی دوْرءَ زبانی ربیتءِ شرف برجاہ اَت۔ اَنچو کہ اَپوکریئفا Apocrypha۔ (ھینج۔1991۔24)ءُ یورُپءِ میانیں دوْرءَ نبشتہ اِیں ربیتءِ نامءُ نشان نیست اَت۔ ہمیشکا ایشانی راجدپتری بنزہ تہنا زبانی بوتگ اَنت۔ اے وڑا آہاں مردمانی یاتءُ گپاں ہوارشاہدانی گپانی سرا ہم باور کُتگ اَت۔

اے درگتءَ اولی کتاب کہ انگریزانی معاشیءُ راجمانی راجدپترءِ سرا اَت۔ اے کتاب نورماندی دوْرءَ ماں 1086ءَ نبشتہ کنگ بوتگءُ ایشیءِ نام Doomsday Book اَت۔ اے کتابءَ زبانی بنزہ ڈالچار نہ کُتگ اِت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بلکیں ایشاں شرفے حاصل اَت (p. 26)۔ اے وڑا عہدی پرِ بند (لوک گیت) کوُہنیں انگریزی شاعری، رونلڈ ءِ سوت اے دُراہ زبانی لبزانک ءِ تہا ہوار اِت اَنت۔ چونائی ءَ عرب ءُ مسلم راجد پتر نویساں ہم زبانی راجد پتری بنزہ الکاپ ءَ کار گِپتگ اَنت۔ بلکیں علمی دنیا ءَ عربی نبشتا موادی بنزہ گیشتر زبانی اِت اَنت۔ بنداتی دوٗر ءَ گیشتر محدثین، راجد پتر نویس، اخبار پین، لبزانت ءُ شاعراں زبانی بنزہ ءَ چہ وتی کار ملمہ کُتگ اَت۔ اَنچو کہ چوٹی ءِ مسلم راجد پتر نویس بلادرزی (298ھ)، طبری (310ھ)، مسعودی (346ھ) ءُ خلدون (805ھ)۔ ایشاں ابید عرب غنائی دوٗر ءِ دُراہیں شاعر زبانی بنزہ ءِ کارمرز کنگ ءَ چہ دیما جُنزِاتگ اَنت (Hanige., p. 08)۔ اے ہم چارگ لوٹ ایت کہ بازیں مسلمان زانتکاراں پہ زبانی ربیتانی الکاپ ءَ کارمرز کنگ ءَ راہ ءُ رہبند ہم گِشّینتگ اَت۔ پدا ہمے رہبندانی الکاپیں علمی شکلے گِپتگ اَت۔ اَنچو کہ اسناد ءِ علم، رجال ءِ علم، جرح ءُ تعدیل ءِ علم، گالبند ءُ احادیث ءُ بازیں ایدگہ علم (موتزو۔ 1407ھ۔ 14)۔ بلئے چُشّیں راجد پتر پدا ہم ہست کہ زبانی بنزہ ءِ کارمرز کنگ ءِ حق ءَ نہ اِنت۔ مسعود ضاہر ءِ رِد ءَ ’’اے گپ پماں ظاہر اِنت کہ نوکیں راجد پتر نویسی ءِ نیام ءَ ہردیں کہ مردمانی میان ءَ نند ءُ نیادی تڑانے بیت (رستم۔ 1984۔ 01) اُود ءَ راجد پتر نویس زبانی علمی میراث ءِ زانتکاراں مان نیار اَنت۔ اے وڑا ہمے دوٗر ءِ کہ ما گپ ءَ اِیں اے دوٗر ءِ سرجمیں زبانی لبزانک اَنچیں نگاہ ءِ چارگ بیت گوشے ہچ کار ءَ نئیت۔ یورپ ءِ تہا ششمی کرن ءَ بہ گرداں دوازدہمی کرن ءَ زبانی ربیت بنزہ ءِ حساب ءَ پہ نوکیں راجد پتری دوٗر ءَ زورگ بوتگ اَنت۔ چہ اے وڑی ءَ بازیں راجد پتری کتاب اَنچو کہ کیلنڈر ءِ نظام، شہرانی راجد پتر ءُ شاہی خاندان ءِ راجد پتر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پیداک بوت اَنت۔ نوزدھمی کرن ءَ زبانی بنز ہانی جُنبز پدا نزور بوہان بوت اَنت۔ بلئے امریکہ ءِ تہا زبانی ربیت ءِ ارزشت انگت ہم برجاہ اَت۔ ہمیشکا اُودءَ زبانی بنز ہانی تہا مینگ ءِ مردماں ہوار ءُ لڈ ءُ بار کُتگیں مردم ہم ربیت ءِ تہا یک حساب ءَ چارگ بوت اَنت۔ اے وڑا بیستمی کرن ءِ آہگ ءَ گوں زبانی راجدپتر ءَ پدا عزتے رَست۔ وسینا ءُ اید گہ فوک لور ءُ بشر شناسی ءِ زانتکاراں زبانی چیزانی سرا یقین کُتگ ءُ اے راجدپتری بنزہ ءِ تہا ہوار کُتگ اَنت (ضاھر۔1982۔185)۔ ہما گُمان کن اَنت کہ زبانی ربیت راجدپتری علم ءِ سامان نہ بنت، گڑا آہاں اے گپ زانگی اِنت کہ نبشتہ اِیں راجدپتر ءِ باز بندا تی بنزہ بُن اصل ءَ زبانی اَنت کہ پُشت دَر پُشت ءَ زبان پہ زبان اَنت۔ اے بنیاد ءَ نبشتہ اِیں راجدپتر ءِ بوہگ ءَ چہ زبانی راجدپتر ءِ ارزشت کم نہ بیت۔ اے وڑا نبشتہ اِیں راجدپتر ءَ چہ زبانی راجدپتر محکم تر زانگ بیت۔ البتہ زبانی ربیت بازیں جاہاں چار ءُ ٹپاس ءَ ابید چنگ ءُ مان چِنگ لوٹ ایت۔ چہ ایشی ءَ دڑوگ ءُ پندل سازی ہلاس بہ بیت۔ اے کارا انچو گڑ ان نہ اِنت کہ کُجام ہم نند ءُ نیادی دیوانے ءِ ریکارڈ کنگ ءَ ساری اَنچیں فارمولہ یے اڑ کنگ بہ بیت کہ ایشی ءِ سرا مردم یقین کُت بہ کن اَنت۔ اے وڑ کنگ ءَ چہ راجدپتر شریں وڑے ءِ گشّیت ءُ محکم بیت (حریز۔1992۔04) بللکیں مردمے ءَ گوں نند ءُ نیادی تڑان ءُ آئی ءِ زند ءِ سرا نبشتگیں چیز بابت ءَ کار کنگ چونائی ءَ زبانی ربیت ءِ ریکارڈ کنگ ءِ نام اِنت۔ ایشی ءِ تہا دُراہیں انسانی واہش اَنچو گیوار بوہان بنت کہ نبشتہ اِیں راجدپتر ءِ تہا ایشانی جاگہ دئیگ ممکن نہ اِنت۔ ہمیشکا یکیں وہد ءَ راجدپتر نویس راجدپتری واقعہاں گوں سفر کنگ ءَ اِنت ءُ ایشی ءِ تہا وت ہم ہوار اِنت گوں۔ اے چیز ءِ مشاہدہ ءَ ہم کنان اِنت ءُ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہمے وڑا آوت اے واقعہانی تہا مردماں گوں دیم پہ دیم نیادءُ تراّن ہم کنت۔
اے وڑی ءَ آ گزشتءِ بازیں چیزانی بابت ءَ سر پد بوئگ لوٹ ایت کہ چو چیا بوتگ؟ اے وڑا آ (ہما واقعہءِ تہا کسے کہ وت شریدار اَت۔ یا آئیءَ وت سرجمیں عمل دیستگ اَت۔ یا ایدگراں چہ ایشیءَ اے گپ اِش کُتگ اِت اَنت کہ آہاں مشاہدہ کُتگ اَنت) چہ دُرستاں کارگپت کنت۔ چونائیءَ اے ہما علمی راستی اَنت کہ ایشاں یک پولکارے زانگ لوٹ ایت ءُ اے واقعہءِ تہا ہر ہما مردم کہ شریدار اِنت، اے دُراہینانی راستیءَ زانگ لوٹ ایت (ضاہر۔185)۔

چونائیءَ نبشتہ راجدپترءِ بنزہ گوُشتگیں انساناں گوں گپءُ تراّنءَ ابید ہچے نہ اِنت۔ ہمیشکا مارا اُگام ہم مردمےءِ کردارءِ بابتءَ دڑوگ بندگی نہ اِنت۔ بلّے آمیتگءِ واجہ اِنت۔ ہمے وڑا الّی نہ اِنت کہ پہ یک نادریں آسرےءَ لہتے نادریں مردمانی لیکھاں ارزشت دئیگ بہ بیت۔ ہمیشکا یک راجمانی بستارےءَ گوں مُکمیں انسانے راجدپتری واقعہاں اڑ کُت نہ کنت۔ بلّے آ واقعہءِ تہا وت گون بوتگ (المقرجی۔1989۔119)۔ اے وڑا ہما چیز جتا جتائیں زبانی ربیت مہلوکءِ رسمانی پارستءَ بیان کنگ بوتگ اَنت ءُ وہدءِ ہمراہیءَ آئیءِ تہا اختلاف، بدلیءُ گیشی بِنا بوتگ، اے درگتءَ آ چیز راجدپتری راستیءِ ردءَ پہمگ مہ بنت۔ اے گپ چونائیءَ ہما سبب اَنت کہ ایشانی راجدپتری راستی گوُشگءَ چہ بازر راجدپترنویس زبانی راجدپترءَ راجدپتری بنزہءِ حسابءَ شریں بنزہ ءِ یے سرپد نہ بنت؛ ءُ راجدپتری بنزہءِ تہنا نبشتہ اِیں راجدپترءَ سرپد بنت۔ البتہ راستی اے نہ اِنت ہمیشکا بیستمی کرنءِ بنداتءَ چہ برطانیہءُ امریکہءَ ہوار بازیں دیمروی کُتگیں ملکاں زبانی ربیت راجدپترءِ بنزہءِ حسابءَ کارمرز بوہان

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آت۔ ایشیءَ سرا یک حسابءَ گیشی ایش اِنت کہ یکّیں وہدءَ نبشتہ اِیں راجد پتر زبانی ربیتءِ وسیلہءَ سرجم بیت۔ چوہم بیت لہتے اَنچیں زبانی نندءُ نیادی دیوان بنت کہ اَنچیں راستی یے ظاہر کن اَنت کہ چِدءُ پیش اے وڑیں راستیءَ کس سرپد نہ بوتگ۔ گڑا راجد پتری راستیانی زانگءِ واستہ زبانی بنزہ المی اَنت۔ ہمیشکا راجد پتری راستیءِ نوکیں پچار اِیش اِنت:

"ایشیءِ تہا گوستگیں مردمانی کار، دست نبشت، قولءُ پیمان، یاتءُ گیر، رسمءُ رواج، دینی میڈا، کسب، مہلوکی کِسّہ، میراثءِ ہستیں چیزاں ہوارءُ بازیں چیزے ہوار اَنت"۔

اے وڑا زانتکار زبانی راجد پترءِ ارزشتءِ گِشّینگءَ گوں پنچ نکتہءُ لیکہ دیما کار اَنت۔

۱۔زبانی راجد پتر بازوہدءَ مزنیں راستیءُ گواچنے دار اِیت۔

۲۔زبانی راجد پترءِ تہا ہستیں راستیانی ارزشتءِ گیوار کنگ ارزان نہ اِنت۔

۳۔راجد پتر نویسیءِ تہا زبانی علمی میراثانی سراباور کنگ نہ بیت۔

۴۔پہ زبانی راجد پترءِ راستیءِ ٹپاسگءَ دُراہ کار آمدیں عمل کارمرز کنگ بنت۔

۵۔نادریں راجد پتری وزمءِ وسیلہءَ زبانی راجد پتر رَد کنگ بیت (ضاہر۔186)۔

زبانی ربیت چون نبشتہ اِیں راجد پتر کنگ بیت

اَنچو کہ ماگپ جتگ زبانی ربیت بدل بوت کن اَنت۔ ہمیشکا انسان وت بازیں چیزاں فراموش کنت۔ باز وہدءَ انسان بازیں چیزاں بے حال کنت یا انسانءِ یات واقعہانی تہا ہورتو ربنت۔ یا انسان یک نگاہ یےءَ چیزاں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چار اِیت البتہ راستی بوت کنت اے وڑ نہ اِنت۔ پمیشکا گوش انت کہ ہما مردم راجد پترءَ زبانی پیش کنگءَ اِنت آئیءِ جند ہم چارگ بہ بیت کہ راجد پترنویس راستیءِ گوْرا ارزانیءَ سر بہ بیت (یان۔186)۔ اگاں زبانی ربیت حقءُ دل راست اَنت کہ بیان بوئگءَ اَنت، ءُ راجد پترنویس اے ربیتاں پہ دلیلے پیش کنگءَ اِنت گڑا اے درگتءَ ہر وڑا اے ربیت چارءُ ٹپاسگ لوٹ اَنت (زریق۔ 1963۔94)۔ اے درگتءَ ڈاکٹر میلاد مقربی گوش ایت کہ وہدے یک زبانی ربیتے نبشتہ اِیں راجد پترءِ تہا بدل بہ بیت گڑا اے سے چیزانی حیال دارگی اِنت:

ا۔ راجد پترنویس ہمنچو زبانی ربیتاں چہ پوہ بیت، آ ہمنچو راستیءِ بابتءَ سر پد بوت کنت۔

۲۔ اگاں راجد پترنویس یک زبانی ربیتے پہ راجد پترنویسگءَ زُورگءَ اِنت، گڑا آ راجد پتری باوستاں ہوار لہتے چیزاں الکاپءَ سر پد بہ بیت۔ اے وڑ ہما وہد ءِممکن بیت وہدے ربیت ساپ مہ بنت، ایشانی بابتءَ شکے ہست بہ بیت۔

۳۔ ہما ربیت یکجاہ کنگ بہ بنت کہ راجد پترنویسانی نزّءَ راست اَنت۔ اے وڑا چہ ایشیءَ بازیں کارےءِ شَرّ بوئگءَ کمک رس ایت۔ یا ہما ربیت کہ باز راجد پترنویسانی نگاہءَ الکاپیں وڑےءَ شَر نہ اَنت؛ یا ایشانی ارزشت نیست۔ گڑا الّی اِنت اے وڑ بوئگءِ سبب گِشّینگ بہ بنت کہ پہ نبشتہ اِیں راجد پترءَ محکمیں بنزہ یے جوڑ بوت بہ کن اَنت (Gardinet. 1968., p. 56)۔

چہ اے گپاں ہمے زانگ بیت کہ پہ راجد پترنویسیءَ بائد اِنت کہ راجد پترنویس زبانی ربیتءِ نچینءَ بہ کنت۔ اے درگتءَ زبانی ربیتءِ رَد کنگءُ مَنَّگءِ سبب زانگ بہ بنت۔ پمیشکا راجد پترنویس ربیتءَ چہ چیزے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُ زورگ ءِ ہُنر ءَ سر پد بہ بنت۔ بوت کنت چہ اے وڑی ءَ پٹ ءُ پول ءِ نوکیں راہ ءِ کِشک بہ بیت کہ ساری ءِ کاراں چہ محکم تر بہ بیت۔ اَنچو کہ پٹ ءُ پول ءِ مُراد، آئی ءِ تب ءُ نوعیت، راجد پتر گوْش ءِ زند ءِ حال۔ پہ راجد پتر نویس ءَ اے ہم المی اِنت کہ آ زبانی ربیت ءِ تہی ءُ ڈنی نگاہانی چار ءُ ٹپاس ءَ نامداریں راجد پتر نویسانی گِشّینتگیں وزمانی بنیاد ءَ بہ کنت۔ اے دُراہیں کارانی یک پہ یک ءَ سرجم کنگ ءَ پد زبانی ربیت ءِ رِد ءُ بند دئیگ الکاپ ءَ ممکن بیت۔ اے وڑا زبانی ربیت ایدگہ نامداریں راستیانی وڑا یک راجد پتری راستی ءِ جوڑ بیت۔

زبانی ربیت ءِ نبشتہ اِیں راجد پتر ءِ تہا بدل کنگ ءِ بابت ءَ بازیں راجد پتر نویساں بازیں شرطے گِشّینتگ۔ اے وڑا نبشتہ اِیں راجد پتر ءِ دیم پہ دیمی ءَ زبانی علمی میراث ءِ تہا یک چیزے ءِ سرا تپاک نہ بوئگ ءِ باز رنگ ظاہر بنت۔ ہمیشکا زبانی ربیت ءِ تہا سے نادریں ربیدگی معنا ہست کہ اِیش اَنت:

۱۔ ایشی ءِ تہا اگاں دو زمانگ ہست گڑا اے یک رنگ نہ اَنت

۲۔ ایشی ءِ تہا راجد پتری فکر نہ گِشّیت۔

۳۔ زبانی ربیت دائما گوْستگیں زند ءِ ستا ءَ کنت۔

چہ اے چیزاں زبانی راجد پتر ءِ پہمگ گڑان بوہان اِنت۔

بازیں راجد پتر نویساں ہوار لہتے راجمان شناسی ءِ زانتکاراں ہم چہ زبانی علمی میراث ءَ وتی باز کار شر کُتگ۔ اے درگت ءَ وسینا ہما اولی انسان گمان کنگ بیت کہ ایشی ءَ زبانی راجد پتر ءُ راجد پتر نویسانی وزم یکجاہ کُتگ اَنت ءُ یک شرّ یں پٹ ءُ پولے دیما آوُرتگ۔ آئی ءَ مئے حیال Typology ءِ وڑیں شریں چیزے ءِ نیمگا گوْر کُتگ۔ البتہ اے رِد ءَ یک الکاپیں وزمے ءِ اڑ کنگ ءَ سوب مند نہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بوت۔ ڈیفینڈ ہینگ وتی کتاب ''زبانی راجد پتر'' ءِ تہا نویس ات کہ ''وسیناءِ کاراں چہ چُشّیں وزمے دیمانئیت کہ ہمیشی ءِ رِدءَ زبانی علمی میراثانی کچ ءُ کیل بہ بیت'' (المقرجی۔45)۔ اے وڑی ءَ پہ راجد پتر نویساں الّمی اِنت کہ آیدگہ بازیں وزماں چہ وتی کارءَ شر بہ کن اَنت کہ پہ ایشاں اَنچیں کارے کہ بازیں جُستءِ پُرس ءَ پہ ایشی ءَ وہدہم لگّ ایت۔

وسیناءَ افریقی ربیتءِ ہمراہی ءَ پنچ نُکتہ گِشّینتگ ءُ کارمرز کُتگ۔

ا۔ عہدہ: پہ لقب ءُ چیدگ (علامت)۔ زانشتی ءُ دینی عہدہ

۲۔ شعر: سرکاری شعر، مہلوکی شعر، راجد پتری شعر، حُب ءُ شوکی شعر

۳۔ لڑ: جاگہانی نام ءُ نامداریں سپاہ ءُ شخصیت

۴۔ کِسّہ: اَنچائیں کِسّہ، کلّگانی کِسّہ، خاندانی کِسّہ، گُمانی کِسّہ، شخصیتانی یات کُتگیں کِسّہ

۵۔ تبصرہ: مثال ءُ گپ ءَ، ربیتءِ تہا لیکہ ءِ جاگہ دئیگ ءُ آیا ایشی ءِ جاگہ دئیگ ءَ ساری کسے ءَ اے وڑیں کارے کُتگ؟ اے ربیت گِشّ اِتگ اَنت یا انچاہیں چیزے ءَ گوں بندوک اَنت؟

اے وڑا وسیناءَ راجد پتری گوْاہانی یکجاہ کنگ ءِ یک بے سوبیں جُہدے کُتگ۔ اے گپاں پدہم آئی ءِ گوْشگ اِنت کہ ''منا یقین اِنت زبانی ربیت یکجاہ ءُ ایشانی سراچمشانکے دئیگ بیت ءُ تبصرہ کنگ بیت''۔ ہمے وڑا بازیں سوجے راجد پتری شاہد ءِ حساب ءَ کارمرز کنگ بیت۔ البتہ اے یک سرجمیں رہبندے نہ اِنت۔ نامداریں راجد پتر نویس سٹیش نومسان ءَ فوک لورءِ بابت ءَ وتی پٹ ءُ پول Motif Index of Folk Literature ءِ تہا سرجمیں لڑے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

داتگ کہ ایشانی بنیادءِ زبانی علمی میراث ٹپاسگ بنت۔ پدا مسلم زانتکاراں وتی پٹ ءُ پول ءِ تہا اے وزم ءِ سرا ہچ کار نہ کتگ (ھینیج۔55)۔ اے پٹ ءُ پول سے مرحلہ ءِ تہا یک پہ یک ءَ بہر کُتگ کہ اِیش اِنت:

ا۔ زبانی راجدپتر ءِ تہا مواد ءِ یکجاہ کنگ

۲۔ یکجاہ کُتگیں موادانی نچین، رِد ءُ بند ءَ پد بایگان کنگ [بزاں آرکائیو ءَ ایر کنگ]۔

۳۔ بایگانی ءَ پد موادانی پٹ ءُ پول کنگ۔

زبانی راجدپتری مواد سے رنگ ءَ یکجاہ بنت

ا۔ ربیت ءِ مشاہدہ کنگ

۲۔ ایشانی راجمانی بہر کنگ

۳۔ مردماں گوں نند ءُ نیادی ٹران کنگ

اے نُکتہانی نزور ءُ محکم، ہر دو ہیں دروشم ہست اَنت۔ البتہ ایشاں یکجاہ کنگ شریں کارے۔ اَنچو کہ دو امریکی اسکالرز ملمین پیری ءُ البرٹ لارڈ ءَ The Oral Formulaic Theory ءِ لیکہ دیما آؤرتگ کہ زبانی راجدپتر ءِ پٹ ءُ پول ءِ بابت ءَ نوک تریں لیکہ زانگ بیت (یان۔55-33)۔

اے رِد ءَ لہتے اسکالرانی حیال اِنت کہ نی الی اِنت زبانی ربیت زبانی راجدپتر ءِ تہا بدل کنگ بہ بیت۔ بلئے منی نزّ ءَ زبانی راجدپترنویسی ءِ دو رنگ اَنت۔ یکے زبانی راجدپتر ءُ دومی زبانی ربیت۔ زبانی راجدپتر چونائی ءَ راجدپتر ءِ بہرے۔ ایشی ءِ تہا زبانی ربیدگ ءُ رسم ءُ رواج ہوار اَنت کہ یک نسلے ءَ چہ دومی ءَ ربیت ءِ وسیلہ ءَ سر بوہان بنت۔ البتہ ایشی ءِ تہا نبشتہ اِیں لبزانک ءُ چیز گوں نہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَنت۔ مہلوکی میراث یک ربیدگی المانے (عنصر)۔ بلئے ایشی ءِ تہا دُراہیں مہلوکی میراث داں ہماوہدءَ شمار کنگ ممکن نہ اِنت، اَنچوکہ گزشتءِ یات ہماوہدءَ زبانی راجدپترءِ تہا ہوار بنت وہدے آزبانی ربیتءِ تہا یکشلہ جاگہ کنان بہ بنت ءُ نبشتہ ایں راجدپتر ہم ایشیءِ تائیدءَ بہ کنت۔

اِدا اے گپ ہم راست بیت کہ کولو Cullo، ڈیوس Davis، کھترین بیک Back Kathryn، کے مکلین Kay Maclean ءُ ایشیءِ ہمراہاں Oral History from Type to Type ءِ نامءَ بنگیجءِ سرااے وڑ نبشتگ اَنت۔ ایشیءِ چار ۴ دَراَنت:

۱۔ زبانی راجدپترءِ اسٹیج

۲۔ زبانی ربیتءِ نبشتہ اِیں راجدپترءِ تہا بدل بوئنگ

۳۔ انچائیں مُچّیءُ زبانی راجدپترءِ جار

۴۔ زبانی راجدپترءِ پہمگ (Cullom et all. 1977., p.?)

اے عملءَ کسانیں بدلی ییءَ گوں خلیجی ملکانی سرپد بوئنگءِ درگتءَ پیامدکنگءِ جہدے کنیں (الصویان۔ 1985۔29۔79)۔ نی ما خلیجی دَمگانی زبانی راجدپترءِ تہا بدل کنگءِ دیمرویءِ چارءُ ٹپاسءَ کنیں۔ اے درگتءَ سعودی عربءُ متحدہ عرب امارات پہ دَروَرءَ زُورگ بنت۔ اے اولی جُہد بیت کہ زبانی راجدپتر یک بنزہ ییءِ حسابءَ پہ اے دوہیں ملکانی پہمگءَ کارمرز بیت کہ چِدءُ پیش تہنا نبشتہ اِیں راجدپترءَ چہ کارشَرکنگءِ جہد بوتگ۔ ایشانی مثال ایدگہ عرب دنیاءِ لیکہانی وڑا نہ اِنت۔ اے دمگانی زبانی راجدپترءَ ارزشتیں نگاہ ییے گوں عبداللہ صالح المطوع، وفالح حنظل، عبدالعثیمین، ولوریمر، وما یلزءُ وکیلیءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چار اِتگ۔ اِدا عہدءُ پیمانءِ تہا دُرستاں پیش لہتے رِدءُ بند داتگیں ہندی عہدءُ پیمانءِ سمبا لگءُ دمگی راجد پترءِ ارزشت بیان کنگ بیت۔ اے در گتءَ ڈاکٹر سید حامد حریزءَ چار راجد پتری دست نبشت گچین کُتگ انت ءُ آئیءِ رِدءَ اے دست نبشت عمانءُ عرب اماراتءِ زبانی راجد پترءِ حاصیں پیمان انت کہ جتا جتاہیں دوُراں رِدءُ بند دئیگ بوتگ انت۔

ا۔ ''کشف الغمّۃ الجامع لأخبار الأمّۃ'' سرحان بن سعید الأزکوی

۲۔ ''الفتح المبین فی سیرۃ السادۃ البوسعیدیین''

۳۔ ''الشعاع الشائع بالعنان فی ذکر ائمۃ عمان وماھم من العدل والشّان''

اے دوہیں کتاب حمید بن محمد بن رزیقءَ نبشتہ کُتگ انت۔

۴۔ ''الجواھر واللآلی فی تاریخ عمان الشمالی'': عبداللہ بن صالح المطوع

سید حریزءِ گچین جوان اِنت، پرچہ کہ راجد پتری پیماناں دیر نہ اِنتءُ ایشانی تہا خلیجی ملکانی راجد پترءَ ہوار ایشیءِ گیشگیواری ہم مان اِنت۔ بلئے سعودی عربءِ بابتءَ من لہتے کتابانی نامءَ دیاں۔

ا۔ ''تاریخ ملوک آل سعود'' ۔ ازامیر سعود بن ھذلول آل سعود۔ ایشیءِ تہا نبشتہ کارءَ وتی گُڈی زمانگ جاہ داتگ (حریز۔79۔)۔

۲۔ ''نبذۃ تاریخیۃ عن نجد'' از۔ ضاری بن فھید الرشید (سعود۔1982۔؟)۔

۳۔ ''الأمیر عبداللہ بن عبدالرحمن بن فیصل 1311.1396ھ'' ۔ از۔ صلاح الدین المنجد (الرشید۔1386ھ۔؟)۔

ایشیءِ تہا ہما زبانی پیمان ہوار اَنت کہ انوگءَ نچین کنگ بوتگ اَنت۔ ایشیءَ ابید گوُستگیں دست نبشتاں ہوار نجدءِ نوکیں راجد پترءُ سعودی عربءِ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر ہم ہوار انت۔ ہمنچو کہ زبانی شعرانی بنیادءَ راجد پتری بنزہ یے اڑ کنگ ءَ جُہد بوت۔ گڑا اے درگت ءَ عبدالعثیمین ءِ کاراں ارزشتے ہست کہ ایشی ءَ سعودی عرب ءِ راجد پتر ءِ لہتے شعر یکجاہ کُتگ اَنت (المنجد۔1977۔؟)۔ ''تفسیر دعوۃ مسیلمۃ بن حبیب الحنفی''، چونائی ءَ ''المشھور بمسیلمۃ الکذاب من منظور اسطوری'' ءِ نام ءَ نامدار اِنت۔ نی مسیلمہ ءَ گوں ہواریں لہتے قولانی نوکیں تفسیر دیما اتک اَنت۔ ایشی ءِ رِد ءَ گُمانی کِسّہاں چہ راجد پتر ءِ ہچّ کارشر نہ بیت (عبدالعثیمین۔1397ھ۔377)۔ چونائی ءَ گُمانی کِسّہانی بابت ءَ دُرستاں پیش میک کال ءَ نبشتہ کُتگ۔ ایشی ءَ پد سر لارنس گام (Sir Lawrance Gomme) ءَ وتی کتاب Folklore as an Historical Source ءِ تہا اے گپ جتگ کہ گُمانی کِسّہ راجد پتری وانشت ءِ تہا بے ارزشت نہ اَنت بلکیں ایشانی سرا یقین کُت کنیں (عبداللہ العسکر۔1992۔؟)۔

آسرال

زبانی راجد پتر نویسی ءِ پہ راجد پتری بنزہ یے ءِ درگت ءَ کارمرز کنگ ءَ دو ٹوہیں چیز دیما کیت کہ ایشانی ارزشت ڈالچار کنگ نہ بنت۔ اے درگت ءَ خلیجی ملکاں قومی ادارہ جوڑ بوتگ اَنت اَنچو کہ ''مرکز التراث الشعبی لدول الخلیج العربیۃ، دوحہ قطر۔ ''مرکز زاید التراث و التاریخ''، ''شعر العین''۔ مرکز بحوث التاریخ والتراث الشعبی''۔ ال اِمارات العربیۃ المتحدۃ یونیورسٹی۔ ءُ وحدۃ التاریخ الشفھی، ملک عبدالعزیز یونیورسٹی ریاض۔

منا یقین اِنت کہ سعودی عرب ءِ تہا زبانی راجد پتر ءِ سرا الکاپ ءَ کار بوئگ ءَ اِنت۔ اُود ءَ دہ ہزار ءَ چہ گیش انٹرویو ریکارڈ کنگ بوتگ۔ من ہمے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

امیت داراں کہ وہدے علمی میراثانی نبشتہ کنگ ءِ وہد کیت گڑا بازیں چیزے ظاہر بوہان بیت، ایشانی سراالکاپ ءَ کار بیت۔ ہر جاہ کہ ایشانی تہا جیڑہ یے ہست آشَر کنگ بیت۔ چونائی ءَ راستی ہم ہمیش اِنت کہ زبانی علمی میراثانی پہریزگ ءُ سمبالگ ءَ چہ ربیدگ گِشّیت کہ مہلوکی زند ءِ حاصیں بہر اِنت (یان۔55)۔ اے یک اَنچیں عملے پہ ایشی ءَ یونیسکو ءَ 1984ءَ چہ یک مراسا (منصوبہ) بندات کُتگ کہ اے پہ ہر یک مُلکے ءَ اَنچیں سرمایہ یے کہ چہ ایشی ءِ ارزشت ءَ ماانکار کُت نکنیں (سلامۃ۔82)۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زبانی ربیت ءِ ارزشت: ھَندی راجد پترنویسی ا

اے پولکاری دو چیزانی ارزشت ءِ گشّ اِینگ ءِ واستا کنگ بوتگ۔

اَول: راجد پترنویسی ءِ تہا زبانی ربیت ءِ ارزشت ءِ دَرجنگ؛ ءُ آرکائیوانی تہا موجودیں راجد پتری واقعہ ءُ راستیانی بیان کنگ۔ دومی: یک ھَنچیں علمی معیارے ءِ پدجنگ کہ ھمیشی ءِ وَزم ءِ بنیادءَ زبانی راجد پتر نبشتگیں راجد پتر ءِ رِدءَ آرگ ءُ مُحکم کنگ بہ بیت۔ اے دوہیں کاراں ہوارا اے پولکاری ءِ رِدءَ دُراہیں پولکاراں اے درگت ءَ فکر کنگ ءِ سکین دئیگ کہ ھَندی راجد پترنویسی ءَ زبانی راجد پتر ءِ ڈالچار کنگ محکمیں پولکاری یے ءِ مانزمان نہ بیت۔ ہمیشا اے بنشتا نک راجی ءُ ھَندی راجد پترنویسی ءِ رِدءَ مزنیں ارزشتے ءِ واھُند بیت۔ اے پولکاری ءَ الجزائر ءِ دو خاصیں نگوردیمیں دَمگ ورقلہ ءُ ریغ ءِ حوالہ ءَ زبانی ربیت ءِ چار ءُ ٹپاس بیت۔

سرنامگ

زبانی ربیت ءِ ارزشت ءُ ایشی ءِ سرا مئے بیسہ ہما وہدءَ محکم بیت، وہدے یک واقعہ یے ءِ بابت ءَ نبشتگیں کَسب ءُ کاگد یا رپورٹ مارا دست مہ

ا۔اے نبشتا نک ڈاکٹر رضوان شافوئیگ اِنت۔ڈاکٹر ماں الجزائر ءَ الوادی یونیورسٹی ءَ استادے۔اے نبشتا نک محمد تقی ءَ اردو ورجا نک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کپیت۔ چہ ایشیءَ زبانی ربیتءَ ماہر وڑا مان کاریں۔ بازوہدءَ اے وڑ ہم بیت کہ پہ ماتہنا زبانی ربیت پشت کپ انت کہ ماوتی کارءَ ہمیشانی بنیادءَ دیما بہ بر ایں۔ اے نوبت ہما وہدءَ کیت، وہدے یک واقعہ یے چورازےءِ وڑا دارگ بیت؛ ءُ پہ ایشیءَ ہچ وڑیں گپ ءُ گالے نبشتہ کنگ نہ بیت۔ یا چوہم بیت، کسب ءُ کاگد پمیشا گارءُ گُمسار کنگ بنت کہ دژمنےءِ دستءَ مہ کپ انت۔ وہدے ہمے واقعہانی نبشتہ کنگءِ نوبت کیت، گڑا پولکارءِ کرّا تہنا ہمے یکیں چیز بیت کہ ہما مردم واقعہءَ گوں ہمگرنچ بوتگ انت، ایشانی سرزبانی گپاں گوں وتی کارءَ بہ کش ایت۔ پمیشا بازیں پولکاراں زبانی ربیتءِ ارزشت ءُ بساتءِ سرا سرجمیں وڑےءَ الکاپءَ گپ جتگ۔ اے درگتءَ زبانی ربیت پہ راجدپترنویسیءَ یک بنیادی ءُ الّمی بُن زہءِ حسابءَ اِنت۔ چوہم بیت کہ بازیں راجدپترنویس زبانی ربیتاں ارزشت نہ دینت ءُ زبانی ربیتانی سرا باور ہم نہ کن انت۔ بلکیں آ ایشاں گُمان بستگیں کِسّہ ءُ وت گڑیں داستان گوش انت۔ باز پولکار وَ تچک ہمے گوش ایت کہ زبانی ربیت ہچ وڑا راجدپتری بُن زہ بوت نہ کن انت۔ ہمے پولکارانی تہا رابرٹ لوَی ہم ہوار اِنت۔ آ گوش ایت کہ "من راجدپتری راستیاں زبانی ربیتاں گوں ہمگرنچ کنگءِ ہچ پیمءَ حقءَ نہ انت نیاں"۔ البتہ باز پولکار اے گپانی ردءَ زبانی ربیتءِ ارزشتءَ چہ انکار کنت کہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

۱۔ زبانی ربیت فکری بنیادءِ ہنچو جُہل نہ اَنت کہ ایشانی نگدی نگاہ یے ءَ گوں ٹپاسگ ءَ پدہم ایشانی سرا انسان ءِ بیسہ بہ کنت۔

۲۔ بازوہدءَ عمرءِ حساب ءَ عاجزی ءَ چہ انسان ہوش ءَ روت۔

۳۔ بازوہدءَ چوہم بیت کہ ہمامردم واقعہءِ کِسّہ ءَ کاریت، آوتی جندءَ بُرز بارت۔ اے درگت ءَ آراستی ءَ دیمانیاریت۔

۴۔ چُش ہم بازوہدءَ بیت کہ کِسّہ کنوک لہتیں گپاں پمیشا دیمانیاریت کہ اے گپانی دیما آیگ ءَ چہ آئی ءِ جند جنجال ءُ گیچالے ءَ کَپ اِیت۔ چہ ایشی ءَ راجدپتری بیان راست نہ بیت، بلکیں وت گڑیں گپانی حساب ءَ بیت۔

البتہ من ہمے سر پدباں کہ اولی نُکتہ راست اِنت۔ پمیشا، دیر نہ اِنت انوگ ءَ، من پہ ہَندی راجدپترنویس ءِ زانگ ءَ نگور دیمیں ورقلہ ءِ دمب چاراِتگاں ءُ بزّخادم ءِ دَمباں ہم شُتگاں۔ اے درگت ءَ من فرانس ءَ ''باکس اون پروفانس نی نی ءِ دمبانی ہم پدجتگ۔ اے دمبانی جائزہ ءُ تاودءَ پدمن اے گپ زانتگ کہ اُودءَ ہمنچو کسب ءُ کاگد اَست، چہ ایشاں گیشتر، مردمانی سرزبانی گُشتگیں ربیت اَنت؛ ءُ اے ہمامردمانی ئیگ اَنت کہ ایشاں ماں الجزائرءَ بیستمی کَرن ءِ میان ءُ گُڈ سرا کالونیلزم ءِ دوْر دیستگ۔ اے وڑا اے پولکاری پہ ہماہاں شون داتگیں راہ یے بیت کہ آزبانی ربیت ءَ راجدپتری ءُ راجمانی پولکاری ءَ ہوار پہ ایدگہ کارانی زانگ ءَ کارمرز کنگ ءَ اَنت۔ اے درگت ءَ پولکاری ءِ وزمے گِشّ اِینگ بوتگ، چو اے وڑا اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پولکاریءِ گُمان

الکاپیں وڑےءَ پہ اے بُنگپءِ گِشّ اِینگءَ ماہتیں سوال دیما کاریں
۔زبانی ربیت پچی یے؟ ایشیءِ راجدپتری رِدءَ اے چیچو ارزشت داریت؟ ءُ کُجام
بنیادی وزمانی کارمرزیءَ چہ زبانی راجدپتر بشتگیں راجدپترے بیت؟

پولکاریءِ وَزم

پہ اے پولکاریءَ دو، وَزم کارمرز کنگ بیت۔

ا۔راجدپتری لیکہ

ایشیءِ تہاما زبانی راجدپترءِ پدءَ جُن اِیں ءُ ٹپاس اِیں کہ اے راجمانی
پولکاریءَ، چیچو سند داریت۔ پدا ایشیءِ معناءُ راجدپتری ارزشتءِ درگتءَ جتا
جتاہیں لیکہ دیماکار اِیں کہ راجدپتریءُ ہندی راجدپترنویسیءَ سرپدبِبئیں۔

۲۔ٹپاسی لیکہ

اے پولکاریءَ راجدپترءِ کوہنیں کسب ءُ کاگد، ءُ زبانی ربیتءِ میانءَ
سنگ ءُ پارسنگے بیت کہ راجدپتری واقعہ چون اے دوہیں صورتاں گوں کُجام وڑا
کنگ بوتگ۔

پولکاریءِ بُن زِہ ءُ محکمیں کسب ءُ کاگد

پہ اے سوالءِ جوابءَ یک نیمگے ما بُنگپءِ رِدءَ چندیں بُن زِہ گچین
کُتگ کہ اے جتاجتاہیں لیکہانی رِدءَ بُنگپءَ گوں ہمگرنچ بنت؛ ءُ دومی نیمگا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

لہتیں کسب ءُ کا گدہم یکجاہ کُتگ ۔ البتہ اے پولکاری ، زبانی ربیت ءِ درگت ءَ ، نہ اولی کار اِنت کہ نہ پہ پولکاراں یک نوکیں کارے ۔ چونائی ءَ زبانی ربیت یا راجدپتر ءِ سرا ہمنچو کار بوتگ کہ اَستیں وہدءَ زبانی راجدپترنویسی یک جوانیں علمے ءِ حساب ءَ مانگ ءَ اِنت ، بلکیں پہ ایشی ءَ راہ ءُ رہبند جوڑ کنگ بوتگ کہ زبانی ربیت نبشتگیں راجدپترے چون جوڑ بوت کنت ۔ اے دَرگت ءَ اولی پولکاری پال تھامسن ءِ وتی کتاب ’’ گوستگیں دورءِ زبانی راجدپترءِ توارنی نی ءِ تہا کُتگ ۔ ایشی ءِ تہا آئی ءَ زبانی راجدپتر ءِ گالبند ءَ ہوار آئی ءِ پجارگِشّ اِینتگ ، ءُ اے شون ہم الکاپ ءَ داتگ کہ زبانی راجدپتر چون پہریزگ بیت ۔ ہمیشا اے گپ بیرگ ءَ جَنگ بیت کہ زبانی ربیت راجدپتر ءِ ہمابُن زہانی تہا ہوار بیت کہ جوانیں ارزشتے دار اَنت ، ءُ اے بُنگپ ءِ سرا ہما پولکار کار کنگ ءَ اِنت ، آ چہ ایشی ءِ ارزشت ءَ چک ءُ پد نہ بیت (۲) ۔ ایشی ءَ اَبید رابرٹ لوی ءِ کتاب ’’ زبانی ربیت ءُ راجدپترنی نی یک ہَنچیں کتابے کہ زبانی راجدپترءَ راجدپتری بُن زِہ یے ءِ حساب ءَ مان نیاریت ۔ بلئے زبانی راجدپتر ءِ پولکار ایشی ءِ ارزشت ءَ رَد کُت نہ کنت ، پرچا کہ ایشی ءِ تہا ہر ہما راجدپتری جیڑہ بیان کنگ بوتگ اَنت کہ ایشی ءَ گوں ہمگرنچ اَنت ۔

اگاں ما علمی پولکاری ءِ گپ ءَ بِہ جَن اِیں ، گڑا زانگ بیت کہ اے بُنگپ ءِ سرا معیاری ءُ کساس ءِ رِدءَ باز کار بوتگ ۔ بلئے ما اِداتہنا دو پولکاریانی بابت ءَ گپ جن اِیں ۔ یکے ڈاکٹر امینہ عامر ءِ پولکاری ’’ زبانی راجدپتر دائما

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ ڈالچار کُتگ نی نی۔ اے پولکاری یک لائبریری تا کبندے ءَ شنگ بوتگ۔ ایشی ءِ تہا پولکارءَ جوانیں وڑے ءَ اے گپ گشّ اِینتگ کہ ماں یورپ ءِ بازجتا جتاہیں دَمگ ءُ ہَنداں زبانی راجد پتر نویسی ءَ چون رُدوم زُرتگ ءُ ایشی ءِ بسات چی اِنت۔ اے درگت ءَ آئی ءَ اے ہم گشّ اِینتگ کہ زبانی راجد پتر نویسی ءِ جیڑہ چی اَنت۔ اے نیام ءَ دومی پولکاری ڈاکٹر عبداللہ بن ابراہیم العسکر ءِ یگ اِنت کہ آئی ءِ سرحال "زبانی راجد پتر نویسی ءِ ارزشت" اِنت، کہ الدرعۃ تا کبندءَ ماں 2009 ءَ تا کبند نمبر 39 ءُ 40 ءَ شنگ بوتگ۔ العسکر ءَ ایشی ءِ تہا اول سرا زبانی راجد پترءِ معنا گشّ اِینتگ، اے درگت ءَ آئی ءَ اے ہم بیان کُتگ کہ کُجام بنیادءَ عرب ءُ یورپی پولکاریانی میان ءَ دِگری ءُ اختلافے اَست۔ دومی نیمگا آئی ءَ زبانی راجد پترءِ اے بنیادءَ پلہ مرزی کُتگ کہ چون زبانی ربیت راجد پترءِ بُن زِہ یے ءِ درگت ءَ ارزشت دار اَنت۔ اے رِدءَ آئی ءَ اے ہم گپ الکاپ ءَ گشّ اِینتگ کہ زبانی ربیت نبشتگیں راجد پترے چون بوت کنت، ایشی ءِ معیار چی بیت۔ اے گپ آئی ءَ بازیں پولکارانی شون داتگیں نکتہاں چہ گشّ اِینتگ۔

من وتی اے پولکاری ءِ رِدءَ آرکائیوانی تہا اَستیں لہتیں ماہ نامہ اِیں رپورٹاں چہ کُمک زُرتگ۔ اے ہما رپورٹ اَنت کہ الجزائر ءِ زِرباری صوبہ ابواجات ءُ تقرت ءِ سرمچاراں پہ فرانس ءِ سرکارءَ دیم داتگ اِت اَنت۔ منا اے رپورٹ ماں فرانس ءَ "بوکس آون پروفانس" نی ءِ ءُ ایدگہ ہندی آرکائیواں چہ دست گپتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پولکاری ءِ وزم

مَن وتی اے پولکاری پنچ بنیادی عنصرانی تہا بہر کُتگ۔ ایشی ءِ تہا اے گپ گُشّ اِینگ بنت کہ ۱۔زبانی ربیت ءِ معنا چی اِنت۔ ۲۔ ایشی ءِ راجد پتری ارزشت چی اِنت۔ ۳۔ زبانی راجد پتر چون ءُ کُجام رہبندانی رِد ءَ نبشتگیں راجد پترے بیت۔ پداپہ زبانی راجد پترءِ نمونگ ءَ الجزائر ءِ دودَ مگ، ورقلہ ءُ ریغ ءَ حاصل بوتگیں زبانی ربیت ءُ آرکائیواں چہ دست گپتگیں رپورٹانی چارءُ ٹپاس کنگ ءَ چہ چیزے دیما آرگ بیت۔

۱۔زبانی راجد پترءِ معنا

زبانی راجد پترءِ معنا ہمیشا مان گُشّ اِتگ کہ ایشی ءِ یک تچکیں معنا ءُ پچارے ءِ سرا پولکارانی میان ءَ تپاکی یے نیست۔لہتیں پولکاراں اے زبانی ربیتے گُشتگ ءُ بازیناں زبانی راجد پترے۔ البتہ چیزے پولکار ایشی ءَ زبانی علم ءِ میراث ہم گوُش اَنت۔ پہ ما اے ارزان نہ اِنت کہ ما یک معنا یے ءِ رِد ءَ ایشی ءَ بیان بکن اِیں۔ہنچو کہ ڈاکٹر امینہ عامر زبانی راجد پتر ءِ پچار ءَ اے وڑا گُشّ اِینیت۔''اے چونائی ءَ سک کوہنیں دوُر ءِ یات اَنت، کہ یک ربیدگے ءِ تہا رُستگ ءُ نامدار بوتگ اَنت۔ اے یات یک پدریچے ءَ چہ دومی ءَ، یکشلہ ءَ رَساں بوتگ اَنت نی نی (۳)۔ڈاکٹر العسکر ءَ ایشی ءِ ''زبانی علم ءِ میراث نی نی ءِ نام داتگ۔ پر چا کہ اے مہلوک ءِ علمی میراث، مہلوک ءِ دمب ءُ ربیدگ ءِ وڑیں چیزاں گوں ہمگرنچ اِنت (۴)۔ ہمے وڑیں گپے رابرٹ لوی ءَ ہم جتگ (۵)۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

البتہ پال تھامسن ءِنزّ ءَ زبانی راجدپتر نی ءِگالبند جوان ترانت۔ پر چا کہ اے ہما مردمانی آوازاں پھریزگ ءَ اِنت کہ آواقعھانی شاہدانت (٦)۔ منا اے موہ رَستگ کہ چیزے زبانی ریتاں بداراں ءُ بہ پھریزاں۔ منی دل ءَ اے رِدءَ ڈاکٹر امنیہ عامرءِ گشّ اینتگیں گالبند شر ترانت۔

زبانی راجدپترءِ ارزشت

زبانی راجدپترءِ جتا جتاہیں معناءُ لیکھانی گشّ اینگ ءَ پد، نی ما ایشی ءِ راجدپتری ارزشت ءَ چاراِیں کہ اے راجی دپترنویسی ءِ تہا چون ہوار بوت کنت۔

چو کہ گوستگیں چیزے سالاں چہ زبانی راجدپترنویسی ءِ ارزشت وَداِتگ۔ ہمیشی ءِ سبب ءَ اے پہ راجدپتری بُن زِہ یے ءَ کارمرز بوہان اِنت۔ مروچاں ایشی ءِ علمی سندے گپتگ ءُ اے راجدپترءِ یک بُنی بہرے۔ البتہ ایشی ءَ مُدتے ءَ پد راجدپتری بساتے رَستگ۔ چہ اے بسات ءَ پیش راجدپترنویساں زبانی ربیت پہ راجدپتری بُن زِہ ءَ چمے ہم نہ چاراِتگ اَنت۔ پر چا کہ آہانی نزّ ءَ اے پہ مہلوک ءِ شوق ءُ مزاءِ سامان اِت اَنت، کہ ایشانی محکمی ءِ سرا آہاں باور نہ اَت۔ بلئے وہدے ما زبانی راجدپترءِ بنداتی روچاں چاراِیں وہدے ایشی ءِ راجدپترنویسی ءِ رِدءَ ارزشتے حاصل بوہان اَت، گڑا مازانت کہ اے کہ دودمانانی نبشتگیں راجدپتر اِنت، اے بُن اصل ءَ زبانی ربیت بوتگ اَنت۔ ہنچو کہ ایلیڈءُ اوڈیسی ءِ بُن زِہ ہم زبانی راجدپتر اِنت۔ اے وڑا بازیں راجدپترنویسے ہمے

راجدپترءِ فلسفہ اِس سما
Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سر پدبیت کہ ہومرءُ ہیروڈوٹس ہماولی راجد پتر نویسانی تہا شُمار بنت کہ ایشاں وتی دوٗرءِ زبانی ربیت یکجاہ کُتگ اَنت۔ پدا ہمیشاں اے یکجاہ کُتگیں کار نبشتگیں صورت ءَ مارا سر بوتگ اَنت۔ اے درگت ءَ ہیروڈوٹس ءُ تھوسیڈیڈس ہما زانتکاراں کہ ایشاں زبانی ءُ نبشتگیں ربیت یکجاہ کُتگ اَنت۔ پدا وہدءِ گوزگ ءَ گوں انسانی راجمانءِ دیمروی ءَ گوں، راجد پتر نویساں پہ وتی گُزران ءُ گہاچی ءَ ہمے واقعہ زُرت اَنت، شعری صورت ءَ کمات اَنت ءُ یکجاہ کُت اَنت۔اے ہم بوت کہ دینی زانتکاراں ہم زبانی ربیتءِ ارزشت زانت۔ ہنچو کہ ڈاکٹر العسکرءِ رِدءَ ”گیشتر عیسائی زانتکاراں نبشتگیں چیزےءِ وانگءِ حُب الکاپیں وڑے ءَ نیست اَت، پرچا کہ آہانی دینی عمل ہمے زبانی ربیتانی رِدءَ محکم اِت اَنت نی نیٗ()۔ پدا یک زمانگے اَتک کہ عرب ءُ مسلمان راجد پتر نویساں ہم زبانی ربیت ءَ چہ بازکار گپت۔بلکیں علمی رِدءَ عربی نبشتگیں چیزانی مزنیں بہرے زبانی ربیتءِ بنیاد ءَ دیما اَتکگ اِت اَنت۔چونائی بندات ءَ وَ گیشتر محدث، راجد پتر نویس، روتاک نویس، لبزانکارءُ شاعراں وتی کاراں چہ ہمے زبانی ربیتاں شر کُتگ اَنت ءُ اے پہ بُن زِہ یےءِ وڑا کار گپتگ اِت اَنت۔ ہنچو کہ مسلمان راجد پتر نویس بلاذری (ت 298)، طبری (ت 310)، مسعودی (ت 346) ءُ خلدون (ت 808)۔ ایشاں وتی کتابانی نبشتہ کنگءِ دوران ءَ زبانی ربیتاں چہ کار گپتگ۔ اے رِدءَ ما اے ہم گوشت کن اِیں کہ مسلمان راجد پتر نویساں راجد پتر نویسیءِ جہت ءَ ایدگراں چہ گیشتر کار کُتگ۔ ہمیشا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آہانی گورا علم اسناد، علم رجال، علم جرح وتعدیل، حدیثانی گالبند ءِ وڑیں محکمیں علم اَست کہ ایشاں زبانی ربیت ءَ چہ کارگِرَگ ءِ راہ ءُ رہبند گِشّ اِینتگ اِت اَنت۔ چونائیءَ رِپینے سنس ءُ کالونیلزم ءِ دَوْرءَ یورپ ءِ کُرّا زبانی ربیت ءِ مَنّگ ءَ ابید دِگہ ہچ راہ نیست اَت۔ پر چا کہ کالونیل ءِ باسکاں پہ لازم اَت کہ پہ ہَندی مردمانی رسم ءُ رواج، ءُ عادت ءُ زندمان ءِ زانگ ءَ ایشاں گوں گپ ءُ حال بہ کنت، کہ اُود ءِ بند ءُ بست ءَ ارزانیں وڑے ءَ گِپگ کُت بکن اَنت۔ اے وڑا آہانی گورا ربیت ءِ مزنیں گنجے اَست اَت۔ پدا راجدپترنویسی ءِ جہت ءَ ہمے زبانی ربیتاں چہ کار گِرَگ بوتگ۔ اے وڑا زبانی ربیت پہ راجدپترنویسی ءَ یک بنیادی بُن زِہ یے ءِ جہت ءَ مان اِت۔ بیستمی کَرن ءِ آیگ ءَ گوں راجدپترنویسانی نزّءَ زبانی ربیت ءِ ارزشت گیش بوہان بوت۔ اے رِدءَ ہمسریں دَوْر ءِ زبانی راجدپتر ءِ دیما دو کار پہ کنگ ءَ ساڑی اِنت۔ اول اِیش اِنت کہ زبانی راجدپتر چون برجاہ ءُ محکم بہ بیت۔ بزاں یک راجدپتری واقعہ یے ءِ ریکارڈ کنگ ءِ نیام ءَ جاگہ، وہد، نام ءُ اید گہ چیز ہوار کنگ بہ بنت۔ پدا اے آرکائیواں ایر کنگ بہ بنت۔ دومی اِیش اِنت کہ ریکارڈ ءِ دوران ءَ انسان ءِ مارشت ءُ دردانی ہم لحاظ کنگ بہ بیت۔ ہنچو کہ فرانسی کالونیل ءَ الجزائر ءِ مہلوک بزّگ کُتگ اَت۔ اے درگت ءَ ڈاکٹر حسین العماری ءِ گُوشگ اِنت کہ ئی ئی ہمے زبانی ربیت چونائی بنداتی اَکرءَ ءُ آرکیالوجیکل کسب ءُ کاگدانی مستریں بہر اَنت، کہ شک ءُ شکاک ءِ نوبت مییئت۔ اے وڑا یک راجے ءِ گوستگیں داستان پہ آہاں یک راجدپتری بُن زِہ یے جوڑ بنت۔ ہنچو

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کہ افریقہءِ مردم کہ اشارہءِ سرا گپ جن اَنت۔ اے وتی راجد پترءَ زبانی یاتاں گوں پہریز اِت کن اَنت، پرچا کہ ایشانی گورا نبشتہ کنگ ءِ رواج نیست نی(8)۔ مروچاں وَ بازیں لبزانکی گِدار، زہگانی راجد پتری کِسّہ، مردمانی وتی یات داشت، بلکیں تامُرانی بُن زِہ ہم ہمے زبانی راجد پتر اِنت۔

۳۔ زبانی راجد پترءِ نبشتگیں راجد پترےءَ بوہگ

نامداریں راجد پترنویس ابن خلدون ءِ رِدءَ

”راجد پتر ءِ ازم جتا جتاہیں علماں گوں وہد ءِ حساب ءَ سنگارگ لوٹیت، کہ راستی ءَ پدبہ جنت، ءُ شکءُ رَدی دُور بہ بنت۔ اگاں کُجام ہم گیپے ءِ زُورگ ءِ وہدءَ اگاں سیاسی ءُ راجمانی راہ ءُ رہبند ڈالچار کنگ بہ بنت، ءُ زاہرءُ اندیم ءِ میانءَ چارءُ ٹپاسے مہ بیت، گڑا راستی ءِ پدجنگ ارزانی ءَ ممکن نہ بیت۔ ہمیشا بازیں ربالکار، کِسّہ گوش ءُ راجد پترنویس واقعہءِ بیان کنگ ءِ رِدءَ رَدکپ اَنت۔ گڑا آتہنا رَدیں حبرانی سراباور کن اَنت۔ پرچا کہ اے حبراں آ ہچ وڑا چارءُ ٹپاس نہ کن اَنت، نہ کہ آہانی سرا فکر کن اَنت۔ بلکیں ایشانی اوست تہنا گوشاں کپتگیں ہما حبرانی سرا بیت کہ اے حبر بازارءَ مشہور اَنت۔ اے وڑا آ راستیءَ چہ دُور بنت۔ ہمے وڑیں رَدی، جنگ ءِ پِڑّءَ سپاہیگ ءُ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مالانی کساس جنگ ءِ ردءَ بنت۔ ہمیشا راجد پتر نویس کُجام
ہم گپے ءِ زُورگ ءِ وہدءَ آ گپ ءَ شری ءَ بہ ٹپاس اِیت، گڑا
آئیءِ زُورگ ءُ ردکنگ ءِ فیصلہ ءَ بکنت نی نی (9)۔

ابن خلدون ءِ اے گپ ءَ چہ زاہر اِنت کہ آ زبانی ربیت ءَ چہ کارگرءِ گ
ءِ درگت ءَ اے راہ ءُ رہنداں گشّ اِینیت۔

ا۔اگاں یک ربیتے زُورگ بیت، گڑا ہمنچو بوت کنت ایشی ءِ جُہلا نکی ءَ گوں چارءُ
ٹپاس کنگ بہ بیت۔ اے وڑا نہ کنگ ءَ چہ آ ربیت ءِ ارزشت ہلاس بیت، بلکیں
ہمے دمان ءَ بازیں ایدگہ جنجال ہم دیما کائنت۔ ہمیشا اے ردیں ربیت پدا
آ ءُ کیں پدریچ ءِ تہا یکشلہ جا گہ کنان بنت۔

۲۔اے وہدءَ زبانی ربیت یک ہنچیں پولکاری ءِ بُن زِہ یے جوڑ بوتگ کہ ایشی ءِ
سرا انسان باور کُت کنت۔ بلئے اے چہ ہما مردمانی گپاں زُورگ بہ بیت کہ یا وَ
واقعہ یے چمِ وت دیستگ، یا آہما دوْرءِ مردم اِنت۔

۴۔ہندی راجد پتر، زبانی ربیت ءُ راجد پتری کسب ءُ کاگد

وہدے ما فرانس ءِ کالونیلزم ءِ دیما رُستگیں گھگیری ءِ راجد پتر نویسی ءَ چار
اِیں، گڑا اے گپ پہ ما گشّ اِیت کہ پرچا آ راجد پتر نویس ءُ پولکاراں پہ تہمبلے آ
واقعہ نبشتگ اَنت: ءُ چون مئے راجی ءُ سیاسی گلاں گوں جوان مردی ءَ کالونیلزم ءِ
دیم داشتگ۔ اے دِگہ گپے کہ آ ءُ کیں راجد پتر نویساں گیش تر پولکاری کُت۔ چہ
ایشی ءَ آہاں ہما واقعہانی درگت ءَ کوچگی میتگانی راجد پتر ہم بیان کُت۔ گیشتر ہما

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دَمگ کہ دشت ءُ گیابان اِت اَنت ءُ واقعہ ہمودا بوتگ اِت اَنت۔ میتگ ءِ مردمانی گپ پہ آہانی راجدپتر نویسی ءَ یک راجدپتری نمونگے ءِ حساب ءَ ارزشت دار اَنت۔ چُشیں دمگ انگت ہم اَست کہ اُود ءِ راجدپتر ہمود ءِ جہہ منندانی دل ءَ اَنت۔

نی اِدااے پہ آوار جتگیں دمگانی پولکاری ءَ چند سوال اَست اَنت۔

ا۔ دَمگی راجدپتر ءِ پہم ءُ سرپدی ءِ درگت ءَ چُشیں گُشّ اِتگیں وزمے اَست کہ پہ پولکار ءُ راجدپتر نویس، ہر دوہیناں گُشّ اِتگ؟

۲۔ راجی راجدپتر نویسی ءَ چونائی ءَ راجدپتر نویسی ءِ رِد ءَ وتی کارجوانیں وڑے ءَ پیلو کُتگ؟

۳۔ ہمے راجدپتر نویسی ءِ نیام ءَ وہد ءُ جاگہ ءِ حساب ءَ کسان کسانیں چیزانی ہم جیوگرافی ءِ رِد ءَ بستگیں حد ءُ سیمسر نگدی نگاہ یے گوں ٹپاسگ بوتگ اَنت؟ یا تہنا چند کسانیں چیزانی چارگ ءَ پدمزنیں گپے کنگ بوتگ؟ پر چا کہ اے وڑیں دگی پولکاری چونائی ءَ راجدپتر ءِ نبشتہ کنگ ءِ اولی چیز اَنت کہ لازم اَنت۔ چہ ہمیشاں راجمانی راجدپتر ءِ پہمگ ءِ راہ یے انسان ءَ رسیت۔

بازوہد ءَ دگی راجدپتر ءِ پہمگ ءَ ہم لہتیں ہنچیں شک دیما کیت کہ ایشانی سرا کساس دُراہ تپاک کن اَنت۔ اے درگت ءَ اولی شک دمگ ءِ سرا بیت کہ آیا اے کوچگے، شہرے یا صوبہ یے؟ پمیشا بازوہد ءَ راجدپتر یک صوبہ یا دمگے ءِ زمینی حد ءُ سیمسراں گُشّ اِینیت۔ پدا آئی ءِ حداں وہد ءُ جاگہ ءِ حساب ءَ گُشّ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اینیت۔ نی اے گپ پہ ماراساپ بیت کہ فرانس ءِ کالونیلزم ءِ میان ءَ پولکاراں دگَی راجد پتر نویسی ءَ اے گپانی رِدءَ کار کُتگ:

ا۔ آرکائیوءِ ہما کسب ءُ کا گدانی کارمرز کنگ کہ دمگ ءِ راجد پتر ءَ گِشّ اِین اَنت۔ اے ہم چارگ کہ اے ربیت کوچگ ءِ مردمانی گورا اَست بہ بنت، کساس ہر یکے اے کِسّہاں بہ زانت۔ چہ ایشی ءَ زبانی ربیت ءِ سرا انسان گیشتر باور کُت کنت۔

۲۔ اے درگت ءَ چارگ لوٹیت کہ کُجام سیاسی ءُ راجمانی گپانی سرا مہلوک باور کنت۔ اُود ءِ مزنیں مردمانی گوشتگیں ربیتاں چہ ایدگہ جاہ یے ءِ مزنیں مردماں چہ گیشتر مَنّگ ءُ دیما آرگ۔

۳۔ وہدے میان استمانی بنیاد ءَ راجد پتر دیمروی کنت، گڑا اے درگت ءَ ہندی راجد پتر ءِ ہم ارزشت گیشتر بوہان بیت۔ چہ ایشی ءَ راجد پتر نویسی ءَ پمیشا ارزشت رسیت کہ راجی بنیاد ءَ مونوگرافی نبشتہ بیت، وہد ءُ جاہ ءِ حد گِشّ اینگ بنت، واقعہ یے ءِ سرا الکاپ ءَ فکر کنگ بیت، دَمگ ءِ مہلوک پہ روزگار چون وتی گُزران ءَ دیمروی ءَ گوں کنگ ءَ اِنت، ءُ راجمانی دیمروی ءِ تب چی اِنت، زانگ بنت۔

۴۔ باز وہد ءَ چُش ہم بیت کہ لہتیں ہنچیں ہم کسب ءُ کاگد بنت کہ آہانی ارزشت وَ باز نہ بیت، بلئے پولکار ایشانی دست گِرگ ءَ جنجالاں کَپ اِیت۔ اے وڑیں چیز چونائی ءَ مان نیارگی اَنت کہ ایشانی ارزشت نیست۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

۵۔ آ ءُ کیں راجد پتر نویساں یقین بیت کہ راجد پتر بے راہ ءُ رہینداں نہ بیت: ءُ راجد پتر ءَ رہبندانی رِدءَ برجاہ دارگ ءِ بنداتی چیز مونوگرافی اِنت۔ ہمیشا یک دمگے ءِ بُنگپانی گوں تاودءَ یکجاہ کنگ ءِ وسیلہ ہمیش اِنت کہ ہَندی کسب ءُ کاگدانی چارءُ پچاروہدءُ جاگہ ءِ گِشّ اِینگ ءَ چہ بہ بیت، کہ جوانیں پولکاری دیما بیا اَنت۔ اے کاروہد ءِ سراسر جم بنت۔ اے درگت ءَ اول سرا آملک ءِ دُراہیں دمگ گِشّ اِینگ بہ بنت کہ کُجا کارکنگی اِنت۔ پدا آدمگ ءِ راجد پتری دوّرکُجام اَنت، ایشاں وتی پولکاری ءِ تہا ہوار کنگ (10)۔

٦۔ ہنچو کہ عبداللہ العروی ءِ رِدءَ "اگاں کسے ءَ پولکاری ءِ پہم نیست، اے پہم ءَ ابید نہ راجد پتر عقلی بنیادءَ راست بیت ءُ نہ عملی نی نی (11)۔

۷۔ ہما کہ واقعہ ءَ نبشتہ کنگ اِنت، آئی ءِ راجد پتری سما برابر بہ بیت ءُ آ راجد پتر نویسی ءَ ہم سرپد بہ بیت۔ پرچا کہ راجد پتری کسب ءُ کاگد کسی جند ءِ نہ بنت، بلکیں اے راج ءِ ملکیت بنت۔

۸۔ کُجام ہم زبانی ربیتے ءِ پہریزگ ءِ وہدءَ چوشہ بیت کہ پولکار ءِ حس سلامت نہ اَنت۔

۵۔ ماں ورقلہ ءُ ریغ ءَ گہگیری، آرکائیو ءُ زبانی ربیت

اے درگت ءَ ماں ورقلہ ءُ ریغ ءَ مہلوک ءِ گہگیری ءِ میان ءَ اِد ءِ آرکائیو ءَ چہ دست کپتگیں زبانی ربیت ءِ رِدءَ پکّہ کُتگیں لہتیں مثالانی سرا گپ بیت۔ مقارین ءِ شہر ءِ جنگ (12) ءِ دوران ءَ اُود ءِ جہہ منندانی میان ءَ یک گپے مشہور

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اِنت کہ ''وہدے فرانس ءِ فوج ءَ اے نیّت ءَ تیر گواری کُت کہ شہر ءِ جند ءَ ہلاس کنت، گڑا سید علی بن کافون ءِ ادیرہ ءَ چہ دڑ منانی سرا بمباں گوں اُرش بوت، اے ادیرہ شہر ءِ بُرزیں جاہ یے ءَ اِنت نی نی۔ مروچاں اے وڑیں گپانی سرا یقین نہ بیت عُ نہ اے وڑیں زبانی ربیت مَنّگ بنت۔ وہدے ما آرکائیو ءَ اے واقعہ ءِ بابت ءَ پٹ عُ پول کُت، گڑا ما زانت کہ اے واقعہ دروگے نہ اِنت، یکدم راست اِنت۔ آزمانگ ءِ فرانس ءِ جنگی کماندار، کہ آئی ءِ نام ''مارمی نی نی اَت، آئی ءَ وتی رپورٹ ءِ تہا اے واقعہ ءِ بابت ءَ نبشتگ اَت کہ ''وہدے ماوتی پلاٹون ءَ اے حکم دات کہ پہ اے شہر ءِ سرا قبضہ کنگ ءَ دینی سرکماش سید علی ءِ ادیرہ ءِ سرا تیر گواری بہ کن اِت، گڑا جواب ءَ مئے سرا بمب عُ میزائلاں گوں اُرش بوت نی نی (13)۔ ایشی ءَ ابیدا اے واقعہ چونائی ءَ المبشر اخبار ءَ ہم 31 دسمبر 1854 ءَ ہم شنگ کُتگ۔ المبشر کالونیلزم ءِ چیر دستی ءَ چھاپ بوتگ۔

٦۔ گھگیری ءِ زمانگ ءَ

بازیں سرمچار، ہنچو کہ مولدی بن حمید اور علی کافی ءِ رِد ءَ ریغ ءِ سیاست کمیونسٹانی دست ءَ اَت۔ ایشی ءَ فرانس ءِ کالونیلزم ءِ خلاف ءَ مزنیں کردے پیلو کُتگ۔ اے ہنچو محکم اَت کہ فرانس ءِ کالونیلزم چہ ایشی ءِ نام ءَ لپرز اِتگ۔ یک رندے ماں تقرت ءَ 1958 ءَ کالونیلزم ءَ الفلاح اسکول ءِ بند کنگ ءِ حکم داتگ۔ استادانی گوشگ اَت کہ آ اے حکم ءِ خلاف ءَ دراتگ اَنت، بلئے بے سوب بوتگ اَنت۔ ہمے ساعتاں اسکول ءِ بند عُ بستی باسکے ءَ تقرت ءِ گورنر ءِ نام ءَ بیہاری

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نمدی یے نبشتہ کُت کہ ''اگاں شُما گوں ما ناحق کُت ءُ مئے لوٹ پورا نہ کُت اَنت گڑا ما کمیونسٹ پارٹی ءَ ہوار بئیں؛ ءُ روچ رحمانی گوں زور ءُ طاقت ءَ اسکول ءَ پچ اِکنیں نی نی (14)۔ اے ربیت ہم آرکائیوء ِ چیزانی چارگ ءَ چہ راست سما بیت کہ حق ءُ دل کمیونسٹ پارٹی پہ مہلوکی ءِ پلہ مرزی ءَ کالونیلزم ءِ خلاف ءَ دَراتگ اَت، ءُ پہ مہلوک ءِ حقانی رکینگ ءَ مزنیں کردے ءِ واہُند اَت۔ ہنچو کہ یک فرانسی رپورٹے ءِ رِدءَ '' 29 اپریل ءَ ماں بسکرہ ءِ دمگ ءَ کمیونسٹ پارٹی ءِ مزنیں مجلسے جم دارگ بوت کہ ایشی ءِ رہشونی ءَ عمراوزقان کنگ ءَ اَت۔ اے مجلس ءَ الجزائر ءِ حکومت، عرب شیخ، اسلامی کارانی سرکماش ءُ قسطنطنیہ ءِ گورنر ءَ ہوار تقرت ءِ سلاہ بندانی سرا الکاپ ءَ نگد کنگ بوت (15)۔ ہمے وڑا دگہ یک رپورٹے ءِ رِدءَ ''کمیونسٹ پارٹی اُود ءَ باز محکم اَت، ءُ آئی ءِ دست ہم دُود سک اَت۔ آئی ءَ مسلمانانی تیوگیں آزاتی ءِ پلہ مرزی ءَ فرانس ءِ سرکار ءِ ہر وڑیں نابکاری ءِ دیم داشتگ نی نی (16)۔ راست اِنت کہ کمیونسٹ پارٹی الجزائر ءِ مہلوک ءِ ہر وہد ءَ ہمکوپگ بوتگ، بلئے چہ اے گپ ءَ ہم کس انکار نہ کنت کہ آہاں فرانس ءِ سیاست ءِ پلہ مرزی پہ وتی عالمی مشن ءِ نیّت ءَ کُتگ اَت۔ چُش اِنت کہ اے دَمگ ءَ کمیونسٹ پارٹی ءِ بنیاد دینی نہ اَت، بلئے پدا ہم آئی ءِ مول ءُ مراد ہمیش اَت کہ اُود ءِ مسلمان، کالونیلزم ءِ زورگ ءُ جبر ءَ چہ آزات کنگ بہ بنت ءُ اُود ءَ پہ پارٹی ءَ سیاسی ءُ راجمانی فائدہ یے حاصل کنگ بہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ماں 1945ءِ 8 مئی ءَ الجزائرءِ مہلوک گرانیں عذابےءَ چہ گوستگ۔ اے گپ ءِ گواہ ہمارا جی ورناہ انت کہ آ چونائی ءَ گوریچانی دمگانی مردم بوتگ انت، بلئے کالونیلزم ءِ خلاف ءَ دراَ تکگیں مردمانی تہا ہوار اِت انت۔ ایشانی تہا لہتیں وَ شہید بوتگ اَت ءُ آدِگراں وت ماوتا بازیں سلاہ بندیں گل جوڑ کُتگ۔ آہاں چمءِ وت دیستگیں 8 مئی ءِ واقعہ کہ ورقلہ ءُ تقرت ءَ بوتگ انت، نبشتہ کُتگ انت۔ اے واقعہانی بابت ءَ ہماروچ ءِ فرانسی اخبارانی رپورٹ ہم شاہدی دینت۔ فرانسی اخبار ءِ رِدءَ ''مئی 1945ءَ جماعت احباب البیان ءِ نیمگا چہ انا گہ ملک ءِ تہا مزنیں کساسےءَ مردم دراَتکگ اِت انت، اے وڑا آشوبیانی کساس گیش بوہان اَت۔ پرچا کہ چیزے وہد ساری یک حون واریں واقعہ یےماں قسطنطنیہ ءَ بوتگ اَت۔ ایشیءَ رندیک پہ یکءَ مزنیں واقعہ بوہان بوت انت:

ا۔ کالونیلزم ءِ خلاف ءَ دراَتکگیں مردم داں سطیف ءِ نگوردیم ءَ سرِات انت۔

۲۔ 11 مئی ءَ آدینگ ءِ روچ ءَ، احباب البیان ءِ نیمگا چہ ماں تقرت ءَ یک مُچی یے سر بوتگ اَت۔ ہندی مردماں اے شریں وڑےءَ وش اَتک کُت انت۔

۳۔ 13 مئی ءَ امکان اَت کہ ہندی مردم ءُ یورپیانی میان ءَ جنگے بوتگ اَت، بلئے ساری ءَ چہ لہتیں ہنچیں کارکنگ بوتگ کہ جنگ مہ بیت۔

۴۔ 14 مئی ءَ وہدے سلاہ بندہیے جاہ ءَ سر بوت انت، گڑا اے کُش ءُ چیل کمے کم تر بوت نی نی (17)۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

حُدا مُرزی مجاہدالمشری غزال ءِ رِدءَ کالونیلزم احباب البیان ءِ سرا غضب اَت ۔ البیان ءِ ورناہ دزگیرءُ آہانی آفس بند کنگ بوتگ اَنت ۔ اے گپ ءِ شاہدی جون 1945ءِ رپورٹ اِنت کہ ایشی ءَ نبشتہ اِنت ”ماں تقرت ءَ اے واقعہانی سبب ءَ البیان ءِ دُراہیں آفس بند کنگ بوت اَنت ۔ اے میان ءَ البیان ءِ چند خاصیں باسک دراں ڈیہہ کنگ بوت اَنت ءُ ماں برج فلاترس ءَ چہ کشّگ بوت اَنت ۔ ہمیشی ءِ سبب ءَ ملک آشکام بوت نی نی (18) ۔ 4 اپریل 1948ءَ ”تحریک جمہوری انتصار آزادی نی نی ءَ پہ پارلیمانی الیکشن ءَ ماں ورقلہ ءُ تقرت ءَ بہر زُرتگ اَت (19) ۔ انتصار آزادی ءِ نیمگا چہ سید میلودی احمد ءَ ماں ورقلہ ءَ الیکشن ءَ بہر زُرتگ اَت (20) ۔ البتہ ایشی ءِ دیما فرانس ءِ سرکار ءَ وتی نیمگا چہ ماں ورقلہ ءَ ابراہیم غریب، تقرت ءَ تجانی احمد، جامعہ ءَ سنوسی علی، ءُ بسکرہ ءَ بن قانہ نامزد کُتگ اَت ۔ بلئے فرانس ءِ سرکار ءِ نیمگا چہ السیداکسی ءَ الیکشن ءَ بہر زُرتگ اَت، ایشی ءِ دیما کس نہ اوشتاتگ اَت (21) ۔ ورقلہ ءَ وہدے کالونیلزم ءِ نیمگا چہ اوشتاتگیں مردم سوبمند نہ بوت، گڑا آہاں دھاندلی ءِ الزام جت ءُ اے درگت ءَ ہندی گلانی باسک الحاج طواہیر، عمر، قریشی احمد ناجی، شنین قدرو، محمد الصید برحال، علی الصدیق ءَ ہوار دگہ بازیں مردم دزگیر کُت اَنت ۔ کالونیلزم ءَ 11 اکتوبر ءَ دوبر الیکشن ءِ کنگ ءِ جار جت ۔ بلئے اے رَندی السیداکسی ءِ جاگہ ءَ سید احمد التجانی اوشتارینگ بوت (22) ۔ اے ربیت ءِ بابت ءَ عمر بن طواہیر گوشیت کہ ئی ئی ماپمیشا دزگیر کنگ بوت اِیں کہ مئے مردم ءَ کالونیلزم ءِ اوشتاتگیں مردم پروش داتگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اِت اَنت۔ بلخیر ءِ ووٹانی جار ءَ ساری احمد میلودی ءِ سوبمندی ءِ جار شنگ بوتگ اَت۔ ہمے دمان ءَ کالونیلزم ءَ الیکشن ءِ دوبر کنگ ءِ جار ترینتگ اَت، ءُ وتی مردم سوبین کُتگ اِت اَنت۔ مئے سرا ہمے الزام اِش مُشتگ اَت کہ ما الحاج محظور ءَ گوں یکجا ہوتگ اِیں نی نی (23)۔ بلکیں کالونیلزم ءِ نیمگا چہ اے گپ ہم کنگ بوت کہ احمد میلودی ءِ سوبمندی ءِ پُشت ءَ جوانیں الیکشن کمپین ءِ کمال اَت (24)۔

۷۔ آزاتی ءِ آشوب ءِ زمانگ

ورقلہ چوں کہ یک ہنچیں دمگے اَت کہ ملک ءِ سیمسر ءَ اَت۔ چم گندیں مردمانی رِد ءَ اَچ تیونس، لیبیا ءُ مصر ءِ نیمگا چہ اُشتر ءُ حَرانی سرا سلاہ ورقلہ ءَ آرگ بوت اَنت۔ ریلوے کاردار تحقر بن موسیٰ ءُ عقبہ العقبی ءِ رِد ءَ ''پدا ہمے سلاہ ریل ءِ سرا مشنو نش ءُ اروا وس ءِ دمگاں سر کنگ بوت اَنت نی نی (25)۔ اے گپ ءِ گواہی ''اتحاد و عمل نقلابی کمیٹی نی نی (26) ءِ باسک بومادۃ محمد بن محمد ءَ داتگ۔ آ گوُشیت ''من، شنین قدرو ءُ الحاج خیر ءَ سرمچارانی پوشاک ءَ بسکرہ ءِ کوچگی میتگ الحوش ءَ سلاہ سید ہلالی ءِ گورا سر کُتگ اَنت، بلئے اے کار ہنچو کتگ کہ کس سہی مہ بیت نی نی (27)۔ ایشی ءَ ابید دگہ ہم بازیں شاہد اَست اَنت کہ اے گپ ءَ جن اَنت، ماں ورقلہ ءَ آجوئی پسنداں اُود ءِ جہہ منندانی میان ءَ زر، سلاہ، پوشاک ءُ دگہ بازیں چیزے سر کُتگ (28)۔ ہنچو کہ شہید احمد ءَ وتی سنگتانی ہواری ءَ دمگ ءِ تاجراں چہ زکوۃ گپتگ، ءُ زراں چہ ماں لیبا ءَ غدامس ءُ فزان، پدا تیونس ءَ سلاہ گپتگ ءُ اے سلاہ ورقلہ ءُ البیض ءَ سر کُتگ اَنت۔ اے گپ ءِ گواہی 19 مئی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

1960ءَ ماں الجزائر ءِ گوریچانی عسکری آمیدگس ءِ تہا دزگیر کُتگیں سرمچار مدانی الطیب ، مخرش معمر ، مخرش محمد ، الشطی عبدالقادر ، دغوش علی ءُ الداوی علی ءِ پیشی ءِ دوران ءَ بیت ۔ آہانی سرا اے الزام ہمیش ات کہ ایشاں 1958ءُ 1959ءِ میان ءَ کالونیلزم ءِ سرا اُرش کُتگ ، مُلک ءِ آشکام حراب کُتگ ۔ پہ ناشرکاری ءَ سلاہ ءُ زر یکجاہ کُتگ اَنت ، چہ ایشی ءَ الجزائر ءِ قانونی شق 80 ، 83 پروشتگ اَنت ۔ پمیشا اے دفعہ نمبر 755503 ءِ ردءَ اپریل 1959ءَ دزگیر کنگ بوتگ اِت اَنت (29) ۔

۸۔ المغیر ءُ البعاج ءِ دمگانی جدل

1957ءَ ورقلہ ءُ ریغ ءِ سرمچار ءُ فرانس ءِ فوج ءِ میان ءَ مزنیں جنگے بنا بوتگ ۔ اے درگت ءَ سرمچارانی میان ءَ بازیں گپے اَست ۔ اے واقعہ ءِ ردءَ بازیں سرمچار شہید بوتگ ۔ اے دَرگت ءَ دگہ ہم بازیں گپے اَست ، بلئے اے واقعہ یے ءِ گواہی فرانس ءِ فوجی رپورٹے ءَ چہ زاہر بیت ۔ فرانس ءِ فوج ءَ آوہدی یک کسانیں زندانے اڑ کنگ بوتگ ءُ آئی ءَ اے رپورٹ 12 فروری 1959ءَ شنگ بوتگ ۔ اے رپورٹ ءِ ردءَ 30 نومبر 1957ءَ المغیر ءِ دمگ ءَ بوتگیں جنگ ءَ چہ یک مردے مُرتگ ، چہ ہمے مرد ءِ کرّا یک بستہ یے دست کپتگ ، آئی ءِ تہا عربی زبان ءِ تہا نبشتگیں چیزے کا گد دست کپتگ کہ الشقة تقديدين ، زاوية رياب ، تندلة البارد المازر نامیں دمگے ، ایشی ءِ تہا آجوئی پسندیں گل ءِ لہتیں باسکانی نام نبشتہ اِت اَنت ۔ اے یک رَندے تقرت ءِ آمید گسے ءَ ہم پیش بوتگ اَنت ۔ بلئے چُشیں بازیں گپے دیما اَتکگ کہ ایشاں اے گل ءِ ہچ وڑیں کمک نہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کُتنگ ۔ پداہم اے فرانس ءِ قانون ءِ شق 80 ءُ 83 ءِ ردءَ سزادئیگ بوتگ اَنت ۔

اے گیانی گواہی العقید جون بیارءِ کتاب ”من پشومان نیاں نی نی ءِ تہا رسیت ۔ اے کتاب ءِ تہا دَری فوج ءِ کسانیں راجدپترے بیان کنگ بوتگ ۔ اے کتاب بیارءِ یاتداشت اَنت، آنبشتہ کنت کہ ”7 دسمبر 1957 ءِ ماں المغیر ءِ ہما وہدءَ الکاپ ءَ تیر گواری کُت، وہدے ایشانی سرا اُرش بوتگ اَت ۔ بلئے داں بیارءِ جماعت اے دمگ ءِ تہا دست مانجنی بکنت، داں آ وہدءَ ورقلہ ءِ بازیں دمگاں چہ بیست یاسی مردم دزگیر کنگ بوتگ اَت ۔ البتہ سے مردم چہ بازیں لَٹ ءُ ترّاپ ءَ مُرتگ اَت ۔ دومی نیمگا البیضاء، البرج الاحمر، تقرت، بوسیوۃ، سیدی بلعباس، سیدی الشحمی ءِ دمگاں ہم بازیں مردمے دزگیر کنگ بوتگ نی نی (30) ۔ اے واقعہ ءِ گواہی الجزائر ءِ زربارءَ درملکی فوجی گلے ءَ کُتگ اَت (31) ۔

آسرال

راست اِنت کہ زبانی ربیت ءِ یکجاہ کنگ ءُ ایشاں پکّہ کنگ ءَ پد، حاصل کنگ گرانیں کارے ۔ پرچا کہ چہ زبانی ربیت ءَ گُمانی کِسّہ چوجوانیں آزمودگ ءَ یک مردمے ءَ چہ دومی ءَ، یک پدریچے چہ دومی پدریچ ءَ سربوہان بنت ۔ اگاں زبانی ربیت شریں وڑے ءَ چارگ بہ بنت ءُ اے شریں وڑے ءَ کارگِرگ بہ بیت گڑا اے راجدپترنویسی ءِ یک جوان ءُ محکمیں بُن زِہ ءِ جوڑ بیت ۔ اے وڑی ءَ ایشی ءِ ارزشت چہ نبشتگیں راجدپتر ءَ ہچ وڑا کم نہ بیت ۔ اگاں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے شریں وڑے ءَ ٹپاسگ مہ بیت ءُ جوانیں رنگے ءَ چہ ایشی ءَ کارگرَگ مہ بیت، گڑا بازو ہدءَ اے راجدپترنویسی ءِ پڑّ ءَ بازیں جنجالے ودی کنت۔ بلئے ایشی ءَ پدہم بازیں چیزے ایشی ءِ تہا اندیم اِنت کہ ہمیشانی بنیادءَ مالہتیں ہنچیں راستیانی بابت ءَ سرپد بئیں کہ اے راستی نبشتگیں راجدپتر ءِ تہا مارا دست نہ کپ اَنت۔ ہمیشا راجدپترنویسانی یک مزنیں کساسے اے گپ ءِ سرا تپاک کنت کہ زبانی ربیت اَستیں وہدءَ ہمیشا پہ راجدپترنویسی ءَ لازم اِنت کہ چہ ایشی ءَ گوستگیں دوَر ءِ چیز یکجاہ کنگ بنت ، ءُ چہ ایشی ءَ دگی، راجی ءُ میان استمانی راجدپترنویسی ءِ تب زانگ بیت۔اے درگت ءَ علمی ءُ راجی بومیانی تہا زبانی ربیت ءِ سرا پولکاری بوہگ ءَ اِنت۔ہنچو کہ اول نومبر ءِ آشوب ءُ زُرمبش ءِ راجدپتری پٹ ءُ پولی بُنجاہ نی ، المجاہد میوزیم۔ خاصیں وڑے ءَ ماں بسکرہ ءِ المجاہد میوزیم ورقلہ، ءُ ماں تقرت ءِ المجاہد میوزیم ، کہ اِدا سے سدءَ چہ گیش شہیدانی عکس، کاگد ءُ ربیت اَست اَنت۔لہتیں دانش گاہاں ہم کسانیں میوزیم اَست۔ ہنچو کہ الوادی دانش گاہ ءُ فرانسیسی یونیورسٹی ءِ میان ءَ یک پولکاری پیمانے بوتگ کہ ایشی ءِ بُنگپ ”زبانی ربیت ءِ رِدءَ الجزائرءَ چہ فرانس ءَ مردمانی لڈ ءُ باری ءِ کِسّہ نی نی اِنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گزشت ءِ سما۱

Awareness of Past

چونائی ءَ اے راست اِنت مردم وتی عمرءِ حساب ءَ چہ گیش دیوانی تہا نندگ ءُ یاد آ ہگ ءَ گزشت ءِ بابت ءَ پہم ایت، دربارت ءُ سما دار اِیت، پدا حال ءُ گزشت ءِ میان ءَ تپاوتے ہم دار اِیت ءُ پہم ایت ۔ راجد پتر نویسانی جہد پہ گزشت ءِ زانگ ءَ اَنت۔ گزشت ءِ روتگ ہر راجمان ءِ بن ءُ بیہاں ہَست اَنت ۔ ہر مردم گوں ایشی ءَ وتی سیادی ءَ پدر کنگ ءِ جہد ءَ اِنت ءُ وتی پچار ءَ پیوست کنان اِنت ہم۔ راجمان ءَ مردم گزشت ءِ خلاف ءَ زہرشانی کنت بلئے دوئیں دروشم ءَ گزشت ءَ گوں آئی ءِ سیادی جہلانکی ءَ اوڑ ناگ ءَ اِنت۔ بزاں گزشت انسان ءِ سما ءِ قدراں ٹھین ایت ءُ ایشانی بُن پد ءَ گل ءُ دوداں ہم ٹھین ایت۔ نی پشکپتگ راجد پتر نویس، راجد پتر نویس ءِ کار گزشت ءِ مارشت ءِ ریس پریس ءُ راجد پتری بدلیانی نشان کنگ اِنت۔

راجمان ءِ حال گزشت ءِ بُن پدانی منت وار اِنت، ما راجد پتر ءِ تہا ہما راجمان ءِ ریس پریس ءَ کن این کہ چونائی ءَ نوکیں پدریچ وتی گوستگیں پدریچ ءِ الکاپی ءَ رندگیری ءِ جہد ءُ تماہ ءَ کنت اگاں اے رندگیری ءَ سوب مند مہ بیت بزاں

۱۔ اے نبشتانک ایرک ہابس باوم ءِ ہیگ اِنت کہ ڈاکٹر مبارک علی ءَ اردو زبان ءَ رجانک کُتگ ءُ من اے نبشتانک چہ ڈاکٹر ءَ زرتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

آگوں وتا جیڑ اِیت ءُ وتا نالائق حیال کنت ۔ بلئے کسہ ءِ رنگ اِدا پُلکیں بیت وہدے گزشت سسا ءَ وتی چنکاں بہ زور اِیت چہ ایشی ءَ مردم بدلی، دیمروی ءُ ایجاد ءِ الکا پیں دژمنے بیت، بلئے چشیں راجمان ءِ بوہگ مشکل اِنت کہ بدلی ءِ لذت ءُ تام ءَ مہ زانت ۔

بدلی ءِ عمل ءِ کچ ءُ کیل بدلی ءَ دو (2) دروشمانی تہا بہر کنت ۔ یکے: گزشت گوں سرکاری حیال ءِ ندارگ ءَ، اے ندارگ ءِ سبب ءَ گزشت ءِ واقعہ درچنگ بنت؛ بزاں راجمان ءِ ٹہشت ءَ تہنا ہما بدلی درچنگ ءُ زورگ بنت کہ محکمیں رہبندے برجم بہ دارانت ءُ بےتاوان بہ بنت ۔ برے برے چش ہم بیت اے درچتگیں واقعہ رہبند ءِ ٹہشت ءَ گوں وہد ءِ رپتار ءِ ارجان بنت بزاں ایشانی برجمی ساہتے ءِ محتاج اِنت، ایشی ءَ ابید لہتے حیال کنت کہ بدلی ءَ چہ راجمان ءِ زند برجم بیت ءُ درکارے ءِ حساب ءَ نوکیں ٹیکنالوجی ءُ ایجاداں کارمرز کنت ۔ دومی: ہما راجمان چہ بدلی ءِ لیکہ ءَ گوں دل گرْان اَنت، پہ راجمان ءِ کوْہنیں ءُ گیدی جوڑشت ءِ سلامتی ءِ درگت ءَ ہر نوکیں ایجاد ءِ گھگیری ءُ دارگ ءَ سرگرَانت ۔

گوْستگیں ربیتی دوْر تعصب پسند بیت چیا کہ اے گزشت ءِ وسیلہ ءَ چہ حال ءِ ٹہشت ءَ کنت ۔ ایشی ءِ درور چو کورٹ آف اپیل ءَ اِنت کہ چہ ایشی ءَ ہستیں زمانگ وتی شر ءِ فیصلہ ءَ لوٹ اِیت ءُ ایشی ءِ تہا قانون ءِ ارزشت چو دود ءُ ربیدگ ءَ اِنت ۔ ہما راجمان زانش ءَ زہر اِنت او دءَ عمر زانت ءُ زانش ءِ دلیل جوڑ بیت ۔ اے وڑیں راجماناں سرکاری کسب ءُ کا گد راجدپتر ءِ بُنزہ جوڑ بنت ءُ اے بُن پد ءَ رُستگیں راجدپتر واک (اتھارٹی) ءِ درجہ ءَ سر بیت انچو کہ امریکہ ءِ ہندی مردماں زمینانی قانونی حق چُش پدر کت کہ اے زمین کرناں چہ مئے گوْرا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَنت۔ ایشانی حق ہما یاتانی منت وار اَنت کہ پدریچ داں پدریچ زبانی دئیگ بوتگ اَنت۔ کولونیل سرکارءِ داتگیں کسب ءُ کاگد اے جیڑہ ءِ دومی دلیل ءُ گواہ اَنت کہ اے کسب ءُ کاگد آہاں شریں وڑے ءَ سمبال اِت اَنت۔ یات ءُ نبشتائیں کسب ءُ کاگد ہر دوئیں گزشت ءِ ریکارڈ اَنت ءُ ہستیں دوْر ءَ ہم آہانی حقانی ضامن اَنت۔

راجمان وتی تعصب پسندی ءَ چہ نوکیں ایجاد ءُ حیالانی دارگ ءَ سوب مند نہ بیت ءُ گوْاچن ہم ہمیش اِنت ۔ اے وڑیں راجماناں گوْشے نوکیں شراب کوْہنیں بوتلاں ٹلاہگ بنت ءُ ظاہر ءَ کوْہنیں جوڑشت برجم اِنت۔ اگاں کسے ہندوستان ءِ نوکیں راجدپتر ءَ سرپد اِنت بزاں آزانت، چون ربیتی راجمان پہ بدلی سمائی ءُ بے سمائی رنگ ءَ لاچار اَنت۔

اے وڑیں راجمان ءَ پہ سمائی آشوبی بدلی منّگ بنت بلئے پہ ایشی ءَ اخلاق شناسی رنگ ءُ دروشم ءَ پدر بوئگ ءِ واستا سبب درکار نہ بیت۔ برے برے اے گوْشگ بیت اے گزشت ءِ گارءِ بیگوائیں ربیت اَنت پداشوہازگ بوتگ اَنت یا برے برے دینی بشارت ءِ رنگ ءَ منگ بنت۔ اے وڑیں بدلی چونائی ءَ ہما وہدءَ منگ ءُ زُورگ بنت وہدے راجمان گیچالانی زِدءَ بیت ءُ گزشت ءِ دروشم ءَ چہ وتی حال ءَ برجم داشت نہ کنت گڑا اے وہدءَ ایشی ءَ ڈنی ءُ اندری بدلی پہ وتا زورگ لوٹ اَنت، چونائی ءَ ایشی ءِ واستا پہمگ ءُ چکاس ءِ دَرچیچ بنت کہ آبدلی ءِ اے عمل ءَ رَد بہ کنت یا بہ دار اِیت بلئے اے راہ پہ گوْنڈیں مدتے ءَ ہم سوب مند نہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

حالءِ کارہمیش اِنت اے گزشتءَ چہ سرءَ بہ ٹھین ایت۔ گڑا اے وڑا بدلیءِ عمل سک آستوءُ سست بیت اگاں اے چاگردءَ راجمانءِ بدلیءِ جہد بہ بیت بزاں ایشیءِ گرانیں قیمتے دیئگی اِنت۔ ہماجماعت بدلیءَ وش نہ اَنت، بیت کنت آ یک کرّ بہ بنت ءُ اے عمل یک قیمتے گوْشگ بیت، اے راجمانءَ چہ جتا کنگ بنت یا کلیں رنگءَ پہ بدلیءِ آرگءَ جنزے درکار بہ بیت۔ اے آبادیءِ گیشیءِ سببءَ بوت کنت ءُ ٹکنالوجیءِ ایجادءِ آسرءَ ہم۔ وہدے اے وڑیں بدلی سگگ بنت، یا ربیت پہ ہاموشی ایشیءَ وتی تہا جاگہ دنت یا راجمانءِ جوڑشت (ساخت) شُلہ کنگ بیت۔ اے وڑا چُش ہم بیت کہ گرانءُ نادوستیں بدلی ہم جاگہ دئیگ بنت۔ ایشیءِ درور ہسپانوی فوج اِنت۔ ہسپانوی باجءَ پد، زِرباری (جنوبی) امریکہءِ انڈیناں کیتھولک دین پہ وتءَ زُرت۔ اگاں چُش مہ بیت گڑا یک ربیتی راجمانےءِ واستا بدلیءِ عملءِ منّگ سک گران بیت چیا کہ ربیتی راجمان ہر وڑا وتی بنداتی جوڑشتءِ برجاہ دارگءِ جہدءَ کنت۔ ہمے وڑا آوتی ربیتاں برجم ہم دار اِیت ءُ بدلیءِ اے فریم ورک یا وزمءَ قبول ہم کنت۔ لہتے گوْش انت ربیتی راجمان وتی جاہءَ ہماوڑا اِنت بزاں اے بے نہیں گپے۔ بلئے اے راست اِنت بدلیءِ عملءَ راجمان داں حدےءَ وتی ربیتاں برجم دار اِیت ءُ گزشتءِ دروشمءَ آئیءِ حالءَ میزاں میزاں ایرکپان بیت یا اے حیال کنگ بیت کہ گزشت آئیءِ حالءَ گوں ہوار گیج اِنت۔

ہلکءُ کلگاں بدلیءِ رپتار سک نزور اِنت، اے پہ ہلکءُ کلّگانی بابتءَ انچائیں حیالے۔ بلئے گوْاچن ایش اِنت کشارکار (کسان) ہم اے راجمانءِ بہرےءُ کشارکار کلگءِ بوت کنتءُ شہرءِ ہم۔ اے ہردوئیں معاشی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُ سیاسی رہبندانی درگت ءَ وت ماوت مِڑ اَنت ہمیشکا اے بدلیءِ عمل ءَ چہ یک کر بوت نہ کن اَنت۔ اگاں گزشت راجمان ءِ بدلی ءَ یا بدلیءِ سبب ءِ پیشی ءَ سوب مند نہ بیت گڑا اے وہدءَ ہندی رنگ ءَ بدلیءِ عمل آئی ءِ جاہ ءَ سر بیت، اے بدلی ربیتی فریم ورک ءَ گوں ہوار بیت۔ اے وہدءَ کشارکار شہرءِ مردمانی بابت ءَ گوْش انت "اے دائما نوکیں چیزانی پٹ ءُ پول ءَ دزگٹ اَنت"۔

گزشت ءِ بابت ءَ اے حیال بے نپ اِنت کہ ایشیءِ سبب ءَ راجمان نہ جنز اِیت چیا کہ گزشت ءَ چہ "راجدپتر دوبر کیت یا واتر اِنت" ءِ لیکہ ءَ گوْشےساہ مان بیت، بود کنت ءُ اے بربادیءِ چیدگ اِنت بلئے بدلیءِ عمل جاک کنت ءُ گوْش ایت راجدپتر دیما جنزان اِنت ءُ دیمروی کنان اِنت۔

وہدے راجمانی بدلی راجمان ءَ یک ہاسیں وڑے ءَ جنز اِیت بزاں ایشی ءَ پدآئی ءِ حال گزشت ءِ چنگلاں چہ آجو بیت ءُ حال وت یک وزم ءُ ماڈلے model جوڑ بیت۔ ما وتی پشت ءُ واجہانی ربیت (اگاں گزشت ءِ بہرے ءُ آہانی زندءِ وڑ ءُ پیمانی رندگیری کنیں۔ ما ہمیشکا چُش کنیں چیا کہ ما اے ماراں مئے زندءِ جیڑہانی ایمنی ءُ گیش گیواری ہما عملانی تہا اِنت بلئے چُش ہم بوت کنت تو ہما وڑا گزشت ءَ چارگ ءُ پہمگ لوٹئے چش مہ بیت ءُ چُش ہم بوت کنت گزشت ءِ آ عمل نوکیں سبب ءُ جاوراں بہ شنگین ایت، پہ ہمیشی ءِ نام ءَ نوکیں فکر زُورگ ءُ منگ بہ بنت۔ بازبراں گزشت ءَ بنداتی دروشم دئیگ ءِ ہم جہد بیت اَنچو کہ زپاٹا Zapata ءِ رہشونی ءَ چہ مکسیکو ءِ کشارکاراں چل 40 سال گوْستگیں جاورانی پدا آرگ ءِ جہد کتگ۔ بلئے اے درگت ءَ راجدپتر گزشت ءِ پیشی دروشم ءِ واتری ءَ ہچ وڑا منّ ایت چیا کہ وہدے گزشت ءِ نوک کنگ ءِ بنگپ جہہ جنت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گڑا اے حیال بیت کہ گزشت ءِ گل، ربیت، یات ءُ گیرا نچو بہ بنت کہ ساری ءَ بوتگ اَنت بلئے اے عمل سک گران اِنت۔

بدلی ءِ عمل ءِ دگہ یک گران جانیں بہرے اِیش اِنت، راجد پتری عمل ءِ وہدءَ بازیں نوکیں چیز، حیال ءُ ربیتاں راجمان ءِ تہا رنگ زرتگ ءُ ہوار اَنت اے اچے پیم درکنگ یا کورکنگ بنت؟ چونائی ایشانی درکنگ یا کورکنگ ءِ عمل وَبوت کنت بلئے اے ہم وتی رنگاں راجمان ءِ بدن ءَ یل کن انت ءُ رَوانت۔

ایشی ءَ ابید ہر وہدءَ احیاءِ کاروان جنزیت ءُ اے راجمان ءِ دگہ بازیں الماناں اوں لرزین انت انچو کہ مکسیکو ءَ زپاٹاءِ رہشونی ءَ کشارکار آشوبی یا یاگی جوڑ بوت اَنت۔ اے وڑا احیا برے برے آشوب ءِ دراں اوں ٹُک اِیت۔ اگاں مکسیکو ءِ راجد پتر ہمے بنگپ ءِ درگت ءَ وانگ بہ بیت گڑا زانگ بیت چہ اے عمل ءَ پد مکسیکو ءَ نوکیں دڑ وشمے یا رنگ ءُ دابے رستگ اَت۔

گزشت پدا واتر نہ بیت آئی ءِ احیا دڑ وگے۔۔۔اے گوْاچن اِنت۔ ہاں، اے بوت کنت گزشت ءِ لہتے بہر ءُ المان گوْنڈیں رنگے ءَ ٹھینگ بنت بلئے احیاءِ جہد کُجا نہ کُجا، وڑے نہ وڑے ءَ بوہان اِنت۔۔۔نی اے گپ ءِ سرا فکر الّمی اِنت اگاں ما گزشت ءِ احیاءِ گپ ءَ کنیں گڑا آ کُجام ہاسیں المان اَنت پدا زندگ بنت؟ راجد پتر نویس اے درگت ءَ گوْہنیں رہبند ءُ حیراں نشان کن اَنت بلئے چہ ایشی ءَ مرتگیں یا سکراتیں معاشی رہبندانی ہم پدا آرگ ءِ جہد بیت۔ احیاءِ اے جنزانی سرا ہر وڑیں اثرے ہَست آہانی کچ ءُ کیل الّمی اِنت ءُ ایشانی میان ءِ تپاوت درگیجگی اِنت ہم، اگاں دینی ءُ اخلاقی قدرانی احیاءِ گپ اِنت گڑا جنزسوب مند بیت ءُ ایشی ءِ اثر اَلما بنت۔ نی زرا لبول ءِ آروس ءَ ساری وپت وابی ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

موکل دڑ وگے۔

احیاءِ دو بہر اَنت، یکے ہما اِنت راجمان ءَ دلگوش کنت ءُ راجمان چہ ایشی ءَ سان زُور اِیت ۔ دومی بہر تہنا چیدگی رنگ ءَ اِنت انچو کہ زالبول ءِ آروس ءَ ساری درآمدیں وپت ءُ وابی ءِ جیڑہ۔ احیاءُ اثرمندی جنزءِ ہواری عملی گپے انچو کہ چرچل برطانیہ ءِ پارلیمنٹ ءِ بابت ءَ گوش ایت کہ برطانوی پارلیمنٹ ءَ پارلیمانی سیاست، باوست ءُ چاگرد ہر دوئیں راہ برجم داشتگ اَنت، یک نیمگے ءَ اے چیدگی دروشم ءَ اِنت ءُ دومی نیمگا اے دلگوش کرزیں جنزے، گڑا اے دوئینانی ہواری ءِ واستا المی اِنت کہ اے چہ تاواناں سلامت دارگ بہ بنت۔

وہدے گزشت ءِ واتری ءِ گپ جہہ جنت گڑا لہتے انچیں موڑ ءُ بستار ہم کیت ءُ بیت کہ اود ءَ چہ گزشت ءِ آرگ دڑ وگے بیت۔اے اسٹیج ءَ گزشت انچو دُورروت کہ حال ءِ واستا پکائیں درآمدے بیت۔ ہمیشکا انچیں گزشت چہ حال ءَ سک دور اَنت ءُ گوں حال ءِ سیادی ءَ راضی نہ اَنت، اے وڑیں گزشتانی آرگ پچیں چمانی واب ءِ وڑا اِنت اَنچو کہ افریقہ ءِ ملکے ءَ گھانا ءِ نام بستگ ءُ اے ملک ءِ راجدپتر ءُ جغرافیہ حال ءِ جاروان چہ سستگ ءُ برتگ ما گزشت ءَ ایر کتگ۔

اگاں ما راجدپتر ءَ وتی حُب ءُ شوق ءِ حساب ءَ بہ ٹھینن اِیں گڑا ایشی ءِ دو بہر بنت۔ یکے پہ ایشی ءِ وسیلہ ءَ راجمان ءَ ریس پریسی وڑے ءَ وتی حق ءَ بہ کنیں یا ہمے عمل ءَ شریں وڑے ءَ گزشت ءِ نوک کنگ ءِ واستا کارمرز بہ کنیں۔اگاں گپ اِنت گزشت ءِ واتری ءِ بیت گڑا برے برے اے عمل ءَ چہ انکار ہم بیت۔انچو کہ ہبدہمی تاں نوزدہمی کرن ءَ انگلستان ءِ آشوبیانی حال بوتگ۔ ایشاں نارمن عہد ءَ گوستگیں راجمان ءِ پدا آرگ یا احیاءِ جہد کتگ ءُ دومی نیمگا نوکیں راجی جنز اَنت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کہ راجد پتر ءِ کمک ءَ نوک آبادیں colonial گزشت ءِ چہ ساری ءِ راجمان ءِ آرگ یا واتری ءِ اوگام ءَ جکسینگ ءَ اَنت۔

گزشت ہم رَدکنگ بیت وہدے راجمان نوکیں حیال، فکر ءُ نوکیں ایجاداں بہ زُور اِیت یا بہ پہم اِیت ءُ اے ایجاد راجمان ءِ بہرے جوڑ کنگ بہ بنت۔ اے عمل پدر کنت کہ راجمان اوشت ءِ دپار نہ اِنت بلکیں دیمروی کنان اِنت۔ اِدا، دو جُست دیما کیت: یکے، نوکیں فکر ءُ ایجاد چے پیم راست گوْشگ بہ بنت؟ اے گپانی دلیل دئیگ بہ بیت کہ راجمان ءَ ہمیشانی سبب ءَ چہ ہر بدلی یے اتلگ آچون منّگ بہ بنت؟

مئے زانت ءُ زانش اے بابت ءَ پدمان اِیت کہ ''نوکیں ءُ آشوبی'' لبز چیاءُ پہ کئے'' شرءُ الّی'' ءَ کارمرز بنت۔ اے بنگپانی زانگ ءِ واستا پٹ ءُ پول الّی اِنت بلئے چونائی ءَ نوک پسندی یا ایجاد ہما وہد ءَ پہ دل وشی پہمگ بنت وہدے ایشی ءِ مول ءُ مراد ابرمی بنز ہانی کنٹرول کنگ بیت۔ انچو کہ سائنس ءُ ٹیکنالوجی کوْہن پسندیں راجمان ءَ ہم زوت پہم اِت اَنت بلئے راجمان ءِ تہا سیاسی بدلی پہ لہتے مردماں الّی اَنت کہ وہدے اے عمل زُورگ بنت گڑا ربیتی راجماناں ایشانی سک گہگیری (مزاحمت) بیت۔ سائنس ءُ ٹکنالوجی ءِ سبب ءَ بدلی تیزیں رپتارے ءَ گوں سفر کنت، ایشانی پہمگ ءَ گوں لہتے مردم راجمانی ءُ سیاسی بدلیانی ءُ اے عملانی آسرءَ جوڑ بوتگیں راجمانی سیادی ءُ ہواریانی خلاف ءَ درکپ انت۔
اگاں لہتے جاگہاں ٹیکنالوجی ءِ ایجاد رد کنگ بہ بیت چہ ایشی ءَ اے ترس ہم بیت ایشانی راجمانی زند ایجاد ءَ گوں دلگوش مہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہر فائدہ مندیں چیز راجمانی رنگ ءَ غیر جانبدار نہ اِنت نوکیں چیز بیدئے ہیل ءِ علت ءَ زُورگ بیت، ٹیکنالوجی ءَ سر پدیں مردمانی میان ءَ اے چیز ءِ ارزشت چونائی ءَ گیشتر بیت۔ اے دروشم ءَ نوکیں بدلی سبب ءَ اے پیش ءَ چہ آجو بنت ءُ دینی ربیت پسندی اوں ایشانی زُورگ ءَ دل چِل نہ بیت۔ ما سر پد اِیں اگاں شَریں چیز ءِ تہا بدلی بہ اِت بزاں ایشی ءِ پد کردترند بیت بلئے شَریں ءُ پاکیں شبین وہدے ٹیکنالوجی ءِ وسیلہ ءَ بدل کنگ بنت نے ایشی ءِ پد کرد ربیت ءُ نے زہرشانی بیت۔

برے برے نوکیں چیز یکجائیں رنگے ءَ ظاہر بنت ءُ منفی زورانی خلاف ءَ اَنچو ظاہر کنگ بنت گوْشے اے پہ راجمان ءَ اصلاح ءِ عملے ءُ اے عمل الّمی اِنت۔ اے جاہلی ءِ خلاف ءَ عقل ءِ وت سر بوئگ ءِ خلاف ءَ ابرمی یا شر evil ءِ خلاف ءَ حیر good ءِ گامگیج یے۔

یک لذت بکشیں نکتہ یے چُش اِنت کہ وہدے بدلی ءِ عمل بنگیج بیت گڑا گزشت ایشی ءَ شریں وڑے ءَ پہمگ ءَ کمک کنت۔ پہ عمل ءِ ردوم ءِ کسہ ءِ پاشک کنگ ءَ مردم بدلی ءِ بابت ءَ زانگ ءُ ریس پریس ءِ واستا راجد پتر ءِ تا کاں چار اِیت۔ اِدا، اے سوال دیما کیت کہ اگاں کسے باندات ءِ بابت ءَ گزشت ءَ بہ شوہازاِیت، چُش ہم بوت کنت؟ چونائی ءَ کوْہنیں راجمانانی primitive society بابت ءَ اے حیال بیت، اے گزشت اِنت حال ءِ تہا اِنت۔ ہمیشکا نوزدہی ءُ بیستمی کرن century ءَ راجمان شناسی ءِ زانتکاراں کوْہنیں کمیونزم پہ یک ریس ءُ پریسی ازبابے حیال کتگ ءُ انوگیں جیڑہانی گیشگیواری ءِ جہدے کتگ۔ لیکہی رنگ ءَ گزشت باندات ءِ بابت ءَ ہاموش اِنت بلئے مردم باندات ءِ بابت ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زانگ ءِ انچو حُب ءَ اَنت کہ آ گپ ءِ منگ ءَ تیار نہ اَنت بلئے یوٹوپیائی راجمانان راجدپتر نویس ءِ واستا باندات ءِ بابت ءِ گپ کنگ الّمی اِنت۔ آباندات ءِ واستا ہما راجدپتری واقعہانی سرا فکر کن انت کہ ایشانی گوْرا آچیز ریکارڈ ءَ ہَست اَنت ءُ ایشاں اجازت اِنت اے وتی گوْشتن ءِ بنیاد ءَ ہما گلاں بہ کنت چہ ساری ءَ راجمان ءَ ساڑی اَنت۔ چونائی ءَ راجدپتر ءِ وتی سیمسرے ہَست چشیں بازجاہ ہَست درکار ءُ لوٹ ءِ درحساب راجدپتر مئے کمک کت کنت۔

راجدپتر گزشت ءِ ریبتانی مال ءُ مڈی اِنت، ما اے ریبتانی کمک ءَ جاورانی بروبری ءَ ریس پریس کت کنیں۔ ''چونائی ءَ چے بوتگ؟'' اے بنگپ راجدپتری پٹ ءُ پول ءِ بنیاد اِنت۔ اے ریس پریس ءَ چہ حال ءُ باندات ءِ بازیں جُستانی پسو درگیجگ بنت۔ انچو کہ آغریب ءِ کسہ، پہ ریلوے لائن ءَ آئی ءِ لوگ ءُ جاگہ پروشگ بوت اَنت۔۔۔ آغریب ءِ دل ءَ چی گوْست؟

گزشت ءِ بابت ءَ ہر حیال ءِ اظہار ءُ ایشی ءِ راجمانی کارمرزی ءِ بیان سرجم نہ اِنت، جہد ہمیش اَت گزشت ءِ ہاسیں بہرے بیان بہ بیت بلئے لوٹاں ایشی ءِ دو ہاسیں بہراں پدر بہ کناں۔ ایشاں چہ یکے جنیالوجی Genealogy ءُ دومی رمس شناسی Chronology اِنت۔ گزشت ءِ سما نوکیں فکر ءِ واہگ داراں بیت ءُ اے سرپداں نوکیں چیز ءِ مطلب بزاں دیمروی اِنت۔ اے نکتہ چُشّ پدر بیت: ہر نوکیں زانشی گلاں راجدپتر ءَ ارزشتے ہَست ءُ ہر نودربر یک مردمے ءِ راجدپتر ءَ گوْں گلائش اِنت ءُ رہشونی ءِ طلبگار اِنت انچو کہ اسپارٹاکس، مور، نوکیں آشوبیانی بامرد ءُ ہیروانت اگاں کسے مارکسی فلسفہ ءِ شیدائی اِنت بزاں اے بامرداں آئی ءَ گوْرا ارزشت نیست۔ گپ ہمے دیما کیت مارکسی فلسفہ ءِ رندگیر گزشت ءِ اے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بهرءَ چے پیم پہم اَنت؟ گزشتءَ رومءِ بادشاہانی خلافءَ سرکشی (بغاوت) بوتءُ آشوبے اتک، اگاں ما بہ گوْش اِیں آجنزءُ کمیونسٹ یک وڑین اَنت گڑا ایشانی ریس پریسءِ حسابءَ آ، سرکشی یا آشوبءَ سوب مند بوئگی نہ اَت یا چہ ایشیءَ چشّیں آسر در نہ اتک کہ نوکیں راجد پترءِ واستا فائدہ یے بہ شہارِ ایت بلئے ایشیءَ چہ یک گپے پدر بوت، سرکشیءَ کؤ ہنیں ربیتاں گوں مردماں مارشتی سیادی ہَست۔ نی اے سوال بیت، ''چیا، زاناں گزشتءِ اے سماپہ راجد پترءِ درچیءَ الّمی نہ اِنت؟ءُ الم اِنت نودربر نوکیں مردمانی بابت وتی ملکی کتابانی پارستءَ بہ زانت؟ چونائیءَ گزشتءِ ربیت اے وڑا چارگ بنت کہ ایشیءِ سیادی مئے پشتءُ پیروکان اِنتءُ ماں اے درچیءِ بہرے جوڑ بوتگ اِیں۔

راجد پترءِ بہرے اِیش انت ہم: وہدے بورژوا وتی ہَستءُ نیستءَ راجد پترءِ تہا شوہاز اَنتءُ وتی راجمانی بستارءَ ارزشت دیئنت۔ نوکیں امیرءُ ازگار ہمے جہدءَ کنت کہ آفیوڈل لارڈزءُ حاکمی رنگیں راجمانءَ وتی بستارءَ پہ داد بہ زُوریت بلئے دومی نیمگا بورژواہانی بستگیں بانءُ ماڑی کؤ ہنیں تعمیرانی تہا شمار کنگ نہ بنتءُ حاکمانی گزشتءَ چہ انکارءُ معمارانی جتائیں زندءِ اظہار بیت۔ یورپءِ نوکیں راجمانءِ تہا ہر دو رنگ ظاہر اَنتءُ اے گزشتءِ راجد پترءَ کسے پہمگ لوٹ ایت پہ آئیءَ دوئیں رنگانی ریس پریس الّمی اِنت۔

ایشیءَ پدنی رمس شناسیءِ جیڑہ دیما کیت۔ اے ظاہر اِنت کہ راجمانءَ واقعہ سالوارءُ رمسdateءِ ردءُ بندءَ گون بنت۔ اگاں ما راجد پترءَ دو بہرءَ بہ کنیں یکّے سالءُ رمسانی ردءُ بندان اِنتءُ دومی نہ اِنت۔ بلئے ہستیں دوْرءَ پہ گزشتءِ سماءَ رمسءُ سالءِ بوئگ الّمی اِنت۔ چونائیءَ رمسءُ سالءِ ارزشت ہمانبشتا موادی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تہانیست آپہ پنت، سرءُسوج، دانشیں دانک ءُکِسہّانی بنگپ ءِ زدءُ آماچ ءَ اَنت کہ ایشی ءِ لوٹ ءُ درکار آوہدءَ اوں نہ بیت وہدے راجمان متھالوجیکل گپ جنت۔ وہدے معاشی، سیاسی، قانونی ءُ بست ءُ بندی اڑ ءُ کُڑ بیان بنت گڑا اے رنگ ءَ وہد ءُ جاگہ ءِ ارزشت محکم بیت ءُ پہ بیان ءَ سال ءُ رمس نویسگ الّمی اَنت۔

ما گزشت ءَ انچو اوژناگ ءَ اِنت گوْشے مائیگے ماں زِرءَ۔ چہ گزشت ءَ دُور بوئگ انسان ءِ وس ءَ ڈن اِنت بلئے مارا باوست ءِ دامن یل کنگی نہ اِنت چونائی ءَ مول ءُ مراد ہمیش اِنت اے گپ سسا ءَ حیات بات اَنت ءُ ما ایشانی سرا عمل ہم بہ کنیں۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زالبولانی راجدپتر ا

Women's History

اگاں کسے زالبولانی راجدپترءَ نویسگ ءِ واہگ دار اِیت
گڑا آاے گپ الّما بہ زانت کہ زالبولانی راجدپترءِ سیادی
گوں جنزےءَ اِنت ۔ اے لبزانی پشت ءُ دیمی لیبے نہ
اِنت بلکیں اے کوٗہن پسندی ءِ یا ایشی ءِ بدل ءُ پرٛوش ءِ
اظہار اِنت۔ زالبولانی راجدپتر الما جانبدار بیت چیا کہ
اے راجدپتر یک مرادےءَ گوں سرجم کنگی اِنت ۔(ا)

ژاک ڈریڈاJacques Derrida

زالبولانی راجدپتر گوٗستگیں دو دہکاں چہ یک ساپ ءُ گیشگیوار یں شکلےءَ ظاہر اِنت۔ زالبولانی راجدپترءِ نویسگ ءِ واستا چی کنگ لوٹ ایت؟ کُجام بنزہ اے جنزءَ دیما بر اَنت؟ بلکچہ وانانی (نصاب) تہا اے چوں جاگہ دئیگ بہ بیت؟ دانش گاہ ءُ پٹ پولی گلاں اے چے پیم ظاہر کنگ بہ بیت؟ زالبولانی راجدپترءِ دامن ءَ انگت اے جیڑہ ہست اَنت۔ اے دراہیں جیڑہانی بوٗتگ ءَ گوں ماراا اے ہم منگی اِیں کہ زالبول ءِ راجدپتر راجمان ءِ الّمی بہرے۔

ا۔ اے نبشتانک ءِ نبشتہ کار جوہن اسکوٹ اِنت۔ اے اردوءِ تہا ڈاکٹر مبارک علی ءَ رجانک کُتگ ءُ من چہ ہما واجہءَ زُرتگ ءُ رجانک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے درچی ءَ امریکہ ہما سر پدیں ملک اِنت، اودءَ زالبولاں راجد پتری شرپ ہَست ۔ایشی ءِ اظہارءَ اودءِ جرنل، ماہتاک، رسانکدرءُ کتاب کَن اَنت۔ مروچاں میان استمانی کانفرنس ءُ زانتکارانی میان ءَ زالبولانی راجد پترءُ آہانی جنزءِ بابت ءَ شریں رنگے ءَ تران ءُ باوست بوئگ ءَ اِنت۔

ایشاں ساری زالبولانی راجد پترءِ بابت ءَ لہتے مردماں کار کتگ بلئے مروچاں اے راجد پتر یک مردمے دست ءَ دراتکگ ءُ جنزے ءِ رنگ ءَ اِنت۔ اے جنزءِ تہاتہنا راجد پتری واقعہانی بابت ءَ تران نہ بیت بلکیں مروچاں راجمانی علماں گوں ایشی ءِ سنگتی ہَست ۔زالبولانی راجد پتر سیاست ءَ چہ ودی بوتگ ہمیشکا ایشی ءِ سیاست ءَ گوں جُھلیں سیادی یے ہَست بلکیں ایشی ءِ بنداتی راجد پتر گوں سیاست ءَ اِنت۔1960 ءِ دہک ءَ زالبولاں چہ راجد پترءِ تہاریں تاکاں درکنگ ءِ جہد بوت۔ چہ ایشی ءَ اے سما بوت کہ راجد پتری عمل ءَ زالبولانی ہم دست مان اِنت بلکیں اے نادریں کردارے ءِ واہند اَنت۔زالبولانی اے کردءَ چہ آہانی جنز (تحریکِ نسواں) ءَ شرپ ءُ بستار رسگ ءِ امیت حیات بوت۔سیاست ءِ فریم ورک ءَ زالبولاں وتی پٹ ءُ پول ءِ راہ تاب دات ءُ ہمے وڑا سیاست ءُ پٹ پول ءِ میان ءَ سیادی یے بنا بوت۔1970 ءِ دہک ءَ پدزالبولانی راجد پتر سیاست ءَ چہ دُور بوت۔مروچاں آئی ءِ سرحال شاہگان بوہان اَنت۔آزالبولانی زندءِ ہر بہر ءِ بابت ءَ مواد یکجاہ کنگا اِنت۔آوتا سرجمیں عکسے ءِ پیشدارگ ءِ جہدءَ اِنت۔اے پٹ ءُ پول ءِ سبب ءَ کتاب نویسگ بوتگ، آہانی سراباوست ہم بوتگ کہ ہمے جتائیں بنگپاں چہ زالبولانی راجد پترءُ ایشی ءِ سرحال منگ ءُ منّاک ءِ تب ءَ رستگ اَنت۔1980 ءِ دہک ءَ زالبولانی واستا جنڈر gender لبزءِ کارمرز بوئگ ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گوں زالبولانی راجدپترءِ سیادی چہ سیاستءَ نزور بوہان بوت۔ چیا کہ جنڈرءِ لبز غیر جانبدار اِنت ءُ نئے اے لیکہ ایےءَ گوں سیادی نہ کنت۔اے وڑیں نبشتا موادی تہا ہمے گوْشگ بوت کہ چون ''زالبول'' ءُ ''جنڈر'' ءِ نیمگا ایشانی راجدپترءَ ردوم زُرتگ ءُ ایشیءِ آسر ہمے بوت کہ اے چہ سیاستءَ دُور بوہان بوت اَنت ءُ ایشیءِ جاگہءَ راجدپترءِ آٹُو ہیں بہرانی سرا ریس ءُ پریسءِ حیال گیشتر بوت چہ سیاستءَ آجوا َنت۔

زالبولانی راجدپترءِ وانگءَ گوں اے گپ الما چارگی اِنت، ایشیءِ نبشتہ کار کئے انت؟ کُجام بنگپاں شنگ کنگءَ اَنت؟ زالبولانی راجدپتر سیاسی بنگپءَ گوں ظاہر کنگ بہ بیت یا مہ بیت؟ اے دراہیں گپ باوستءِ زِدءَ اتک اَنت۔ لہتے مردماں گوْشت زالبولانی راجدپتر سیاستءَ در کنگ ءُ دگہ بنگپانی سرا آرگ بہ بیت چہ ایشیءَ راجدپترءِ دامن پراہ بیت۔ چہ ایشیءَ اے چیلنج آڑاوْر بوت کہ تہنا زالبول چیا دیما آرگ بہ بنت ءُ راجمانءِ دگہ گروپ پرچہ ڈالچار کنگ بہ بنت؟ چونائیءَ ایشیءِ بابتءَ اے حیالءَ ہم ارزشت رست کہ بیدئے سیاستءَ زالبولانی راجدپترءِ ارزشت گُمسار اِنت۔ ایلن شووالٹز Elain Showaltez ءَ اے سوال دیما آوْرت ''وہدے زالبولانی جنزمر اِیت گڑا فیمن ازم ءِ چی بیت آ کُجا روت؟ آسرا اے بیت کہ اے ہم زالبولانی بابتءَ تہنا پہ وانگءَ پشت کپ اِیت اَنچو کہ دگہ چیز وانگ بوہگءَ اَنت''۔ (۲)

چونائیءَ اے راست اِنت زالبولانی راجدپتر ایشانی جنزءِ برورد اِنت۔ راجدپتر نویسیءَ بدلی اتکگ یا نہ اتکگ بلئے زالبولانی جنز انگت زندگ اِنت۔ ہما راجدپتر نویس جینڈرءِ گالبندءَ کارمرز کن انت آ وتا فیمینسٹ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر نویس گوش انت۔ چہ ایشی ءَ آہانی سیاسی سما پدر نہ بیت بلکیں لیکھی (نظریاتی) رنگ ءَ آ سیاست ءِ سرءَ اثر کن انت۔ ایشاں چہ بازیں راجد پتر نویس زالبولانی راجد پتر ءِ سرا کار کنگ ءَ اَنت آ ایشی ءِ سبب ءَ دانش گاہ (یونیورسٹی) ءُ پٹ پولی گلانی (تحقیقی ادارے) سیاست ءَ بہر زُورگ ءَ اَنت کہ ایشانی بستار ءُ راجد پتر نویسی دوئیں منّگ بہ بیت۔

چونائی ءَ ایشی ءِ سرا باوست شریں وڑے ءَ بوت کنت ءُ اے دلیل ہم دئیگ بیت کہ زالبولانی راجد پتر ءُ ایشی ءِ ردوم ءُ دیمروی ءَ زالبولانی جنز سیاسی جنز ءِ مزنیں بہرے۔(۳)۔ وہدءِ رپتارءَ گوں سیاست ءُ اکادمی پٹ ءُ پول ءِ میان ءَ دوری بنا بوت۔ اگاں شری ءَ چارگ ءُ ٹپاسگ بہ بیت گڑا اے دوئیں یک دومی ءَ گوں ہوار گندگ ءَ کاینت بلئے ایشاں جتا جتا چارگ بیگواہی اِنت چیا کہ زالبولانی جنزءَ ایشانی راجد پترءَ طاقت بکشاتگ ءُ ایشی ءِ آسرءَ سیاست ءِ تہا ہم نوکیں سرحالے اتکگ۔

سیاست ءِ گالبند مروچاں بازیں معناہاں گوں کارمرز بوئگ ءَ اِنت۔ اولی رنگ ءَ اے چو پہمگ بیت، سرکارءُ وتواجہ ایں ٹکانی کردءُ عمل، ہما کردار یا عمل کہ یکجاہیں پچارے ءَ ظاہر کنت۔ استان ءِ بنزہ چوں کارمرز کنگ بہ بنت، سیاست ءِ کمک ءَ چہ جاورالاں پہم انت ءُ ریس ءُ پرّیس کن انت۔ دومی رنگ ءَ سیاست ءِ سیادی گوں وت واجہی (اقتدار) ءَ اِنت کہ اے چون حاصل بیت ءُ چون محکم دارگ بیت؟۔ لیکہ چون وجودءَ کیت؟ ایشی ءَ چون چہ استانی زورءَ عمل ءَ کارانت ءُ راجمان ءِ تہا چوں چیلنج دینت؟(۴)۔ اے سیاست ءِ سیمی معناہاں گوں کارمرزی اِنت۔ لیکہ، ستک (عقیدہ) ءُ حیال ہما یکجائی ءِ نام اِنت کہ مردم ءُ راجمان ءِ میان ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سیادیاں پدر کنت، برے برے اے ابرمی ہم گوْشگ بیت ءُ برے برے ایشی ءِ سمائی ٹھشت بیت۔(۵)۔سیاست ءِ اے پجاراں چہ اے ریس ءُ پریس بیت، راجمانی کردسیاست ءِ یک نہ یک بہرے ءَ گوں سیادی دارأنت۔

کسب گری (پروفیشن) ءُ سیاست

گوْشتگیں لہتے دہکاں چہ فیمن ازم یک میان استمانی جنزے منّگ بوئنگ ءَ اِنت بلئے ایشی ءِ تہا ہندی local ءُ راجی national دروشم ہم ہَست أنت۔ اے درگت ءَ امریکہ زالبولانی جنز ءُ ایشانی راجدپتر ءِ کسہ ءِ ریس پریسی ءِ سامان بوت کنت۔

1960 ءَ امریکہ ءِ تہا زالبولانی جنز دیما اتکگ، چونائی ءَ ایشی ءِ سرا شہری حق (سول رائٹس) ءِ جنز ءِ ہم اثر ہَست أنت ءُ استان ءِ ہمارہبنداں ہم ایشی ءِ سرا اثر کُتگ کہ زالبولاں معاشی رنگ ءَ بازیں کسبانی تہا کارکنگ ءِ حق رستگ اَت، اے جنز ءِ مول ءُ مرادانی گِشّینگ ءَ "بروبری" ءِ اوگام (نعرہ) ءَ ارزشتے ہَست۔ اے عمل ءِ تہا زالبولانی جنز ءَ آہانی تہا یکجاہیں پجارے ودی کت ءُ اے مارشت ودی کت کہ آوتی بستار ءَ دومی رنگ ءَ چہ ہلاس بہ کن اَنت۔ اے جنز ءَ ایشاں اے سمادات کہ وہدے ایشاں راجمان ءِ تہا بروبری بہ رس ایت گڑا اے وتی بازیں جیڑہانی دیمپان بوت کن انت۔

1961 ءَ استھر پیٹرسَن ءِ منّت ءَ چہ امریکی صدر کنیڈی ءَ زالبولانی حق ءِ واستا یک کمیشنے جوڑ کت۔ 1963 ءَ کمیشن ءَ وتی رپورٹاں چہ اے گپ آشکار کُت کہ نے زالبولاں مردین آدمانی وڑا بروبری ہَست نے موہ (موقع)۔ اے جیڑہانی گِشّینگ ءِ واستا دگہ کمیشنے commission جوڑ کنگ بوت۔ 1964 ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دگہ کمیشنے جوڑ دئیگ بوت ایشی ءِ مول ءُ مراد روزگار ءِ حاصلی ءِ بروبریں کچ ءُ کیل (جائزہ) کنگ اَت بلئے ایشی ءِ تہا جینڈر ءِ تپاوت دارگ بوت۔ 1966ءَ نیشنل کانفرنس آف اسٹیٹ کمیشنز ءَ زالبولانی راجمانی بستار ءِ بابت ءَ ایشانی لوٹ رَدکت انت ءُ گوْشت ءَ ئے کہ زالبولاں جنسی تپاوت ءَ ابید ہم روزگار ءِ شریں حق رستگ چیا کہ جنسی تپاوت حق ءُ آگہی ءِ گمساری اِنت چو پدریچ پسندی ءِ (نسل پرستی) وڑا۔ ایشی ءِ تہا زالبولاں باج نہ برت بلئے ایشی ءَ پد زالبولاں وتی حق ءِ واستا "نیشنل آرگنائزیشن آف ومن" جوڑ کت۔ (۶)۔ ہمے دوراں نودربرانی تہا زالبولانی گروپ وتی حق ءِ واستا دَرکپت اَنت۔ (۷)۔ ایشی ءِ آسر ءَ امریکہ ءِ راجی سیاست ءِ تہا زالبولانی گل ءِ پچار بوت۔

1960 ءِ دہک ءَ شاہ دربرجاہ (کالج)، مکتب (اسکول) ءُ بازیں پٹ پولی گلاں زالبول پہ پی ایچ ڈی ءَ کمک کت اَنت۔ اے بابت ءَ نبشتہ کارے گوْش ایت "ایشی ءِ مطلب ایش اِنت کہ آ گلاں آہانی ارزشت ءُ بستار مار اِتگ اَت"۔ (۸)۔ چونائی ءَ بازیں زالبولاں اے گلانی تہا کسبی فرض سرجم کنگ بلئے آہاں اے زنگ ہم جتگ کہ اے علمی ءُ ستاکرزیں کسبانی تہا زالبولاں گوں تعصبیں میل دارگ بوئگ ءَ اِنت۔ ایشاں اے ہم اقرار کتگ اگاں زالبول شریں وڑے ءَ زانش بدار اَنت گڑا ایشانی بازیں مشکل آسودگ بنت۔ (۹)۔ بلئے اے کسبانی تہا آہگ ءِ سبب ءَ آہانی راجمانی بستار برز بوت چیا کہ ساری ءَ اے کسبانی تہا مردین آدمانی آماچ بوتگ اگاں زالبول انا گہ ظاہر بوتگ بزاں یکے یادو۔

وہدے اے راہ پچ بوت گڑا زالبولانی جنز ءَ زالبولانی واستا گیشتر حق ءِ لوٹ کت ءُ راجمان ءِ ناگیگیں جماعت بندی ءِ سرانگدکاری کت، ہما زالبول زانشی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کارگلانی (تعلیمی شعبہ) تہا بوتگ اَنت آہاں گیشتر آواز پرِ دات کہ ایشانی خلاف ءَ تعصب دارگ بوئگ ءَ اِنت، ایشاں ہم مردین آدمانی وڑا ڈگری گون بلئے بروبری انگت نہ گوْاہ ایت، بائد اِنت اے گپ منّگ بہ بنت۔ راجمان ءِ تہا زالبولانی ہماپجار کہ آہاں رستگ اَت ایشی ءِ تہا زالبول راجدپترنویس ہم ہوار بوتگ اَنت ءُ کسی رنگ ءَ ایشانی حیال ءُ لیکہ انچائیں راجدپترنویساں چہ جتا اِت اَنت چیا کہ جنس ءَ ایشانی سرا اثر کتگ اَت۔ ایشانی سرا اے بہتام جنگ بوتگ کہ آہاں اے انجمن سیاسی رنگ ءَ کتگ اَنت چو کہ ساری ءَ نہ بوتگ اَنت۔ (۱۰)۔

1969ءَ زالبولاں امریکن ہسٹاریکل ایسوسی ایشن ءَ چہ زالبولانی ارزشت ءِ برجمی ءِ لوٹ راجدپتر ءِ کارگل department ءِ وسیلہ ءَ چہ کتگ۔ کسب گری ءُ سیاست ءِ میان ءَ کش ءُ چیل ابرمی اِنت بلکیں اے کسب گری ءِ باطن ءَ میراث ءِ وڑا ہَست چیا کہ پہ یک کسب گری ءَ اے حیال کنگ بوتگ کہ آئی ءَ دربرتگیں زانت ءُ بود (صلاحیت) ءُ ایشی ءِ بُن پد مردین آدم ءِ زانش ءُ محنت اِنت بزاں مردین آدم ءِ زانش ءِ سبب ءَ جنین ءَ بودرودینتگ۔ بیستمی کرن ءِ راجدپترنویسے ءِ واستا راجدپتر بےتعصب ءُ غیر جانبداری ءِ علم اِنت (کسی اَلما یک نیمگا چہ جانبدار بیت) ایشی ءَ ہر ہما مردم حاصل کت کنت کہ سائنسی رہندانی پہمگ ءِ ہوش دار اِیت (۱۱)۔ ءُ اے سائنٹیفک رہبند زانش ءَ چہ حاصل بنت۔ بزاں راجدپترنویسانی ہر باسک راجدپتر ءِ علم ءِ پرواہ بہ کنت ءُ ایشی ءِ عزت ءَ ہم۔ بزاں ''کسبیانی'' واستا علم ءِ پہمگ ءُ ایشی ءِ پرواہ ہماشری اِنت کہ ایشی ءِ بستار ءَ گشّتین ایت۔ چہ ہمے بُن پد ءَ اے فیصلہ بیت علم یا کسی زانت چی اِنت ءُ کئے ایشی ءِ لوٹوک اِنت؟ اے فریم ورک ءَ کسی انجماناں اے اجازت رستگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَت آفیصلہ بہ کن اَنت کئے ایشانی معیارءُ قدرءِ وڑا اِنت؟ کئےءَ باسک بوئگ ءِ بودہَست؟ ءُ کئے باسک کنگ مہ بیت؟ (۱۲)۔

اے بنیادءَ امریکن ہسٹاریکل ایسوسی ایشن ءِ تہا سیاہ، یہودی، کیتھولک ءُ ہما مردم کہ اشرافیہاں گوں سیادی ندار اَنت یا باسک کنگ نہ بوتگ اَنت، یا آہانی دیمپانی شریں وڑےءَ نہ بوتگ۔ چونائیءَ اے میل ءِ خلافءَ زہرشانی ہم بوتگ بلئے ایشی ءِ سورت 1969ءَ ساری دگہ دڑ وشمےءَ بوتگ۔ وہدے ہسٹاریکل ایسوسی ایشن ءِ دیوان بوتگ اَنت گڑا زہرشانی کنوکیں راجدپترنویساں لوٹ اتگ دیوان ءِ تہا پدریچ، جنس ءُ فرقہ ءِ بُنپدءَ دراہیں مردماں نندگ ءِ اجازت بہ بیت۔ آہاں اے دلیل داتگ اَت کہ ماوتی حقءَ کسبی راجدپترنویس ءِ بستارءَ لوٹگءَ اِیں ءُ مارا گوں سیاستءَ سیادی نیست بلئے 1969ءَ پد آہاں اے دلیل رَد کت ءُ سیاسی بنیادءَ چہ وتی حق ءِ جہدءَ دلگوش بوت اَنت۔ 1970ءِ دہکءَ زالبول راجدپترنویساں وتی جہد امریکہ ءِ راجی جنز، زالبولانی جنزءَ گوں ہوار کت اے پہم ات کہ زالبول وتی جنزءُ لوٹاں راجی رنگءَ بیار اَنت ءُ ایشاں گوں راجی جنجالاں ہوار بہ کن اَنت ءُ جہد گیشتر بہ کن اَنت۔

مردین آدمے بیت یا زالبولے راجدپترنویسی ءِ کسب جنس ءِ سیادیءَ آجو اِنت بلکیں ایشی ءِ سیادی گوں بودءَ اِنت۔ اے دلیل ہم راجدپترنویساں داتگ ءُ آکسب ءِ حراب کنگ ءِ حقءَ نہ اَنت چیا کہ آزانش ءُ قدر دوئینانی پلہ مرز اَنت۔ زالبولانی نبشتا موادی تہا آہانی مول ءُ مراد ظاہر بنت ءُ اے راست اِنت۔ چونائی مول ءُ مراد دگہ ہم بازیں راجدپترنویسانی گوْرا گندگءَ کیت بلئے راجدپترءِ تہا مول ءُ مرادیءَ اے تہنا نہ اَنت ءُ ایشانی مول ءُ مرادءِ پلہ مرزی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ حراب نہ کنت ءُ پہ مرادے آوا قعھاں اندیم کن انت، (۱۳)۔ زالبول راضی نہ اَنت پہ علم ءُ بنگپ ءِ ھنر مندی ءِ ڈالچاری ءَ چیا کہ اے دوئیں پہ راجد پتر نویس ءِ کسب ءَ الّمی اَنت۔ آ اکادمی گل ءُ ایشی ءِ رھبنداں سرجمی ءَ مَن انت، عمل اوں کن انت۔ آوتی نبشتا موادی تہا زبانی ءُ نبشتائیں واقعھانی شاھداں ءُ پٹ پول ءِ لوٹ ءَ سرجم کن انت چیا کہ آ زاناں ایشاں ابید نبشتا نک ہچ وڑیں ارزشت نہ دارا َنت (۱۴)۔ ہمیشکا آوتی بستارءَ کسبی راجد پتر نویس ءِ رنگ ءَ پدر کنگ لوٹ انت بلئے اے دڑاجیں عمل ءِ تہا آ ادب ءُ رھبنداں چیلنج کن انت ءُ ہما راجد پتری عمل اے بنزہاں چہ بیت آئی ءِ بابت ءَ سوال پڑس انت۔ (۱۵)۔ آ راجد پتر نویسانی پدرءِ ءِ جنس، یا، دین ءِ تپاوت ءَ چہ وش نہ اَنت ءُ امیت کن انت اے وڑیں تنک دلی ءُ تعصب ہلاس بنت۔

چونائی ءَ زالبول راجد پتر نویس کسب گری ءُ سیاست ءِ میان ءَ جتائی نہ بوئنگ ءِ پلہ مرزا َنت۔ آ سوال کن اَنت کہ اگاں راجد پتر نویسانی میان ءَ معیار یا کیلو ءُ کسب گریں ازم ءِ گپ جہہ بہ جنت گڑا اے چون ءُ چے ہمیں چیزاں گوں ٹپاسگ کچ ءُ ماپ بنت؟ چیا کہ اے دراہیں چیز کارمرزی ءِ حد ءَ چہ گیش اَنت بزاں اضافی اَنت۔ آہانی سسا آہاں کئی دیمپانی ءِ سوال ءَ ہم پرس ایت؟ کُجام فکر ڈالچار ءُ کُجام ایراد ءِ ضد ءَ کنگ بہ بنت؟ ءُ کئے اِنت فیصلہ بہ کنت شرّیں راجد پتر کُجام اِنت؟

لیکہ ءُ راجد پتر

راجد پتر ءِ بنگپ ءِ تہا ''زالبولانی راجد پتر'' ءِ آ ہگ ءِ سبب ءَ زالبولانی جنز چہ ایشی ءِ کمک ءَ وتی حقانی جہد ءَ بہ کنت، آ راجد پتر ءِ تہا نوک آوکیں چیزانی،

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ایشی ءِ شاہگانیءُ فکراں چہ وتا سیر کنگ ءِ جہد ءَ بہ کنت بلئے اے آسان نہ اِنت چیا
کہ زالبولانی راجدپتر ءَ راجدپتر نویسی ءِ تہا ہوار کنگ یک آشوبی کارے ءُ پہ
ربیتاں چیلنجے ہم۔ 1970 ءِ جاوراں چہ اے کرد ءِ اظہار ءَ گیشتر گام کش اِت بلئے
اے درگیت ءَ الکاپیں اظہار ورجینا وولف ءِ کتاب A Room of Ones Own ءِ
رنگ ءَ آڑاوُر بوت۔ اے ہما وہداَت وہدے برطانیہ ءِ زالبولاں ووٹ دیگ ءِ حق
رستگ اَت۔ (۱۶) ۔ آئی ءَ زالبولانی بابت ءَ وتی باتنی مارشتانی اظہار کت۔ آئی ءَ
اے مارتگ، ہستیں نبشتائیں راجدپتر ءِ تہا وڑ وڑیں عیب ہَست ءُ الّی اِنت اے
دوبر نبشتہ بہ بنت۔ اے جانبدار، دژوگ ءُ چپ چوٹیں راجدپترے، اے وڑا اے
ناسرجم ءُ ہورک اِنت۔ ایشی ءِ جیڑہ ءِ دیمپانی ءِ بابت ءَ یک گیشیں راجدپترے ءِ
بندات بہ بیت۔ آ چہ کُجام ہم نام ءَ بہ بیت بلئے آئی ءِ تہا زالبول ڈالچار کنگ مہ
بیت۔ وولف ءِ شور ءَ گیشیں راجدپتر additional history دیما آؤرت ءُ ایشی ءَ گوں
راجدپتر نویسی ءَ سودا بازی کنگ ءِ جہد کت بلئے سوب مند نہ بوت۔ (۱۷)۔
ہستیں راجدپتر ءِ تہا گیشی آرگ بہ بیت ءُ ہموداد و بر نبشتہ ءُ راجدپتر ءِ نوک کنگ ءِ
ڈک کیت گڑا کارشریں رنگے ءَ بہ بنت راجدپتر نویسی ءَ زالبولاں یک جہدے
اے ہم کتگ چہ ایشی ءَ راجدپتر ءِ ہورکیں جاگہ اوں پُر بہ بنت۔ ہمے وڑا آدوَر ءَ
بازیں زالبولے دیما جنز اِت ءُ بازیناں وتی وجود کرد پرمات۔

وولف ءِ گیشین ءِ لیکہ ءَ چہ ژاک ڈریڈا ءِ ریس ءُ پریس سسا ءَ درپش
اِیت ءُ چہ ایشی ءَ زالبولانی راجدپتر ءُ راجدپتر ءِ میان ءِ سیادی ءِ گِشینگ ءِ موہ
رستگ۔ ڈریڈا ءَ روبرکت (مغرب) ءِ مابعدالطبیعات ءَ پڑ وشان ءَ ہما لہتے
سبابانی نیمگا اشارہ کتگ کہ سبب ءُ ازباباں روبرکت ءِ محکمی ءَ اظہار ہم کتگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُ ایشی ءِ پڑ وشگ ءَ بہر ہم زُرتگ۔ ہما سبب اے عمل ءِ راہ ءَ بند کنگ ءَ اَنت آ پہ وتی مراد ءَ یک آسرے ءَ نہ رست اَنت چیا کہ آہانی رویّہ شَر نہ بوتگ اَنت۔ چونائی ءَ زالبولانی راجد پتر ءَ گیشیں راجد پتر ءِ تصور یا آئیڈیا ہم شریں فیصلہ یے ءِ وڑا ظاہر نہ اِنت۔ ایشی ءِ مطلب ایش اِنت ہرچی چہ ساری ہَست اِنت آئی ءِ تہا گیشی آرگ بہ بیت ءُ ہالیگیں ٹُکر سرجم کنگ بہ بنت۔ بزاں گیشی ءِ تصور یا آئیڈیا نئے منفی، نئے مثبت، نئے اندری المان ءِ بستارے دار اِیت، نئے اندری کمی ءَ سرجم ءَ ظاہر کنت ءُ نئے اے قضا (حادثہ) گوْشگ بیت نے کہ یک چیزے ءِ جوہر۔(۱۸)۔ باربرا جونسن Barbra Johnson گوْش ایت اے ہاس ءُ ناس، گروناک ءُ چیزے ءَ چہ آجوئی ءِ وڑا اِنت۔(۱۹)۔

گیشیں راجد پتر گوْشے ضدیں لیکہانی زد ءَ اِنت وہدے زالبولانی راجد پتر ءِ بابت ءَ ریس ءُ پریس بیت گڑا سما بیت اے چہ یک نیمگے ءَ گول ءُ چوٹ اِنت ءُ دومی نیمگا چہ یک سیاسی زور ءُ طاقتے۔ ایشی ءِ تہا نگدانک ءُ چیلنج ءِ جوش ہَست کہ محکمیں راجد پتر نویسی ءَ بہ چنڈین ایت بلئے اے ہم راست اِنت کہ اے نے راجد پتر ءِ سرحالاں گوں ہمگرنچ اِنت ءُ نے جیڑہانی گیشگیواری ءَ راہ یے دنت۔ آسر ایش اِنت کہ اے پڑ وشتگیں عمل ءِ اوشت ءِ اوست ءَ ربیتی راجد پتر نویس زہرشانی کن انت ءُ زالبول راجد پتر نویس ایشی ءِ گیشگیواری ءِ لوٹوک اَنت بلئے ہر رند ءَ بزہانی موادنوکیں معناہاں گوں ظاہر بنت ءُ ایشی ءِ نوکیں بیان ہم آشکار بنت اے ہماریس پریسی فریم ورک اِنت ایشی ءِ تہا علم ءُ زور ءِ میان ءِ مقابلہ ءُ ہمسری ارزانی ءَ پہمگ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

زالبولانی راجد پترءِ نویسگ ءِ واستا ہما سرحال زُورگ بنت کہ آہانی تہا زالبولانی کردار ظاہر بہ بیت ءُ راجد پتری عمل آہانی چپ ءُ چاگردءَ چکر اِیت۔ دراہیں انسانی زانتانی تہا زالبولاں ارزشتے ہَست ءُ مارا اے گپ منّگی اَنت، گڑا گزشت ءِ ٹہشت ءَ زالبول ءِ نام ءُ ایشی ءِ عمل ہم ہوار بہ بیت۔ اگاں ما روبرکت ءِ راجد پترنویسی ءِ سرا چمشا نکے بہ دئیں آہانی گوْرا راجد پتر ءِ بنجائی کردار ''اسپیتیں مردم'' اِنت۔ اے وڑیں جاورانی تہا زالبولانی راجد پتر ءَ ہم چشیں مشکلانی دیمپانی کنگی اِنت۔ (۲۰)۔ راجد پترءَ اے وڑیں مشکل تپاوتانی ودی کنگ ءَ چہ بنت۔ بقول مارتھا مِنو Martha Minow ''اے تپاوت مئے زبان ءِ جوڑشت ءَ چہ ودی بیت ءُ چہ ایشی ءَ زالبول ءُ مردین آدم ءِ میان ءَ تپاوت محکم کنگ بنت ءُ اے یک ابرمی عملے گوْشگ ءُ منّگ بیت''۔ (۲۱)۔

مردین ءُ زالبول ءِ میان ءِ تپاوت جماعت بندی ءِ رنگ ءَ پیش کنگ بیت چہ ایشی ءَ اے راجمانی سیادی ءِ رنگ ءَ چارگ نہ بیت ہمیشکا وہدے راجد پتری عمل ءَ زالبولانی ارزشت ءِ برجا دارگ ءِ جہد بوتگ گڑا اے راجد پتر ءِ محکمیں معناہانی نفی ءَ سفر کنت ءُ ہما راجد پتری عملاں گوْں ڈک وارت کہ ربیتی راجد پترنویساں جوڑ کتگ اَنت۔ اے وڑی ءَ ساری ءَ چہ راست منّتگیں راجد پتری بیان ءُ مفروضہاں گوْں آسرمان گیشینت۔ (۲۲)۔ ہمیشکا زالبولانی راجد پترءَ ربیتی راجد پترءِ جوڑشت ءَ ابید بلکیں سرجمیں راجد پتری عمل ءِ ریس پریس کنگی اِنت ءُ راجد پترءِ سرا چہ مردین آدمانی جاگیری ہم پڑ وش دیگی اِنت۔ ایشاں اے چیلنج ہم دیگی اِنت کہ انگتہ راجد پتر سرجم نہ اِنت بلکیں بازیں ہالگیں جاگہ سرجم کنگی اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چونائیءَ دراہیں زالبول راجد پتر نویس اے سولاں سرجمیءَ دیما نیار اَنت بلئے اے سوالانی پسو ایشانی پٹءُ پول ءِتہا اَنت انچو کہ اے سوال: آ کُجام سبب بوتگ اَنت چہ ایشیءَ مردین آدمءِ کردار راجد پترءَ درپشان اَنت ءُ زالبول پر چہ پشتءَ دارگ بوئگءَ اَنت؟ آ کئے اِنت چہ وتی بنگپءَ مردین آدمءَ را، راجد پترءِ بنجاہ ءِ کُتگ ءِ؟ زالبولانی لیکہءَ چہ راجد پتر چونیں رنگے زُور اِیت؟ اگاں مردین آدم ءُ زالبول ہر دوئیں راجد پتر نویساں گڑا ایشانی گوں سر حالءَ چونیں سیادی بنت یا سرحالءَ گوں چے وڑیں سیادی دار اَنت؟

مثل دی سرٹوMichel de Certeau ءَ اے جنجال، اے رنگءَ چار اِتگ:

"راجد پتر نویسی ہمیشکا دگہ علماں چہ جتا اِنت کہ ایشیءِتہا سرحال ءُ سرحالءِ ٹھینوک ہر دوئیں مردین آدمانی دیما جوابی اَنت یا اے منّگ بیت نبشتہ کارءِ گوں سرحالءَ معروضیں سیادی ہَست یا نبشتہ کار اے گپءِ اکرارءَ کنت کہ آئیءِ سرحالءَ گوں شریں سیادی یے ہَستءُ آئیءَ گوں ہوار اِنت، بلئے اے باوستءِ تہا اے الما چارگ بہ بیت یک سرحالےءَ گوں دومیءَ چونیں سیادی ہَست۔ اے سرحالانی ریس پریسءَ نبشتہ کار حقءُ حقیقت ءِ دامنءَ دار اِیتءُ سائنسی تکنیکاں کار مرز کنت؟ اَنچو کہ جنسءِ تپاوتءِ ردءَ زاناں اے گوشگ بیت کہ زالبول مردین آدمءِ ہمسریءَ چٹ یک جتائیں راجد پترے ٹھن اِیت؟ من وت اے

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

جستانی پسواں نہ کِشیناں بلئے اگاں ایشانی پسو درگیجگ بہ
بنت گڑا بازیں راستی چپ بنت‘‘۔(۲۳)۔

مثل دی سرتُو ءِ گپ ءِ مطلب اے نہ اِنت زالبولانی راجدپتر ءِ نویسگ ءِ حق تہنا زالبولاں گون اِنت بلکیں آئی ءِ گپ ءِ مطلب اِنت زالبولانی راجدپتر ءَ اے دراہیں سوال ءُ چیلنج یکجاہ کتگ اَنت چہ ایشانی بُنپدءَ راجدپتر ٹھیت۔راجدپتر ءَ چونائی ءَ زالبول ءِ کردار شری ءَ پدر نہ کتگ چہ اے بابت ءَ راجدپترنا سرجم اِنت بلکیں راجدپتر ءِ تہا بروبری ہم نیست۔(۲۴)۔

ہمے وڑا دگہ لہتے سوال پہ سساءَ ٹوئیں جیڑہ اَنت آدگہ ہم بازیں رنگاں گوں چارگ ءُ ٹپاسگ بنت۔ربیتی راجدپترنویس دائما ہمے جہدءَ کنت کہ آہانی کاربنگپ ءِ پرواہ ءُ بود ءِ کارمرزی اِنت اے وڑا آ ’’راجدپتر ءُ لیکہ‘‘ ءِ میان ءَ جنجال ودی کن انت۔آہانی نزّءَ لیکہ ءِ معنا انچیں علمے کہ فائدہانی واستا راجدپتر ءَ زوال یا حراب کنت ہمیشکا لیکہ ءِ واستا بنگپ بژناک کنگ بنت چہ ایشیءَ آئی ءِ زانت ءِ ارواہ میران بیت ہمیشکا وہدے اے لیکہ ءِ گپ ءَ کنت ایشانی مطلب اِنت ہرنوکیں ءُ مخالفیں لیکہ محکمیں ربیتاں چیلنج دنت بزاں آ یک محکمیں راستی ءِ رَد کنگ ءِ جہدءَ پیڑ اِتگ۔(۲۵)۔

وہدے زالبولاں راجدپترنویسی ءِ تہا جنس ءِ کردار جا گہ دات ہمائیں مردین راجدپترنویساں وتی نگد برجم داشتگ کہ زالبول راجدپتری بنز ہاں شر کارمرز نہ کنگ ءَ اَنت بلکیں راجدپتر ءَ حراب تراب کنگ ءَ اَنت۔(۲۶)۔

وہدے آ مردینانی زالانی wife بابت ءَ تعصب ءُ راجدپتر ءِ تہا مردینانی لیکہاں دیما کاراَنت گڑا مردین آہاں گوں کلاگاں مان بنداَنت کہ آ یک لیکہ ءِ رِد ءُ زِدءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

عمل بندگ ءَ اَنت۔(۲۷)۔

راجدپتر ءِ بنگپ ءِ تہا مردین آدم ءُ زالبولانی میان ءَ جنسی تپاوت ہَست۔ ایشی ءِ تہا زالبولانی لیکہ ءِ سرا بُہتام جنگ، آہاں ملامت کنگ، آہانی راجدپترنویسی بود ءِ چیلنج دئیگ ءُ راجدپترنویسانی بستار ءَ چہ آہاں کم تر کنگ ءُ گوْشگ ءِ جہد اِنت۔ ہمے سبب ءَ زالبول بائد اِنت ایشانی دیمپانی بہ کن اَنت بلکیں آ چہ ایشاں گیشتر دور بنت ءُ ہمے حیال کنت زالبول ءِ بابت ءَ سرحال "گیشین" ءِ بستار ءَ گوں پیش کنگ بہ بنت ءُ راجدپتر ءِ تہا ایشانی خلاف ءَ ہمنچو مفروضہ ہَست اَنت آ چیلنج دئیگ مہ بنت۔ زالبولانی راجدپتر ءِ سرحال نوک ءُ تازگیں سرحالے۔ اے بابت ءَ 1975 یک یونیورسٹی ءِ نصابانی تہا اے سرحالانی دارگ ءِ جہد بوتگ کہ زالبولانی راجدپتر زالبولانی جنز ءَ چہ جتا کنگ ءُ جتائیں رنگے ءَ درس دئیگ بہ بیت۔(۲۸)۔ آہاں اے ہم مارِات کہ اگاں زالبولانی راجدپتر ءَ بازیں زانت ءُ ناچ یکجاہ کت گڑا اے انگت شریں رنگے ءَ وانینگ بہ بیت۔ بلئے ہستیں جاورانی دیمپانی چون بہ بیت، ایشی ءَ گیشیں زور ہما وہد ءَ رست وہدے راجمانی راجدپتر ودی بوت۔ ایشی ءِ تہا دراہیں راجمانی کردانی سرا چمشانک دئیگ بوت ءُ زالبول ہم راجمان ءَ اَنت: زالبول ءِ سرا ہم چمشانکے دئیگ بوت۔

نوکیں راجمانی راجدپتر ءِ بندات ءُ ردوم ءَ زالبولانی جنز ءَ یک ہاسیں وسیلہ ءِ بخش اِت ءُ ہمے بنگپ ءَ چہ آہاں گزشت ءَ وتی کردانی ٹہشت بندات کت۔ اے نوکیں سرحال ءِ سیادی، نوکیں بیاناں ایشانی ارزشت ءِ جوڑ گنگ ءَ کمک کُت ءُ زالبولانی بابت ءَ وانگ عملی رنگے ءَ مَنّ اَنت۔ اے نوکیں کارگل ءِ تہا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نیئے تھنا زالبول بلکیں دہکان، مولد، استاد گروپے ءِ رنگ ءَ کمات اَنت ءُ ایشانی با بت ءَ کاربندات کت، ایشی ءَ ابیدا اے راجدپتر ءِ بھرے ہم جوڑ کت اَنت۔ اے سیادی ءَ زالبولاں گزشت ءِ مشاہدہ ءُ تجربہ ءَ چہ وتی واستا بستارے جوڑ کت۔ آہاں زالبولانی کردار ءُ کارفیکٹری، کھول ءُ لوگانی تہا شوہازاِت اَنت۔ لہتے راجدپتر نویساں چاراِت کہ کُجام کارزالبولانی ءُ مردین آدمانی میان ءَ یک اَنت ءُ لہتیناں زالبول جتائیں رنگے ءَ چاراِت اَنت۔ اے دوئیں بنگپاں چہ زالبول یک جتائیں ذات ءُ شخصیتے ءِ دروشم ءَ ظاہر بوت۔ (۲۹)۔ راجمانی راجدپتر نویساں زالبولانی زندءِ سرا صنعتی دیمروی ءِ اثرانی بابت ءَ پٹ ءُ پول کت۔ (آزمانگ ءَ ''زالبول'' ءِ لبزءِ کارمرزی ءَ چہ بوتگیں بدلیانی سراباوست نہ کنیں کہ کُجام وہد ءُ عہد ءَ ایشانی سرا چونیں بدلی اتکگ۔ اَنچو کہ صنعتی عہد ءِ بنداتی بھر ءَ پوریاگریں زالبول دگہ پوریاگراں چہ جتا حیال کنگ بوتگ اَنت)۔ (۳۰)۔

زالبولانی راجمانی کردار ءُ راجدپتری عمل ءِ آسر ءَ یک بنگپے ودی بوتگ۔ چہ اے بنگپ ءَ زالبولانی ربیدگ ءِ سرازوردئیگ بوت کہ ایشی ءِ تہا زالبول یک رنگے ءَ چارگ بوت اَنت (۳۱)۔ چہ ایشی ءِ سبب ءَ زالبولانی اے تصور یا آئیڈیا ودی بوت، آ یک جتائیں راجمانی بھرے اَت ءُ راجدپتر ءِ دامن ءُ سیمسر ان اَت بلئے مردین آدمانی گل ءَ گوں ہمگرنچ نہ اَت۔ (۳۲)۔ زالبول راجدپتر نویساں اے بنگپ ءِ سرا حیال الکاپ ءَ گوْر نہ کُت ءُ راجدپتر ءِ تہا زالبولاں گوں بوتگیں نابکاری حساب ءَ نہ آؤرت اَنت بزاں ایشانی سرا الکاپ ءَ نہ جیڑاِت بلکیں آ ہاں زالبولانی ربیدگ ءِ سرءَ حیال گوْر کُت ءُ گوں ایشی ءَ دلگوش بوت اَنت کہ ایشانی ربیدگ یک جتائیں ربیدگے۔ اے گپ ءَ راجدپتر ءِ تہا شور کت کہ زالبول

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءِ نفر بوتگ ءَ چہ گیشتر راجد پتر جوڑ کنگ ءِ بوددار اَنت ۔(۳۳)۔

زالبولانی راجد پتر نویسگ ءَ چہ آہانی پجار منّگ بوت ۔1970 زالبولانی جنزءَ گوں راجد پتری شاہداں وتی حق ءِ جہدءِ واستا ہم کوپگ رست ۔ راجد پترءِ اے کردارءَ چہ زالبولاں اے سما بوت ایشانی جیڑہءُ تجربہ یک رنگ ءَ اَنت بلئے ایشانی تہا راجمانی چست ءُ ایر ہم ہَست ، اے سماءَ چہ زالبولانی پجار راستیں رنگے ءَ درپش اِت ءُ بازیں ربیتاں اَچے وتا آجو اِش کت ءُ بازیں مفروضہ اوں رَد کنگ بوت اَنت ۔ زالبولانی جنزءِ مراد اِنت آہاں جتائیں شخصیتے ہَست ہمیشکا الّی اِنت آاے بُنپدءَ سُرپُر بہ کنت ءُ اے عمل ءَ ارزشت بہ دنت ۔ زالبولانی راجد پترءَ ایشانی جنز دلبڈی دات ءُ زالبولاں جتائیں پجارے بکشات ۔ آہاں اے راجد پترءِ جڑ چہ گزشت ءَ شوہاز اِت ءُ محکم کت ءُ پدا ظاہرءَ آورت اَنت ۔

چونائیءَ زالبولانی راجد پترءِ سیادی ایشانی ہما ذات اِنت کہ ایشاں سیاسی پجارے بخشات ءَ ءُ ایشیءِ کردار اِش ظاہر کت اَنت ۔ ساریءَ زالبول راجد پترءِ تہا چیر دئیگ بوتگ ءُ آئیءِ کردار ڈالچار کنگ بوتگ ۔ ایشیءِ یک بنگپے ءِ رِدءَ ''زالبول'' ءِ وڑا ''مردین آدم'' ہم یک اَنچیں ٹکے حیال کنگ بوتگ پہ وتی زورءُ وت واجہیءِ محکم کنگ ءَ زالبولانی حق ءِ خلاف ءَ بیت ءُ آہانی حقانی دئیگ ءِ واہش نہ دار اِیت ۔ چونائیءَ اے گپ ءِ سرا ہم آہاں وتی دلگوش گوَر کتگ اَت کہ ٹک ، پدریچ ءُ ربیدگ ءِ سبب ءَ چہ پدرانہ نظام ءِ بازیں سورت ہَست اَنت ءُ ایشیءِ پٹ ءُ پول ءِ تہا زالبول ءُ مردین آدم یک دومیءِ خلاف اَنت ۔ اے لیکہءِ تہا لہتے نزوری ءُ کمی ہَست اَنت آ اِیش اَنت : پدرانہ نظام ءُ ایشیءِ اثرءِ بابت ءَ الکاپ ءَ باوست نہ بوتگ ءَ ہے کہ زالبول ءُ مردین آدم ءِ میان ءَ تپاوت ودی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بوتگ گڑا ایشی ءِ تہار بیدگ ءِ قدرانی داں کُجا دست مان؟ مردین آدم ءِ پڑّ وری ءَ زالبولانی سرا چونیں اثر مُشتگ ءُ زالبولاں چون اے زورانی زہر شانی کتگ؟، اے سوال ءِ سرا گوْشے حیال الکاپ ءَ آہاں گوْر کتگ اَت۔ زالبول ءُ مردین آدم ءِ میان ءَ اے جنگ راجدپتر ءَ ابید سیاست ءَ ہم ہَست اِنت ءُ چہ ہمیشی ءِ سبب ءَ چہ زالبول سیاسی رنگ ءَ اتک ءُ جنزت اَنت۔ چہ اے سبب ءَ ایشانی راجدپتر گیشگیوار بوتگ ءُ ایشانی جنز ءَ تچکیں راہ یے رست۔ اے راہ ءِ تہا مردین آدم ءُ زالبول دو مخالف گل اَنت ءُ ایشانی سیت ہم جتا ءُ نپ ہم جتا اَنت۔

چونائی ءَ اے وڑیں جنگ ءُ ضد ہمائی ءَ گران ءَ کپتگ اَنت کہ کسی بوتگ اَنت یا ہماہاں کہ کسی بوئگ ءِ سبب ءَ وتا ٹک اِش حیال کتگ ءِئے، بلئے اے پدر اِنت کہ زالبولانی راجدپتر ءَ آہاں بستار ءُ آہانی ہَستی ءِ گواہی دات۔ مروچاں زالبولانی جنز ءِ بوئگ ءِ سبب ءَ آہانی راجدپتر ہم منّگ بوتگ ءُ آہاں وتی ارزشت ءِ حساب ءَ راجدپتر نویسی ءَ ہم بہر گون اِنت۔

لیکہ ءُ سیاست

زالبولانی راجدپتر ءِ جتائیں بستار شری ءَ سرجم نہ بوتگ۔ 1960 ءِ دہک ءَ اے لہتے اندری ءُ ڈنی سبباں چہ پڑ وشتگ اَنت۔ آہاں چیلنج داتگ کہ مردین آدم ءُ زالبول ءِ میان ءِ تپاوت ریس ءُ پریس بہ بیت۔ اے تپاوت ءَ پد زالبول ءُ مردین آدم ءِ ہما چیز ظاہر بوت اَنت کہ ساری ءَ گمسار بوتگ اَنت ءُ دوئیں جنسانی میان ءَ سیادی یے پدر بوت۔ چہ ایشی ءَ ”نالج ءُ پاور knowledge and power“ ءِ میان ءَ سیادی بوت ءُ سیاست ءُ لیکہ ءِ سیادی ہم جہان ءَ آشکار بوت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہمارا جد پتر نویساں زالبولانی راجد پترءِ سرا کار اِش کتگ آہاں زالبولانی کردار راجد پترءِ بہرے جوڑ کنگ ءِ جہد کتگ بلئے زالبولانی اے ہواری گرانیں کارے اَت ءُ ایشیءِ خلاف ءَ زہرشانی ہم باز بوتگ ۔(۳۴)۔

وہدے راجد پترءِ تہا دوجنسانی تپاوت ظاہر بوت گڑا ایشیءِ واستا جنڈر genderءِ گالبند کارمرز بوت ۔زالبولانی جنزءِ پلہ مرزاں جنڈر پہ راجمانی رنگ ءَ ءُ سیکس sex پہ بدن ءَ کارمرز کت ۔(۳۵)۔آہاں جنڈرءِ سیادی تپاوتءِ رنگ ءَ پہم اِت کہ اے لبز مردین ءَ چہ زالبول ءَ ءُ زالبول ءَ چہ مردین آدم ءَ جتا کنت، چیا کہ جنڈرءِ پجار راجمانی ءُ ربیدگی رنگ ءَ کنگ بوت کہ چہ جنڈرءِ نگاہ ءَ بازیں چیز چارگ بہ بنت ۔ایشانی دگہ ٹک، پدریچ ءُ ربیدگی گروپانی میانءِ سیادی، ایشانی ریس ءُ پرّیس ءُ ایشانی بدلیءِ کچ ءُ کیل زُورگ ءُ ٹپاسگ بہ بنت ۔

جنڈرءِ کیٹگریءِ رنگ ءَ اول دوئیں جنسانی میان ءَ تپاوت ہَست، ایشانی ریس ءُ پریس بوت بلئے رندءَ ایشیءِ پہمگءِ عمل شاہگان بوت ۔چہ شاہگانی ءَ ایشانی میان ءَ تپاوت پدر کنگ بوت اَنت ۔1980ءِ دہک ءَ زالبولءِ کیٹگریءِ بازیں رنگانی سراتران بوت ءُ اے پہم گمسار کنگ بوت کہ زالبولانی پجار تہنا اِنت ءُ اے پجار جنڈر یا جنس اِنت بللکیں اے گپ دیما اتک کہ زالبولانی پجار دگہ ہم بازیں رنگ ءَ ہَست ۔(۳۶)۔

وہدے زالبولانی میان ءَ بہرءُ بانگی چارگ بوت گڑا ایشیءِ سیاسی ءُ راجمانی جیڑہانی سرا ایشانی بنگپءِ سرا ہم تپاوت ظاہر بوت ۔(۳۷)۔بلئے اے جیڑہءِ سبب ءَ زالبولانی راجد پتر نویسیءِ تہا بازیں سرحالاں جاہ رست ۔ایشانی بابت ءَ تصور یا آئیڈیا تپاک نہ بوتاں ءُ اے تپاوت ایشانی جہد ءُ راجد پترءِ واستا

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کمکے بوت بلئے ایشی ءِ لہتے سوال ہم آؤرت گوں، اگاں پدریچ، دین ءُ ذات ءِ تپاوت ءِ سبب ءَ زالبولانی پجار بہر ءُ بانگ بہ بیت گڑا اُجام وڑ پیم ءُ اُجام رہبندانی سرا زالبول یکجاہ کنگ بہ بنت؟ زالبولانی یکجاہیں پجار بوت کنت؟ اگاں نویسگ بہ بیت!

زالبولانی جنز ءِ لہتے باسکاں لبزانک ءُ فلسفہ philosophy ءِ دامن ءَ چہ ایشانی پسوانی درگیجگ ءِ جہد کت۔ آہاں بائیولوجی ءِ نگاہ ءَ چارگ ءِ جاگہ ءَ زالبول ءُ مردین آدم ءِ کردار راجمانی بدلیانی تہا شوہازِ اِت (۳۸)۔ ءُ وتی گپ ءِ منّگ ءِ واستا پوسٹ اسٹرکچرل ازم post structuralism کار مزکت ءُ زبان ءِ بابت ءَ ہَستیں لیکہاں چہ فائدہ دَزگیپت۔ انچو کہ لبزانی معنا جاورانی حساب ءَ بدل بوہان بنت ءُ معناہانی اے آسر ضد ءُ جدل ءِ آسر ظاہر بیت۔ اگاں مردین آدم ءِ نز ءَ زالبول ءِ درجہ نزور اِنت گڑا پہ زالبول ءَ المی اِنت آراجمان ءِ تہا مردین آدم ءِ درجہ ءَ پیوست بہ کنت۔ ہمے حال زالبولانی راجدپترئیگ اِنت آوتی راجدپتر نویسگ ءَ ساری مردین ءِ راجدپتر ءِ تہا وتی گاری ءُ بیگواہی ءَ بہ چار اِیت ءُ پدا راجدپتر نویسی ءِ ربیتی رنگ ءَ چیلنج بہ کنت۔

راجمانی علمانی نکتہ ءَ ابید زالبولانی پجار ءُ تجربہ منّگ بنت پوسٹ اسٹرکچرل ازم ءِ تہا پجار گیشیں وڑے ءَ جوڑ کنگ بوتگ ءُ تجربہ شاہگان ءُ یک کیٹگری یے ءِ تہا جاگہ داتگ اَنت چہ ایشی ءَ ایشانی سیادی تہنا پہ زالبول ءَ نہ اِنت چیا کہ ربیدگ ءِ تجربہ ہمالمان اَنت کہ سیاست ءَ کردار پرماینت۔ اگاں زالبولانی پجار ءُ تجربہ محکم کنگ مہ بنت گڑا سیاسی رنگ ءَ سُر پُر کنگ ءِ واستا ایشانی گوْرا، چی پشت کپ ایت؟ ایشی ءِ سبب ءَ زالبولانی جنز ءِ ہما باسک کہ پوسٹ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اسٹرکچرل ازم ءَ چہ وش نہ اَنت آ ایشی ءَ برزیں ٹک ءِ فکرے حیال کن انت۔ ایشی ءِ خلاف ءَ آ وتی بستار ءَ سیاسی ءُ زالبولانی جنز ءِ رنگ ءَ راست حیال کن انت چیا کہ اے آہانی تجربہ ءِ پد کرد اِنت۔ (۳۹)۔

سمابیت کہ لیکہ ءُ سیاست ءِ میان ءَ تپاوت کنگ رَدی اِنت اگاں لہتے مردم سیاست ءَ شریں لیکہ یا لیکہ ءَ شریں سیاستے مَن اَنت گڑا اے یک شریں لیکہ یے (۴۰) کہ ایشی ءِ مطلب اِنت چہ ایشی ءَ زالبولانی ءُ ایشانی تجربہ ءِ بنیاد ءَ یکجائیں پچارے ٹہینگ بہ بیت ءُ پدا چہ ایشی ءَ عملی کردار سازگ بہ بیت۔

ہما زالبول راجد پتر نویس لیکہ ءَ رد کن انت ءُ سیاست ءَ ارزشتے بکش انت آ بیدئے فکر ءُ حیال ہماہانی تہا شمار بنت کہ پوسٹ اسٹرکچرل ازم ءُ زالبولانی راجد پتر ءَ وتی بنگپ ءِ ضد گوْش انت (۴۱)۔ بلئے دوئیں تجربہ ءِ تصور یا آئیڈیا ءَ راست گوْش انت ءُ بلئے ایشی ءِ بُنپد ءَ آ بازیں جیڑہانی کُدینگ ءِ حق ءَ نہ اَنت۔ وہدے لیکہ ءُ سیاست یک دومی ءِ خلاف ءَ بنت گڑا ایشی ءِ مطلب اِنت تجربہ ءِ نگد ءِ جاگہ ءَ اے بنیاد جوڑ کنگ بہ بیت ءُ چہ ایشی ءَ سیاست ءُ راجد پتر ءِ گیش گیواری کنگ بہ بیت (۴۲)۔

اگاں سوال تجربہ ءِ تصور یا آئیڈیا ئیگ اِنت گڑا الّمی اِنت راجد پتری رنگ ءَ ایشی ءِ شرگداری بہ بیت۔ منی حیال ءَ 1980 ءِ دہک ءَ زالبولانی جنز ءِ بازیں رنگاں چہ اے گوْشگ بیت کہ نئے تجربہ ءُ نئے گیشگیواری ہر دوئیں قید ءُ بندیگ بوت نہ کن انت۔ چیا کہ ایشی ءِ بازیں رنگ ہَست ءُ ایشانی پہمگ ءُ ریس ءُ پریس الّمی اِنت۔ گڑا اے سوال پرسگ بیت کہ چشیں تجربہ ٹک ءُ پدریچ ءَ چہ برزتر بہ بیت؟ پدریچ ءُ ذات ءِ بابت ءَ ایشانی تجربہ چی اَنت؟ زلبولانی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

لوٹ ءُ فائدہ چون گوْ شگ بنت؟ ماچے پیم گوْشت کنیں ہستیں دوْرءِ تجربہ کُجام ءُ گوْستگیں دوْرءِ کُجام اَنت یا چی بوتگ اَنت؟ ایشانی پسو مارا لیکہ ءِ کمک ءُ زالبولانی راجدپترءُ ربیتی راجدپترءِ سیادی چی اِنت ءَ چہ کنٹرول بنت پمیشکا لیکہ ءُ سیاست ءِ میان ءَ سیادی کنگ الّمی اِنت۔ اے ہم الّمی اِنت آزاتکارانی علمی باوستءِ بہرجوڑ بہ بنت۔ (۴۳)۔ زالبول ءِ راجدپتر بیدئے سیاست ءَ چارگ ءُ ٹپاسگ نہ بیت پمیشکا وت واجہی ءُ ایشیءِ جوڑیں گل، ستک، دودءُ ربیدگ انچو پہمگ بہ بنت کہ راجمان ءِ تہا ایشاں ودی کنت۔ منی حیال ءَ زالبولانی راجدپتر اَلما سیاسی اِنت ءُ اے سیاسی عمل ءِ پہمگ ءِ واستا مارا لیکہ ہم درکار اِنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجدپتری سما[1]

Historical Awareness

وہدے علمے راجمان ءِ لوٹاں پیلو کنت بزاں آ علم قیمتے دار اِیت ءُ نامدار بیت۔ علم وتی لوٹاں پہ راجمان ءِ درکارانی رنگ ءَ جوڑ کنت ۔ چونائی ءَ راجمان ءِ پکار بدل بوہان بنت، آئی ءِ لوٹانی تہا ہم بدلی کیت ءُ ایشی ءِ جیڑہ وڑ وڑیں رنگاں وتی دامن ءَ زُور اَنت ۔ چہ ایشی ءَ علم اوں ایشی ءِ رندگیری ءَ رنگ رنگ ءَ بدل بوہان بہ بیت کہ نوکیں جیڑہانی گیشگیواری ءِ راہ ءِ بہ شوہاز اِیت۔ ہمے درگت ءَ وہدے ما راجدپتری سماءِ گپ ءَ کنیں بزاں اندر ءَ مابدلی ءِ سماءِ گپ ءَ کنگ ءَ اِیں۔ اے بدلی ءِ سما اِنت کہ راجدپترءِ بنگپ ءَ سینگار کنت۔

مئے راجمان ءَ راجدپترءِ وانگ بزاں پہ سیل ءِ رنگ ءَ گزشت (ماضی) ءِ زانگ اِنت، راجدپتری واقعہانی ریس پریسی مئے گوْرا گواہ نہ کنت۔ ہمیشکا راجدپتر ءَ مئے راجمان ءَ ہاسیں ارزشتے نیست ، نئے مئے زند ءِ عملی لوٹ ءُ درکارے حیال بیت ءُ نئے پہ راجمان ءَ جوڑشت ءِ ٹھینگ ءَ کارمرز بیت۔ پدا اے وڑیں جست ہم دیما کاینت کہ راجدپتر مئے راجمان ءِ لوٹاں پیلو کت کنت۔ اگاں لائق اِنت گڑا پرچہ اے رنگ ءَ کارمرز نہ بوتگ۔

---

[1] ۔ اے نبشتانک ڈاکٹر مبارک علی ءِ لہتے نبشتانکانی تہا چہ کشید کتگ ءُ ردءُ بند داتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مئے زانشی گلاں (تعلیمی ادارہ) راجد پترءِ دڑس ھم ایشیءِ ارزشتے، بلئے اے ارزشت دردنہ وارت چیا کہ نصابی رنگءَ راجد پترپہ سیاسی مول ءُ مرادانی واستا کارمرز بوئگءَ اِنت۔ اے تنک نگاہیءَ مردم دل پڑ وش کنتگ اَنت کہ راجد پتر پہ راجمانءَ فائدہ مندیں علمے نہ اِنت۔ راجد پترءِ لیلامیءِ دومی رنگ ایشیءِ وازءِ رنگءَ کارمرزی اِنت، اے دینی گالواراں راجد پترءِ تہا پہ ہمے امیتءَ کارمرز کن اَنت کہ راجمانءِ اخلاقی تب بدل بنت۔ چونائیءَ راجد پترءِ اے وڑا کارمرزی ایشیءِ ارزشتءِ گمساری اِنت۔

راجد پترءِ مول ءُ مراد چے بہ بیت؟ چونائیءَ اے وڑ بہ بیت کہ راجمان چہ راجد پترءِ وسیلہءَ وتی ہوار رنگیں بستارءَ گوں پجارءَ بہ کنت ءُ اے ہماوہدءَ بوت کنت وہدے راجمانءِ مردم یک دومیءَ شرّیءَ بہ زان اَنت۔ اَنچو کہ ما، سرانوہانی (خانہ بدوش) بابتءَ باز نہ زان ایں، چونائیءَ ما آہاں شہرءَ دُور جنگلانی در پہ دریءَ گند ایں ءُ وہدے کسے ایشانی بابتءَ چیزے اِش کنت بزاں ہمادمانہ وتی لیکہ یے بند اِیت۔ سرانوہانی زندءِ وڑ ءُ عادت مئے واستا وڑیں بدیں گمان کار اَنت، ہمے حال دینی فرقہ ءُ ذاتانی بابتءَ اِنت ہم۔ ہمیشکا مئے میانءَ نزیکی روانہ کنت۔

ادا راجد پترءِ کارمرزی، گستائیں راجماناں نزیک کت کنت ءُ ایشیءِ وسیلہءَ دگہ راج ءُ راجمانانی میانءَ نزّیکی ہم برجاہ بوت کنت۔ انسانی راجمانءِ مستریں نزوری ہمیش اِنت کہ آدگرانی اخلاق شناسی، دینی ءُ راجمانءِ جوڑشتءَ وتی بستار ءُ شانءَ گوں چار اِیت۔ وہدے آ ایشانی تہا امپُسگ collapse گند اِیت، بیدے فکر ءُ حیالءَ آئیءِ راجد پترءَ رد گوش ایت یا رد کنت۔ اَنچو کہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مسلمانی نزءَ ہندوہانی دودءُ ربیدگ سِل اَنت۔ اگاں کۄ ہنیں ہندوستان ءِ راجد پتر وانگ ءُ چارگ بہ بیت پدا ہمیشی ءِ پشدرءَ آہانی دود چارگ بہ بنت، اے دود کُجام جاورانی تہا ودی بوتگ اَنت، راجد پتری رنگ ءَ آہاں راجمان ءِ چنچولوٹ پیلوکتگ اِش گڑا اما آئی ءِ ارزشت ءَ پچاکاریں ءُ ہمے رنگ ءَ مئے تعصب دُور بوت کناں۔

راجد پتر ءِ کار فیصلہ کنگ نہ اِنت کہ کُجام دین راست اِنت ءُ کُجام رَد اِنت بلکیں ایشی ءِ کار راجد پتری عمل ءِ بنیادءَ ہر دین ءُ لیکہ ءِ کچ ءُ کیل، ایشی ءِ راجد پتری ارزشت ءِ پچارکنگ اِنت کہ راجد پتری کردانی سر پدی ارزان بہ بیت۔

راجد پتر راجمان ءِ یات ءُ گیراں یکجاہ کنت ءُ اے عمل ایشی ءِ ارزشت ءَ گیش کنت۔ مردم ءِ یات نزور اِنت ءُ راجمان ءِ گیرہم، واقعہانی بے حالی ءَ ایشاں کموہد درکار اِنت۔ اگاں اے واقعہ راجد پتر ءِ رنگ ءَ یکجاہ کنگ مہ بنت بزاں راجمان ایشاں دمانہ ءِ پراموش کنت کہ آشر بہ بنت یا حراب۔

چونائی ءَ راجد پتر اِنت مارا حال دنت کہ راجمان کُجام سببانی درگت ءَ دیمروی کنت ءُ کُجام سبب دیمروی ءِ راہاں بند اَنت پمیشکا گۄش انت گزشت ءِ تجربہ ایشی ءِ نوکیں آدینک ءِ وڑا اَنت کہ ایشی ءِ تہا راجد پتر وتی رپتارءَ گند اِیت۔ وت آگہی ءِ مارشت راجمان ءِ دیمروی ءِ ضامن اِنت۔

مُدّتے ءَ مردمانی بلکیں راجد پتر نویسانی گمان اَت کہ شخصیت راجد پترءَ ٹھین ایت ءُ راجمانی بدلی ایشانی برورد انت۔ ہمے حیال ءَ راجد پتر ءِ تہا بامرد (ہیرو) ءِ لیکہ جاگہ داتگ ءُ راجد پتر نویسگ ءِ وہدءَ اے بامرد ساڑا ہگ بوتگ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اَنت۔ وہدے راجد پتر ءِ سرا فلسفہ اِیں وڑے ءَ کار بوت، گڑا ایشی ءِ آسرءَ راجد پتر شَرّیں وڑے ءَ وانگ بوت ءُ کچ کیل ہم۔ ہمیشکا راجد پتر ءِ تہا بنداتی بدلیاں جاگہ کت ءُ ہما الْمان راجد پتر ءِ ٹہشت ءَ کارمرز بنت آنشاں کنگ بوت اَنت کہ راجد پتر ءِ تہا بنداتی بدلی کاراَنت ءُ راجد پتر ءِ عمل ءَ دلگوش کن انت۔ نی اے سوال دیما اتک، بامرد راجد پتر ءَ ٹہن ایت یا راجد پتر اِنت مرد ءَ بامرد کنت؟ لہتے دلیل اے نیمگا چہ اتک کہ بامرد گوْات ءَ سفر نہ کنت، نے استالانی استان ءَ ودی بیت ءُ نے لیکہ ءُ گپ اجکہ سساءَ کاینت بلکیں اے جاورانی ودی کتگین اَنت۔ بامرد ءِ وجود لہتے ہاسیں جاورانی منت وار اِنت ءُ چاگرد ءِ برانز وہدے ایشانی سرا کپ انت گڑا ایشانی فکر ءُ لیکہ ٹہین انت ہمیشکا گوْش انت چاگرد بامرد ءَ ودی کنت ءُ پدا بامردوتی کمال ءَ پیش دار اِیت۔

ہمیشی ءِ پشدرءَ ما گاندھی ءِ عدم تشدد ءِ رہبنداں پہ درورے چار اِت کنیں۔ آ عہداں برطانیہ حاکم اَت۔ 1857 ءِ جنگ ءَ پد وہدے برطانیہ ءِ خلاف ءَ زرمبش جنز اِت اَنت اے گوں بے دردی ءَ نیست ءُ نابود کنگ بوت اَنت ءُ چُش ہمیشکا بوت کہ ہندوستانی اے سرکشی ءِ واستا شریں وڑے ءَ تیار نہ بوتگ اَنت ءُ نئے سد ءُ سما پہ سرکشی ءَ گیگ بوتگ اَنت۔

اے جاورانی تہا پہ مہلوک ءِ رندگیری ءَ تہنا ہمے رہبند ہست کہ کس کس ءَ جَت نہ کنت کہ جنگ شریں کارے نہ اِنت۔ ایشی ءِ رندگیری وہد ءُ جاورانی پکار اَت، ہمیشکا مزنیں ٹکاں ہم ایشی ءِ رندگیری کت۔ آوہد ءَ ہندوستان معاشی ءُ سیاسی دیمروی ءَ چہ زبہر اَت ءُ مزنیں ٹک ءِ فائدہ ہمے رندگیری ءِ اندرءَ اِت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

روس ءِ آشوب (1917) ہم وہدءُ جاورانی وڑا اَت ۔آشوب ءَ رندلینن راجمان ءِ بدلی ءَ دلمانگ اَت بلئے اے کار بیدئے تشدد ءَ سرجم نہ اَت چیا کہ کوٗہنیں رہبندانی رندگیر، وتی فائدہانی حیال ءَ اِت اَنت ہمیشکا تشدد ءِ وسیلہ ءَ اے مردم لٹ گپت ءُ راجمان ءِ بدلی ءِ لیکہ دیما آؤرت ۔ بامرد راجد پتر ءِ تہا ہر شریں کارے ٹھین انت پہ وہد ءِ لوٹ ءِ وڑا، بامرد اے راجد پتری عمل ءِ بہرے جوڑ بوت بلئے وت عملے نہ اِنت ۔ وہدے راجد پتری عمل جنز اِیت، جاورال ءُ چاگرد (ماحول) بدل بوہان بنت ءُ بامردانی فکر، حیال ءُ لیکہ پشت کپ انت پدا راجد پتر ءِ بہرے جوڑ بنت ۔نوکیں جاور درکار ءِ حساب ءَ نوکیں لیکہ ءُ بامردانی ودی بوئگ ءِ سبب بنت ۔

راجد پتری عمل وہدے جنز اِیت آبامرد ءِ محتاج نہ بیت چیا کہ راجد پتر ءِ جاور ءِ تژندی انچیں رنگے ءَ بیت کہ کارے الم ءَ پیلو بیت ۔ پانزدہمی کرن ءَ وہدے یورپی راجمانانی تہا بدلی ءِ الما ن ءُ عمل بندات بوت گڑا ہمے جاورانی تہا آہاں پہ بیپار ءَ (تجارت) نوکیں دریائی راہ ءِ شوہازگ بنگیج کت ۔ ہمے وڑا واسکوڈگاما ءُ کولمبس ءَ وڑ وڑیں ملک شوہاز اِت ۔ اگاں اے (کولمبس) مہ بوت اِنت پدا ہم اے راہانی شوہاز اَلما دگہ دستے ءَ گوں بوتگ اِت اَنت چیا کہ اے جاورال ءُ وہد ءِ لوٹ اَت ۔

اخلاق شناسی قدر، دودربیدگ، معاشی ءُ سیاسی گل اوں راجد پتر ءِ بدلی ءِ عمل ءَ گوں بدل بوہان بنت ۔غلامی ءِ گل ءِ پکار مردماں ہما وہد ءَ بوت وہدے راجمان کشاری (زرعی) رنگ ءَ اَت بلئے اَنچو کہ راجمان کِشاری چہ صنعتی بوت گڑا غلامی ءِ گل ءِ ارزشت ہم ہلاس بوہان بوت اَنت ۔ صنعتی دوٗر ءَ ساری اے گل

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِ ہلاسی ءِ واستا جنز ہم درا تلگ اَت بلئے اے پمیشکا ڈالچار بوت اَنت چیا کہ اے گل پہ کشاری ایں راجمان ءَ الّی اَت بلئے جاورانی بدلی ءُ صنعتی لوٹاں اے گل چہ بن ءُ ہنڈ الاں گؤ تک۔

ایجاد راجمان ءِ تہا بنداتی بدلیانی برورد اِنت ۔ وہدے ہندوستان ءَ پرگ Wheel کارمرز بوت گڑا بازیں تمن (قبیلہ) سرانویں (خانہ بدوشانہ) زندے گؤازینگ ءَ اِت اَت، آ ایشی ءِ کارمرزی ءَ پد شہر ءُ بازاراں آباد بوت اَنت ۔ یکجاہ نندگ ءِ سبب ءَ ایشانی راجمانیں زندءَ گؤ شے آشو بے اتک۔ سرانو بوئگ ءِ سبب ءَ آ آجو بوتگ اَنت ۔ آہاں بادشاہ، سرکار ءُ قانون ءِ پرواہ نہ کتگ اَت ۔ جنگ ءُ دوزی ءَ بلد بوتگ اَنت بلئے یکیں جاہ ءَ نندگ ءَ پدا ایشانی جاورال بدل بوہان بوت اَنت ۔ میزاں میزاں آ سرکار ءِ وفادار ءُ قانون ءِ رندگیری ءَ در کپت اَنت ۔ معاشی جاورانی شری ءَ آ ربیدگی ءُ دودمانی دیمروی ءِ مسافر کت اَنت ۔عزت مندیں راجمان ءِ بہر جوڑ بوئگ ءَ گوں لبزانکی ءُ زانش ءِ رنگ ءَ ہم ایشاں دیمروی کت۔

چونائی ءَ ایجاد راجمان ءِ پیداواری وڑ ءُ پیماں بدل کنت پمیشکا ایشی ءِ بدلی ءَ گوں راجمان ءِ فکر، قدر ءُ دود ہم بدل بنت ءُ پدا ایشانی برورد ءَ انچیں جاورال ودی بنت ایشانی آ سرءَ بامردیما کاینت ءُ اے بامرد پہ لوٹ راجدپتری عمل ءِ رپتار ءَ گیش کن اَنت ءُ ہمے وڑا راجدپتر جوڑ بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پُلّانی ربیدگ[1]

The Culture of Flowers

ہمے کہ پلانی بابت ءَ تڑان جہہ جنت گوْشے وشبو ءِ مارشت انسرا ِیت ہم، ءُ سمابیت چاگرد (ماحول) گوں بوہاں آتار اِنت۔ اے درگت ءَ وشبو مردم ءِ دلوشی ءِ یکیں سامان نہ اِنت، بلکیں ایشانی نازُرک ءُ شررنگیں جوڑشت ءَ راجد پتر ہم ہوار اِنت۔ ہمے سبب ءَ لس مہلوک ءَ ابید شاعر، پولکار ءُ عکس کار (مصور) ہم پلانی شیدائی اَنت ءُ پلانی وسیلہ ءَ وتی ساچشتی زانش ءِ اظہار ءَ کن اَنت۔ چونائی ءَ پل نہ تہنا عبادت ءِ واستا کارمرز بنت بلکیں وتی اجگی ءَ ماں لوگاں آتارین اَنت ہم۔ اے زندگ تامردگ ہردوئیناں مہر ءِ چیدگی رنگ ءَ کارمرز بنت۔

راجدپتر ءِ تہا پُلانی ربیدگ ءَ چون ردوم زُرتگ؟ کُجام ملکانی تہا اے ربیدگ نامدار بوتگ؟ ءُ چے پیم اے ربیدگانی اظہار بوتگ؟ اے بنگپ جیک گوڈیَ Jack Goody ءَ وتی کتاب "پُلانی ربیدگ The Culture Of Flowers" ءَ گیشگیواری کتگ اَنت۔ آ کتاب ءِ پچاری نکتہانی تہا پُل ءِ کارمرزی ءَ کوْہنیں کردے گوْش ایت۔ پُل پہ بدن ءِ سینگارگ، پہ مہماناں سوگات،

ا۔ اے نبشتانک ڈاکٹر مبارک علی ءِ یگ اِنت کہ من واجہ ءِ رضاء َ چہ رجانک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

پہ دیوتاہاں نذر ءُ طبی مول ءُ مراداں ہم کارمرز بوتگ اَنت ءُ بنت۔

باگ ءُ بگیچہ پلانی اظہار ءِ ٹوہیں چیدگ بوتگ اَنت۔ وڑ وڑیں پل ءُ دڑ چک اود ءَ کِشگ بوتگ اَنت۔ راجد پتر ءِ تہا ایشیا ءُ یورپ ءِ کوہنیں باگ ءُ بگیچھانی کسہ حیات اَنت۔ انچو کہ میسو پوٹامیہ ءَ بخت نَصّر ءَ وتی زال ءِ وشی ءُ مہر ءِ اظہار ءِ واستا انچیں باگ ءُ بگیچہ اڑ داتگ اَنت کہ زمین ءِ لد ءَ بگر، داں کلات (محل) ءَ سر بوتگ اَنت۔ اے راجد پتر ءِ تہا دڑ نجتگیں بگیچہ Hanging Garden حیال کنگ بنت۔ چونائ ءَ باگ ءُ بگیچھانی اڑ دئیگ، ایشانی چارگ ءُ حیال دارگ ءِ واستا بازکار کنگ بوتگ ءُ نوکیں ایجاد ایشانی بابت ءَ دیما آرگ بوتگ اَنت ہمیشکا اے باگ ءُ بگیچہ کوہنیں راجد پتر ءِ عجوبہانی لڑ ءَ ہوار کنگ بوتگ اَنت۔

پلانی ربیدگ کوہنیں مصر ءَ ہم الکاپ ءَ ہست اَت۔ اود ءَ پبڑی lotus وش رنگ ءُ پاک حیال کنگ بوتگ۔ دینی شاتکامیاں religion festival پبڑی ءِ روانک کَشّگ بوتگ۔ مصریانی (مصر egypt ءِ جاہ منند) حیال اِنت ایشانی مستر ءُ کرامت داریں دیوتا ''را'' پبڑی ءِ نازرکیں تاکانی شم ءَ اِنت وہدے اے پل سر ءُ پ ایت گڑا ''را'' ہمے پل ءَ چہ درکیت، ہمیشکا اے درگت ءَ پبڑی ءِ پل ءَ ہاسیں ارزشتے ہَست۔ مصریانی کتاب ''مَرگ ءِ کتاب'' ءَ نبشتہ اِنت، ''انسان مَرگ ءَ پد پبڑی ءِ پل ءَ چہ ودی بیت'' ءُ اے ستک ءَ چہ پبڑی ءِ ارزشت مصریانی میان ءَ ماں آزمان ءَ سر بوتگ۔ دین ءَ ابید ہم اے پل مصر ءَ سک بازکارمرز بوتگ انچو کہ زالبولاں پبڑی ءِ تاج اڑ داتگ ءُ سرا کتگ یا پہ سینگار ءَ پیشانیگ ءَ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بستگ۔دعوتانی تہا مہماناں پہ شرپ ءَ پیڑی ءِ پل دئیگ بوتگ، پہ لوگ ءِ سینگارگ ءِ درگت ءَ پل پُلدان ءَ کنگ بوتگ ءُ ورگ ءِ ٹیبل سینگارگ ہم بوتگ۔اے پل نہ تہنا پہ ستک ءِ ظاہر کنگ ءِ وسیلہ اِت اَنت،بلکیں بگیچہاں ابید اے پل کلات ءُ مزارانی دیوالانی سرا نکش کنگ بوتگ اَنت ءُ سنگ تراشاں گوشے اے پل ءَ راجد پتری زندے بکشات۔

سامی زبان ءَ باگ ءِ واستا ''جان یا جنہ'' لبز کارمرز بوتگ ءُ عرباں اے لبز چتگ ءُ جنّت کتگ۔ایشی ءِ معنا اِنت سلامت دارگ یا چیر دئیگ چیا کہ باگ دیوار یا دڑ چکانی میان ءَ چیر ءُ چماں اندیم اَنت ہمیشکا اے گال پہ ایشی ءَ کارمرز بوتگ اَنت۔سامی ربیتانی تہا باگ ءِ تران ءِ پشدر میسوپوٹامیہ ءِ باگ اَنت۔بائبل ءِ تہا نبشتہ انت:

''حداءَ رودراتک ءِ نیمگا ءَ باگے اڑ داتگ ءُ انسان جوڑ اِش کتگ پدا ہمودا ایر اِش کتگ۔ ہر ہما دڑ چک چارگ ءَ زیب دار ءُ ورگ ءَ وش تام اَنت، زمین ءَ کِشتگ اَنت اِش۔ باگ ءِ میان ءَ زند ءِ دڑ چک ءُ نیک بد ءِ پجار ءِ دڑ چک ہم کِشتگ پدا بہشت ءَ چہ دریایے پہ اے باگانی سیرآپی ءَ کشک داتگ''۔

اے ہما بہشت اِنت واجہ آدم ءُ بی بی حوا چہ ادا در کنگ بوتگ اَنت ءُ اودءَ روگ ءِ واستا ایشانی زہگ روچ مرچیگ ءَ جہدءَ اَنت۔بلئے اے باگ ءِ تہا پلانی کسہ ءِ دامن کسان اِنت،توریت ءُ بائبل ءِ تہا ہم پلانی کسہ ءِ پہنات

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

تنک اِنت۔ ایشی ءِ سبب ءَ گوڈی گوش ایت کہ مصر ءُ ایشی ءَ آتراپ ءِ ملکاں، مہلوک ءَ پل پہ دیوتاہاں نذر کتگ اَنت ہمیشکا یہودیاں پلانی کارمزی ربیتی رنگ ءَ نہ زُرتگ اَت۔ آہانی حیال بوتگ پہ دیوتاہاں پل ءِ نذر کنگ بے دین ایں مردمانی ربیت اِنت۔ آہاں عبادت جاہاں، لوگ ءُ قبرستاناں پلانی کارمزی ءَ پرہیز کتگ، آہانی قبر ءِ نشان سنگ بوتگ اَنت۔

کوہنیں ایران ءَ باگانی ربیت برجم اَت۔ اے باگ برزیں دیوالاں چہ لونجان بوتگ اَنت۔ عبرانی زبان ءَ پارڈس یا پارڈیس ءِ لبز باگ ءِ واستا کارمز بوتگ ءُ ہمے لبز ءَ چہ پیراڈائز لبز ءَ ردوم زرت ءُ ایشی ءِ معنا اِنت ''داشتگیں چیز''۔ ایرانیانی اے ربیت یونانیاں امب چت ءُ ہر بادشاہ یے ءَ وتی باگے جوڑ کت۔ باگ ءِ ارزشت ءَ انچو ردوم زُرت اے ماں مندراں، مکتباں ءُ اکادمیانی جوہر جوڑ بوت اَنت۔ رومیاں (روم ءِ جاہ منند) اے ربیت یونانیاں چہ دَزگپت۔ روم ءِ تہا برزیں تبک ءِ مردم باگ ءُ بگیچہ اڑدیان بوت اَنت۔ اے باگ آہانی امیری، پڑّوری ءُ وت واجہی ءِ چیدگ اِت اَنت۔ باگانی نامداری ءِ سبب ءَ پل ءُ دڑ چکانی بابت ءَ سرپدی یکجاہ کنگ بوت اَنت ءُ اے درگت ءَ نباتیات ءِ علم بندات بوت۔

یونان ءُ روم ءَ پلانی کارمزی سیکولر دروشم ءَ اَت بلئے پلانی ربیدگ ءَ زُورگ پہ برزیں تبک ءِ مردمان اَت ہمیشکا اے بورژوا ربیدگ ءِ اندام ءَ مَل اِت۔ مصر ءَ پیڑی ءِ ارزشت ماں آزمان ءَ اَت بلئے روم ءَ گلاب ءِ پل ءِ ارزشت سک محکم اَت۔ اے گلاب ءِ توسیپ لبزانک داں سنگ تراشی ءِ ڈگاران اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

رومی عہدءِ شہرانی زیبائی گوں باگاں بوتگ ۔ وہدے پلانی مچی بوت گڑا ایشانی کارمرزی ہم ودان بوت ۔نو اے تاج ءُ ہارءِ ابید وشبوءِ درگت ءِ ہم کارمرز بوت اَنت ۔شہرءِ پلانی نہادی (منڈی) ہم اڑدیگ بوت اَنت ۔ پل ءِ بازیءِ درگت ءَ شہرءِ سرکانی سراپلءِ بیپاری بوت ءُ اے دینی داں بے دینی ہر دورنگاں کارمرز بوہان بوت اَنت برزیں تبک ءَ اے پہ فیشنے یارواجے زُرت ءُ ایشانی زالبولاں پل پہ زیبائی ءَ کارمرز کت ۔ دگہ ٹوئیں بدلی ئے اے اتک کہ دیوتاہانی درءَ انسان ءُ دلوت ءِ کربانیءِ جاگہ پل ءَ گپت ۔اے نکتہ انسان ءِ حون ءِ نیمگا چہ وش رنگیءِ نیمگ ءِ سفرءَ ظاہر کنت ۔

رومی امپائرءِ زوال ءَ گوں پلانی ربیدگ وبال ءَ کپت ، وہدے استان مِحکمیءَ پڑوش وارت ءُ برزیں تبک دڑگاں دڑگاں بوت ۔اے دڑ چی ءَ پلانی ربیدگ ءِ رہشونی نیست اَت ، نہ تہنا پل بلکیں آ وہدءَ دگہ ازم ءُ کمال ہم زوال ءَ کپت اَنت ۔رومی دودمان ءِ جاگہ وہدے عیسائیت ءَ گپت گڑا ایشانی مئیل ہم چو یہودیانی مئیل ءَ اَت کہ آہاں پہ مصریاں داشتگ اِت اَنت ۔عیسائی رہشوناں پلانی ربیدگ کافری دروشم حیال کت ،نگد پہ دنتاناں کت چیا کہ رومیاں پل ءِ ہارجوڑ کتگ ءُ دیوتاہاں ندر کتگ اَت ۔ایشانی دلیل اَت کہ انگت ایشانی پیغمبر یا دینی رہشوناں پلانی تاج سرا نہ کتگ ، نے چرچ ءِ پاکیں ٹیبل گوں پلاں سینگار اِتگ ءُ نے شاتکامانی تہا پل کارمرز کتگ ۔ پل ءِ تاج ءُ باج ءِ نگد بوت ، ستک دلیں عیسائیاں اے حال اِش سرکت کہ آ کبت ءَ ایشاں لال ءُ مرواردانی تاج رس ایت ، آ تاج ءِ پل نہ مِراَنت ءُ زالبولاں گوْشگ بوت آہانی تاج آہانی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

لوگ واجہ اِنت۔

بنداتی عیسائیت ءَ نہ تہنا پل گوں نگداں کت بلکیں وشبو ءِ کارمرزی ءَ ہم مہ کن کت چیاکہ اے کافرانی دودے۔ وشبو ءِ بابت ءَ ایشانی تعصب ءِ ہلاسی نہی کرن ءَ بوت وہدے میزاں میزاں راجمان وشبو ءَ زُورگ ءَ اَت۔ بنداتی عیسائی راجمان ءَ سنگ تراشی ءُ بت کشی ہم دینی مئیلے حیال کنگ نہ بیت۔ مُردگ گوں ساماناں قبر ءَ کنگ نہ بوتگ ءُ نے پہ ایشاں حیرات ءُ ورگ دیگ ثواب حیال کنگ بوتگ بلکیں قبرستان ءَ ورد ءُ وراکی چیزانی برگ گناہ یے حیال کنگ بوتگ۔ عیسائی رہشون کلیمنٹ آف الگزنڈریہ ءَ عیسائی مردین آدم وشبو ءَ پرہیز کنگ ءِ پرمان داتگ اَنت، وشبو ءِ کارمرزی تہنا پہ زالبول ءَ اَت۔ مردین آدمانی واستا میدءِ چنگ، باز، نان ورگ، باز جانشودی ءُ پلانی تاج ءِ سرءَ کنگ اے دڑاہ ءِ شر evil حیال کنگ بوتگ اَنت۔ پلانی بابت ءَ آہانی لیکہ اِش اَت کہ پل ءَ بچار ءُ حداءِ توسیپ ءَ بہ کن۔ پلانی کارمرزی دینی ءُ بے دینی ہر دومرا گہانی تہامہ کن کنگ بوتگ۔ گلاب ءِ پل ءَ چہ پہک دور بوئگ ءِ پرمان داتگ چیا کہ اے پل ءِ سیادی گوں وینس ءَ اِنت۔

عرب وہدے عراق ءُ ایران ءِ حاکم بوت اَنت گڑا آہاں ہم اے پُلانی بابت ءَ زانت۔ ایرانیانی پل دوستی ءِ درگت ءَ، عربانی گوْراہم پل ءُ باگ ءِ حُب ءَ جہہ جت۔ وہدے عراق ءِ مرز بوم بغداد بوت گڑا ایران دڑوشمیں باگ عربانی شہر ءَ ظاہر بوتگ اَت۔ ایشانی باگ ءِ ماڈل چارباگ حیال کنگ بوتگ، ایشانی میان ءَ فوارہ یے ہم بوتگ۔ عربانی گوْراہم گلاب ءِ پلاں باج برت ءُ شرتریں پل

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

حیال کنگ بوت ۔ دعوتانی تہا مہمانانی سرا گلاب ءِ آپ دڑنزینگ بوت، ورگ ءِ تہا ہم وشبو کارمرز بوتگ ۔ رودراتکی میان ءَ چہ اے ربیدگ تیونس یا گوریچانیں north افریقہ ءَ جنز اِت ءُ عرباں اے ربیدگ اسپین ءَ برت ءُ سرکُت ۔

پلاں گوں دوستی تہنا باگ ءُ بگیچہانی پلان نہ اَت بلکیں ایشی ءِ اظہار کالینانی سرا چہ ہم بوت ۔ ششمی کرن ءَ ایرانی بادشاہاں قالینانی سرا باگ ءُ بگیچہ ءِ عکس کشی ءَ ارزشت بکشات ۔ اے کالینانی سرا دڑ چک، پل، فوارہ ءُ مرگانی عکس کشی بوتگ ۔ وہدے مسلماناں ایران دَزگپت (باج ءِ وسیلہ ءَ) اے ربیت ہم ایشاں چمو ادزُرت ءُ کالینانی دلکشیں باگاں ایشانی جمال ءُ وش رنگی ءِ مارشت ظاہر کت ۔ اسپین ءُ عثمانی ءِ سیادی ءَ پُلانی ربیدگ یورپ ءَ سرکت ۔

وہد ءِ بن رود ءَ عیسائیت ءِ دل موم کت ءُ پلانی واستا ایشانی مہر ءَ جہہ جت ءُ ایشانی عبادت جاہ گوں پلاں سینگارگ بوت اَنت بلئے آہاں پُل کربانی ءِ واستا کارمرز نہ کتگ اَت بلکیں پلانی کارمرزی پلانی واستا بوتگ ۔ عیسائیت ءِ بنداتی دوٗر ءَ ایشانی تہا بُت ءِ ربیت نیست اَت ءُ نئے ایشاں مہتر عیسیٰ ءُ بی بی مریم ءِ شبین اڑ داتگ اَت چیا کہ ایشانی حیال ءَ حداء ِ ساچشت ءِ گیگان گناہ یے اَت ۔ 787 ایشاں بُت ءُ شبین ءِ اڑ کنگ ءِ موکل دئیگ بوت، ایشی ءِ سبب اِش اَت کہ وانندہ اِیں مردم کتابے وان ایت مہتر عیسیٰ ءُ بی بی مریم ءِ بابت ءَ سما یے دار اِیت بلئے گار اِنت بے وانندہ ۔ اے نہ زانتکار بُت ءُ شبینانی وسیلہ ءَ بی بی مریم ءُ مہتر عیسیٰ ءِ بابت ءَ سر پدیں مردمانی لڑ ءَ شمار بوت اَنت ۔ ایشی ءَ پد چر چانی تہا مہتر عیسیٰ ءُ بی بی مریم ءِ عکس جاگہ دئیگ بوت اَنت ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

1000ء، ءَ انگریزی زبان ءِ تہا پیراڈائز ءِ لبز کارمز بوت ءُ ایشی ءَ پد یورپ ءِ تہا پُلاں ارزشتے رست۔ وڑ وڑیں پل وڑ وڑیں چیدگانی رنگ حیال کنگ بوت اَنت، انچو کہ زیتون ءِ پل امن ءِ چیدگ۔ پلانی کارمزی بتل ءُ چاچانی رنگ ءَ ہم باز بوت۔سیاہ سریں کاڑپل ءَ گوں شبین دئیگ بوت۔ دُختریں (کنواری) بی بی مریم گلاب ءِ پل حیال کنگ بوت، ہما پل چہ کنٹگاں آزات اِنت۔سُہریں گلاب بہار ءِ چیدگ اَت ءُ شہید ءِ حون ءِ رنگ ہم، ہمے درگت ءَ مہتر عیسیٰ گلاب ءِ پل اِنت کہ حوناں جان شود اِنت۔

رینائے سَنس ءِ دوراں پلانی ربیدگ باز شاہگان اَت نی اے باگ لوگ، کلات ءُ عبادت جاہاں در اتک ءُ بت کشی ءِ تہا آتار بوت۔کتابانی حاشیہانی (کتاب ءِ تاک ءِ چار اِیں نیمگانی ہالگیں بہر) سرا پل ءُ دڑچک اڑ کنگ بوت۔ولیانی عکس پلانی میان ءَ ظاہر کنگ ءُ کتابانی سرا ایشانی کارمزی اَنچو ارزشت دار بوت کہ کتابی حاشیہ ہمے رنگ ءَ بوہان بوت اَنت۔نی عبادت پل ءُ گُلانی میان ءَ اَت۔

پلانی ربیدگ ءِ گیشی ءِ سببے علم ءِ شاہگانی اَت، چہ اے درگت ءَ بُت کشی ءُ لبزانک ءِ تہا پلانی گال الہان بوت اَنت۔پلانی نامداری ءُ ارزشت ءِ سبب ءَ نرسری جوڑ کنگ بوت، ایشانی سرا کتاب نویسگ بوت ءُ پلانی نمائش ءُ مقابلہ بوت۔اے حُب برزیں تبک ءَ ابیدلس مہلوک ءِ میان ءَ ہم وڈّ اِت۔نی پل دکانانی تہا،لوگ ءِ دریگ ءُ بردریگانی (بالکنی) سرا ظاہر بوت اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ہما دوٗرءَ آسٹریاۓ سفیرءَ عثمانی ترکانی دربارءَ گوٗاڑگ tulipۓ پل دیستۓ آئیءَ اے پل انچونوکۓ ڈولدار سما بوت کہ 1554ءَ اے ویانا بُرت اِش۔1560ءَ تاجرۓ سفیرانی وسیلہءَ اے پل ہالینڈ، بیلجیمۓ جرمنیءَ سر بوت۔ 1778ءَ ہالینڈءَ گوٗاڑگۓ پلۓ کِشتۓ کِشاری انچو باز بوت کہ اے پل ہالینڈۓ چیدگ جوڑ بوت۔

انگلستانءَ پلانی ربیدگ ہما وہدءَ دیم پہ زوالیءَ شت وہدے بادشاہ ۓ پارلیمنٹۓ میانءَ جنگ بِنا بوت۔ وت واجہی پیورٹینانی (دینۓ جنونی) دستءَ اتک۔ آہاں چرچانی تہا بت، وشبوۓ پلانی کارمرزیءَ مہ کن کت۔ 1660ءَ ایکٹے actۓ وسیلہءَ زالبولاں ہمے ہکّل دئیگ بوت کہ آپلۓ وشبوۓ کارمرزیءَ چہ مردین آدماں شیدا کنگۓ جہدءَ ویل بہ کن انت۔ وشبو جادوگریۓ سحر حیال کنگ بوت۔ پلانی ربیدگۓ احیا بادشاہتۓ واتریءَ گوں بوت، وہدے دینۓ سیاستۓ جتائی بِنا بوتۓ سیکولرازم شاہگان بوت، چہ ایشیءَ پلانی ربیدگءَ گیشتر ارزشت رست۔ صنعتۓ دیمرویءَ پل تجارتی رنگءَ دمانا زُرت انت، تاجراں وتی نپۓ درگتءَ پلانی ربیدگ ماں آزمانءَ سر کتۓ پل شہری زندۓ ٹوئیں بہرے جوڑ بوت۔ نی پلانی پردہ، پوشاک، وال پیپرز، رزانانی سرا پل، اے دڑاہیں دروشم نوکیں ہبۓ چیدگ جوڑ بوت اَت۔ نی آجنِک ہم نامدار بوت انت کہ پل کچواں کتنگۓ بہا کتگ اِش۔ وہدے پلانی دکان پچ بوہان بوت انت اے کسب گوں عزتءَ دیوان اَت۔ نی وشیۓ مولمانی تہا پل پہ سوگاتءَ دئیگ ربیتے جوڑ بوت۔ اے درگتءَ پلانی گلدستہۓ ازمءَ ساہ مان بوت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گوڈی Goody ہندوستان ءِ پلانی ربیدگ ءِ لہتے رنگاں ظاہر کنت اَنچو کہ ہندوستان ءَ دیوتاہانی نام ءَ انسان ءُ جناور ءِ جاگہ ءَ پل کربان کنگ بوت۔ میزاں میزاں پل بدھ مت ءِ عبادت جاہانی شان جوڑ بوت۔ اسلام ءِ تہا پل عبادت جاہاں چہ در کنگ بوت اَنت بلئے پلانی دگہ چست ءُ ایر ءَ ایشانی کارمرزی وتی جاہ ءَ برجم اَت۔ ہندوستان ءِ تہا پلانی دوستی ءِ درورزا لبولانی پوشاک اَنت۔ رامائن ءِ تہا نبشتہ اِنت: سیتا ءَ پل ءِ سندگ ءَ چہ گوشے گلے (خوشی) چتنگ ءُ آئی ءَ پیڑی ءِ پل وتی ملگوراں جتنگ اَنت۔ مردین آدماں وشبو ءُ سینگار ءِ واستا ہار گوراکتنگ۔ پل سوگات ءِ چید گے بوتگ، پہ زالبول ءَ پل ءِ شہارگ بزاں مہر ءِ اظہار اِنت۔ ہندوستان ءَ پل ءِ کارمرزی راجمانی ءُ دینی ہر دورنگان اَت۔ ہندو راجمان ءَ پیڑی ءِ پل ءَ حاصیں ارزشتے ہَست اَت، اے پل وشنو، کرشن ءُ لکشمی ءِ دل پسندیں پل حیال کنگ بیت۔ بھگتی زرمبش (تحریک) چونائی ءَ بروبری ءِ جنز حیال کنگ بیت، اے دوداں چہ پھریزگ ءِ ءُ کربانی ءَ چہ انکاری ءِ پلہ مرز اَنت پمیشکا ایشانی گوراپل ءَ ٹوئیں ارزشتے رست۔ جین مت ءِ تہا مردم پل ءِ سندگ ءَ چہ مہ کن کنگ بوتگ بلئے کپتگیں پلاں یکجاہ کنگ ءُ دینی نذر ءِ واستا کارمرز بوتگ اَنت۔ ہندوستان ءِ تہا مسلماناں پلانی کارمرزی ءِ بابت ءَ ہندوواں چہ باز چیز پہم اِت۔ چونائی ءَ پل ءِ کارمرزی عبادت جاہانی تہا نہ بیت بلئے پیر ءُ ولیانی ادیرہ ءِ سراپل چنڈگ ءِ ربیت محکم اِنت۔ ہژدہمی کرن ءَ دہلی ءِ تہا پلانی سیل ءِ میڈہ سک باز نامدار اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مروچاں پلانی ربیت آزمان ءَ اِنت انچو کہ سیاسی مچیانی تہا پل سیاسی رہشونانی سرا درشان بیت، پلانی ہار گوٗرءَ دئیگ بنت۔ پلانی اے کارمرزیءِ درگت ءَ باگ ءُ نرسریاں پلانی کِشت ءُ کِشاری ہم گیشتر اِنت۔ برزیں تبکءِ مردم پلاں پہ لوگ ءِ سینگارگ ءَ کارمرز کن اَنت بلئے غریب اے رنگ ءَ سوب مند نہ بوت پمیشکا کاگدءُ پلاسٹک ءِ نقلی پلانی ربیت ہم جنز اِت۔ پلانی اے ربیدگ ءَ چین ءُ جاپان ءَ ٹوئیں ارزشت ءَ گوں دیوان اِنت ءُ ایشاں پلانی تہا وشرنگیءِ درگت ءَ وتی ازم ءِ پچاری نامہ انت۔ جاپان ءِ تہا پلانی سینگارگ ہاسیں ازمے ءِ دڑ وشم ءَ دڑ پش اِت۔

پلانی ربیدگ نہ تہنا راجمان ءِ تہا جمال، شررنگی ءُ ڈولداری ءِ مارشت ءَ ساہ مان کنت بلکیں انسانی سساءِ ساچشتی ءَ مزنیں کردے ہم دار اِیت۔ ازم، لبزانک، بت تراشی ءُ زیملءِ تہا اے ربیدگ الکاپیں رنگےءَ دڑ پش اِت۔ نباتیات ءِ علم ءِ بندات ءُ بن رود ءِ تہا ایشی ءِ ٹوئیں بہرے ہَست۔ پلانی ربیدگ ءَ انسانی راجمان ءِ راجدپتر ءَ ٹوئیں عزّتے ہَست۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءُ ارس[1]

History and Tears

چہ انسانءِ مارشتءُ جذبہانی حاکمیءِ درگتءَ راجد پترءَ وتی شاہگانی سیاستءُ ربیدگءَ چہ چتگءُ پہم اِتگ۔ اے عمل سنجءُ مارشت بزاں sensibilityءِ راجد پترءِ نامءَ زانگ بیت۔ اے وڑیں راجد پتر جذبہی کرداں چہ مردمءُ راجمانءَ دَزگر اِیت۔

لہتے وہدءَ حیال اَت کہ جذبہ بے نپیں چیزے۔ اے راجد پترءِ جنزینگءُ ودینگءَ کردنہ دار اِیت۔ بلئے چونائیءَ راجمانءِ دروشمءِ سینگارگءَ اے ہم کمکار اِنتءُ شریدار اِنت۔ راجد پتر مروچاں نوکیں دوْرءِ ہما سوادءَ سیلءَ اِنت کہ نی جذبہانی اندیمیءَ نپے مان نیست۔ اَنچو کہ غمءُ وشیءِ وہداں مردم بیدئے نمائش ارساں شل اَنت پمیشکا ارس ہم راجد پترءِ تہا کردے پیلو کنت چیا کہ اے گرانیں غمءُ جوشیں وشدلیءِ ظاہر کنگءِ نام اِنت ہمے درگتءَ ارسانی لڑی گوں مُرواردءَ شبین دئیگ بنت۔ رومن عہدءَ وہدے کسےءِ دوستیں مردے ملکموتءَ امباز اِتگ گڑا آئیءِ سنگتءُ سیاداں ارس گوْنڈیں کانچءِ بوتلےءَ کتگ اَنتءُ اے پہ سوگاتءُ یات گیریءَ ایر کنگ بوتگ اَنت۔

---

[1] اے نبشتانک ڈاکٹر مبارک علی ئیگ اِنت کہ من واجہءِ رضاءَ چہ رجانک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اپنے وینسنٹ Anne Vincent ’’ارس ءِ راجد پتر‘‘ ءِ تہا یورپی راجمان ءِ ارس ءِ کسّہاں آشکار کنت۔ ایشی ءِ پٹ ءُ پول ءِ بنزہ ناول، رودپتر ءُ نبشتہ اِیں مہر نمدی اِت اَنت ۔ ارس ترندیں جذبہاں نرم کنت ، زہر ءَ شیریں کنت ، پدا مردمانی میان ءَ ہمدردیں نزیکی ءِ بے کار اِیت۔ پہ راجمان ءَ اے ارس ءِ فائدہ اِیں اثر اَنت۔ چونائی ءَ اے ارس ءِ ہاٹیگ انسان ءِ زانشت ءَ ناولّ ایت ءُ ایشاں پہ ارس ءِ گوٗارگ ءَ گِرن اِیت ءُ یکجائی ءِ سکین ءَ دنت۔ ارس ءِ شلگ انسان ءِ میان ءَ نزّیکی بِنا کنت ءُ ایشانی درد ءُ دوراں رژنا کنت۔ ایشاں ابید ارس سنگتی ءِ ہم سنگی اِنت ءُ ہاسیں مہر ءِ مہروان ءَ چنڈین ایت۔ اے درگت ءَ اگاں کسے ارس ءِ شلیں راہ ءَ راہی مہ بیت بزاں آنا بکار ءُ جابر حیال کنگ بیت۔

اَنچو کہ ہژدہمی کرن ءَ یک سینمایے ءِ تہا تامُر ءِ دردناکیں ندارگے ءَ گوں لہتے مردماں ارس شل اِت ءُ دگہ لہتے مردماں ہمیشانی گڑیوگ ءِ سرا کند اِت ءُ ٹھک دات۔ فرانس ءِ آشوب ءِ وہد ءَ گڑیوگ گوٗشے عام تبے اَت آوہد ءَ آہانی درائیں دود ءُ ربیت انا گہ گوٗشے کورچاتے ءَ کپتگ اِت اَنت ءُ ہر مردم گوٗشے وتی جوڑ داتگیں دود ءُ ربیتاں گوں سیل ءَ اَت اگاں بہ چارئے اے آشوب ءِ انا گہ ایں آسر اَنت۔

نوزدہمی کرن ءَ جذبہ پسندی ءِ عزّت کپت۔ ارس ءِ شلگ ماں ہرجاہ ءِ سراحراب حیال کنگ بوت ءُ اے رنگ صنعتی ءُ سائنسی آشوب ءِ مُزاَت کہ ایشی ءِ سبب ءَ عقل ءِ کسہ بندات بوت (اداعقل ءِ فلسفیانہ دڑوشم ءَ گپ نہ بوئگ ءَ اِنت بلکیں گلانی کرد ءُ کارانی کسہ اِنت ءُ نئے ادا ما عقل پسندی ءِ راجدپتر ءَ ٹوئیں رنگ ءَ سیل ءَ اِنت) ءُ جذبہانی رندگیری پہ زاہ بے ءَ پِر بست۔ آہاں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گوْشت جذبہ داریں مردم شَریں کارکنوک ءُ بلدیں مردمے بوت نہ کنت۔ زانت کارءِ بائد اِنت کارءِ وہدءَ وتی جذبہاں یک کِر بہ کنت۔ چارلس ڈارون Charles Darwin ارسءِ بابتءَ نویس اِیت

"اگاں جوانیں باربیرئن Barbarian یا دودمان تبیں مردمانی میانءَ اگاں کسے درادانی ظاہریءَ تڑپے ارس بہ شلین ایت بزاں اے عمل پہ آئیءَ عیبے بیت"۔ آچکانی بابتءَ حیال کنتءُ گوْش ایت "گوْنڈوءِ اولی منت رنگیں ارسءَ ارزشت اگاں گمسار بہ بیت گڑا اے ارس باندات ءَ پرمانےءُ حکمے جوڑ بیت اگاں چکءَ پہ حیریں طلبےءَ گڑیوگ بِنا کت بزاں آئیءَ دردبکشیں چیزمہ کن کنتگ اَنت ایشیءَ پدچُک حبر کنتءُ آئیءِ گڑیوگءِ کساس کم تر بیت چیا کہ آ، نی وتی لوٹاں گوْشت کنت"۔

اگاں حاصیں کارگلےءِ تہا کسےءَ چیزے زانتگءُ وتی کِرد گشّینتگ۔ اے ہردوئیں اگاں نزوریں رپتارءِ ہم گام بہ بنت بزاں مرگءِ آماچ بنت ادا زالبول پداوتی ارسءِ حقءِ اوگامءَ جکسین ایت بلئے ایشانی اے جذبہ اِیں کرد پہ راجمانءَ ہاسیں کردے سرجم نہ کن اَنت۔ جہانءِ دیمءَ جذبہانی ظاہر کنگ چونائیءَ ہم عاجزیءِ لوٹ اِنتءُ رازءِ رنگءَ ہم ایشاں وتی ارسءِ تام زرتگ۔

ارس زالبولءُ مردین آدمءِ کردءَ راجمانءِ تہا بہرءُ بانگ کنت لہتے وہداں اے نزوریءِ چیدگ حیال کنگ بوت پمیشکا اے درگتءَ زالبول نزور حیال کنگ بنت۔ مرد پسندیں راجمانءَ چونائیءَ ہم زورءُ اقرار نیست اَت۔ ارس

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءِشلینگ ءَ ابید آئیءِ گۆرا دگہ ہچ نیست اَت ءُ ہمیشی ءِ وسیلہ ءَ آئیءَ وتی گپ دیما آؤرت اَنت۔ اے درگت ءَ ارس پہ زالبول ءَ سلاہ ئے اَت ءُ آئی ءَ وتی رکینگ ءِ واستا کارمرز کتگ اَت، چہ ایشی ءِ کمک ءَ وتی واہش ءِ برجم داش اَنت۔ زالبول ءِ ارس مردین آدم ءَ گۆشے ذلتے اَت آئی ءَ ارزانی ءَ پہم اِت کہ اگاں زالبول ءِ ارسانی ہارمل اِت بزاں آئی ءِ لوٹ پیلو کنگی اَنت۔ راجمانی گال گنج Social Dictionary ءِ تہا ارس ءِ پجار چوش نبشتہ اِنت "زالبول ءِ انچیں زورے کہ ہم سفر ءَ چہ وفاءِ چیر دئیگ ءِ واستا کارمرز بیت ءُ آ اے سلاہ ءَ جذبہی رنگ ءَ گوں کارمرز کنت ءُ سوب مندبیت"۔ ہمیشکا گۆش انت اگاں زالبول مردین آدم ءِ دیما بازارس شل ایت بزاں اے وتی بستار ءَ کمسار کنگ ءَ اِنت۔ ارس ءِ کسہ گوں زالبول ءَ انچو ہوار گیج اِنت اگاں آبیدئے جذبہ ءُ ارساں مردین آدم ءَ سہرا بہ کنت گڑا اے عمل ازل ءِ نقل حیال کنگ بیت۔ مردین آدم ہردمان چہ زالبول ءِ ارساں ہوشار بوئگ ءِ پنت ءَ دنت۔ زالبول ءِ تہا ارس انچیں چیزے کہ آئی ءِ نروس سسٹم ءَ گوں ہوار اِنت چہ ایشی ءَ آئی ءِ ارس دائما دغاءِ دڑوشم ءُ گۆاچن ءِ چپ دیم حیال کنگ بوتگ اَنت۔ اے درائیں لیکہ فرانس ءِ پولکارے ئیگ اَنت۔

ارس ءِ گۆارگ نزوری ءِ چیدگ جوڑ بوتگ اَت مردین آدم ءَ وتا ارس ءِ گۆارگ ءَ پہریز اِتگ اَت ءُ مچی ءِ تہا ارس ءِ شلینگ ءَ وتا گیشتر رکینتگ اِت اِش۔ مردین آدم ءَ ارس شلینگ ءِ وہد ءَ وتا زالبول، چُک یا غلام حیال کتگ اَت۔ راجدپتر نویس بُرہانی نویس اِیت کہ وہدے بلبَن ءَ وتی پسگ ءِ مرگ ءِ حال رس ایت گڑا آوتی جذبہاں بیرگ ءَ دار اِیت ءُ دیوان ءِ تہا گران بہائیں ہاموشی ئے لنٹ ءُ دیما پر دار اِیت بلئے ایوکی ءَ دل ءِ سیر ءَ ارساں شل اِیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مردین آدم مرگ ءُ میّت ءِ جاورانی تہا ارس ءِ شلینگ ءَ لج نہ کنت ءُ اے آئی ءِ ارس شلینگ ءِ گوْشے یک ءُ واحدیں موہ اِنت۔ چونائی ءَ ارس گوْارگ ءِ مطلب اَت چوجنیں آدم ءِ وڑا نزور بوئگ ۔ چِک ءَ اے موکل رس ایت آارساں بہ شلین ایت بلئے آمیزاں میزاں جوان بوہان بیت آسما کنت نی آئی ءِ مہلوک ءِ دیما گرٗ یوگی نہ اِنت وہدے آارسانی دارگ ءَ سوب مند نہ بیت گڑا دگہ مردین آدم ایشی ءَ کلاگ گرائنت۔

اینے وینسنٹ وتی کتاب ''ارس ءِ راجدپتر'' ءِ تہا پروفیسر مینٹیگازہ Mantegaza ءِ دلیلے پیش کنت کہ مردین ءُ زالبول وتی درد ءُ غماں جتا جتائیں وڑے ءَ ظاہر کن انت۔ گوْنڈیں دردے اگاں جہہ بہ جنت زالبول بے سمائی ایشی ءِ پدکرد ءَ ارساں شل اِیت ءُ مردین آدم ہمت ءِ ساماناں گوں درد ءَ مڈ اِیت ءُ اوپار کنت۔

اے آسر ءِ سبب ءَ ارس ءِ قدر گمسار اِنت چہ ایشی ءَ زالبول ءِ بستار پُلکان اِنت ءُ راجمان ءَ مردین آدم موکل اِتگ آزالبول ءِ حاکم بہ بیت ءُ ایشی ءَ وتی بنداتی ایجادے حیال بہ کنت۔ پروفیسر مینٹیگازہ ءِ حساب ءَ زالبول ءَ اوپار ہَست آدعا کنت ءُ حیر کنت ایشی ءِ یک کرمردین کفر ءُ چیلنج ءِ رنگ ءَ جنت۔ زالبول سگگ ءُ اوپار ءِ واستاودی کنگ بوتگ ءُ مردین آدم پہ جنگ جدل ءَ۔

نوکیں دوْر ءِ زانتکار گوْش انت ارس ءِ شلینگ چہ ارس ءِ چیر دئیگ ءَ شرتر اِنت ارس ءِ شلینگ نزوری یے نہ اِنت بلکیں ابرمی عملے Natural Phenomena یے چہ ایشی ءَ انسان وتی وڑدلی ءُ غم جتی ءَ ظاہر کنت۔ اندر ءَ جذبہانی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

دارگ یک وت ساچیں artificial کردے ءُ چہ اے کرد ءَ شخصیت پڑؔ وش وارت۔ چونائی ءَ ارس ءِ شلینگ چشیں چیزے نہ اِنت چہ ایشی ءَ مردین آدم ءُ زالبول ءِ میان ءَ تپاوت دارگ بہ بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءُ بچکند ۱

History and Smile

انسان کند اِیت، بچکند اِیت ءُ ٹھک ہم دنت، چہ اے عمل ءَ آ وتی باطن ءِ مارشتاں ظاہر کنت، بلئے راجد پتر ءِ تہا جذبہ ءِ اظہار جتائیں وہداں ءُ جتائیں زمانگاں بوتگ، برے ایشی ءِ ظاہر کنگ عیب حیال کنگ بوتگ ءُ برے برے حیرءِ چیدگ۔ ہمے حال بچکندئیگ اِنت ہم، برے وشی ءَ ظاہر کنت، برے باتنی دردءِ پاہارءُ برے اصل نہ اِنت۔

وہدے بچکند ءِ راجد پتر نویسگ بیت اے درگت ءَ راجد پتر نویس مشکلانی دیمپان بیت۔ آہاں چہ شعر شاعری ءُ لبزانک ءَ بچکند ءِ مارشت یکجاہ کنگی اَنت بزاں لبزانک ءِ پڑ بچکند ءِ بنز ہانی بُندر اِنت۔ پدا گزشت ءِ بابت ءَ ایشانی زانت عکس ءُ بُتاں چہ دزکپ انت چہ ہمیشانی وسیلہ ءَ ازم زانتاں بچکند ءَ دائمی ارزشتے داتگ۔ اے بنگپ ءِ آشکاری ءَ انگس ٹرومبل Angus Trumble ءِ کتاب ”بچکند ءِ شونیں راجد پتر The brief history of the Smile“، محکمیں ارزشت ءِ واہند اِنت۔ آ بچکند ءِ کِسّہ ءَ گوں انسان ءِ بچکندگ ءِ مارشت ءَ بندات کنت۔ چہ بچکندگ ءَ تہنا انسان ءِ جذبہانی پاہارشانی نہ بیت بلکیں اے رِد ءَ آئی ءِ بدن ءِ ہم ہمگیر بیت۔

۱۔ اے نبشتانک ڈاکٹر مبارک علی ئیگ اِنت کہ من واجہ ءِ رضاءَ چہ رجانک کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نی گپ اداجہہ جنت کہ وہدے انسان گوں کسے ءَ دو چار بیت گڑا الّی اِنت آ بچکند گے لنٹانی مَیار بہ کنت؟ یا بچکند ءِ سیادی ہم ٹکانی (طبقہ) میل ءَ گوں ہمدپ اِنت؟ نوزدہی کرن ءَ یورپ ءَ لبزانک ءُ نیاز ءِ بابت ءَ گنجیں رنگے ءَ کتاب چھاپ بوتگ ءُ اے کتاب پہ ملازماں گوشے رہشون بوتگ اَنت۔ اے کتابانی تہا ملازم ءُ واجہ ءِ میان ءَ تپاوت باندحیال کنگ بوتگ۔ گڑا اے گپ دیما اتک کہ واجہ گوں ملازماں بچکندیں تبے گپ بہ کنت یا مہ کنت؟ اے دڑ چی ءَ لہتے مردم اے حیال دار اَنت کہ وش تب ءُ رژن فکریں مردم اَلما بچکندیں تبے ءَ گپ بہ جنت یا زبان ءَ پہ مہروانیں وڑے ءَ الہان بہ کنت۔ وہدے گپ زالبولیں ملازمانی بیت گڑا ایشاں گوں بچکندیں تبے ءَ تڑان باندنہ اِنت ءُ زالبولیں ملازم ءِ واستا الّی اِنت آ وتی واجہ یا بانک ءِ توسیپ ءَ مہ کنت چیا کہ اے کرد ءَ چہ آئی ءِ ءُ بانک ءِ میان ءِ سیادی شرنہ بیت۔

چونائی ءَ بچکند انسان ءِ مَیل ءَ پدر کنت اگاں اولی رند ءِ دو چاری ءَ گوں انسان پہ بچکندیں تبے روح ءَ ظاہر مہ کنت گڑا گُمان بیت اے مردم راجمانی کردانی تہا بے جان اِنت ءُ ایشی ءِ عمل پہ راجمان ءَ مچ اَنت بلئے چُشّ ہم بوت کنت آ مردم ءَ لج کنت یا ہر جاہ ءُ مجلس ءَ کند ءُ بچکندگ ءَ مَیار کنت۔ نزوریں مردم ءِ سر ءَ کندگ حراب اِنت ءُ بے وڑیں مسکراہانی سرا کندگ اخلاق ءِ رِد ءَ شر نہ اِنت۔ میت ءَ یا عبادت جاہ ءَ کندگ عیب اِنت۔ بلئے انسان ہر دمان کندگ ءُ بچکندگ ءِ لوٹوک اِنت ایشی ءِ کساس چہ اے واقعہ ءَ بیت کہ 1660 ءَ زالبولاں انچیں واجہ ءُ بازُکانی گوْراکار ءِ واہش درشان کُتگ کہ واجہ یا بانک بچکند تبے بہ بیت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

یونان ءِ بُت بچکند ءِ ٹوئیں چیدگانی شاید اَنت اے بُتانی تہا زالبول ءُ مردین آدمانی بچکند یں دروشم رژنا اِنت ایشانی بچکند انی میان ءَ غم ءِ جذبہ ہم زندگ اِنت ءُ کنّت ءِ سورت ہم۔ ہمے بچکند ءِ درگت ءَ موناآلیزاءِ عکس ءَ گوٗشے گوہرے امب چتگ۔ ٹرومبلؔ گوٗش ایت بچکند سساءِ کیمیائی پدکردے اے اناگہ لنٹاں جاگہ کنت یا گیگ کنگ ءُ لنٹاں آرگ بیت، درد ءِ راز ءَ پدر کنت یا مہر ءِ پنت ءَ۔ ہاموشی ءِ دیار ءَ ما بچکندگ ءِ دروشم ءَ گوں گپ ءُ پیامے اَلماشنگین اِیں۔ بچکند چونائی ءَ ٹک (طبقہ) ءِ تیلاں آجونہ اِنت، عام انسانے ٹھک دنت ءُ جذبہاں ظاہر کنت، بلئے اے درگت ءَ وانندہ یا برزیں ٹک ءِ ہر انسان گوٗشے مَیار کنت بلئے بچکندے وتی لنٹاں ارزانی نیارِ ایت۔

انگلش لبزانک ءِ نامداریں لبزانتکار سیموئل جانسن Samuel Johnson وتی انگلش گالگنج Dictionary ءَ چیسٹرفلیڈ Chesterfield ءِ نام ءَ نذر کنت۔ چیسٹر فلیڈ ءَ سیموئل ءَ منتوار ہم نہ گوٗشت، اے درگت ءَ سیموئل ءَ پہ زنگے ءُ گلگے گوٗشت "آئی ءَ گوں من بچکندئے ہم نہ جت"۔ ایشی ءِ پسو ءَ چیسٹر ءَ گوٗشت "کندگ انسان ءِ جذبہانی زوالی ءُ نزوری ءَ ظاہر کنت چہ ایشی ءَ دیم ءِ چَل ءُ کرؔ چکاں ابید کندگ ءِ انچیں آواز درکیت کہ او پار نہ بیت"۔ آئی ءِ نزّ ءَ کندگ ءُ بچکندگ ءِ میان ءَ تپاوتے ہَست ءُ ٹھک دئیگ دودمان ءِ سیمسراں ڈن اِنت بلئے مروچاں نفسیات ءِ زانتکاراں ٹھک دئیگ جذبہانی ظاہری ءُ باتنی جیڑہانی توجیل حیال کتگ پمیشکا اے دوٗر ءَ چشیں بازیں کلب ءُ تبک ہَست اَنت اُود ءَ مردم یکجاہ بنت ءُ ٹھک دینت چہ ایشی ءَ آوتی سساءَ سُبک کن اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

نبشتہ کارے گوُش ایت وہدے بُتانی بچکند ءِ بابت ءَ حیال شاہگان بوت گڑا بازیں پیرءُ ولیانی بُتانی دروشم ءَ بچکند سینگار اِت اَنچو کہ گوتم بدھ ءِ بُتانی دروشم عقل ءُ زانش ءِ بچکنداں گوں سینگار اَنت ءُ بچکند گوُشے روحانیت ءِ جھگیر اَنت ۔ اے ربیت عیسائیانی گوُرا ہم گوُاہ کنت اگاں ایشانی ابید ما حا کماں بچار اِیں گڑا آہاں گوُشے مہلوک ءِ دیم ءَ کندگ ءُ بچکندگ ءَ پہریز کتگ ۔ اَنچو کہ عبادت جاہاں ٹھک دئیگ عیب اِنت ہمے وڑا بادشاہ ءِ درءَ ہم ٹھک دئیگ بے ادبی حیال کنگ بوتگ ۔ بادشاہ ءَ وتی شخصیت ءِ برجمی ءِ واستا کندگ ءُ بچکندگ ءَ چہ وتا پہریز اِتگ چہ ایشی ءَ آئی ءَ مُرک پہ مہلوک ءَ گران داشتگ اَنت ۔

ہمے راجمان ءِ تہا بچکند بازیں دڑ وشمانی تب ءَ سیل ءَ اِنت ءُ ظاہر اِنت اگاں زالبول پہ بچکندیں تبے گوں کسے ءَ گپ بہ کنت گڑا آ بےلج ءُ بےمڑا یے حیال بیت اگاں گوں بچکے ءَ پہ بچکندیں تبے ءَ گپے بہ جنت گڑا گپ ءِ مطلب عشق ءِ گرپتاری ءِ کِسّہان بیت ۔

ہمے وڑا ٹوہیں آفسر وتی مولد یا کستراں گوں بچکندگ ءِ دابے نہ جنت بلکیں پہ گرانیں مُرکے ءَ وتی عہدہ ءِ پہر ءَ کنت ءُ وہدے وتی ہم دپیں ءُ ہم متائیں مردمے ءَ گوں ڈیک وارت بزاں ٹھکاں پہ دابے جنت ۔ چونائی ءَ کندگ ءُ بچکندگ ءِ جلکش مئے لبزانک ءِ تہا ہم ساڑی اِنت ۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پترءُ آرکیالوجی[۱]

History and Archeology

دمب شناسی انگریزی ءِ لبز Archeology ءِ رجانک اِنت۔ جوون آئیٹو ءِ رِدءَ اے لبز یونانی لبز آرکائین arkhein ءَ چہ دراتکگ ءُ ایشی ءِ معنا اِنت بندات یا چہ دُرستاں پیش۔ اے گالبند چونائی ءَ درستاں پیش ڈائینوسس آف ہیلیکارنیسس Dinoysius of Halicarnassus ءَ روم Rome ءِ بنداتی راجد پترءِ معناہاں گوں کارمرز کتگ۔ ڈائینوسس چونائی ءَ یونان ءِ بوتگ بلئے آگسٹس (27BC-AD) ءِ زمانگ ءَ آروم ءَ جاہ مننہ بوت۔

چونائی ءَ دمب شناسی ءِ مطلب ہما علم اِنت کہ راجد پترءَ چہ ساری ءِ دوَراں گیشگیوارکنت، ہمادوَرءِ سراَتکگ اِیں مادناں چہ آئی ءِ راجدپترءِ رِدءُ بند دئیگ ءَ کردے پیلوکنت۔ چونائی ءَ زبانی دوَرءِ گالبند پیش راجدپترءِ لبزءَ گوں بندوک اِنت بزاں آدوَرءَ راجدپترنبشتائیں مواداں گوں سینگارنہ اَت۔ زبانی ءِ

۱۔ اے کتاب ءِ گیشتر موادُ اشفاق سلیم مرزاءِ کتاب ءَ زُورگ بوتگ اَنت۔ کتاب ءِ سرشوندات دیم ءِ تاکاں ہست۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گالبند ءِ دامن ءَ آدژاه مزنیں دودمانانی کسّہ حدّے ءَ حیات بنت کہ ہماہانی راجدپتر نبشتائیں مواد نہ دارایت یا نہ دارآنت، بزاں ایشانی گوْرا ہمسریں راجدپتر عدیم اِنت کہ نہ رسیت۔ گورڈن چائلڈ ءِ رِدءَ نبشتائیں راجدپتر گوْستگیں پنچ ہزار سال ءِ راجدپتر ءِ گر ءُ دار ءَ کنت بلئے انسان ءِ آردوم کہ لکاں سالاں چہ رُدان اِنت، ایشانی بابت ءَ تہنا یک ناسرجمیں عکسے پیشدار اِیت۔

عہدی زمانگے ءَ چہ زمین ءِ سرا انسان ءِ ہستی شش ہزار سال ساری ہئیگ اِنت۔ بابلی تناظر ءِ رِدءَ انسان ءِ راجدپتر چار ہزار چار سال پیش مسیح اِنت۔ ہیبر Haber ءِ رِدا دینی ستک داراں انسان ءِ بندات وتی تب ءِ سرشوناں گوں گِشّینتگ ءُ آہاں ساچست ءِ راجدپتر یک ہزار پنچ سد نوّد ءُ نُہہ سال پیش مسیح گوْشتگ البتہ کیتھولک چرچ ہم اے رمساں گوں اقرار ئیگ اِنت۔ بلئے اے رمس date کلیمنٹائن Clementine ءِ ایڈیشن ولگیٹ Vulgate ءِ کساس ءِ تب ءَ آنت، البتہ بادشاہ جیمز King James ءِ سدکیں سرشونانی رِدءَ انسان ءِ راجدپتر چار ہزار چار سال پیش مسیح اِنت۔

فریر Frere ءَ 1848 ءَ گوْشتگ اَت کہ تراشتگ ءُ تُسکیں سنگ ءِ ازباب tool ذی حسی جناورانی ہمسریں انساناں جوڑ کتگ آنت کہ مروچاں گمسار آنت۔ چہ ایشی ءَ آئی ءَ دُرستاں پیش کوْہن حجری دمب شناسی Paleolithic Archaeology ءَ بُن حشت بکشات، اے وڑی ءَ دینی ستکانی لیکہ کوردیم بوہاں بوت آنت ءُ انسان ءِ ودی بوئگ ءِ لیکہ ءِ سائنسی علم ءِ نیمگا حیال گوْر بوہان بوت۔

نبشتائیں چیز ءِ وزم موضوعی بیت ءُ گالبندانی وسیلہ ءُ کمک ءَ وتا محکم کنت ہمے وڑا دمب شناسی ءِ ہم وتی زبان ءُ ازباب بنت بلئے اے معروضی سائنسی

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُ سَدَک verified بنت۔ اَنچو کہ ھیروڈوٹس ءِ بابت ءَ حال اِنت کہ آئی ءَ جاوراں ءُ واقعہ مشاھدہ ءِ تب ءَ داشتگ اَنت، بزاں آ دڑاہ الکاپ ءَ راست نہ بوتگ اَنت۔ ھیروڈوٹس ءِ رِدءَ ھندوستان ءُ حبشہ ءِ جاہ مننداں منو یہ ءِ مادن سیاہ بنت، اے یک دڑوگیں بیانے۔ اے وڑیں تعصبیں شونداری ءِ دگہ ھم راجد پترنویسانی سساءَ جاہ کتگ اَت۔ بلئے ھما مردم کہ دمب شناسی ءَ سرپد اِنت، آاے وڑیں موضوعی ءِ زِدءَ نہ کپ اَنت پرچہ کہ آھانی علم مشاھدہ ءُ تجربہ ءِ جاہ ءَ گوں پیوست بیت ءُ اے سائنسی بنپدءَ آسرال (نتیجہ) دار اَنت، البتہ اے وڑیں آسر ءِ حاصلی ءَ رَدی ءِ کساس کم بنت۔ حجری از بابانی شوھازگ ءُ پچار ءِ کسہ کوھنین اِنت۔ یونان ءُ روم ءِ زانتکاراں اے گپ ءِ سما اَت کہ آھاں چہ ساری ءَ لھتے حجری راجاں سنگ ءِ ازباب اڑ داتگ، بلئے آتھاری ءِ قہریں دور ءَ چہ اے ازباباں ھم زبھر بوت اَنت۔ سنگ ءِ ازباب ءِ اول سری جار مرکیٹوس Mercatus ءَ جتگ اَت۔ اے درچ ءَ 1656 ءَ ولیم ڈگ ڈیل William Dugdale پیش گام بوت۔ ایشاں پد جوون فریر 1790 ءَ برطانیہ ءَ سوفوک ءِ دمگ region ءَ تپر شوھاز اِت ءُ اے شوھازگ ءِ نیام ءَ ناپیدیں جناورانی لھتے جالی داریں چیز (چو کہ ماھور ءِ وڑا چمگ چمگ اَنت) ھم دست کپتگ اَنت۔ جان فریر ءَ 22 جلکان 1797 ءَ یورنیڈ جوون برینڈ ءِ نام ءَ نمدی نویس اِت ''کہ ھرچی مارا رستگ اے دڑاہ جنگی سلاہ اَنت ءُ اے سلاھانی کارمرزکنوکانی بابت ءَ سما بیت کہ آھاں دھات (metal) ءِ کارمرز کنگ نہ زانتگ۔ اے چیز زمین ءَ چہ جھل 12 فٹ ءَ جنگ ءَ پد دست کپتگ اَنت، وھدے ما اینٹ ءَ اڑ کنگ ءِ واستا پہ ھاک ءِ زُورگ ءَ کنڈ جنان اِت اِیں اے ھمے نیام ءَ دست کپت اَنت۔ اے سلاھانی چارگ ءَ پد گُمان بیت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کہ اے ہمے جاہ ءَ اڑ کنگ بوتگ اَنت"۔

دمب شناسی دو چیزانی شوہازگ ءَ پد گوشے گیشتر سائنسی بنیاداں محکم بوت اَنت۔ اول ریڈیو کاربن اَت۔ ریڈیو کاربن ءِ وزم ءِ رِدءَ چیزءِ کوہنگی ءِ پہمگ ءِ سرا، لبی ءُ اینڈرسن Libby and Anderson ءَ وتی نبشتانک ءَ الکاپیں باوستے بِنا دات۔ اے نبشتانک 4 مولمان 1949 ءَ شنگ بوت۔ لبی ءُ اینڈرسن ءِ گوشگ اَت کہ زندگی ءِ حصار ءَ ہر مادنیں چیز یا نامیاتی حیاتے ہَست۔ آ المانی گوات ءِ تہا شنگیں کاربن ڈائی آکسائیڈ ءَ گوں ہزرءُ واستا یے دار اَنت۔ اَنچو کہ زِرءِ آپ ءِ تہا آپ بوتگیں کاربونیٹ دائما ریڈیو ایکٹیو تابکاری بنت۔ اے گپ یا وزم ءِ بابت ءَ آہاں سمامائی مورءَ گٹرءِ آپ ءِ دراہگ ءَ چہ چشت بوتگیں متھین گیس ءِ سراپٹ ءُ پول ءَ چہ بوت۔ اے وزم ءِ رِدءَ چیزءِ کوہنگی ءِ کساس بیت، اے کساس ءِ نوّ دد رسدراست بوئگ ءِ گُمان ہَست۔

دومی شجری حدانی شمار ءِ وزم اِنت۔ اے وزم ءِ رِد ءَ ڈیکوئلڈونوئس Dicoyledonous ءِ وڑیں دڑ چکانی، وہد ءِ ہمراہی ءَ شہ ءُ کوچلانی میان ءَ دگہ یک تلکے (تہہ) رُدایت۔ اگاں اے دڑ چک ءِ کَپ یا گڈ اِتگیں بُنڈے چارگ بہ بیت۔ وہدے ہما تک چارگ بہ بیت گڑا آ دڑ چک ءِ عمرءِ کساس ءَ دنت۔ اے وزم ءِ کارمرزی ءِ راز اول سرا فلکیات ءِ زانتکار اینڈریو ای ڈگلس ءَ 1904 ءَ آشکار کتگ ءُ 1913 ءَ آئی ءَ اے حیال ہوارگیجیں رنگے ءَ گوں الکاپ ءَ گِشّینت اَنت۔ اے درگت ءَ آئی ءَ ہروڑیں ڈیٹا یکجاہ کت اَنت پدا 1929 ءَ اے وتی نبشتانک ءِ تہا گِشّینت اَنت۔ بلئے ایشی ءِ کار ءَ ساری ہم شجری حدانی علم حیات بوتگ۔ لیونارڈ ڈاونچی ءَ وتی نوٹ بُک ءِ تہا ہم ایشی ءِ بابت ءَ گپ ءُ حال کتگ اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

چونائی ءِ دمب شناسی ءُ راجد پترءِ میان ءَ روائی ءُ ہم بندی یے ہم ہَست۔ مادمب شناسی، فکشن ءُ راجد پترءِ میان ءِ ہم بندی ءَ ہومرءِ ایلیڈءِ ٹرائے ءِ تہا شوہاز اِیں ءُ دودمانانی کسہاں کار اِیں۔ دمب شناسی ءَ ٹرائے ءِ بابت ءَ اے گپ دیما آؤرتگ کہ بجیرہ ایجین ءِ روبرکتی تیاب ءَ ترکی ءِ پرگنگ (صوبہ) کیناکلی Cannakkale ءِ ضلع ہسارلک Hisarlik ءَ اِنت ءُ زرءِ سر (سطح سمندر) ءَ چہ ایشی ءِ بُرزی کساس 40 میٹر اِنت۔ ایلیڈءِ ٹرائے ءَ یونانی زبان ءَ ایلین illion ءُ ایلیوس illiose، لاطینی ءَ ایلیم نووم illum Novum ءُ ترکی ءَ تورؤا Turuaval، ترؤا Trauva یا ترووا Troval گوْش انت۔

بھاٹ ءَ ہومر ایلیڈ ءِ لہتے جاہاں ٹرائے ءِ واستا ایلیم illum ءِ لبز کارمرز ہم کتگ۔ ایلیم ءِ نام آئی ءِ ربیتی سرکماش ایلیس illus ءِ نام ءَ گوں یاتین اَت۔ چونائی ءَ ایلیڈ کلاسیکل ربیت ءِ بُن حشت ءِ بستار ءَ دار اِیت۔ ہومر ہے بیان کتگیں چیزانی راستی ءِ شوہازگ ءَ زانتکار ہمادمگاں شُتگ اَنت۔ اے دڑچ ءَ اولی روبرکتی شوہازکار فرانس ءِ شہری پیری بیلن Pierre Belon اَت۔ ایشی ءَ پد یک انگریز جارج سینڈی George Sandy ٹرائے ءِ شوہازگ ءَ ہسارلک ءِ کوہاں رپتگ اَت۔ اے درگت ءَ دمب شناسی ءِ فرانسیسی زانتکار کومٹ دی سوشیول گوفائیر Comet de Choiseul Gouffier وتی سنگت لیکھ وئیلر Leche Vailer ءِ ہمرائی ءَ ٹرائے ءِ شوہازگ ءَ درکپت اَنت، ایشانی حیال ءَ ہسارلک ءَ چہ 80 کلومیٹر دُور بیلیمر اگ ءِ کوہانی دامن ءَ بونارباسی Bunarbasi ءَ اِنت۔ پدا پروشیاءِ جنرل اسٹاف ءِ کپٹنے ہلمٹ وان مولٹکے Helmuth Wan Moltke ءَ ہم اے جاگہ نشان کتگ۔ 1859ءَ ہسارلک ءِ سوائی اِیں بھرے ءِ حدابُند فرینک کیل ورٹ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Frank Calvert ءَ اے زمین ءِ کنڈگ یا کڈ جنگ ءِ کار بندات کت۔ بلئے اصل کار ایشی ءَ پد جرمن بیپاری ہنرک شلائی منHeinrich Schliemannءَ1868ءَ بندات کتگ اَت۔ داں 1890 ءَ آ اے کار ءَ گوں وتی حد ءَ سرءُ چیر اَت بلئے پدا دمب شناسی ءِ جرمن زانتکار ڈور پفلیڈ Dropfield ایشی ءِ ہم کوپگ بوت ءُ اے کار ءِ دیما بُرت۔ 14 جلکان 1873 ءَ وہدے پریام ءِ ہزانگ شوہازگ بنت گڑا ٹرائے ءِ شوہازگ ءِ عمل ءِ تہا سوب مندی ءِ شبین بیت۔ زمین ءَ شش سرا جنگ ءَ پد پریام ءِ کلات ءِ دمب دست کپتگ اَنت۔ 1932 بگر داں 1938 اے کنڈ جنگ ءِ کار، روان اَت ءُ اے درگت ءَ سنسناٹی یونیورسٹی ءَ چہ سیادی داروکیں دمب شناسی ءِ زانتکار کارل ڈبلیو بلیگن ءَ شش سر ءِ بابت ءَ کلات ءِ بستگیں گمان راست گوشت ءُ پہ آئی ءَ سند ہم دات۔

چہ اے کار ءَ سما بیت کہ کساس پنچ ہزار سال ساری ہسارلک ءَ لوگ ءُ بان یک کمپانے ءِ تہا قطار ءَ بستگ بوتگ اَنت۔ بلئے سے ہزار سال پیش مسیح کوہنیں ٹرائے دومی ءَ چہ شذر، تلاہ ءُ زران دست کپتگ اَنت، اے دست کپتگیں چیز پریام ءِ حزانگ گوشگ بوت ءُ ایشی ءِ احتمالیں کوہنگی دو ہزار چار سد سال پیش مسیح گوشگ بوت۔ اے کنڈ جنگ ءِ نیام ءَ زانتکاراں سما بوت کہ اے شہر آس ءِ زِد ءَ جُلس اِتگ۔ داں 1900 یا 1800 پیش مسیح ءَ ٹرائے ہشتمی اِدا آباد بوتگ اَنت۔ چہ ایشی ءَ اے گمان ہم بیت کہ 1800 پ م ءَ بگر داں 1300 پ م ءَ اے یک جلگائیں شہرے اَت۔ چونائی ءَ ٹرائے ءِ اے دڑائیں گپ کسہانی معیار بوتگ اَنت بلئے دمب شناسی ءَ نی ایشی ءِ سرا وتی مُہر نشان کتگ ءُ اے سدک کتگ اَنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اوڑ یسے Odysseyءِ بیستمی کتاب ءَ روچ گرءِ بابت ءَ لہتے گپ نشان بوتگ۔ اے کسّہ ءِ رِدءَ اوڈیسیس ءَ وتی لوگ بانک ءِ مہروان اینٹی نوس Antinous[۱] کُشتگ گڑا روچ گر بوتگ۔ فلکیات ءِ زانتکاراں اے گپ گِشّینتگ کہ ہومر ہما روچ گرءِ گپ ءَ جنگ ءَ اِنت، چونائی ءَ اے روچ گر 16 کرّ 1178 پ م ءَ بوتگ ءُ اے یک مان شانتگیں روچ گرے اَت، اے گپ ہم احتمال ءِ تب ءَ اِنت کہ اے روچ ءَ اوڈیسیس ءَ اینٹینوس کُشتگ، پرچہ کہ ٹرائے ءِ واتری ءَ آئی ءِ دہ سال گوْز اِیت ءُ 1188 پ م ءَ آٹرائے ءَ سربیت۔ گوْشگ بیت کہ اے وئیل دوّازدہمی کرن ئیگ اِنت ءُ ہومر ءَ اے وئیل چارسد سال ءَ پد بیان کتگ۔ اے کار فلکیات ءِ دوٹوئیں زانتکار، یکے ارجنٹائن ءِ کانسٹینٹنو بیکوزس Constantino Baikouszis ءُ امریکہ ءِ مارسیلو میگنسکو Marcelo Magnasco ءَ پیلو کتگ۔

مروچاں دمب شناسی ءُ راجدپتر رَہگیری (نظم و ضبط) ءِ درگت ءَ آزات اَنت چہ ایشی ءَ ہر آرکیالوجیکل عملے راجدپترءِ ٹیکسٹ ءِ تہا بیان بیت۔ آرکیالوجی راجدپترءِ واستا کمک ءِ کارءَ کنت ءُ راجدپتری واقعہانی پلہ مرزی ءَ کنت یا ایشاں رَد کنت۔ دمب شناسی راجدپترءِ واستا اول سری زانت چہ جیوگرافیکل چیزاں کشّ ایت، اے وڑی ءَ انسان ءُ چاگرد (ماحول) ءِ میان ءَ سیادی یے ودی بیت۔ اے وڑی ءَ انسان ءِ جاہ منندی ءِ کسہ آرگ بنت، اے وڑی ءَ راجدپتر انسان ءِ رِدیں راستالاں common fact گوں آئی ءِ سمائی فیصلہ دارگ ءِ پشدرءَ باوستے بنا دنت۔ اے عمل ءَ پد دمب شناسی راجمانی سیادیاں

۱۔ راجدپترءِ رِدءَ اینٹی نوس ءُ اوڈیسیس ءِ لوگ بانک آروس شادمان کنگ ءِ واہگ بوتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ٹپاس ایت، ربیدگی بدلی ہم اے رِدءَ شمار بنت البتہ اے نیام ءَ راجد پتر ءِ کار کنگ ءِ رپتار آہستو بیت بلئے آئی ءِ گام کَشگ یک رِدے برجاہ کنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اوّلی بہرءِ آسرال

Conclusion of First Part

"راجد پترءِ راجد پتر بوئگءِ سفر چون بُراِتگ"؟

پوسٹ ماڈرن فلسفی لیوٹارڈءِ رِدءَ راستیءِ ما یک جہانی شکلے اڑ گنگءَ چہ (بزاں راستیءِ یونیورسل کنگءَ چہ) آئیءِ تہاءَ چہ راستیءِ نیابت represent نہ بیت۔ ہمے درگتءَ ڈریڈاءَ گوْشتگ کہ زبان جانبدار اِنت۔ زبانءِ جانبداری گنجیں بیان meta-narrativeءِ پلہ مرزیءَ کُت نہ کنت۔ اگاں گنجیں بیان دُڑوگے گڑا عالمگیری ہم دڑوگے۔ اگاں عالمگیری دُروگے گڑا راستی چون زبانءِ وسیلہءَ کُلءَ نیابت کُت کنت۔ اگاں ہمے راستیءِ نیابتءِ گپءَ بہ دارئے گڑا بوڈریلارڈ مارا اے حالءَ دنت کہ مابعد جدیدی کیپیٹلزمءَ انسان یک انچیں راجمانےءِ واہند کتگ کہ اُودءَ آتہنا معیشتءِ حاکمیءِ برجاداریءَ یک گِراکےءِ بستارءَ زندگ اِنت۔ وہدے کسانیں بیان Micro/little-narrativeءَ راجد پترءِ ہمے عالمگیریءِ راز پاشک کُت کہ راجد پترءِ عالمگیری یک گوْازی یے۔ ما گوازیءَ سرپد نہ اِنت بلئے جُہد ہمیش اِنت کہ دِگرءَ گوازیءَ بچاریںءُ چہ وتا سرپد بہ بئیں کہ آئیءِ رہبندچی اَنت۔ چونائیءَ پہ زندءِ گوْازینگءَ پماں الّی نہ اِنت کہ گوْازیءَ بزانیں۔ بلئے پہ مارکیٹءِ برجاہ بوئگءَ منی "زانگ" الّی اِنت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اگاں من گوٗازی بہ کناں ءُ گوٗازی ءِ چیزءُ ازباباں بہ زُوراں، پمن شَر اِنت۔ اگاں من اے گوٗازی ءَ بہرمہ زُوراں ءُ گوٗازی ءِ ازباباں بہ زُوراں، اے عمل ءَ من پہ وتا شَر گوٗشاں۔ بلئے اَنچو کہ من سر پداں گوٗازی کنوک ءَ چہ گوٗازی نہ کنوک گیشتر اَنت۔ اگاں گوٗازی نہ کنوک گوٗازی ءِ ازباباں بہ زُوراں گڑا معیشت ءِ چم ہمیشانی سرا سک بنت۔ بلئے اے کارءِ کنگ ءَ معیشت ءَ راجد پترءِ کمک ہچ وڑا درکار نہ بیت کہ وتا عالمگیر ثابت بہ کنت پر چہ کہ مابعد جدیدی ءِ گوٗرا عالمگیری وَ دڑوگے۔ اگاں مئے بستاریک کِراکے ئیگ اِنت گڑا پہ کِراکی ءَ معیشت درکار اِنت۔ بلئے معیشت ءَ راجد پتر درکار نہ اِنت۔ گڑا راجد پتر پمن بے معنا اِنت۔ چہ اے گپ ءَ سما بیت کہ راجد پتر ہلاس بوتگ End of history۔

چونائی ءَ اے گپ پہ ہمارا جمانانی بابت ءَ اَنت کہ افروزیں عہدءِ سفرءَ گوٗستگ اَنت۔ بلئے ہمارا جمان کہ افروزیں عہدءِ شَل ءَ نہ گوٗستگ اَنت گڑا پہ آہاں راجد پتر چِنچو معنادار بیت؟ پہ راجد پترءِ معناداریءِ زانگ ءَ مارا راجد پترءِ بنداتی لیکہانی وسیلہ ءَ اید گہ لیکہ پہمگی آں ءُ افروزیں عہدءِ نیمگا سفر کنگی اِنت۔ پہ ہمے نیّت ءَ دومی دَر (راجد پترءِ فلسفہ) ءِ کِسّہ بندات بنت، راجد پترءِ بیرگیں معنا چارگ بنت۔ راجد پترءِ ارزشت ءِ زانگ ءِ جہد بیت، پہ راجد پتری ارزشت ءَ لیکہ وانگ ءُ ٹپاسگ بنت۔ پدا مادن ءُ فکرءِ مکتبیانی گپ گوشدارگ بنت۔ چہ دومی دَرءِ وانگ ءَ پدا اے سما بوت کہ راجد پترءِ زانگ ءِ سفر تیوگ ءَ علت ءُ سان cause and effect ءَ گوں بندوک اِنت۔ بلئے اے نیام ءَ اے گپ ہم زانگ لوٹ ایت کہ علت ءُ سان ءِ کساس ءِ گپ فلسفی ڈیوڈ ہیوم ءَ رَد کتگ اَنت

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

گڑا اے وَ نوکیں راجدپتر نہ اِنت۔ پہ نوکیں راجدپترءِ زانگءَ من کتابءِ سیمیءُ چارمی دَرءَ سر بوتاں۔ چارمی دَرءِ تہا کانٹءِ نومیناءُ فینومیناءِ لیکہءَ نوکیں راجدپترءِ پہمگءَ سک باز کمک کُت۔ نومینا ہما اِنت کہ حساں گوں تجربہ نہ بیت۔ فینومینا نومیناءِ چَپ اِنت۔ چہ اے لیکہءِ زانگءِ برکتءَ من زانت کہ چو وشبوءَ ہم دپترے ہَست، پرچہ کہ وشبو فینومینا اِنت کہ وہدءُ پڑاہگءِ تہا تجربہ بیت۔ بلئے نوکیں راجدپترءَ عالمگیریءُ شاہگانیءِ شوہازءَ راجدپتر تبک بند categorised کُت بزاں کیٹا گِریہانی تہا بہر بانگ کُت۔ اے بہر بانگیءَ چہ شاہگانیءِ کار پیلو بوت اَنت۔ رِدیں سنجءِ بنیادءَ اے جُست بوت کنت کہ ”عالمگیریءِ چی بوت“؟

جدیدیتءَ پہ عالمگیریءَ ربیتی یا کوہنیں راجدپترءِ نیمگا دیم تاب دات، گوں ہما کوہنیں رِدانءِ پہمگءَ کہ ’راجدپتر واقعہانی مجموعہ یے‘۔ پرچہ کہ واقعہ وہدءُ پڑاہگءِ تہا رویداد بنتءُ ہر عملے کہ وہدءُ پڑاہگءِ تہا رویداد بیت آفینومینا (کانٹءِ رِدءَ) گوشگ بیتءُ حساں گوں تجربہ ہم بیت۔ بلئے اے بیان جدیدیتءَ ٹراڈیشنل ہسٹریءِ کمکءَ اڑداتگ اِت اَنت۔

جیڑہ اِش اَت کہ راجدپتر چون کیٹا گِرائز اِنت؟ پہ اے عملءِ زانگءَ پنچمی دَر (رُستگیں راجدپتر)ءَ سر بوتاں۔ اے دَرءِ تہا جہدءِ گپ بوہگءَ اَت کہ جہدءِ نیمونءَ چہ کئےءَ چی حاصل اِنت؟ءِ گپ ہم گوش پہ گوش اَت۔ لہتےءَ اے گپءِ شوہازگءَ مہلوکءَ سوج دات، اول سرا بیا اِت زانیں کہ راجدپترءِ چہ جَہلءَ چارگءِ اے فکر کئیگ اِنت؟ چوناںئءَ چہ جَہلءَ راجدپترءِ وانگ وَ شَر اِنت بلئے جَہلءَ مہلوک اِنت۔ اگاں ایشاں مہلوک بہ گوشے گڑا راجدپترءِ کیٹا گرائزیشن جیڑہءَ کپ اِیت۔ اگاں ہر یکےءِ دپتر بہ بیت گڑا تہنا یک

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

واقعہ یے ءِ زانگ ءَ زند گوْز اِیت۔

توجیل اِیش اِنت کہ اول سرا کیٹا گِرائیزیشن ءُ جَہل ءِ مردمانی زانگ ءِ واستا زبانی راجد پتر وانگ ءُ ایشی ءِ تب ءِ زانگ الّمی اِنت۔ اے وڑی ءَ سوال ءِ امانت دار ءُ جواب ءِ ضمانت دار ششمی دَرءَ ''زبانی راجد پتر'' ءَ سر بنت۔ زبانی راجد پتر ءَ مارا اے گپ سر پد کنائینت کہ واقعہ ءِ تب بِلّے زبانی اِنت، بلئے اے واقعہ گزشت ءِ تہا بوتگ ءُ اَنچو بوتگ کہ ما اے بوتگ ءَ تجربہ کُت کنیں۔ اَنچو کہ من گوْشاں منی پیروک ءِ پیروک چہ کولواہ ءَ نِگوْرءَ اتکگ۔ تو گوْشے چی ثبوت ہَست۔ اگاں منی گوْرا ثبوت مہ بیت ہم، تو چہ اے واقعہ ءِ روئیداد occurrence ءَ انکار کُت نہ کنئے۔ سما بوت اے وَشّر بلئے ہر یکے ءِ راجد پتر چون نویسگ بِہ بیت، اگاں ما رُستگیں راجد پتر ءَ بہ چاریں؟۔

پہ اے سوال ءِ جواب ءَ باوست ہفتمی دَرءَ (گزشت ءِ سما) کپیت۔ باوَم ءَ گوْشت کہ اگاں کسے ءِ راجد پتر ءَ نویسگ لوٹ ئے گڑا اول سرا اے بزان کہ راجد پتر ءِ تہا حال ءُ باندات ءِ گپ نہ بنت۔ پر چہ کہ حال ءِ واقعہ نہ بوتگ اَنت۔ اگاں ما حال ءِ واقعہاں سہی نہ اِیں گڑا چتو باندات ءِ چنگ ءَ ساز کنیں۔ پہ اے دُرستانی زانگ ءَ الّمی اِنت ترا گزشت ءِ سما بہ بیت۔

گزشت ءِ سما ءَ گوْں اے جُست دامن ءِ بست اَنت ''اے جنین آدم وَ گزشت ءِ تہا دپتر ءِ دڑوشم ءَ گوْشے نیست اَنت، نی چے کن ئے''؟ اے سوال ءِ پسو ہشتمی دَرءَ ''زالبولانی راجد پتر'' ءِ تہا دست کپت اَنت۔ پہ زالبولانی گزشت ءِ سما ءِ زانگ ءِ بابت ءَ ورجینا وولف ءِ گیشیں راجد پتر ءِ لیکہ زانگ لوٹ ایت۔ اے لیکہ ءِ رِدءَ ہر جاہ کہ زالبول راجد پتر ءِ تہا ساڑی نہ اِنت اُودا دوبر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ساڑی کنگ بہ بیت۔ بلئے اے گپاں پدا ءِ جُست ہم دل ءَ کیت کہ راجد پتر ءِ کُجام جاہ ءَ زالبول پدا جاہ دئیگی اَنت ءُ راجد پتر گیش کنگی اِنت؟۔ اے سوال ءِ جواب ءَ مارا نُہمی دَر (راجد پتری سما) ءِ تہا رست۔ چہ اے دَر ءِ تہا روگ ءَ پد ما زانت کہ ہر ہما جاہ ءَ کہ زالبول ءِ بوتگ راجمان ءِ لوٹے پیلو کنت ہمودا آ جاہ دئیگ بہ بیت ءُ آئی ءَ راجد پتری بستار ءُ ارزشت دئیگ بہ بیت۔ اے کُلّیں عمل ءَ راجد پتری سما گوش انت۔

بلئے اے حساب ءَ تہنا انسان ءَ راجد پتر ءِ لوٹ پیلو کتگ اَنت؟ بیا! پُلّاں ہم کردارے ہَست، ارساں اوں کردے ہَست ءُ بچکند ہم بے کرد نہ اِنت"۔ اے بنگپانی زانگ ءَ گوں گپ دہمی، یازدہمی اور دوازدہمی دَر ءِ تہا باوست بوت۔ بلئے راجد پتر ءِ تہا اِنچو چیزانی پدما پد ءَ پد جنگ ءَ چہ دُراہیں چیز بارگپتگ اَنت۔ نی اے دَمب چون ڈوریںگ بہ بنت ءُ راجد پتر زانگ بہ بیت، تہنا جیڑگ ءَ چہ وَ کارشَر نہ بنت، بلّے آ گزشت ءِ تہا رویداد ءُ واقع بوتگ اَنت۔ اے گپ ءِ پسوسینزدہمی دَر (راجد پتر ءُ آرکیالوجی) ءِ تہا پسو بوت کہ وہدے راجد پتر وتی سیمسراں چہ پد کِنزگ ءَ رَند ہاموش بیت گڑا راجد پتر ءِ بنزہ آرکیالوجی بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کِسّہ یے دنیگہ اَست

راجد پتر ہلاس اِنت؟!

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجدپتر ہلاس اِنت

End of the History

جدیدیت ءِ رِدءَ راجدپتر معروضی اِنت، غیر جانبدار اِنت ءُ وتی یکشلی ءِ بنیادءَ اے ہژدری ءُ ضروری اِنت کہ انسان ءِ ''پہمگ ءِ سفر'' یکشلہ بہ بیت۔

راجدپتر ءِ ہلاس بوئگ ءِ لیکہ ءِ یک نگاہ یے ہمیش اِنت کہ راجدپتر دائما یک گنجیں بیانے بندگ ءَ اِنت، ءُ اے بیان ءِ رِدءَ ہر چیزءَ راجدپتر ہَست۔ پرچہ کہ راجدپتر یکشلہ بوہان اِنت ءُ پیداک اِنت۔ لہتے راجدپتر شناساں اے یکشلی گردش ءِ لیکہ ءِ تہا دیستگ، ءُ لہتے زانتکاراں اے یکشلی تیر ءِ لیکہ ءِ تہا مار اِتگ کہ راجدپتر یکشلہ دیماروان اِنت۔ اے گپانی بنیادءَ راجدپتر گوں غیر جانبداری ءَ یکشلہ دیماءُ گردش ءِ تہا یکشلہ سفر کنگ ءَ اِنت۔

اے لیکہ ءِ سرا بنیادی نگد ہمیش بیت کہ انسان ءِ پہمگ ءِ سفر مشاہدہ ءَ چہ بندات بیت۔ مشاہدہ وتی حدّ ءِ تہا وڑے نہ وڑے ءَ جانبدار بیت۔ چوکہ ''پہمگ'' چہ بُن اصل ءَ جانبداری ءَ گوں پیوست اِنت۔ اے چون غیر جانبداری وَدی کنت؟ راجدپتر ہم ہمے پہمگ ءِ برجاہ دارگ اِنت، بلے اے پہمگ ءِ تہا معروضیت (objectivity) ءِ شوہازگ ءِ مطلب اِنت کہ دُراہ ہمے یکیں راجدپتر شناسی (historicism) ءِ رندگیری ءَ بہ کن اَنت انسان ءَ یک گڈسری

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

مقامے ءَ سر کنگ لوٹ اَنت۔

چو کہ پہمگ ءِ اصل شکل موضوعی (subjective) اِنت۔ اے در گت ءَ راجد پتر ہم موضوعی اِنت۔ راجد پتر ءِ موضوعی بوئگ ءَ چہ راجد پتر ءِ معروضیت چیلنج بوتگ، لہٰذا اگاں راجد پتر معروضیت ءِ نام اِنت گڑا اے ہلاس اِنت۔

ہے گپ ءِ بنیاد ءَ دومی نگد ایش اِنت کہ چیز وتی حدّ ءِ تہا نیابت (represent) بوت کنت۔ چیز وتی حدّ ءَ چہ ڈن نیابت نہ بیت۔ راجد پتر ءَ یک چیزے ءِ بنیاد ءَ معروضیت ءَ گوں اگاں کسے ہر جاہ نیابت کنگ ءَ اِنت گڑا اے نیابت واقعی نہ اِنت بلکیں اے نیابت ءَ چہ یک رَدی ءِ ودی بوئگ ءَ اِنت کہ ما ایشی ءَ تبک بندیں رَدی (categorical mistake) گوش ایں۔

وتی حدءُ سیمسر ءِ بوئگ ءَ چہ نیابت معروضی نہ بیت۔ اگاں نیابت معروضی نہ بیت گڑا راجد پتر ءِ نیابت چون معروضی وڑے ءَ بوت کنت۔ اگاں معروضیت راجد پتر ءَ گوں ستر شرط بہ بیت بلئے پدا ہم آئی ءِ نیابت موضوعی بیت۔ اے در گت ءَ راجد پتر وتی نیابت ءِ بنیاد ءَ موضوعی اِنت، اگاں راجد پتر نیابت مہ بیت بزاں راجد پتر نہ بوتگ۔ نیابت ءِ بنیاد ءَ معروضیت نیست، گڑا ما گوشت کنیں کہ راجد پتر ہلاس اِنت۔

سیمی گپ ایش اِنت کہ ہستیں دوْر ءَ انسان ءِ بستار یک گراکے ئیگ اِنت۔ سرمایہ دارانہ نظام ءَ انسان انچیں مقامے ءَ سر کُتگ کہ انسان دانکہ بہا مہ گرایت آئی ءِ عزت ءُ بستار نہ بیت۔ چو کہ یک گراکے ءَ چیز ءِ گرگ ءِ واستہ تہنا ہما چیز ءِ ضرورت اِنت کہ چہ ایشی ءَ آطلب کُتگیں چیز ءَ بہا گِپت بہ

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کنت۔ ما زانیں پہ بہا گِرَگ ءَ انسان ءَ وَ راجد پتر ءِ ضرورت نہ اِنت، اے درگت ءَ ما گوْشت کنیں کہ یک چیزے کہ مئے زند ءِ باقی کنگ ءَ کار نئیت، بزاں آ چیز ءِ وتی زند ءَ گوں پیوست کنگ ہژدری ءُ لازم نہ اِنت۔ ایشی ءِ بے لازمی ءَ چہ ایشی ءِ ہَست بوئگ ہچ درد نہ وارت، بزاں اے ہلاس اِنت۔ مئے زند ءِ متا چیز ءِ بہا گِرَگ ءَ ستا بیت ءُ راجد پتر اے درگت ءَ مئے زند ءِ متا ءَ دوا نہ کنت، گڑا ایشی ءِ بوئگ ہم مئے ہچ درد ءِ دوا نہ اِنت۔ ما گوْشت کنیں کہ راجد پتر وتی بے لازمی ءِ جہت ءَ ہلاس اِنت۔

بلئے فوکو یاما ءِ نزّ ءَ ما اگاں راجد پتر ءِ ہلاسی ءَ بہ چار اِیں گڑا راجد پتر ءِ ہلاسی چُشیں نگدیں لیکہانی تہا نہ اِنت بلکیں راجد پتر ءِ ہلاسی یک سرمایہ دارانہ فکرے ءِ کمال اِنت کہ وتی وش پہمی[1] (euphoria) ءِ آماچی ءَ چہ وتی پیش دارگ ءَ وش اِنت۔

فوکو یاما سرمایہ داریت ءَ یک پچارے ءِ بنیاد ءَ انسان ءَ گوں پیوست کنت۔ ءُ پہ پچار ءِ فلسفہ ءِ جُہد ءَ دُراہیں حداں گوْازین ایت[2]۔ اے پچار سرمایہ داریت اِنت کہ ایشی ءِ بنیاد ءَ دنیا ءِ تہا جہانی قدر (universal value)، انسانی حق (human rights) ءُ بُنکی حق (fundamental rights) برجاہ دارگ بوتگ اَنت ءُ بنت۔ اے چیزانی برجاہ داری راجد پتر ءِ گڈی منزل ءِ شون ءَ دنت کہ پرچہ کہ چِد

---

[1]۔ اے درگت ءَ پہ گیشیں زانگ ءَ پچار اِت راجمان ءِ دومی سیریز ءِ تاکدیم 39 ءَ۔

[2]۔ عمران شاہد بھنڈر ءَ وتی کتاب ''فلسفہ اور سامراجی دہشت'' ءِ تاکدیم 5 ,64 ءَ جوانیں باوستے کُتگ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ءُشرتریں نظام ءِ دیما آہگ ءِ ہچ امکان نیست [1]۔ چوکہ اے راجدپتر ءِ گڈی منزل اِنت گڑا تیر ءِ لیکہ ءِ رِدءَ راجدپتر ءِ اے سفر ہمدا اتلگ ءُ سر بوتگ۔ لہٰذا ہمدا راجدپتر ہلاس اِنت۔

☆..☆..☆..☆

[1] ۔ بچارِات جریں ۳۰ ءِ تاکدیم 115 ءُ 116 ءَ۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

راجد پتر ہلاس نہ اِنت

History does not end

گوَستگیں دَر ءِ تہا ما ونت کہ چون زانتکار پہ یک رُستگ ءُ پیاپیں راجمانے ءِ نگاہ ءَ راجد پتر ءَ درکارے ءِ حساب ءَ ہلاس کنگ ءَ اَنت ءُ وتی فکری کمال ءِ بیرگی منزل ءَ سر بوئگ ءَ، کہ انسان ءَ وتی منّہ زندگ بوئگ ءِ معروضی راہ یے دنت، راجد پتر ءِ ہلاس کنگ ءِ گپ ءَ جن انت کہ چِد ءُ دیم گپ ہلاس بہ بیت۔ بلئے بیا کہ اِدا راجد پتر ءَ گزشت ءِ تہا رویداد بوتگیں واقعہ یے وانگ ءُ ٹپاسگ ءِ علمی سمایے گوَش ایں[1]۔

پڑ اہگ ءُ وہد ءِ میان ءَ چیریں سیادی ءِ پدجنگ ءَ پد آئن اسٹائن ءَ اے زانت کہ پڑ اہگ ءُ وہد جتا جتا ءَ پہمگ نہ بنت بلکیں اے دوہیں یک اَنت بزاں timespace [2]۔ ہمے ایمانوئیل کانٹ ئیگ اِنت ہم، انسان ءِ ہر مشاہدہ وہد ءُ پڑ اہگ ءِ بیت۔ پرچہ کہ اے ہر دوہیں پیش شرط (pre condition) اَنت۔ اگاں اے مہ بوتین اَنت گڑا انسان ءِ تجربہ ءُ تجربہ کنگ ءِ عمل

---

[1]۔ پہ راجد پتر ءِ علمی سماءِ دلیل ءِ زانگ ءَ بچارِات منی کتاب ''راجد پتر ءِ ارواہ ءِ پہم'' ءِ اولی بہر ءَ۔ راجد پتر ءِ ارواہ ءِ پہم (۲۰۱٦)۔ مکران: چمگ چاپ ءُ شنگ۔

[2]۔ پہ اے درگت ءَ گیشیں سرپدی ءِ واستہ بچارِات۔ ڈاکومنٹری The Illusion of Time۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ممکن نہ بوتگ اَت [1]۔

آئن اسٹائن ءِ رِدءَ اگاں کسے گزشت، حال ءُ باندات ءَ جتا جتاءَ چارگ ءَ اِنت، اے انسان ءِ پہم ءِ ناسلامتی ءَ ابید دگہ ہچّ نہ اِنت۔

ڈیوڈ ہیوم ءَ گوشتگ انسان ہر ساعت ءُ دمان یک نوکیں تجربہ یے کنگ ءَ اِنت۔ بلئے انسان دائماوتی تجربہانی تہا یکشلی یے گندایت۔ چونائی ءَ یکشلی تجربہ نہ اِنت بلکیں اے انسان ءِ ٹسا اِنت کہ انسان ءَ ہر ساعت ءَ یکشلی ءِ تہا پیش دار اِیت۔ اے یکشلی ءَ ہیوم ٹساءِ عادت گوش ایت۔

ہمے وڑا کانٹ گوش ایت کہ ہر تجربہ یک عکسے کہ ما ایشانی میان ءَ یکشلی اڑکنان ایشاں یک روانیں شکلے دئیگ ءَ اِنت۔ اے عکس ءِ گِرگ انسان ءِ حسانی کار اِنت ءُ یکشلی ءِ جوڑ کنگ عقل ءِ کمال اِنت۔

ہمے رِدءَ آئن اسٹائن ءِ نزّءَ چونائی ءَ ما وہدءَ یک روانے حیال کنیں۔ بلئے وہد جتا جتاہیں ساعتانی یک گڑ نچے ءِ رنگ ءَ ہم پہمگ بیت۔ اے دَرگت ءَ کہ ہر واقعہ یے رویداد بوہان اِنت، اے جتائیں ساعتانی گڑ نچے ءِ رنگ ءَ پہمگ بنت۔ اگاں ما اے عکسانی ساعتاں یکجاہ بہ کنیں ءُ ڈراجیں کِشکے بہ رَندیں کہ ایشی ءِ تہا جہان ءِ گوستگیں ہر ساعت ءِ عکس بہ بیت۔ گڑا اے عکسانی تہا ما آدُراہیں واقعہاں دِیست کنیں کہ جہان ءِ تہا رویداد بوتگ اَنت۔ بلکیں ہما واقعہاں اوں دیست کنیں کہ آ ءُکیں وہدءَ بنت۔ اے کِشک جہان ءِ ہر جاہ ءُ ہر ساعت ءِ عکس بیت۔

---

[1] پہ کانٹ ءِ فلسفہ ءِ زانگ ءَ بچاراِت منی کتاب ''فکر ءِ ستا'' ءِ تہا کانٹ ءِ بہرءَ۔ فکر ءِ ستا۔ (۲۰۱۷)۔ کراچی: سید ہاشمی ریفرنس لائبریری۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے گپانی بنیادءَ گزشت چہ حالءَ جتا نہ اِنت ءُ حال چہ باندات ءَ۔ بلکیں گزشت، حال ءُ باندات یکیں کِشک ءِ ہست اَنت۔ راجد پترا اگاں گزشت ءِ واقعھانی وانگ ءِ علمی سمایے ءُ اے ہلاس بوتگ بزاں وہد ہلاس بوتگ۔ اگاں وہد ہلاس بوت اِنت گڑا پہ اے گپ ءِ مشاہدہ ءَ من ءُ تو ہچ وڑا اے گپ جَت نہ کُتگ اَت۔ اے لیکہ ءِ رِدءَ ما گوشت کنیں کہ راجد پتر ہلاس نہ بیت، البتہ آ دگہ گپے کسے ایشی ءِ نامءَ بدل بہ کنت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کتاب ءِ آسرال

Concluded

اوّل اِیش اِنت کہ ما ہما گپ ءَ چہ بندات گُتگ پدا ہموداا تلگ ءُ سر بوتگیں۔ بلئے اے راجدپتر ءِ گردش کنگ ءِ عمل ءَ گوں معنا کنگ مہ بیت۔ پر چہ کہ راجدپتر اگاں گردش کنت گڑا بائد اِنت راجدپتر ءِ ُغیرجانبداری‘ راجدپتر ءِ جوہر بہ بیت اِنت۔ چہ اے وڑی ءُ غیرجانبداری‘ ایشی ءِ بیان ءَ چہ زاہر مہ بیت۔

اے عمل منی نز ءَ راجدپتر ءِ ماورائی بوئگ اِنت کہ ایشی ءِ تہا راجدپتر نویس ءِ دست مان نہ اِنت۔ بلکیں راجدپتر اِنت کہ راجدپترنویس ءَ ُراجدپتر چون نویسگ بہ بیت‘ ءِ مواداں دنت۔

راجدپتر ءِ معروضی بوئگ کانٹین فلسفہ ءِ کمال اِنت کہ آ عقل ءَ دائما راجدپتر ءِ سفر ءَ چہ جتا کنت۔ عقل یک ڈنی نگرانے [external supervision] کہ آئی ءَ کسی کار ءَ کار نیست۔ ہما وڑا چیز بوئگ ءَ اَنت ، ہمے وڑا بیان اِش کنت۔ اے درگت ءَ راجدپتر نویسی عقلی فرضے جوڑ بیت۔

☆..☆..☆..☆

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کتابءِ سرشون

راجدپترءِ راجدپتر

۔ حسن، سبط (2007)، ماضی کے مزار، کراچی : مکتبہ دانیال۔

۔ عشرت، ڈاکٹر وحید (2007)، فلسفہ عمرانیات، لاہور: سنگ میل۔

۔ علی، ڈاکٹر مبارک (1988)، تاریخ کے نظریات۔ لاہور: نگارشات۔

۔ مارنی یکس اینڈ وارنگٹن/ ہما غفار (2011 مئی)، ہیروڈوٹس، سہ ماہی تاریخ شمارہ 42۔ لاہور: تھاپ پبلشرز۔

۔ کنور محمد اشرف، ڈاکٹر (2002)، تاریخ اور مورخ۔ ترتیب اور تعارف، ڈاکٹر مبارک علی۔ لاہور: فکشن ہاؤس۔

۔ محمد اقبال آفاقی، ڈاکٹر (2013)، مابعد جدیدیت، فلسفہ تاریخ کے تناظر میں۔ فیصل آباد: مثال پبلشرز۔

۔ مرزا، اشفاق سلیم (2011)، فلسفہ تاریخ، نوآبادیات اور جمہوریت، چند نامکمل مباحث۔ لاہور: سانجھ۔

Lemon, M. C. (2003). Philosophy of History. London, New York: Routledge

Malpas, Simon. (2003). Jean Francois Lyotard: London and New York. Routledge, Taylor and Francis.

راجدپترءِ فلسفہ

جلالپوری، علی عباس۔ (2012)، روایات تمدن قدیم۔ لاہور۔ تخلیقات

خلیل الرب، پروفیسر۔ (2012)، تاریخ کا مطالعہ کیسے کیا جائے؟۔ لاہور۔ دارالشعور۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ڈورانٹ، ول۔(2001)،نشاط فلسفہ۔مترجم،محمد اجمل۔لاہور۔فکشن ہاؤس۔

علی،ڈاکٹر مبارک۔(1997)، بدلتی ہوئی تاریخ۔لاہور۔فکشن ہاؤس۔

علی،ڈاکٹر مبارک۔(2005)،تاریخ اور فلسفہ تاریخ۔لاہور۔فکشن ہاؤس۔

علی،ڈاکٹر مبارک۔(1997)،تاریخ کے بدلتے نظریات۔لاہور۔نگارشات۔

علی،ڈاکٹر مبارک۔ (2009) تہذیب کی کہانی۔اسلام آباد۔نیشنل بُک فاونڈیشن۔

مرزا،اشفاق سلیم۔(2009)فلسفہ کیا ہے؟ایک نئی مادی تعبیر۔لاہور۔فکشن ہاؤس۔

- Black, Antony. 2011. The History of Islamic Political Thought: from to The Prophet to the present. 2nd edition. Edinburg: Edinburg University Press.

- Chalmers, A. F. (1978). What is This Thing Called Science?. Philadelphia: Open University Press

- Copi, Irving M. and Carl Cohen, Introduction to Logic, 13th edition.

- Durant, Will and Ariel. (1987). Lesson of History. New York: Simon and Schuster.

- Georg Hegel. The Philosophy of History

- Ibn Khaldun, Abd Ar Rahman Bin Muhammed. The Muqaddimah., trans. Franz Rosenthal

- Mubarik Ali, Dr. (1998). In the Shadow of History. Lahore: Fiction House.

- Mubarik Ali, Dr. (1999). History on Trail. Lahore: Fiction House

نوکیں راجدپتر

1- this essay owes a great deal to discussion with Raphael Samuel over many years; to Gwyn Prins land several generations of students

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

at Emmanuel College Cambridge; and more recently to Nilo Odalia and the lively audience at my lectures at the University Estadual de Sao Paulo at Araraquara in 1989.

2- For a famous (and debatable) example, see R. W. Fogel and S. Engerman, Times on the Cross (Boston, there is a judicious assessment of the position of economic history today in D. C. Coleman, History and the Economical Past. (Oxford, 1987).

3- J. Vincent, The Formation of the British Liberal Party (London, 1966).

4- Other varieties are surveyed in What is History Today? ed. J. Gardiner (London, 1988)

5- J. LeGoff, (ed.), La nouvelle histoire (Paris, 1978); J. Le Goff and P. Nora (eds), Faire de I'histoire (3 vols, Paris, 1974). some of the essay in this collection are available in English: J. LeGoff and P. Nora, (eds), Constructing the past (Cambridgr, 1985).

6- T. S. Kuhn, The Structure of Scientific Revolution (New York, 1961).

7- J. B. S. Haldane, Everything has a History (London, 1951).

8- P. Aries, Centuries of Childhood. tr. R. Baldick (London, 1962); P. Aries, The Hour of Our Death. tr. H. Weaver (London, 1981); M. Foucault, Madness and Civilisation. tr. R. Howard (London, 1967); E. Le Roy Ladurie, Times of Feast, Times of Faminer. tr. B. Bray (New York, 1971): A. Corbin, The Foul and the Fragrant, translation (Leamington, 1986); G. Vigarello, Concepts of Cleanliness,

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

translation (Cambridge. 1988): J.-C. Schmitt, (ed.), Gestures, special issue, History and Anthropology 1 (1984); R. Bauman, Let Your Words be Few (Cambridge. 1984).

9- F. Braudel, The Mediteranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II, tr. S. Reynold, 2nd edn (2 vols, London 1972-3)

10- The examiner's name was Lewis Namier. R. Cobb. The Police and the People. (OXford. 1970), p. 81.

11- E. Hoornaert et al., Historia da Igreja no Brasil: ensaio de interpretacao a partir do povo, Petropolis, 1977.

12- J. G. A. Pocock, 'The Concept of a Language', in The Language of Political Theory, (ed.) A. Pagden (Cambridge, 1987). Cf. D. Kelley, 'Horizons of Intellectual History', Journal of the History of Ideas 48 (1987), pp. 143-69, and "What is Happening to the History of Ideas?' Journal of the Hostory of Ideas?' Journal of the History of Ideas 51 (1990), pp. 3-25.

13- R. G. Collingwood, The Ideas of History, (Oxford, 1946), pp. 213.

14- Braudal (1949).

15- Quoted in Varieties of History, eds. F. Stern (New York, 1956), p.249.

16- I take the term from the famous Russian critic Mikhail Bakhtin, in his Dialogic Imagination, tr. C. Emerson and M. Holquist (Austin, 1981), pp. xix, 49, 55, 263, 273. Cf. M de Certeau. Heterologies: Discourse on the Other, tr. B. Massumi (Minneapolis, 1986).

راحدیہ فلسفہ اس سما
Downloaded from Atta Shad College Digital Library

17- see almost any issue of the History Workshop Journal.

18- Cf. P. Burke, The French Historical Revolution, (Cambridge, 1990), p. 113.

19- J. H. Robinson, The New History (New York, 1912); cf. J. R. Pole, ' The New History and the Sense of Social Purpose in American Historical Writting' (1973, reprinted in his Paths to the American Past (New York, 1979, pp. 271-98).

20- L. Orr, 'The Revenge of Literature', New Literary History 18 (1986), pp. 1-22.

21- R. Fruin, ''De nieuwe historiographie', reprinted in his Verspreide Geschriften 9 (The Hague, 1904), pp. 410 - 18.

22- M. Harbsmeier. ''World Histories before Domestication' Culture and History 5 (1989), pp. 93 - 131.

23- W. Alexander. The History of Women (London 1779): C. Meiners Geschichte des weiblichen Geschlechts (4 vols, Hanover, 1788- 1800).

24- W. Cronon. Changes in the Land (New York, 1983); A. W. Crosby, Ecological Imperialism (Cambridge. 1986).

25- There are some sharp comments on this problem in E. Said, Orientalism (London 1978).

26- E. de Decca, 1930: o silencio dos vencidos (Sao Paulo, 1981).

27- Cf. R. Porter, 'The Patient's View: Doing Medical History from Below', Theory and Society 14 (1985), pp. 175-98.

28- on the ordinary soldiers, see J. Keegan, The Face of Battle

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

(London, 1976).
29- J. Ozouf, (ed.), Nous les maitres d'ecole (Paris, 1967) examines the experience of elementary school-teachers c. 1914.
30- L. Hunt, (ed.), The New Cultural History (Berkeley, 1989).
31- F. Braudel, Civilisation materielle et capitalisme (Paris, 1967); revised ed. Les structures du quotidian (Paris, 1979), The Structure of Everyday Life, tr. M. Kochan (London, 1981). Cf. J. Kuczynski, Geschichte des Alltags des Deutschen Volkes (4 vols. Berlin, 1980-2).
32- M. de Certeau, L'invention du quotidien (Paris, 1980); E. Goffman, The Presentation of Self in Everyday Life (New York, 1959) H. Lefebvre, Critique de la vie quotidienne (3 vols, Paris, 1946-81). Cf. F. Mackie, The Status of Everyday Life (London, 1985).
33- J. Lotman, "The Poetics of Everyday Behaviour in Russian Eighteenth-Century Culture', in The Semiotics of Russian Culture. ed. J. Lotman and B.A. Uspenskii (Ann Arbor. 1984), pp. 231-56. A fuller discussion of the problem of writting the history of cultural rules is in P. Burke, Historical Anthropology of Early Modern Italy (Cambridge, 1987), pp. 5ff, 21ff.
34- L. Hunt. ed., The New Cultural History (Berkeley, 1989).
35- N. Elias, 'Zum Begriffdes Alltags' in Materiellan zur Soziologie des Alltags, ed. K Hammerich and M. Klein (Opladen, 1978), pp. 22-9.

راحدیتِ فلسفہ اور سماج
Downloaded from Atta Shad College Digital Library

36- Cf. P. Burke, Popular Culture in Early Modern Europe (London, 1978), chapter 3.

37- R. Samuel and P. Thompson, (eds), The Myths we Live By (London, 1990).

38- P. Thompson, The Voice of the Past 1978; revised ed., (Oxford, 1988); J. Vansina, Oral Tradition, tr. H.M Wright (London, 1965) and Oral Tradition as History (Madison), 1985).

39- P. Smith, (ed.), The Historian and Film (Cambridge, 1976); A. Trachtenberg, 'Albums

of War', Representations 9 (1985) pp. 1-32; J. Tagg, The Burden of Representation: Essay on Photographies and Histories (Amherst, 1988).

40- E. Panofsky, Essays in Iconology (New York, 1939); E Wind, Pagan Mysteries in the Renaissance (London, 1958). A more scentical points of view is expressed by E.H. Gombrich 'Aims and Limits of Iconology' in his Symbolic Images (London, 1972), pp. 1 - 22.

41- C. Ginzburg. 'Da Aby Warburg a E. H. Gombrich', Studi medievali 8 (1966) pp. 1015-65. His criticism was directed against Fritz Saxl in particular. On iconography for historians of mentalities, see, M. Vovelle (ed.) Iconographies et histoire des mentalities (Aix, 1979).

42- K. Hudson, The Archaeology of the Consumer Society (London, 1983).

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

43- J. Deetz, In Small Things Forgotten: the Archaeology of Early American Life (New York, 1977).

44- M. I. Finley, The Use and Abuse of History (London, 1975), p. 101.

45- A. Appadurai, (ed.), The Social Life of Things (Cambridge, 1986).

46- W. Aydelotte, Quantification in History (reading, mass., 1971); A. Bogue, Clio and the Bitch Goddess: Quantification in American Political History (Beverly Hills, 1983).

47- P. Chaunu, 'le quantitatif au 3 e niveau' (1973: reprinted in his Histoire seriella (Paris 1978).

48- G. Le Bras, Etudes de sociologic religieuse (2 vols, Paris 1955-6):, M. Vovelle, Piete baroque et dechristianisation (Paris, 1973).

49- G. Henningsen, 'El "Banco de datos' del Santo Oficio', Boletin de la Real Academia de History 174 (1977). pp. 547-70.

50- J. Mabillon, De re diplomatica (Paris, 1681).

51- C. Lloyd. Explanation in Social History (Oxford, 1986) offers a general survey. More accesible to non-philosophers is S. James, The Content of Social Explanation (Cambridge, 1984).

52. E. Erikson, Young man Luther (New York, 1958); P. Gay, Freud for Historians (New York, 1985); D. Stannard, Shrinking History (New York. 1980).

53- R. G. L. Waite, The Psychopathic God: Adolf Hitler (New York,

راحدیتہ ِفلسفہ اِس سما
Downloaded from Atta Shad College Digital Library

1977).

54- I take the distinction between 'intentionalists' and 'functionalists' from T. Mason, 'Intention and Explanation' in The Fuhrer State, Myth and Reality, ed. G. Hirschfeld and L. Kettenacker (Stuttgart, 1981), pp. 23-40. My thanks to Ian Kershaw for bringing this article to my attention.

55- P. Lowenberg, 'The Psychohistorical Origins of the Nazi Youth Cohort' American Historical Review 76 (1971), pp. 1457-502.

56- J. Delumeau, La peur en occident (Paris, 1978); and Rassurer et proteger (Paris, 1989); P. N. and C. Z. Stearns, 'Emotionology', American Historical Review 90 (1986), pp. 813-36; P. N. and C. Z. Stearns, Anger (Chicago, 1986); T. Zeldin, France 1848-1945 (2 vols, Oxford 1973-7)

57- P. Bourdieu, Outline of a Theory of Practice, tr. R. Nice (Cambridge, 1977).

58- The argument is unusually explicit in G. Sider. Culture and Class in Anthropology and History (Cambridge and Paris, 1986).

59- A. Gurevich, Medieval Popular Culture, tr. J. M. Bak and P. A. Hollingsworth (Cambridge, 1988).

60- Editorial collective. 'Why Gender and History?' Gender and History 1 (1989), pp. 1-6.

61- M. Agulhon, The Republic in the Village, tr. J. Lloyd (Cambridge, 1982).

62- M. Segalen, Love and Power in the Peasant Family, tr. S.

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Matthews (Cambridge, 1983); O. Smith, The Politcs of Language 1791- 1815 (Oxford, 1984); D. Cannadine and S. Price, (eds) Rituals of Royalty (Cambridge, 1987).

63- M. Kammen, 'Extending the Reach of American Cultural History' American Studies 29 (1984), pp. 19-42.

رُستگیں راجد پتر

1- The Letters of Private Wheeler 1809-1828, ed. B. II. Liddel Hart. (London, 1951). pp. 168-72.

2- Bertolt Brecht, Poems. ed. John Willet and Ralph Manaheim. (London, 1976), pp. 252-3.

3- E. P. Thompson. History from Below, The Times Literary Supplement, 7th April 1966. pp 279-80. For a discussion of the background to Thompson's thought see Harvey J. Kaye, The British Marxist Historians: an Introductory Analysis (Cambridge, 1984).

4- History from Below: Studies in Popular Protests and Popular Ideology, ed. Frederick Krantz, (Oxford, 1988). This was the English edition of a collection first published in Montreal in 1985.

5- R. C. Richardson, The Debate on the English Revolution Revisited, (London, 1988). Chapter 10. The Twentieth Century: History from Below.

6- E. P. Thompson, History from Below, pp. 279.

7- E. P. Thompson, The Making of English Working Class (London 1965), pp. 12-13.

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

8- see, for example, the discussion in: Peter Burke, Popular Culture in Early Modern Europe (London, 1978). pp. 23-64; and Barry Reay, Introduction: Popular Culture in Early Modern England, in Popular Culture in Seventeenth Century England, ed. B. Reay (London, 1985).

9- A way round this problem is to examine the experience of different sections of the lower orders, sometimes through the medium of the isolated case study. for two works using this approach, both of them constituting important contributions to history from below, see: Natalie Zemon Davis, Society and Culture in Early Modern France (London, 1975). and David Sabean, Power in the Blood: Popular Culture and Village Discourse in Early Modern Germany (Cambridge 1984).

10- Alex Callinicos, The Revolutionary Ideas of Karl Marx (London, 1983). pp. 89. conversely. It should be noted that there is no reason why the Marxist approach should not produce very effective history from above: see the comments of Perry Anderson, Lineages of the Absolutist State(London, 1979). pp. 11.

11- E. J. Hobsbawm, History from Below, in Some Reflections in History from Below, ed. Krantz. pp. 15

12- Richard Hogart. The Uses of Literacy: Aspect of Working Class Life with Special References to Publications and Entertainments (Harmondsworth 1958), pp. 15.

13- Thompson, History from Below, pp. 15

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

14- Hobsbawm, Some Reflections, pp.15

15- Ibid., pp.16.

16- Despite the skepticism which might be felt about uniqueness of the contribution of historians of the French Revolution, it remains clear that works based on that period have made a substantial contribution to the canon of history from below, ranging from such pioneering studies as Georges Lefebre. Les Paysans du Nord (Paris, 1924), and The Great Fear of 1789 (Paris 1932; English trans., New York, 1973). to the more recent work of Richard Cobb.

16- Published in English as Montaillou: Carthars and Catholics in French Village 1294-1324 (London, 1978).

17- see, for example: L.EBoyle, Montaillou Revisited: Mebtalite and methodology, in Pathways to Medieval Peasants, ed. J. A. Raftis (Tornoto, 1981) and R. Rosaldo, From the Door of his Tent: the Fieldworker and the Iquisitior, in Writting Culture: the Poetics and Politics of Ethnography, ed. J. Clifford and G. marcus (Berkrley, 1986).

18- Le Roy Ladurie, Montaillou. pp. 06.

19- E. P. Thompson, The Poverty of Theory and Other Essays (London 1978). pp. 219-20.for a broader discussion of the types of record upon which historians of England might base History from Below, see Alan Macfarlane, Sarah Harrison and Charles Jardine, Reconstructing Historical Communities (Cambridge, 1977).

20- some impression of the type of subject areas covered by oral

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

historians can be gained from reading the regular report of work in progress contained in Oral History: The Journal of the Oral History Society, which has appeared since 1972.

21- Published in English, translated by Anne and John Tedeschi, as The Cheese and Worms: The Cosmos of a Sixteenth Century Miller (London, 1980). another work by Ginzburg, The Night Battles: Witcheraft and Agrarian Cults in the Sixteenth and Seventeenth Centuries (London 1983: Italian edition, 1966), also demonstrates how inquisitorial records can be used to throw light on popular beliefs.

22- Ginzburg, The Cheese and the Worm. pp. 17.

23- Barbra A Hanawalt, The Ties that Bound: Peasant Families in Medieval England (New York and Oxford, 1986), for a briefer statement of Hanawalt's objectives see articles Seeking the Flesh and Blood of Manorial Families', Journal of Medieval History 14 (1988), pp. 33-45.

24- The best introduction to the work of this school is Traian Stoianavitch,French Historical Method: The Annals Paradigm, (Ithaca and London, 1976).

25- For general discussion of the relationship between the two disciplines see: Peter Burke, Sociology and History (London 1980), and Philip Abrams, Historical Sociology (Shepton Mallet, 1982).

26- Two classic statements of the importance of the possible links between history and anthropology are E. E. Evans-Pritchard,

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Anthropology and History Manchester, 1961), and Keith Thomas, History of Anthropology', Past and Present 24 (1963), pp. 3-24. for a more skeptical view see E. P. Thompson, Anthropology and Discipline of Historical Context', Midland History 3 no I (spring 1972), pp. 41-56.

27- Alan Macfarlane, Witcheraft in Tudor and Stuart England: a Regional and Comparative Study (London, 1970), Macfarlane's work should be read in conjunction with Keith Thomas, Religion and the Decline of Magic: Studies in Popular Beliefs in Sixteenth and Seventeenth Century in England (London, 1971), a wider-ranging work which also derives considerable insights from Anthropology.

28- H. R Trevor-Roper, The European Witch-Craze of the Sixteenth and Seventeenth Centuries (Harmondsworth,1967), pp. 03.

29- Thompson, History form Below, pp. 280.

30- Editorial, History Workshop 1 (1971), pp. 03.

31- Tony Judt. Aclown in Regal Purple: Social History and Historian', History Workshop 7 (1979), pp. 87.

32- Thompson, History form Below, pp. 279.

33- David Cannadine, Birth of History, past present and future, Past and Present 116 (1987), pp. 177. Cannadine's piece promote 'Comments' by P. R. Coss, William Lamont, and Neil Evans, Past and Present 119 (1988), pp. 171-203. Lamont's view, notably those expressed on pages 186-93. imply a history from below approach to a new national history while Evans, pp. 197. States explicitly that

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

British History needs to be fashioned from below and to work up to an understanding of the state.

34- Hobsbawm, some Selections, pp. 13.

35- Roderick Floud', Quantitative History and People's History', History Workshop 17 (1984), pp. 116.

36- see Clifford Geertz, The Interpretation of Cultures (New York, 1973), chapter 1, Thick Description Toward and Interpretative Theory of Culture.

37- Eugene D. Genovese. Roll. Jordan, Roll: The World the staves ado (London, 1975), pp. 15.

38- E. H. Carr. What is History? (Harmondsworth, 1961), pp. 11-12.

زبانی راجدپتر

1- Henk Wesseling: What is overseas History. p, 67 - 92.

2- P. Thompson: The Voice of the Past: Oral History. Oxford, 1978. pp. 63

3- J. Vasina: Oral Tradition as History (Madison Wiscousin, 1985). pp. 199.

4- D. F. Mc Kenzie. The Sociology of a text: Oral Culture, Literary and Print in early New Zealand, in P. Burke and R. Porter (eds), The Social History of Language (Cambridge, 1987), pp. 161- 167.

5۔ آسن تھائی لینڈ ءَ وتی وڑا کارمرز کنگ بوتگ۔ ہمے عمل میانیں افریقہ ءِ تہا ہم بوتگ۔ روبرکتی میان ءَ ایشیءِ ہما وہدءَ بستار رست وہدے آہاں اسپ کارگپت ءُ وردنی چیزانی کِشار کُت۔

6- J. Vasina: Once Upon a Time: Oral Traditions and History in

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Africa. Daedulus 2 (Spring 1971). pp. 442 - 468.

7- E. E. Evans - Pritchard. The Nuer (Oxford, 1940); E. P. Thompson: Time Work Discipline and Industrial Capitalism in M. W. Fenin and T. C. Smoct (eds). Essays in Social History (Oxford, 1974). pp. 40 - 41.

زبانی راجدپترنویسیءِ ارزشت

1۔اسدرستم۔1984۔مصطلح التاریخ۔بیروت: المکتبۃ العصریۃ

2۔جوادعلی۔1978۔المفصل فی تاریخ العرب قبل ال اِسلام۔بیروت: دارالعلم للملا یین

3۔جمیس مونرو۔1407ھ۔النظم الشفوی فی الشعر الجاھلی۔ترجمۃ: فضل العماری۔ریاض: دارالأصالۃ للثقافۃ والنشر وال اِعلام

4۔دیفید ھینج۔1991۔التاریخ الشفھی۔ترجمۃ: میلادالمقرجی۔طرابلس: مرکز دراسۃ جھادالیبیین۔ سلسلۃ الدراسات المترجمۃ

5۔سعدالصویان۔1985۔جمع الماثورات الشفھیۃ۔الدوحۃ: مرکز التراث الشعبی لدول الخلیج العربیۃ

6۔سعود بن ھندول آل سعود۔1982۔تاریخ ملوک آل سعود، الجزءالأول۔ریاض: مطابع المدینۃ

7۔سیدحامدحریز۔1992۔مناھج التراث والتاریخ الشفھی عذ العرب۔ابوظھبی: جامعۃ ال اِمارات العربیۃ المتحدۃ، کلیۃ الآداب

8۔صلاح الدین المنجد۔1977۔الأمیر عبداللہ بن عبدالرحمن بن فیصل 1311۔1396ھ۔بیروت

9۔ضماری بن فھید الرشید۔1386ھ۔نبذۃ تاریخیۃ عن نجد۔ریاض: دارالیمامۃ للبحث والنشر

10۔عبدالعثیمین۔1397ھ۔الشعرالنبطی مصدرالتاریخ نجد، مصادرتاریخ الجزیرۃ العربیۃ، الکتاب الأول، جامعۃ الریاض

11۔عبداللہ العسکر۔1992۔المدلول الأسطوری لدعوۃ مسیلمۃ بن حبیب الحنفی، العصور الریاض

12۔فانسینا، یان۔1981۔الماثورات الشفھیۃ، دراسۃ فی المنھجیۃ التاریخیۃ۔ترجمۃ: احمدعلی مرسی۔ القاھرۃ: دارالثقافۃ للطباعۃ والنشر

13۔قسطنطین زریق۔1963۔نحن والتاریخ۔بیروت: دارالعلم للملا یین

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

14۔مسعود ضاھر۔1982۔التاریخ الأھلی والتاریخ الرسمی۔دراسۃ فی اھیمۃ المصدر الشفوی،مجلۃ الفکر العربی، السنۃ4،العدد27 مایو۔یونیہ۔

15۔میلادالمقرجی۔1989۔الروایۃ الشفھیۃ والمصادر المدینۃ،الجزء الأول،مجلۃ قاریونس العلمیۃ،السنۃ الثانیۃ،العدد الرابع،بنغازی

16۔نبیل جورج سلامۃ۔1986۔التراث الشفوی فی الشرق الأدنی ومنھجیۃ جمایۃ۔دمشق: وزراۃ الثقافۃ السوریۃ

17۔والتراونج۔1994۔الشفھیۃ والکتاب۔ترجمۃ: حسن البناعزالدین۔سلسلۃ عالم المعرفۃ 182۔ الکویت

18۔المقرجی،الروایۃ الشفویۃ والمصادر المدینۃ،الجزء الثانی،مجلۃ قاریونس العلمیۃ،السنۃ الثقافۃ،العدد الثانی،بنغازی۔

19۔ابراھیم اِسحاق۔1989۔الروایۃ الشفھیۃ بین مناھج التراثیین الشفھیین والمورخین التقلقیدین، مجلۃ الماثورات الشعبیۃ،العدد الثانی،ینایر

20- Bauer. W. 1928. Einfuhrung in das stadium der Geschicte, Tubingen.

21- Cullom Davis et all. 1977. Oral History form Tape to Type. Chicago: American Library Association

22-Feder, A. 1924. Methodik, Gegensburg Lehrbuch der Geschichtlichen

23-P. Gardinet. 1968. The Nature of Historical Explanation. London: London University Press.

24- Hanige, David. 1983. Oral Historiography. 1st edition. Auston: University of Texas.

25-Robert Lowie. 1917. Oral Tradition and History, JAF, 30.

26-Robert Perks. 1995. Oral History: talking about the past. London:

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

The Historical Association in association with the Oral History Society.

- Robert Lowie. 1917. Oral Tradition and History, JAF, 30.

۔والتراونج۔1994۔الشفهية والكتاب۔ترجمة: حسن البناعزالدين۔سلسلة عالم المعرفة 182۔ الكويت

۔فانسينا، يان۔1981۔الماثورات الشفهية، دراسة فی المنهجية التاريخية۔ترجمة: احمد علی مرسی۔القاهرة: دارالثقافة للطباعة والنشر۔نقلاً عن

Feder, A. 1924. Methodik, Gegensburg Lehrbuch der Geschichtlichen

۔الباحث لايميل إلى الآخذ بشمولية كلمة فولكلور، وانها تعنی: كل التراث الشعبی، ذلک ان هذه الكلمة يختلف معناها من بلد لآخر، فبيمنا يجعلها الفرنسيون شاملة لمعظم قضايا التراث الشعبی، يجعلها الروس تعنی الثقافة الشعبية غير المادية، ويتخذون كلمة إثنوغرافيا Ethnography تعنی التراث الشعبی المادی۔انظر عن هذا الاختلاف: نبيل جورج سلامة۔1986۔التراث الشفوی فی الشرق الآدنی ومنهجية جماية۔ دمشق: وزراة الثقافة السورية

۔يحمل كتاب والتراونج عنوان: الشفهية والكتابية، مما يعنی اختياره لهذا المصطلح، وانظر ايضاً فانسينا الماثورات۔

- Hanige, David. 1983. Oral Historiography. 1st edition. Auston: University of Texas.

- Bauer. W. 1928. Einfuhrung in das stadium der Geschicte, Tubingen.

۔احتل فانسينا مكانة مرموقة ميدان التاريخ والتراث الشفهی، وغدت كتبه مرجعًا لعلماء كثيرين فی التاريخ والفولكلوروالأوبولوجياوالاجتماع، بقول تيرانس رانجر: إن فانسينا كان اساسيًا بالنسبة إلينا جميعًا لدرجة انه لوهم يكن موجودً الكان علينا ان نخترعہ" فانسينا۔الماثورات

۔ديفيد هينيج۔1991۔التاريخ الشفهی۔ترجمة: ميلادالمقرجی۔طرابلس: مركز دراسة جهادالليبيين۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سلسلۃ الدراسات المترجمۃ
۔عن نظریۃ النظم الشفوی فی الشعر الجاھلی، انظر: مقالۃ جیمس مونرو، فقد کتب مونرو مقالۃ مطولۃ عن ھذا الموضوع: ترجمۃ: فضل العماری۔ ریاض: دار الأصالۃ للثقافۃ والنشر وال إعلام۔ وانظر: جواد علی۔ 1978۔ المفصل فی تاریخ العرب قبل ال إسلام۔ بیروت: دار العلم للملایین
۔اسد رستم۔ 1984۔ مصطلح التاریخ۔ بیروت: المکتبۃ العصریۃ
۔مسعود ضاھر۔ 1982۔ التاریخ الأھلی والتاریخ الرسمی۔ دراسۃ فی اھیمۃ المصدر الشفوی، مجلۃ الفکر العربی، السنۃ 4، العدد 27 مایو۔ یونیہ۔
۔سید حامد حریز۔ 1992۔ مناھج التراث والتاریخ الشفھی عذ العرب۔ ابوظہبی: جامعۃ ال إمارات العربیۃ المتحد ۃ، کلیۃ الآداب۔ ومابعدھا فی تلک الفترات ظھرت دراسات کثیرۃ من اھمیا: کتاب الفولکلور کعلم تاریخی جی إل قوم، وکتاب الفولکلور والماثورات الشفیھۃ، دراسۃ فی المنھجیۃ التاریخیۃ لدورسون، و کتاب صوت الماضی: التاریخ الشفھی لتومسون، وکتاب علم الماثورات الشفیھۃ التاریخیۃ لھنجی، وکل ھذا یدل علی تزاید اھتمام العلماء بالتراث الشفھی فی تلک الفتر ۃ۔
۔میلاد المقر جی۔ 1989۔ الروایۃ الشفھیۃ والمصادر المدینۃ، الجزء الأول، مجلۃ قاریونس العلمیۃ، السنۃ الثانیۃ، العدد الرابع، بنغازی
۔قسطنطین زریق۔ 1963۔ نحن والتاریخ۔ بیروت: دار العلم للملایین

- P. Gardinet. 1968. The Nature of Historical Explanation. London: London University Press.

- Cullom Davis et all. 1977. Oral History form Tape to Type. Chicago: American Library Association

۔سعد الصویان۔ 1985۔ جمع الماثورات الشفھیۃ۔ الدوحۃ: مرکز التراث الشعبی لدول الخلیج العربیۃ۔ وانظر ایضاً: ابراھیم إسحاق، ”الراویۃ الشفھیۃ بین مناھج التراثین الشفھیین والمورخین التقلیدیین نی مجلۃ الماثورات الشعبیۃ، العدد الثانی، نیایر 1999۔
۔سعود بن ھندول آل سعود۔ 1982۔ تاریخ ملوک آل سعود، الجزء الأول۔ ریاض: مطابع المدینۃ
۔ضاری بن فھید الرشید۔ 1386ھ۔ نبذۃ تاریخیۃ عن نجد۔ ریاض: دار الیمامۃ للبحث والنشر

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

۔صلاح الدین المنجد۔1977۔الأمیر عبداللہ بن عبدالرحمن بن فیصل 1311۔1396ھ۔بیروت
۔عبداللہ العسکر۔1992۔المدلول الأسطوری لدعوۃ مسیلمۃ بن حبیب الحنفی، العصور الریاض

زبانی ربیت ءِ ارزشت

1- Robert Lowie. Oral Tradition and History, JAF, 30, 1917, p. 163

2- Paul Thompson, The Voice of the Past: Oral History. England, Oxford University Press. 1978

3۔ امیۃ عامر۔ التاریخ الشفھی یغفلۃ التاریخ۔ مجلۃ "Cybrarians Journal" العدد5۔ جون 2005۔ص 01۔

4۔عبداللہ بن ابراہیم العسکر۔اھمیۃ تدوین التاریخ الشفھی۔مجلۃ الدرعیۃ۔العدد 40،39۔2009۔ ص 01۔

5- Robert Lowie, Op. cit.

6- Paul Thompson, Op. cit. pp: 21-22

7۔عبداللہ بن ابراہیم العسکر۔سابقہ ماخذ۔ص۔01

8۔ الحسین عماری۔ حدود اسھام الروایۃ الشفویۃ والارکیولوجیا فی کتابۃ تاریخ جنوب الصحراء۔درویۃ کان التاریخیۃ۔العدد 14۔2011۔ص 13۔

9۔عبدالرحمان محمد ابن خلدون۔مقدمۃ ابن خلدون۔تحقیق : درویش جویدی۔المکتبۃ العصریۃ۔بیروت، ط2۔2000۔ص 3۔

10۔محمد مزین۔منھج کتابۃ التاریخ القومی اشکالیۃ تاریخ المغرب العربی۔مجلۃ الوحدۃ۔منشورات المجلس القومی للثقافۃ العربیۃ۔عدد42۔سارس 1988۔الرباط۔ص 61۔

11۔ العروی (عبداللہ)۔ مفھوم التاریخ۔ الالفاظ والمذھب۔ المرکز الثقافی العربی۔ بیروت۔ ج 1۔ ط1۔1992۔ص 190۔

12۔اے جنگ 29 نومبر 1854ءَ ماں زرباری ریغ ءِ خطہ المقارین ءَ، فرانس ءِ فوج ءِ سرمچارانی میان ءَ بوتگ۔شرل فیرو ءِ رِدءَ اے جنگ ءِ آسر ءَ وتی کتاب صحراء قسطنطنیہ ءِ تہا نبشتہ کنت کہ "ہے جنگ ءِ سبب ءَ ما

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سوبمند بوتگ اِیں۔اے جنگ داں پنچ کلاک ءَ برجاہ اَت۔بازیں دژمن تقرت ءَ واتر کُتگ، ءُ آپل ءِ گوازینگ ءِ وہدءَ جنگ بوتگ انت نی نی۔شرل فیروآزمانگ ءَ سلاہ بندیں لشکرءَ گوں ہوار اَت۔

13- Rapport sur le Combat de Meggarin, livre le 29 November 1854, aux contigents reunis du Cheikh de Touggort et de Cheikh de Cherif Mohamed ben Abdallah, in R.A.F, n 39, 1895, pp, 155-159

14۔انٹرویو۔مجاہد علی کفیل۔مجاہد میوزیم۔صوبہ تقرت۔دسمبر 2004

15- Rapport Mensuel sur la Situation des Territories Militaire de Touggourt, mois de janvier 1946, A.O.M, OA97

16- Rapport Mensuel sur la Situation des Territories Militaire de Touggourt, mois de janvier 1946, A.O.M, OA97

17- - Rapport Mensuel sur la Situation des Territories Militaire de Touggourt, mois de mai 1946, A.O.M, OA97

18- Rapport Mensuel sur la Situation des Territories Militaire de Touggourt, mois de juin 1946, A.O.M, OA97

19۔عمار، بوحوش۔التاریخ السیاسی الجزائر من البدایۃ ولغایۃ۔1962م۔بیروت۔دارالغرب الاسلامی۔ ط2۔2005۔ص ص،317۔315۔

20۔عمار عوادی۔محمد کشو۔مذکرات الحاج الحفوظۃ۔الوادی۔مطبعۃ مزوار۔2008۔ص،72۔

21- - Rapport Mensuel, les Territories du sud 1948, C.D.A.W.O, B22

22۔ شھادۃ شنین الحاج۔المصدر السابق۔شھادۃ الحاج عمر طواھیر۔بتاریخ 17 فیفری 2002۔

23۔شھادۃ الحاج عمر طواھیر۔المصدر السابق۔

24- Rapport Mensuel sur la Situation des Territories Militaire de Touggourt, mois de avril 1946, A.O.M, OA97

25۔شھید لزھاری التونسی ءَ خضر بن موسی وعقبۃ العقبی یبہار داتگ اَت۔وہدے ایشی ءَ چہ وتی سنگتانی وسیلہءَ اے زانت کہ ایشی ءَ پہ کالونیل فوج ءَ ماں تقرت ءِ دوہیں صوبہاں راشن سر کُتگ اَت۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

26۔اللجنۃ الثوریۃ الوحدۃ والسل ۔منظمۃ جزائریۃ تاسست یوم 23 مارس 1954م ۔من طرف اعضاء المنظمۃ الخاصۃ والمرکزیین وتولی رئاستھا محمد بوضیاف۔

27۔شھادۃ المجاھد بومادۃ محمد بن محمد مصورۃ ومجسلۃ ۔بتاریخ 2005۔09۔25۔محتف المجاھد بتقرت۔

28۔شھادۃ المجاھد کنوش احمد۔المصدر السابق۔

29- Tribunal Permanent des Forces Armees de la zone nord algeroise, Ordonnance de Renvoi, C.D.A.W.O, B 294

30۔دونی بیلی ۔معالم لتاریخ ورقلۃ ۔ترجمۃ ۔علی ایدر ۔1975۔ص،88۔

31- Operations du ler Regiment Etranger dr Parachutistes dans le Territories du sud 1957. A.O.M, O.A 18.

راجد پترءِ زالبول

1- "Women in the Beehive: A seminar with Jacques Derrida", transcript of the Pembroke Center for Teaching and Research Seminar with Derrida, in Subjects / Objects (Spring 1984). p. 17

2- Cited in Karen Winkler, "Women's Studies after two Decades: Debates over Politics. New Direction for Research", The Chronicle of Higher Education, September 28, 1988. p. A6

3- Nancy Fraser and Linda Nicholson, "Social Criticism Without Philosophy" unpublished ms. 1987. p. 29

4- Ronald Barthes, Mythologies (Paris 1957). p. 230. see also Michel Foucault, The History of Sexuality Vol. 01. An Introduction (New York, 1980). p. 92-102

5- Gayatari Chakravoty Spivak, "The Politics of Interpretation", Chicago, 1983, pp. 347-66; Mary Poovey, Uneven Development:

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

The Ideological Work of Gender in mind-Victorian England, (Chicago, 1988). see also "Ideology" in the glossary of Louis Althusser and Etieme Balibar, Reading Capital, tr. Ben Brewster, (London, 1979), p. 134.

6- Jo Freeman, "Women on the More: Roots of Revolt". in Aliees S. Rossi and Ann Calderwood (eds), Academic Women on the Move (New York, 1973), pp. 1-37. see also the essays by Aliees Rossi and Kay Klotzburger in this same volume.

7- Sara Evans, Personal Politics (New York, 1979)

8- Quotation from Barnaby Keeney, President of Brown University, Pembroke Alumnae 27:4 (October 1962. p. 01.

9- Keeney, Ibid. pp. 8-9: Jessie Bernard, Academic Women (Cleveland, 1966); Lucille Addison Pollard, Women on College and University Faculties: A Historical Survey and a Study of their present Academic status, (New York, 1977). see espacially, p. 296.

10- Peter Novick, That Noble Dream: The "Objectivity Question" and the American Historical Profession (New York, 1988).

11- On the issue of access, see Mary G. Dietz, "Context is All: feminism and Theories of Citizenship", Jill K. Conway, "Politics, Pedagogy, and Gender." and Joan W. Scott. "History and Difference", all in Daedalus (Fall 1987), pp. 1-24, 137-52, 93-118, respectively.

12- Howard K. Beale, "The Professional Historian" His Theory and His Practice." Pacific Historical Review 22 (August 1953), p. 235.

13- Historians and the Sears Case, Texas Law Review, 66;7 (October

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

1988), pp. 301-31. On the Sears case also, Ruth Milkman, "Women's History and the Sears Case", Feminist Studies 12 (Summer 1986), pp. 375-400; and Joan W. Scott, "The Sears Case", in Scott, Gender and the Politics of History (New York, 1988), pp. 167-77.

14- Eleen Somekawa and Elizabeth A. Smith, Journal of Social History, Fall 1988, pp. 149-61.

15- Schrome Dev. The Problems of Women's History, Urabana 1976.

16- Womens Worker and Industrial Revolution 1750-1850 (London, 1930) and Mary Beard. On Understanding Women (New York, 1931).

17- Virginia Woolf, A Room of One's Own (New York, 1929). p.47.

18- Jacques Derrida, Positions. (Chicago, 1981), p. 43. see also Derrida: Of Grammatology; tr. Gayatari Chakravorty Spivak (Baltimore, 1974), pp. 141-46.

19- Barbara Johnson, Introduction to her translation of Derrida's Dissemination, (Chicago, 1981), p. xiii.

20- Martha Minow, "The Supreme Court 1986 Term: Foreword: Justice Engendered", Harvard Law Review 101, No. 01 (November 1987), pp. 9-95.

21- Ibid. p. 13

22- On the question of history's representation, see Gayatari Chakrvorty Spivak, "Can the Subaltern Speak"? in Gary Nelson and Lawrence Crossberg, Marxism and the Interpretation of Culture (Urbana, 1988), pp. 271-313.

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

23- Michel de Certeau, "History Science and Fiction", in Heterologies: Discourse on the Other (Minnesapolis, 1986), p. 217-218.

24- Mary Hawkesworth, "Knower, Knowing, Known..." Signs (Spring 1989), pp. 533-557.

25- Martha Minow, "Justice Engendered", Harward Law Review 101 (November 1987), pp. 67.

26- Norman Hampson, "The Big Store", London Review of Books (21 January-3 February 1982), p. 18: Richard Cobb, "The Discreet Charm of the Bourgeoisie", New York Review of Books (April 11, 1985), pp. 21-7: Robert Finlay, "The Refashioning of Martin Guerre", and Natalie Zemon Davis, "On the Lame", both in the American Historical Review 93: 3 (June 1988), p. 553-71, and 572-603, respectively.

27- Elizabeth Weed, Introduction to Coming to Terms: Feminism Theory, Politics (New York, 1988), p. 06 (of typed transcript).

28- Testimony of Joan Scott to University of North Carolina-Chapel Hill Curriculum Committee, May 1975, cited in Pamela Dean, Women on the Hill: A History of Women at the University of North Carolina (Chapel Hill, 1987), p 23.

29- see Joan Scott, "Women's History: The Modern Period", Past and Present 101 (1983), pp. 141-157.

30- For historians of women's work, see Louise A. Tilly and Joan. W. Scott, Women, Work and Family (New York, 1978: 1987); Alice

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Kessler-Harris: Out to Work: A History of Wage-Earning Women in the United States (New York 1982; Thomas Dublin, Women at Work: The Transformation of Work and Community in Lowell, Massachusetts, 1826-60 (New York, 1979; Sally Alexander, "Women's Work in Nineteenth-Century London: A Study of Year 1829-50", in Julier Mitchell and Ann Oakley, (eds), The Rights and Wrongs of Women (London, 1976); Patricia A. Cooper, Once a Cigar Maker: Men, Women and Work Culture in American Cigar Factories, 1900-1919 (Urbana, 1987).

31- Linda Kerber, "Seprate Spheres, Female Worlds, Women's Place: The Rhetoric of Women's History", Journal of American History 75:1 (June 1988), pp. 9-39.

32- Denise Riely, "Am I that name?", Feminism and the Category of "women" in the History (London and Minnesapolis, 1988).

33- see, for example, the symposium on "Women's Culture" and Politics in Feminsim Studies 6 (1980), pp. 26-64.

34- Susan Hardy Aiken, et al., Trying Transformations: Curriculum Integration and the Problem of Resistance", signs 12:2 (Winter 1987), pp. 255-75. see also in the same issue Margaret L. Anderson, "Changing the Curriculum in Higher Education", pp. 222- 254.

35- see, Gail Rubin, "The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex", in Rayna R. Reiter, (eds), Toward an Anthropology of Women (New York 1975), see also Joan W. Scott, "Gender: A Usefull Category of Historical Analysis:, American

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

Historical Review 91: 5 (December 1986): an Donna Haraway, "Geschlecty, Gender. Genre: Sexualpolitics eines Wortes", in Viele Orte uberall? Feminism in the Bewegung (Festschrift fur Frigga Hauga), ed, Kornelia Hauser (Berlin, 1987), pp. 22-41.

36- Teresa de Lauretis, "Feminist Hauser Studies/Critical Studies; Issues Terms and Contexts", Cherrie Moraga, "From a Long Line of Vendidas: Chicanas and Feminism:" Biddy Martin Chandra Talpade Mohanty, "Feminist Politics: What's Home Got to do with it?", all in Teresa de Laureits (eds) , Feminist Studies' Critical Studies (Bloomington, 1986), pp. 1-19, 173-190, 191-212.

37- see Mary Frances Berry, Why ERA Failed (Blooming 1986): Jane Mansbridge, Why We Lost the ERA (Chicago 1986): Donald G. Mathews and Jane Sherron de Hart. ERA and the Politics of Cultural Conflict: North Carolina (New York, 1989).

38- see Judith Butler, Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity (New York, 1989).

39- Judith Newton, "History as Usual?: Feminism and the New Historicism", Cultural Critique, 9 (1988), p. 93.

40- Joan Scott, "A Reply to Criticism", International Labour and Working Class History 32 (Fall 1987), pp. 39-45.

41- The irony is srtiking. Historians of Women who have accepted the discipline's notion of university (adding the universal category "women" to the existing one of "men) and mastery (assuming that historians can achieve disinterested or complete knowledge of the

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

past) nontheless characterize their position as "political" - a term that indicates their subversive relationship to the discipline. I think is yet another example of the logic of the supplement, women's historians (whatever their epistemological position) are neither fully of not fully out of the profession of history.

42- see John Toews, "Intellectual History after the Linguistic Turn: The Autonomy of Meaning and the Irreducibility of Experience", American Historical Review 92, (October 1987), pp. 879-907.

43- David Harlan, "Intellectual History and the Return of Literature", David Hollinger, "The Return of the Prodigal: The Persistence of Historical Knowing", and Alan Megill, "Recounting the Past: Description, Explanation, and Narrative in Historiography", pp. 581-609, 610-21 and 627-53, respectively.

راجد پترءُ آرکیالوجی

سلیم مراز، اشفاق (، جنوری)2011 فلسفہ تاریخ، نوآبادیات اور جمہوریت ، چند نامکمل مباحث ، لاہور : سانجھ۔

Virtue World Project, History of Archeology.

راجد پتر ہلاس اِنت

بلوچ، ایین ضامن ۔((2016۔ ماڈرن آزاتیءِ نگد۔ (نبشتانک) ۔ راجمان سیریز دومی۔ گوادر: سچکان پبلی کیشنز۔

بھنڈر، عمران شاہد۔ (2010) ۔ فلسفہ اور سامراجی دہشت۔ کراچی: سٹی بُک پوائنٹ۔

جامعی، خالد۔ عمر حمید ہاشمی۔ (2004) ۔ تہذیبوں کے تصادم کا نظریہ: تاریخی تجزیہ۔ (آرٹیکل) ۔ جریں

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

۳۰۔کراچی: شعبہ تصنیف وتالیف وترجمہ جامعہ کراچی۔

راجد پتر ہلاس نہ بیت

بلوچ،امین ضامن۔ (2016)۔راجد پترءِ ارواہءِ پہم۔مکران:چمگ چاپ ءُ شنگ

بلوچ، امین ضامن ۔ (2017)۔فکر ءِ ستا، معروضی زانت ءُ ایشی ءِ رَد۔کراچی: سید ہاشمی ریفرنس لائبریری۔

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

شونگر

Index

آ

آراپچ ٹونی 124

آرٹریوروروپر 140. 158. 168

آرجی کولنگ ووڈ 121. 122

آزاتی (Hegelian)18. 70

(Kantian)63. 67

(Modern)104. 139.144

آنالز 41. 104 to 108. 115. 117. 122. 123

124. 157. 164. 165

آئن اسٹائن 299. 300

آئیڈیوگرام 46

الف

ابن خلدون 39. 56. 57. 86 to 89. 185. 205. 207. 208

ارادیت 141

ارتمیسیم 53

ارنسٹ گیلز 174

ارواڑ 48

ازم 25. 30. 31. 32. 57. 82. 88. 114.

124. 132. 148. 174. 207. 270. 277

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

استھر پیٹرسن	236
اسٹڈی ٹریکل	167
اسٹوراٹ	158
اسٹوراٹ ہال	167
اسٹوہک	54
اسکیمیڈ یا	52
اسٹیلے برج ویکسن	164
اصلی راجد پتر	65. 80. 82
الجزائر	197. 199. 202. 203. 206. 213. 214. 217. 218. 219
الڈس	51
العسکر ،عبداللہ بن ابراہیم	179. 195. 202. 203. 205
الفرڈ کروزبی	127
المبشر	212
امریکن ہسٹاریکل	238. 239
امینہ عامر	201. 203
اناٹول فرانس	91. 95. 99. 103
انجینیا	51
اِندر بھگوان	45
انکوئیزیشن	153. 155
انگس ٹرومبل	277
انگلش ہسٹاریکل جرنل	122
انگموہو	55
اوسولڈا سپینگلر	89

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

اے جی پی ٹیلر	140. 167
ای ایچ کار	164
ایپس	45
ایڈورڈ ٹامپسن	41. 148. 162
ایرک ایرکسن	140
ایلن شووالٹز	234
ایمائل ڈرکھائم	124
ایمانوئل لی روئے لادوری	132. 133. 153. 155. 156. 162
اینے ونیسنٹ	271. 275

ب

باربرا ے ہناوالٹ	156
باربراونسن	242
بادشاہ کینڈولس	52
بال	48. 49
بائبل	262
بروڈس	120
بروکس ایڈمسن	89
بریخت برٹالٹ	41. 147
بکل	58. 96. 97. 99
بلاذری	205
بلوشر	146
بلبن	274
بوڈرم	51
بوسے	91

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

بھگتی زرمبش 269

بیان بندیں راجدپتر 55

بیانیں راجدپتر 47

پ

پارڈیس 263

پال تھامسن 133. 169. 171. 201. 204

پاکتیاس 52

پائیرنین 153

پروفیسر مینٹیگا زہ 17. 275

پریگمہ 55

پلیٹو 34. 35. 39. 53

پلیٹیا 53

پولی بیس 39. 55. 79. 125

پیلوپونیشیائی جنگ 51. 53

پین ٹنگ 48

پیورٹین 268

ت

تقرت 202. 212 to 215. 217 to 219. 323

تھرموپائلے 53

تھوسیڈڈس 39. 53 to 55. 79. 184. 205

ٹ

ٹامری 49

ٹکانو 49

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ٹوٹَم 172

ٹونی جوڈٹ 160

ٹی سٹنو 55

ٹیوڈر 158

ج

جدلیاتی لوجک 66. 67

جرمن ہسٹاریکل جرنل 122

جمنا 45

جنگر مین 51

جوڑشتی راجد پتر 41. 115. 143

جون بیار 218

جہانیں راجد پتر 50. 67

جے بی ایس ہالڈن 117

جی ایم ٹریولن 144

جیکو بنزم 41. 152

جیک گوڈی 172. 260. 262. 269

جینڈر 234. 237

چ

چارلس ڈارون 20. 57. 273

چرچل 226

چیسٹرفلیڈ 279

ح

حسین العماری 206

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

د

درچی ایں راجد پتر	137

ڈ

ڈومنیکواسکین ڈیلا	155
ڈیڈورس	55
ڈیوڈ کناڈن	161

ر

رآ	261
رابرٹ لوی	180. 198. 201. 203
رانک	41. 58. 105. 108. 109. 110. 116. 119
	121 to 125. 137. 168. 169. 171. 175
رام چندر بھگوان	45
ربیتی راجد پتر	104. 108. 116. 118. 124. 127.
	133. 142. 169. 174. 243. 253
رچرڈ ہوگارٹ	41. 151
رگ وید	45
روبرٹ فروئن	125
روبرٹ ویٹ	140
روچائی کتاب	50
ریٹرمل	98. 99
رمیسس	47. 48. 49
ریغ	197. 203. 211. 212. 217

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

ز

زارنکولس	119
زپاٹا	224. 225
زرکیسز	52. 53

ژ

ژین ماپی لون	125
ژاک ڈریڈا	19. 71. 232. 241. 289

س

سائرس	52. 53
سائیکوراجد پتر	40. 103. 140. 141. 142
سرجان سیلے	23. 79 111. 116
سرجمیں راجد پتر	90. 115. 117. 124. 133. 145
سگمنڈ فرائڈ	140
سلامس	53
سُمیریا	50
سوشلزم	12. 152. 159
سیاسی راجد پتر	103. 106. 113. 122. 126. 129
	133. 137. 139. 143. 144. 165
سیتا	269
سیدعلی بن کافون	212
سیدمیلودی احمد	215
سیزر	120. 164

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

سینٹ آگسٹائن 90

سیموئل جانسن 279

ش

شنین قدرو 215. 216

شہید احمد 216

ص

صنعتی آشوب 94. 135. 159

ط

طبری 205

ع

عکسشانیں راجد پتر 76. 82

عقبہ لعقبی 216

ف

فرنانڈ بروڈل 42. 118. 121. 123. 124. 127.
130. 131. 139. 145. 164

فلوڈرک فلاڈ 161

فوینی شین 49

فیمن ازم 234. 236

ک

کارتھیج 95

کارل مارکس 23. 67. 79. 83. 93. 94
116. 125. 133

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

کاسک 48

کچ ماپی ایں راجدپتر 136. 137

کرشن مہاراج 45. 269

کروسس 52

کمیونسٹ پارٹی 213

کولمبس 258

کومٹ 58. 125. 285

کیتھولک 223. 239. 282

کیمبائس 52

گ

گائجس 52

گراس روٹس ہسٹری 151

گُمان بندیں راجدپتر 81. 82. 83

گنگا 45

گوتم بدھ 280

گوٹن گن 126

گھانا 226

گینز برگ 132. 135. 155

گیشیں راجدپتر 42. 241. 242. 292

ل

لارڈ ایکٹن 121. 122

لکشمی 269

لوسین فیبر 123. 124

لیوس نامیر 123

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

م

مارک بلوکھ 123

ماوری 171. 172. 173

مجاہدالمشری 215

محمد بن محمد 216

مدائیں راجد پتر 130. 131. 143

مدغاسکر 177

مِران پٹاک 47. 48. 49

مَرگ ءِ کتاب 261

مسعودی 205

معاشی راجد پتر 112. 113. 122. 125

مونٹسکو 96. 97

میراتھن 53

ن

نپولین 24. 146

نوح ءِ توپان 50

نوکیں راجد پتر 24. 25. 40. 41. 42. 58. 104. 107
108. 109. 112 to 118. 121. 123 to
129. 132. 138. 149. 171. 222. 230. 291

نیشنل آرگنائزیشن وومن 237

و

واٹرلو 146. 148. 159

واسکوڈگاما 258

Downloaded from Atta Shad College Digital Library

واقعہانی راجدپتر 105. 110. 118. 124. 143

والٹیر 79. 84. 95. 124

وڈروولسن 79

ورجیناوولف 42. 241. 249

ورقلہ 203. 211. 214 to 219

وشنو 269

ولیم کرونون 127

ولیم ویلر 146. 147. 148

ویٹانگی 171. 172

ویلنگٹن 146. 147

ہ

ہمسریں راجدپتر 80. 82. 282

ہَندی راجدپتر 112. 208. 212

ہیروڈوٹس 50. 51. 52. 53. 184. 205. 283

ی

یوزائن (اسود) 51

یونیڈی گینووئے 163

Downloaded from Atta Shad College Digital Library